

ACTA HUNGARICA

2002–2003, XIII–XIV-ий рік видання

XIII–XIV. évfolyam, 2002–2003

**Ужгород – Ungvár
2004**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
UKRÁN OKTATÁS- ÉS TUDOMÁNYÜGYI MINISZTERIUM**

**УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ГУНГАРОЛОГІЇ**

**UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM
HUNGAROLÓGIAI KÖZPONT**

ACTA HUNGARICA

2002–2003, XIII–XIV-ий рік видання

XIII–XIV. évfolyam, 2002–2003

**Ужгород – Ungvár
2004**

АНОТАЦІЯ

Acta Hungarica. Збірник наукових статей
(Відп. ред. Лизанець П. М. – Ужгород: Ліра, 2004. – 239 с.)

Збірник містить наукових доробок викладачів та аспірантів Ужгородського національного університету та інших вузів України і Угорщини. У XIII – XIV номері ж. Acta Hungarica представлено сучасні дослідження з мовознавства, літературознавства та етнографії. Опубліковані в журналі і статті вчителів та студентів угорського відділення.

ANOTÁCIÓ

Acta Hungarica. Tudományos cikkek gyűjteménye
(Főszerkesztő: Lizanec Péter. – Ungvár: Lira Kiadó, 2004. – 239 old.)

A gyűjtemény az Ungvári Nemzeti Egyetem, Ukrajna és Magyarország felsőoktatási intézményei tanárainak és aspiránsainak tudományos munkáit közli. Az Acta Hungarica XIII–XIV. száma nyelvtudományi, irodalomtudományi és néprajzi kutatásokat tartalmaz. A kiadványban helyt kaptak az Ungvári Nemzeti Egyetem magyar szakos diákjainak cikkei is.

Наукове фахове видання, затверджене постановою президії

БАК України від 10 листопада 1999 року. – № 3-05/11

(Бюлетень ВАК України. – 2000. – № 6. – С. 34)

Свідоцтво про державну реєстрацію: серія 3Т № 243 від 19 лютого 2002 р.

Рекомендовано до друку Редакційно-видавничою радою Ужгородського національного університету від 22 червня 2004, протокол № 2.

Kiadásra ajánlotta az Ungvári Nemzeti Egyetem Szerkesztői-Kiadói Tanácsa 2004. június 22., 2. sz. jegyzőkönyv.

© HUNGAROLÓGIAI KÖZPONT, 2004
ЦЕНТР ГУНГАРОЛОГІЇ, 2004

ISBN 966-7400-16-6

Készült Ungváron, a Szpektral Rt. nyomdájában 2004-ben
Korrektúra: Fábíán Miroszlava, Horváth Katalin
Komputeres tördelés: Béres Erzsébet

Acta Hungarica

**Журнал Ужгородського Центру гунгарології
2002–2003, XIII–XIV-ий рік видання**

Відповідальний редактор:

Лизанець Петро Миколайович – д.ф.н., професор

Члени редколегії:

Белей Любомир Омелянович – д.ф.н., професор

Виноградов Анатолій Олексійович – д.ф.н.

Горват Катерина Іванівна – к.ф.н., доцент

Мандрик Іван Олександрович – д.і.н., професор

Мегела Іван Петрович – д.ф.н., професор

Німчук Василь Васильович – д.ф.н., професор, член-кореспондент НАН України

Сюсько Михайло Іванович – д.ф.н., професор

Фабіан Мирослава Петрівна – д.ф.н., професор

Редколегія: Україна, Закарпаття,
88000, Ужгород, вул. Замкова, 12, Телефон: 3-41-15

* * *

Acta Hungarica

**Az Ungvári Hungarológiai Központ folyóirata
2002–2003, XIII–XIV. évfolyam**

Felelős szerkesztő:

Lizanec Péter – a filológiai tudományok doktora, professzor

Szerkesztőbizottság:

Belej Ljubomir – a filológiai tudományok doktora

Fábián Miroszláva – a filológiai tudományok doktora, professzor

Horváth Katalin – a filológiai tudományok kandidátusa, docens

Mandrik Iván – a történelmi tudományok doktora, professzor

Mehela Iván – a filológiai tudományok doktora, professzor

Nimesuk Vaszil – a filológiai tudományok doktora, professzor,
Ukrajna Nemzeti Akadémiájának levelező tagja

Szjuszyko Mihajlo – a filológiai tudományok doktora, professzor

Vinogradov Anatolij – a filológiai tudományok doktora

Címünk: Ukrajna, Kárpátalja
88000 Ungvár, Vár u. 12., Telefon: 3-41-15

I.

NYELVTUDOMÁNY

МОБОЗНАБСТВО

BÉRES ERZSÉBET

(Ungvár)

Szláv jövevényszavakból elvont névszók a magyar nyelvben

Nyelvünk szókészlete folyamatos változáson megy keresztül. Bizonyos szavak kivesznek a használatból, mások keletkeznek, bekerülnek mindig a nyelvet használó közösség igényeinek megfelelően az állndóság és változás dialektikus egységének jegyében. Új szavak többféleképpen keletkeznek, írásomban a magyar szókészlet egy speciális rétegével, a kölcsönzéssel bekerült, alaki változáson átment lexémákkal foglalkozom a TESz szláv jövevényszavainak tükrében. A hatalmas anyagból a névszókat vizsgálom meg.

Az elvonás szóképzési folzamat, melynek során az új szó egy másik szó feltételezett + affikszumának levágásával jön létre (Crystal 2003: 522). Az elvonás folyamatosan kimutatható a szókészlet alakulásában, leginkább a nyelvújítás időszakában tartozott a kedvelt szóalkotási módok közé.

A szláv átvételek már a honfoglalás előtti időkben megkezdődtek, s tartanak mind a mai napig. Ezért alkalmas ez a korpusz az elvonással keletkezett szavak tanulmányozására.

Céлом a szláv jövevényszavakból elvont névszók tartalmi és alaki tanulmányozása. Az adattár bemutatása után szófajilag, tematikailag és morfológiailag osztályozom az elvonással keletkezett névszókat.

ábra 1. 'forma'; 2. 'rajz, kép'; – ('arc'); 1787: *Ábra*; – *ábrá*.

< A szócsalád alapjaként szolgáló *ábráz* főnév szláv eredetű; vö. óe.szl. *obrazъ* 'alak, kép, mód'; szb.-hv. *òbraz* 'arc, kép'; or. *οβραζ* 'kép, ábrázat' Az *ábráz* alakot igeiként is használták, és ebből keletkezett az *ábrázol*, *ábrázat*. Az *ábra* az *ábrázol* vagy az *ábrázat* szavakból való elvonás.

babra mn 1. 'viszketős'; 2. 'píszmogó'; ('aprólékos, finom'; 'szórakozott'); fn 'babramunka'; ('pepecselés, aprólékos munka'); 1809: *babra*.

< Vitatott eredetű. A szócsalád alapja, a *babrál* esetleg hangfestő eredetű. A másik feltevés, szláv, közelebbről szlovák eredetű. vö: szlk. *babrat* 'píszkít; babrál, pepecsel, píszmog'; ukr. *бабрати* 'píszkít, mocskol' Ezen szavak is hangfestő eredetűek. A *babra* elvonás a *babrál* igéből.

bérma 'a bérmlásról adott igazolás'; 1806: *Bérma Levél*.

< A bérmlás szavunk szláv eredetű; vö.: szb.-hv. *bérmati*; szln. *bîrmati* 'bérml'. A

mai nyelvben csak összetételek előtagjaként használjuk a *bérma-* szót, amely elvonással jött létre a *bérmál*-ból

bosnyák fn 1. 'bosnyák ember'; 2. 'sokác ember'; 3. 'balkáni vándorkereskedő'; ('friss zsemlefajta'); mn 'bosnyákokkal kapcsolatos'; 1508: *Basnyak* szn.; 1519: *Bosnyak* szn.; 1604: *Bosnyák* szn.; 1693: *bosnyákul*; 1811: *brošnyákokhon* gr.

< Szb.-hv. eredetű. A 19. században a bosnyák mellett a régebbi *Bosnyaország* 'Bosznia' összetételből elvont *bosnya* 'bosnyák' is használatos volt.

csín 1. 'rend, mód; fortély'; 2. 'csinosság; ízléses külső'; 3. 'csend; nyugalom'; ('hiba, baj'); 1181: *Cin*; 1273: *Chyntolon* sz. szn.; 1518 k.: *Cyntalan* sz.; 1621: *Cziny*; 1843: *csimnek* gr.

< Szláv eredetű. A *csíny* alakváltozat elvonással is létrejöhetett a *csinján* alapján.

gerle 'Turteltaube'; (mn 'sovány (gyermek v. nő)'); 1830: *gerle*; 1848: *görlé*; – *gelle, gille*; – *gëlle* (ÜMTsz.).

< A *gerlice* szavunk dél-szláv eredetű; vö.: óe.szl. *grǫlica*; blg. *гърлица*; ukr. *горлиця*; or. *горлица*. A magyar *gerle* elvonással jött létre a *gerlice*-ből.

gili 'gerlice'; (mn 'sovány, vézna (ember)'); 1830: *gili*; – *gile*.

< A *gerlice* szavunk dél-szláv eredetű; vö.: óe.szl. *grǫlica*; blg. *гърлица*; ukr. *Горлиця*; or. *горлица*. A magyar *gili* elvonással jött létre a *gilice*-ből.

hahota 'schallendes Gelächter'; 1517: *hahotaul*; 1560 k.: *Hahatas* sz.; 1788: *hahotával* gr.; 1803/1825: *hahótát* gr.; 1825: *hahotá*.

< A szócsalád alapjaként szolgáló *hahotál* ige szláv eredetű; vö.: szln. *hohotáti*, ukr. *хохотатися* stb. Hangutánzó eredetű. A magyarban a *hahota* elvonás útján jött létre a *hahotál*-ból.

kadar 1. 'kadarka mint borfajta'; 2. 'kadarka mint szőlőfajta'; 1942: *kadar*.

< A szócsalád alapja a *kadar* szerb-horvát eredetű; vö: szb.-hv. *skadārka* 'kadarka szőlő' A magyarban elmarad a mássalhangzó-torlódásos szókezdett első mássalhangzója. A *kadar* elvonás eredménye a *kadarka*-ból, a kicsinyítőképzőnek felfogott szóvégi *ka* elhagyásával. Vö. *kalitka* > *kalit*, *poloska* > *polos*.

kalit 1. 'kalitka'; 2. 'börtön'; 3. 'ház'; 1829/1885: *Kalitba*; *galiczba* gr.

< A szócsalád alapja, a *kalitka* szláv eredetű. A magyar *kalitka* közvetlen forrásaként a szlovák jöhet számításba. A *kal* szókezdett az idegen nyelvi mássalhangzó-torlódásnak bontóhanggal történő feloldását mutatja. A *kalit* nyelvújítási elvonás a kicsinyítő képzős származéknak felfogott *kalitka*-ból.

kapa 1. 'a talaj lazítására és gyomirtásra használatos gazdasági eszköz'; 2. 'akkora terület, amekkorát egy kapás egy nap alatt megmunkálhat'; 3. 'kapálás, a kapás munkája'; ('a vasmacska hegye'; 'gyermekjáték, ill. annak egyik alakzata'); 1138/1329: *Capas* szn.; 1395 k.: *capa*; 1456 k.: *capalok* sz.

< A szócsalád alapja, a *kapál* ige szláv eredetű; a m. *kapál* szó közvetlen forrása nem deríthető ki, de vö. szb.-hv. *kòpati*, szln. *kopáti* stb. A *kapa* szó a magyarban a *kapál*-ból keletkezett elvonással, amelyet a *borona* ~ *boronál*, *borotva* ~ *borotvál*-féle szópárok hatására *-l* igeképzővel ellátott alaknak fogtak fel. Az elvonásnak elég korán kellett megtörténnie, mivel az elvont szóalak már a 12. sz. elején megjelenik továbbképzett (*kapás*) alakban.

moha 1. 'apró, zöld levélű és szárú, spórákkal szaporodó virágtalan növény'; 2. 'pihe'; 3. 'nő'; ('szővéskor keletkező apró, porszerű hulladék'; 'a kender magházának csépléskor keletkező törmeléke, hulladéka'); 1243: *Moha* hn.; 1255: *Muha* hn.; 1270: *Muhus-potok* sz. hn.; 1329/1358: *Mohus* sz. hn.; 1430 k.: *moh*; 1583-4: *móh*; 1589: *moual* gr.; 1784: *moha, muha*; 1818: *múha*; 1855-60: *moj*; 1891: *mohoj*; – *moho; mohó, muhú*.

< Szláv eredetű; vö. blg. *мох* 'moha; pihe'; or. *мох* 'moha' A magyarba egy déli szláv nyelvből került át. A köznyelvvé vált *moha* elhomályosult személyragos alak, amely a *fa-moha* szerkezetből vonódott el.

palos 1. 'tojás, üres tojáshéj v. műtojás, amelyet a tyúk fészkébe tesznek, hogy oda tojjék, csallitojás'; 2. 'záptojás'; 1795 k.: *polosa*; 1832: *Pallos*; 1838: *Pallas, Palos, polos*; 1840: *polosz* < A szócsalád alapja, a *palozsnak* szláv, közelebből feltehetőleg szlovén eredetű; vö: szln. N. *položnik*. Más szláv nyelvekben is megtalálhatók származékai. A *palos* valószínűleg magyar fejlemény. A *palozsnak*-ból vonhatta el a nyelvérzék. A *palozsnak* főként erdélyi, az elvonással keletkezett *palos* főként dunántúli nyelvjárási szó.

pamacs 1. 'ecset'; 2. 'összegöngyölt rongy-, papír-, szőr-, vattacsomó'; 3. 'különálló szőrcsomó ember, állat testén'; 4. 'nyélre erősített, különféle anyagból való köteg törölgetésre, tisztogatásra'; 5. 'egy köteg kender'; 6. 'a kenderáztatásnál használt karó'; ('a nádfal megerősítéséhez, a korcoláshoz használt nádköteg'; 'a nád bugás virágzata'; 'marhaganéjjal kevert anyag, amellyel a szoba földjét simára kenik'; 'cserepcsík'); 1784: *pamats*; 1791: *pemetsének* gr.; pomacs.

< A szócsalád alapja, a *pamacsol* ige szláv eredetű; vö: szb.-hv. *ponočiti*; szln. *Pomočiti*; cseh *pomočiti*; szlk. *pomočiti*; or. *помочить*. A *pamacs* elvonás a magyar *pamacsol* igéből.

pampus 'egy fajta sült tészta'; ('tarkedli'; 'fonott kalács'; 'maradék tésztából készült keletlen, sületlen cipő'); 1604: *pompos*; 1835: *Pempösz*; 1870: *pampus, pompus*.

< A szócsalád alapja, a *pampuska, pomposka* szlovák eredetű; vö: szlk. *pampúška*. Ez kicsinyítőképzős származéka a szlk. *pampúch* főnévnek, amely a németből való átvétel. Megtalálható még több északi szláv nyelvben is. A *pampus* elvonás eredménye a *pampuska* kicsinyítőképzős származékból.

panasz 1. 'fájdalom, szomorúság kifejezése'; 2. 'fájdalom, szenvedés; valaki, valami ellen vagy miatt érzett rosszallás, elégedetlenség'; 3. 'valamely sérelemnek törvényes útra terelése'; 1214/1550: *Ponoz* hn.; 1416 u./1450 k.: *panazos*; 1456 k.: *panaz*; 1552: *pananszokat* gr., *panoz*.

< Szláv eredetű szócsalád. Lehet, hogy a magyar ige és a főnév közül csak az egyik került át a szókincsbe. Nem kizárt az a lehetőség, hogy a *panasz* elvonás a *panaszol* igéből.

parancs 'Befehl, Gebot'; 1580: *parancs*; 1870: *poroncs*.

< A szócsalád alapja, a *parancsol* szláv eredetű; vö: óe. szl. *poročiti* 'átad, rábíz, eljegygez'; szb.-hv. *poručiti* 'tudat, jelent, mondat, magához rendel, elrendel, parancsot ad, parancsol, megbízást ad, megtart'; or. *поручать, поручить* 'megbíz, rábíz' Minden szláv nyelvben megtalálható. A magyar nyelvbe a 10. század vége előtt kerülhetett be. A *parancs* nyelvjárás kori elvonás a *parancsol* igéből. A csak szótárakban megtalálható szót a nyelvjárások korában elevenítették fel.

parázs fn 1. 'teljesen áttűzesedett, izzó szén, fa stb.'; 2. 'erszény nélküli pénz'; ('lányok főnőbéli játéka'); mn 1. 'izzó (átvitt értelemben is)'; 2. 'porhanyó, szétomló'; 3. 'bankjegyekben vagy érmékben lévő (pénz)'; 4. 'félig főtt'; ('pl. talaj, ételféle) sovány'; 'könnyen törő, merev'); 1521: *paraztol*; 1577: *paražban*; 1585: *Parasaba* gr.; 1599: *prását* gr.; 1791: *pársa*; 1816: *Paré'sa, Pré'sa*; 1861: *porázsa*; – *porázs*; *párázábó* gr., *parazsra* gr. (ÜMTsz.).

< A szócsalád alapja, a *parázsol* ige szláv eredetű, amelyből az *l*-t igeképzőnek érezve elvonták (vö: blg. *пжажа*, N. *пжажа*).

pazar mn 1. 'pazarló, bőségben árasztó'; 2. 'fényűzésre vallóan díszes, gazdag, bőséges'; 3. 'naplopó'; 4. 'remek, nagyszerű'; ('tékozló'); fn 'pazarlás'; 1794: *pazér*; 1805: *pazar*; 1806: *pazárnak* gr.; 1832: *pazor*.

- < A szócsalád alapja, a *paazarol* ige szerb-horvát eredetű, ami származékszó *pažáriti*, alapszava oszmán-török közvetítéssel a perzsából került a nyelvbe *bāzār*. A mai *pazar* nyelvújítási elvonás a *paazarol* igéből.
- per**¹ 1. 'jogi vita, illetőleg ennek eldöntésére való törvényes eljárás'; 2. 'pörlekedés, szóváltás'; ('veszít'); 1316: *peres* sz. szn.; 1390: *Per* szn.; 1395: *per*; 1464: *Pewrews* sz. szn.; 1551: *pwrws* sz.; 1870: *për*; – *pér* (ÚMTsz.).
< Szláv eredetű szócsalád, közelebből dél-szláv. Vö: óe. szl. *pyřeti*; szb.-hv. *pěti*; or. *npemь*. Jogi műszóként került be a magyarba. A *per* magyar elvonás a *perel*-ből.
- pletyka** 1. 'szóbeszéd, mendemonda'; 2. '(jelzőként is) pletykás személy'; 3. 'heverő vagy lelógó szárú cserepes futónövény'; 1705: *pletkával*; 1707: *pletykákkal* gr.; 1840: *pletykát* gr.; 1860: *peletika*; 1878: *plétykálnak* sz. – *péletyka*; *pleska*.
< Szlovák eredetű. vö: szlk. *pletka*, cseh. *pletka*, ukr. *плітка*, *пльотка*, or. *сплётка*. A 2. jelentésben használt magyar *pletyka* elvonás eredménye a *pletykálkodik*, *pletykál* származékok alapján.
- poc**¹ 'patkány'; 1759: *Potz*-Egerek; 1799: *Patz*-egér; 1853: *polczegér*; 1860: *póczegér*; – *pácó* sz.; *pucegér*.
< A szlávból átvett *pocok* főnévből jött létre szóelvonással, amikor is a szóvégi *k-t* a többes szám jelének fogták fel.
- polos** 'poloska'; 1912: *polos*.
< Nyugati szláv eredetű a szócsalád alapjaként szolgáló *poloska*; vö. cseh. *pološčka*. A *polos* a kicsinyítő képzős származéknak érzett *poloska* alakból való elvonás.
- pólya** 1. 'rendszerint csíkokból álló kötőanyag'; 2. 'az, amibe a csecsemőt göngyölik'; 3. 'vízszintes sáv a címer mezőjében'; 4. 'egy fajta bölcső'; 1490: *polalo*; 1538: *pola*; 1590: *Pólyákban* gr.; 1794: *pola*; 1799: *poválni* sz.; 1810: *Pólyázok* sz.; 1820: *Pójában* gr.; – *pollában* gr., *púla* (ÚMTsz.).
< Valószínűleg szláv eredetű. A *pólya* lehet elvonás a *pólyál*-ból, de az sem kizárt, hogy egy külön szláv főnév átvétele.
- pozdor** 'a felolvasztott viasz maradéka, piszok'.
< Szláv eredetű szó. Elvonással keletkezett a *pozdorja*-ból, ahol is a szóvégi *a-t* birtokos személyragnak érzékelték.
- sánta** 1. 'hibás lábú, bicegő'; 2. 'tökéletlen, hiányos, ingadozó'; 1367: *Santha*; 1372/1448: *fantaknak*.
< A szócsalád alapja, a *sántál* szláv eredetű; vö.: óe. szl. *šetati se*; cseh *šatati*, *šatat*; szlk. *šatovat*; ukr. *шатамуся*; or. *шатамь*. A magyar nyelvbe az ószláv, feltehetően valamely ókeleti-szláv nyelvből került be a magyar nyelvbe a X. században. A *sánta* magyar nyelvi elvonás eredménye.
- séta** 'Spaziergang'; 1801: *séta*.
< A szócsalád alapja, a *sétál* déli szláv eredetű, feltehetően a szerb-horvátból került be a magyar nyelvbe, vö: szb.-hv. *šetati*, *šetati se*. A *séta* nyelvújítási elvonás a *sétál*-ból.
- szömörce** 'kucsmagomba'; 1804: *sömörts gombák*; 1808: *szömölts*.
< A szócsalád alapja, a *szömörce* szláv eredetű; vö: szb.-hv. *smřčak*, szln. *smřček*, szlk. *smřčok*, or. *сморчок* 'kucsmagomba' A *szömörce* a *szömörce*-félék képzőként felfogott szóvégeének elvonásával keletkezett.
- szuszék** 1. 'gabonatarató láda, hombár'; 2. 'álomszuszék'; 1508: *zvzokomba* gr.; 1510 k.: *Zvzek*; 1566: *szuszékoc* gr.; 1796: *szuszén*; 1835: *szuszák*.
< A szócsalád eredete szláv (vö. szlk. **susěk*). A magyar szó 2. jelentése elvonás az *álomszuszék* összetétel alapján.

vád fn 1. ‘megbélyegző panasz, illetve büntetőeljárás jogi alapja’; 2. ‘vádoló’; mn ‘vádoló’ 1551: *vádak*.

< A szócsalád alapja, a *vádol* ige szláv eredetű (vö. óe.szl. *vaditi*; blg. *bagя*; szln. *Vá-diti*; or. *badumu*). A *vád* elvonással jött létre a *vádol* igéből.

varázs 1. ‘természetfölötti, mágikus eszköz valamely esemény befolyásolására ill. mágikus cselekmények sorozata’; 2. ‘összetételek előtagjaként’; 3. ‘varázsló’; 4. ‘elbűvölő tulajdonság, báj’; 5. ‘vízi szellem’; 1405: *varafus* szn.; 1490: *varazul*; 1888: *várázs*.

< A szócsalád alapja, a *varázsol* ige szláv eredetű (vö. blg. *врѣзѣ*; szln. *vražiti*; szlk. *wražit*; le. *wróżyć*; or. *вopoжумь*). A *varázs* elvonás eredménye; vö: *parázs*, *per* stb. Az elvonás kétszer is megtörtént, a korai elvonás kihalt a nyelvből, majd a nyelvújítás korában újra elvonták az igéből.

zsarát ‘parázs, zsarátnok’; 1792: *zсарát*; 1842: *zсарádbúl* gr.; zsaránd-tűz.

< A szócsalád alapja, a *zсарátnok* szláv, közelebről szerb-horvát eredetű; (vö. szb.-hv. *žerátok* ‘parázs, égő szén’, or. *жаромок* ‘a kemence része’). A *zсарát* nyelvújítási elvonás eredménye a *zсарátnok*-ból.

A vizsgált anyag tematikai szempontból tarka képet mutat, szinte valamennyi lexéma külön csoportot képvisel, pl.: egyház: *bérma*; eszközök: *kapa*; katonai: *parancs*; jog: *vád* stb.

A legtöbb elvonással keletkezett szavunk a nyelvújítás korában került be a nyelvhasználatba. Így van ez a szláv eredetűekkel is, hisz a 32 adat közül 17 a XVIII–XIX. században, 2 a XX. században, a többi pedig a nyelvújítás előtti időkben vált ismertté.

Az alábbi táblázat mutatja a szavak végéről elvont képzők gyakoriságát, valamint az összetételből elvont szavakat.

Összetételből	-l	-ka/-ke -ca/-ce	-a, -ja	-nak	-nok	-k	-g
3 9%	17 54%	6 19%	2 6%	1 3%	1 3%	1 3%	1 3%

IRODALOM

Crystal David. A nyelv enciklopédiája. – Budapest, Osiris Kiadó, 1998

Magyar grammatika. – Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2000

A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. I–III. – Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970–1984

Бейреш Ержебет

Слов’янські запозичення, утворені методом абстрагування
складових компонентів в угорській мові

Резюме

У статті йдеться про питання мовного абстрагування від слів слов’янського походження. Розглядається абстрагування значень заголовних слів, їх перша фіксація та походження, а також заголовне слово, яке брали за основу при абстрагуванні.

Зикань Христина
(Ужгород)

**Класифікація географічних угорськомовних
назв м. Ужгорода та його околиць за назвами
місцевості та її об'єктів**

Місцевість, на якій створений Ужгород, являє собою почасти горбисту рівнину, почасти – зрівняні тераси Ужа. Місто стоїть на берегах р.Уж, недалеко від її виходу з гір. Карпати на нашій території утворюють обширний гірський район. Тераси у краєвидах гір і передгір'ях займають особливе місце. Саме на річкових терасах розміщується переважна більшість сіл. Людина своєю діяльністю значно змінила первісний вигляд терас. Зараз вони збагачені культурною рослинністю, насадженнями садів, лініями доріг, залізниць.

Частини цієї території мають свої власні назви, які діляться на слідуєчі підгрупи:

1. Назви горбкуватих місцевостей:

1.1. Гірський масив: *Cerkó hegy, Derék hegy, Zelemér, Daibócz.*

1.1.1. горб: *Kis hegy, Kiskő hegy.*

1.1.2. пагорб, узгір'я: *Ceholnya domb.*

1.2. Долина: *Dolinka.*

1.2.1. низина: *Vájogvető.*

1.2.2. яма: *Boszorkány árok, Gödör.*

1.3. Назви частин горбів та долин:

1.3.1. бокова частина горбів та гір: *Dombalja.*

1.3.2. вершина: *Dervasko vrch, Dluhi vrch.*

1.3.3. височина: *Skala.*

1.3.4. гребінь гори, хребет: *Priboj, Dluhi vrch.*

1.3.5. вершина, пік: *Gyuri.*

1.3.6. плоскогір'я: *Gerényi szőlőhegy.*

1.3.7. прірва, провалля: *Boszorkány árok.*

1.3.8. ущелина, тіщина: *Katlanka.*

1.4. скеля: *Velka Skala.*

- 1.5. Назви рівнини: *Posajka, Podskalom.*
- 1.6. Назви нерівних територій: *Rinoványi.*
2. Назви межових земель: *Gerényi határ, Barniscsa.*
  - 2.1. Рілля, ораниця: *a temető fele, Avaros, bogosi kert alatt, Csügő-szántók, Csipkés, Csankos, Csertesz.*
  - 2.2. Город, сад: *Bulgár kertek, Darvas, Dohányos.*
  - 2.3. Фруктовий сад: *Diós, Almásko.*
  - 2.4. Виноградник: *Csapi szeőleő, Csécsmato szeőleő, Csukás szőlő, Daróci szőlőhegy.*
  - 2.5. Лука, луг: *barát-rét, Bondjur, Diósláz, Dluhi láz.*
    - 2.5.1. касовиця: *Doboš, Biskupszki láz.*
  - 2.6. Пасовище: *Červení bereh, Dolhe luki.*
    - 2.6.1. частина пасовища: *Ágnes, Dolinka, Domb.*
  - 2.7. Ліс: *Petróci erdő.*
    - 2.7.1. гай: *Vadas, Sétakert, Bozdosi parkerdő.*
    - 2.7.2. територія з кущами: *Verbinka, Bozdosi part.*
    - 2.7.3. частина лісу: *Tölgyes, Fenyves, Lövelde.*
    - 2.7.4. лісочка, корчування: *Írtás, N. Ortás.*
3. Назви заселених територій:
  - 3.1. Адміністративні назви: *Belső Újváros, Fluder.*
    - 3.1.1. назва країни, держави: *Ukrajna, Magyarország, Szlovákia.*
    - 3.1.2. область, комітат: *Kárpátalja, Ung megye.*
    - 3.1.3. район, округ: *Ungvári járás, majorság.*
    - 3.1.4. назви території більшої від поселення: *Pod Priboj, Barniscsa.*
  - 3.2. Назви місцевостей, населених пунктів:
    - 3.2.1. село: *Alsó-Domonya, Radvánc, Gerény.*
    - 3.2.2. місто: *Ungvár.*
    - 3.2.3. пустеля: *Kaplinca puszta, Szepesi telep.*
  - 3.3. Назви частин поселень:
    - 3.3.1. частина (мікрорайон) села та міста: *Bám, Bolotina, Bozdos, Akasztófa, Aranyos, Buhonc.*
    - 3.3.2. зелена територія: *Lövelde, Vadas.*
    - 3.3.3. парк: *Bozdosi parkerő.*
    - 3.3.4. кладовище: *Kapos utcai temető, Kálvária, Első világháborús temető.*
    - 3.3.5. площа та базар: *Barahlovka, Bazarnaja, Bolhapiac.*
  - 3.4. Назви вулиці: *Nagyhid utca.*
  - 3.5. Назви хутора: *Antalháza, Kovács tanya.*
4. Назви будівель:

- 4.1. будинок (особняк): *Antalháza*.
- 4.2. громадський будинок: *Vár, Cerkó, Ceholnya*.
- 4.3. корчма, трактир: *Veres korcsma*.
- 4.4. господарська будівля: *Fűrésztelep, Futura, Malom*.
- 4.5. назва зупинки: *Vasútállomás, Nagyállomás*.
- 4.6. дорога, залізнична колія: *Perejezd, Fő út, Országút, Nagyhid utca*.
- 4.7. міст: *Nagyhid, Mozgóhid*.
- 4.8. менша будівля: *Cservenicza erdészlak, Domkák*.
- 4.9. шахта: *Bánya, Sahta*.
- 4.10. кордон, рубіж: *Határpatak, Határdomb, Őrhegy, Senki földje*.

Більшість із вищеназваних слів використовується як окремо, так і в похідних географічних назвах нашого краю.

Досліджений топонімічний матеріал свідчить про тісний взаємозв'язок носіїв угорськомовних та іншомовних географічних назв, що зумовлено їх тривалим співжиттям у старовинному Ужгороді та на його околицях упродовж багатьох століть. Зв'язки проявляються передусім у збереженні давніх і утворенні нових топонімів. Показовим у цьому відношенні є наявність у побутовому мовленні українців і словаків таких старих назв, як Лугош, Флудер та ін., а в угорців давніх слов'янських за походженням назв: Баня, Поторчо і новітніх Вулшінкі, Коноплянки, Медзі водамі, Млініште, Підлипники та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Magyar Korona Helységnévtára. Szerkesztését vezette és kiadja Az Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal, - Bp., 1873.-DE Könyvtára/3405.
2. Етимологічний словник української мови / За ред О.С.Мельничука: У 7 т. – К.: Наукова думка, 1982-1989.-Т.1-3.
3. Фасмер = Фасмер Макс. Этимологический словарь русского языка. I–IV. т. – Москва, 1964-1973.
4. Brábek = Brábek František. Ottovy maié slovníky. C és kő -Madársky. –Praha, 1912. - 876 c.
5. Halász = Halász Előd. Német-magyar kézikönyvtár. - Bp.: Akadémiai Kiadó, 1969. - 774 c.
6. Kiss Lajos, Földrajzi nevek etimológiai szótára. - Bp.: Akadémiai Kiadó, 1978. – 727 c.

Zékány Krisztina

Az ungvári és Ungvár környéki domborzati-, táj- és határnevek

Rezümé

Ebben a cikkben a szerző az ungvári, illetve az Ungvár környéki települések, lakott és lakatlan területek névállományának egy igen érdekes csoportját vizsgálja: a domborzati neveket, a tájneveket és a határneveket. A cikk alapos gyűjtő- és kutatómunka eredménye.

Кидибиц НАТАЛІЯ
(Ужгород, аспірантка)

**Географічні назви у мовленні угорців за межами
м. Берегова та його околиць
(частина перша)**

Місто Берегово є давнім поселенням, на території якого проживало в основному населення угорської національності, тому й більшість географічних назв угорські, які до цього часу не досліджувалися. Цікаве це місто й тим, що протягом свого історичного розвитку воно зазнавало цілого ряду важливих змін, пов'язаних з боротьбою населення різних національностей за свободу під керівництвом Ференца Раковці II. Значну роль відіграли і міграційні процеси, які протягом сторіч призвели до появи значної мовної інтерференції. Ця інтерференція, безперечно, вплинула і на формування та розвиток географічних назв.

Тут ми розглядаємо декілька географічних назв за межами Берегова та його околиць. Населені пункти (Бучу і Ордов), яких відносимо до околиць, на сьогодні фактично уже злилися з містом, але мають свою специфіку, тому ми на це вказуємо, характеризуючи той чи інший топонім.

***Akol** [-ból, -ban, -ba] – (Окол) – ‘окіл’ – {K² 150} – 1881: ~ [L, 135] – орна земля біля великої гори (див. *Nagy-hegy*), поділена на дві частини – верхній і нижній окіл (див. *Alsó-, Felső-Akol*). Огороджена частина вигону овець у гористій місцевості (порів. [Szolnok, 62; 6/21 Ménésakol; 6/22 Ménésakol-déllő]). Цей топонім на досліджуваній території вже архайзувався, його вже не пам'ятає і найстарше покоління, але в архівних матеріалах за 1866 рік він фіксується [K⁵].

Лексема *akol* (1193) ‘окіл’, сл. походження [TESz I, 118, ЕСУМ 4, 169].

Akol-hegy *Akolhegy* [-ról, -n, -re] – (Окол-гедь) – ‘гора окіл’ – {K² 147} – 1866: ~ [K⁵], 1881: *Akolhegy* [L, 143] гора біля верхньої окіля (див. *Felső-Akol*). Огороджене місце на горі для вигону овець

Це словосполучення складається з двох компонентів: *akol* див. *Akol*, *hegy* (1055) ‘гора’, що фін.-уг. періоду [TESz II, 82–83].

Aranyos [~ról, ~n, ~ra] – (Ороньош) – ‘золотий’ – {K² 135} – 1866: *Araios* [K⁹], 1881: ~ [L, 143] – назва пагористої місцевості біля гори Нодь-Бочкор (див. *Nagy-Bocskor*), на якій вирощували виноград, потім використовували її як орну землю, а нині це забудована територія. Назва *aranyos* ‘золотий’ за переказами інформантів походить від золотистого забарвлення ґрунту цієї території, що особливо чітко вирізняється після проливної дощу (порів. [Szolnok, 149; 13/212 Aranyos-kút]).

Лексема *aranyos* (1075) ‘золотий’ п. слово від іменника *arany* ‘золото’ та суфікса *-(o)s*. Ця назва виникла внаслідок контамінації слів *irány*, *irányoz*, *iránt* і т. д., у яких *ar-, *ir- – основи слів, які сягають ще фін.-уг. періоду [TESz I, 170].

Aranyos alja *Aranyos ajja* [~ról, ~n, ~ra] – (Ороньош оййо) – ‘золотий низ’ – {K² 136} – 1881: *Aranyos alatt* [L, 132] – нижня частина пагористої місцевості Ороньош (див. *Aranyos*). Зараз на цій території житлові будинки, це один із районів Берегова.

Складена назва: *aranyos* див. *Aranyos*, і *ajja* (літ. *alja*) (1550) ‘низ’, від основи слова *al* ‘нижній’, фін.-уг. періоду [TESz I, 121].

Ardai-tó *Ardaji tó* [-ról, -n, -ra] – (Ордоі-тов) – ‘ордівське озеро’ – {K² 21} – невелике озеро в селі Ордов (околиця Берегова), що виникло між потічком Вийрке (див. *Vérke*) і залізницею. Раніше для міського населення ця територія була місцем відпочинку. Нині озеро вже висохло.

Словосполучення: *Ardó* див. *Ardai-hegy*, *tó* (1015) ‘озеро’, що давня спадщина з урал. епохи [TESz III, 928].

Asztélyi-szeg *Asztéjiszeg* [-ről, -n, -re] – (Остії-сег) – ‘остийський кут’ – {K² 84} – 1805: *Asztelyi szeg* [K³] – орна земля, що знаходиться при дорозі, яка веде до села Остий, поряд з земельною ділянкою, що зветься лугом Лонгойтов (див. *Langajtó-rét*). Назву ділянка отримала від форми та розташування, адже простягається в напрямку сусіднього села Остий й становить собою невелику земельну площу кутоподібної форми, звідси й назва “кут” (*szeg*).

Словосполучення *Asztélyi-szeg* складається з двох компонентів: *Asztély* – назва населеного пункту, *szeg* (1358) ‘кут, заворот, клин’ – давня спадщина з уг. періоду [TESz III, 694].

Bábotka *Bábotka* [~ról, ~n, ~ra] – (Баботко) – ‘лялечка’ – {K² 134} – знаходиться на правому боці дороги Мужіївської (див. *Muzsalyi út*). Це колись була лісиста місцевість. На деревах було дуже багато гусениць, які в період розмноження продукували специфічну шкірку білого кольору, в яку вони закутувалися, за що їх і називали лялечками. Звідси і назва ‘лялечка’ (*baba*). Після того як дерева вирубали, на полі було бере-

гівське пасовисько. Зараз тут житлові будинки, однак більшість людей й донині так називають це місце.

Лексема *Bábotka* утворена від кореня *báb* (1540) ‘лялечка’, що походить з дитячої мови [TESz I, 209] та суфікса *-(o)t* + суфікса *-ka*.

Bucsi-tó *Bucsi tó* [-ból, -ban, -ba] – (Бучі-тов) – ‘бучанське озеро’ – {K² 161} – 1805: *Buczi tó* [K³], 1866: *Bucsitó* [K⁹], 1912: *Bulcsitó* [K¹⁰] – ставок, “a Papnyila melletti dűlőben található, mely a Debreczeni Pálné szül. Cseh Ilona tulajdonát képezte. A rét és a tölgyfás után volt a tó” (знаходиться на полі поряд з полем Попніла, Попівська стрілка, що являла собою власність дружини Пала Дебрецені, уродженої Ілони Чех. Озеро було за лугом й дубовим гаєм.) [K⁵]. Назву дістало від свого розташування, адже знаходиться в напрямку Бучі, яка належить до міста.

Складена назва *Bucsi-tó*: *Búcsú* назва населеного пункту, *tó* див. *Ardai-tó*.

Csák-mező *Csák mező* [-ről, -n, -re] – (Чак-мезив) – ‘поле клин’ – {K² 31} – 1805: *Csak mező* [K³] – 1866: *Csák Mező* [K⁹], 1912. *Csák mező* [K¹⁰] – орна земля, яка розташовується на краю нині вже пересохлого потоку Міц поряд з полем Голмош-Міцкиз (див. *Halmos-Micz köz*). Земельна ділянка дістала назву від своєї продовгастої форми.

Словосполучення *Csák-mező*: *csák* (1796) ‘клин’, слово невід. походження [TESz I, 468], *mező* (1055) ‘поле’, п. слово, основне слово *mez-* давня спадщина з уг. періоду [TESz II, 913], *-ő* відіменний суфікс.

Csepegő *Csepegő* [-ből, -ben, -be] – (Чепегив) – ‘сочистий’ – {K² 26} – 1805: *Cseпки* [K³] – 1866: ~ [K⁹] – ліс у Ордові поблизу Моломків баньо (див. *Malomkő bánya*), що був посеред орного поля дружини Ливрінца Салаї. Пагориста місцина була багата на джерельну воду, струмочки, що нібито й обумовило її назву “Той, що крапає, сочить”. На думку ще одного респондента, свою назву місце отримало від того, що в лісі було багато беріз, які влітку сочилися соком, звідси й найменування ‘сочить, крапає’ (*csepeg*). (порів. [Szolnok, 140; 12/59 Csëpëgös-kút]).

Лексема *csepegő* (1352) ‘той, що крапає, сочиться’, звуконаслідувального характеру [TESz I, 501].

Csiga-szug *Csigaszug* [-ból, -ban, -ba] – (Чиро-сур) – ‘закуток слимак’ – {K¹ 21} – 1866: *Csiga-szak* [K⁹] – забудована частина міста, між дороги Мукачівської (див. *Munkácsi út*) та річкою Вийрке (див. *Vérke folyó*), яка через якість землі колись була лише полем. Давнє найменування все ще вживається, адже тутешні мешканці, якщо їх запитують, де вони живуть, кажуть не назву вулиці, а найменування.

Словосполучення складається з двох компонентів: *csiga* див. *Csiga; szug* (1789) ‘кут, закуток’, давня спащина з уг. періоду [TESz III, 1200].

Csillagos [-ról, -n, -ra] – (Чіллогош) – ‘зоряне’ – {K² 109} – 1881: *Csillagos hegy* [L, 144] – пагориста місцевість, яку раніше використовували як орну землю. Інформанти зазначали, що ця назва не має нічого спільного з небесними зорями, а виникла вона від назви гористої місцевості, де раніше була орна земля (чи виноградник), на якій росли дикі квітки, що за формою нагадували зірки (порів. [Szolnok, 56; 5/23 Vörös csillag utca]).

Лексема *csillagos* (1527) ‘зоряне’, фін.-уг. періоду [TESz I, 527].

Csipás forrás [-ból, -ban, -ba] – (Чіпаш форраш) – ‘гноїсте джерело’ – {K² 116} – джерело на великій горі (див. *Nagy-hegy*). Сюди ходили вмиватися люди з гноїстими очима, бо вода мала лікувальну дію. Одяг, у якому туди йшли, треба було залишати там, кинувши його на гілки навколишніх дерев. Звідси походить поширена у місті приповідка, яку казали стосовно дуже парадно одягненої людини, мовляв, вона така, як гноїсте джерело (порів. [Somogy, 420; 136/166 Csipás]).

Словосполучення *Csipás forrás* складається з двох слів: *csipás* (1532) ‘гноїстий (про очі)’, слово старотур. походження [TESz I, 536], *forrás* (1113) ‘джерело, криниця’, п. слово: виникло від дієслова *forr* (кипіти, клетотіти), що є давнім словоутворенням звуконаслідувального характеру з урал. епохи, -*ás* іменний суфікс [TESz I, 956].

Csizaj [-ról, -n, -ra] – (Чізої) – {K¹ 11} – 1805: *Csiszaly e.* [K³], 1881: *Csizalj* [L, 144], 1966: *Csiszáy* [K⁰] – ліс, який знаходиться в напрямку Ордова, на північний захід від міста. У цьому лісі є мисливський двір (див. *Vadászház udvara*), де часто зупинялися пани й вельможі, які тут полювали. Ліс дістав свою назву від щебету чижів, адже їх тут було багато.

Лексема *csiz* (1538) ‘чиж’, слово сл. походження [TESz I, 544].

Dereka-hegy *Dereka hegy* [-ról, -n, -re] – (Дереко-гедь) – ‘гора дерека’ – {K² 112} – назва ділянки землі посередині великої гори (див. *Nagy-hegy*). Найменування було обумовлене її розташуванням.

Складне слово, яке містить дві лексеми: перша: *derék* (1400) ‘середина; поперек’, спір. походження [TESz I, 617–618], *hegy* див. *Akol-hegy*.

Dereka-szeg *Derekaszeg* [-ről, -n, -re] – (Дереко-сег) – ‘кут дерека’ – {K² 113} – 1805: *Derekaszeg* [K³] – поле, що знаходиться на горі Дерекко (див. *Dereka-hegy*), яка є частиною великої гори (див. *Nagy-hegy*). Свою назву дістало від розташування у вигляді форми кута.

Dereka-szeg – словосполучення: *dereka* див. *Dereka-hegy*, *szeg* див. *Asztélyi-szeg*.

Dereka-szeg bányatelep *Derekaszeg bányatelep* [-ről, -n, -re] – (Дереко-сег баньотелеп) – ‘шахта дерекосег’ – {K² 116} – 1863: *Derekaszek-bányatelep* [K⁸], 1881: *Derekaszeg uradalmi bányatelep* [L, 110] – шахта, що знаходиться на полі Дерекосег (див. *Dereka-szeg*) на великій горі (див. *Nagy-hegy*). У 1600-х роках працювати в шахті сюди привезли німців. Нащадки цих людей (Райпик) живуть тут і нині. Див. ще: *Bányatelep*, *Nagy-hegyi bánya*.

Складена назва: *dereka-szeg* див. *Dereka-szeg*, *bányatelep*, де *bánya* див. *Bánya-hegyi szőlő*, *telep* див. *Bányatelep*.

Dinnyeföld *Dinnyeföld* [-ről, -n, -re] – (Діннефілд) – ‘баштан’ – {K² 53} – 1866: *Dinnye föld* [K⁹], 1912: ~ [K¹⁰] – поле, що знаходилося в підніжжі гори Фогош (див. *Fogas-hegy*) з лівого боку річки Вийрке (див. *Vérke folyó*). На полі вирощували кавун, цим й обумовлене найменування. За даними 1866 року: “Északi oldalán Dancs Lajos szántója szélén Meisels Lajos szántójával szemben.” (На північному боці на краю орного поля Лойоша Данча навпроти ріллі Лойоша Мейзелса) [K⁹] (порів. [Szolnok, 50; 4/420 *Dinnyeföld*; 176; 16/224 *Dinnyeföld*]).

Складне слово *dinnyeföld* (1250) ‘баштан’, слово сл. походження [TESz I, 640].

Farkasvész *Farkasvész* [-ről, -n, -re] – (Форкошвийс) – ‘вовча напасть’ – {K² 58} – 1805: *Farkas vész* [K³], 1863: *Farkas vész* [K⁸], 1912: ~ [K¹⁰] – це поле знаходиться на західній частині міста, на ділянці поблизу потоку Міц з боку селі Дийди. Ходити сюди було небезпечно, бо в цій околиці міста блукало багато вовків, звідси й найменування Форкошвийс (*Farkasvész*). З 1912 р. зберігся такий опис розташування місця: “Horváth János és Jenő fehérgyarmati lakosok borháza kerületében. Kleni Jenő szőlője mezsgye végén az út északi végén.” (В околиці чавильні фегирдьормотських мешканців Яноша та Єнива Горватів, на краю межі виноградника Єнива Клені у північному кінці дороги) [K¹⁰].

Слово *Farkasvész* складається з двох слів: *farkas* (1372) ‘вовк’, п. слово, основне слово *-far* являє собою давню спадщину з урал. епохи, *-k* іменний суфікс, так стало *fark*, до цього додався прикметниковий (ад’єктивний) суфікс *-s* [TESz I, 846], *vész* (1372) ‘згуба, напасть’, слово спір. походження [TESz III, 1126 – 1127].

Fiatalfűzes [-ről, -n, -re] – (Фіотолфізеш) – ‘молодий вербняк’ – {K² 91} – 1865: *fiatal fűzes* [K⁴] – розташовувався поряд з полем Геренда-гат (див. *Gerenda-hát*). Засаджена вербами частина міста (вербами

хотіли компенсувати багато вирубаних дерев). Приємного настрою меланхолічна місцина, адже верби мали заспокійливий, милуючий око вигляд. Нині це вже забудована частина міста.

Цей топонім складається з двох лексем: *fiatal* (1302) ‘молодий’, п. слово, ймовірно, виникло зі слова *fiú* ~ *fi*, яке являє собою давню спадщину з уг. періоду, із зменшувальним суфіксальним гніздом *-tal* [TESz I, 903], *fiüz* (1251) ‘верба’, давня спадщина з фін.-уг. періоду [TESz I, 1008].

Fövényes Fövénýes [-böl, -ben, -be] – (Фивийнєш) – ‘піщане’ – {K² 56} – 1866: *Fyvenics* [K⁹], 1912: *Fönyves, Fevenyes* [K¹⁰] – поле, що знаходиться на північ від дороги, яка веде до Берегдийди, поряд з полем Форкошвийс (див. *Farkasvész*). “Dombos helyen Jászi János beregdédai lakos szántóföldje keleti végén beregszászi város dűlő útjának végén. Homokos vízparti, vagy vízmederbeli talajrétege miatt nehezen lehet hasznosítani.” (Це рілля берегівських винокурів Ференца та Шамуела Вайсів. В пагорбкуватому місці на східному краю орного поля берегдийдівського мешканця Яноша Ясі в кінці берегівської польової дороги. Через піщанистий береговий або русловий шар ґрунту ділянку використовувати важко) (порів. [Szolnok, 146; 13+ Fövényes]).

Лексема *fövény* (1055) ‘річковий пісок’, слово невід. походження [TESz I, 969].

*Hágcső Hákcsőű [-röl, -n, -re] – (Гагчив) – ‘гагчив’ – {K² 66} – 1866: ~ [K⁹] – орна земля, що розташовується з правого боку Кідьовшської дороги (див. *Kigyósi út*) поряд з полем Ливеї (див. *Lövei*). Нині це забудована територія.

Hágcső – складне слово: *hág* (1323) ‘піднімається, вилазить’, давня спадщина з уг. періоду, можливо, фін.-уг. періоду, *cső* (1481) ‘труба’, слово пдс. походження [TESz I, 560].

Hajasnyíres Hajasnyírjes [-röl, -n, -re] – (Гойошніриш) – ‘березняк волосистий’ – {K² 126} – 1866: *Hajas nyírjes* [K⁹], 1881: *Hajas Nyíres* [L, 143], 1881: *Hajasnyíres* [L, 144] – поле, що знаходиться поряд з ділянкою Попніло (див. *Papnyila*), засаджена березами місцина. Гілки й густе листя берез на деревах виглядали так, ніби це була густа грива волосся, звідси й найменування.

Складне слово: *haj* (1382) ‘волосистий, волосатий’, давня спадщина з уг. періоду [TESz II, 20], друга *nyír* (1243) ‘березняк’, давнє успадкування з урал. епохи [TESz II, 1047].

Kerek-hegy [-röl, -n, -re] – (Керек-гедь) – ‘кругла гора’ – {K² 69} – 1805: *Kerek h.* [K³], 1863: *Kerek hegy* [K⁸], 1881: ~ [L, 100] – гора, що розташовується поряд з малою довгою горою (див. *Kis-hosszú-hegy*).

Назву дістала від своєї форми, адже має круглі обриси. Серед архівних даних ми знайшли таке визначення: “Hegy, ahol a kereszt van felállítva. Csúcsán Schörnborg gróf szőlője volt, kövel körülrakva.” (Гора, де встановлений хрест. На її вершині був виноградник графа Шинборна, обкладений камінням) [K⁸].

Лексема – композит: *kerek* (1075) ‘круглий’; п. слово, утворене від кореня *ker*, є давнім успадкуванням з фін.-уг. періоду [TESz II, 454] й *hegy* див. Akol-hegy.

Keresztel megjelölt tölgyfa *Keresztel megjelölt tölgyfa, Keresztel megjelölt tölgyfa* [~röl, ~n, ~ra] – (Кересттел мегйелілт тилдьфо) – ‘помічений хрестом дуб’ – {K¹ 166} – дуб, що стояв на нинішній дорозі Боттяні (див. *Batthyányi út*), в якому був вирізаний хрест. Див. ще: *Tölgyfába vésett kereszt*.

Словосполучення: *kereszt* (1075) ‘хрест’, слово сл. походження [TESz II, 457 – 458], *megjelölt* (1780) ‘позначений, помічений’, давня спадщина з фін.-уг. періоду [TESz II, 269 – 270], *tölgyfa* складне слово, його перший елемент *tölgy* (1181) ‘дуб’, слово спір. походження [TESz III, 959], другий елемент *fa* див. *Bábotka faiskola*.

Kerülő-hegy *Kerülő hegy* [-röl, -n, -re] – (Керілив-гедь) – ‘обхідна гора’ – {K² 167} – 1805: *Kerülő h.* [K³] – гора, що розташовувалася на південь від міс- та, поряд із залізничною колією. Оточувала кільцем усю гору. Це було невелике земляне узвишшя, нині від нього вже ледве зостався слід.

Лексема – композит: *kerülő* (1332) ‘обхідний’, основне слово *ker* – є давнім успадкуванням з фін.-уг. періоду [TESz II, 464 – 465], *hegy* див. Akol-hegy.

Lapos [-röl, -n, -ra] – (Лопош) – ‘болотисте’ – {K² 171} – болотиста ділянка землі на південній околиці міста, звідси й найменування. При давніх формах господарювання сюди виганяли пастися коней. Лежить поряд з лісом, отож вистачало мороки, бо в лісі було багато лисиць й вони часто нападали на домашніх тварин (порів. [Szolnok, 144; 12/335 Lapos; 170; 15/317 Lapos]).

Лексема *lapos* (1113) ‘болотистий’ являє собою п. слов., *lap* – є давнім успадкуванням з урал. епохи [TESz II, 723].

Lóverseny tér *Lóverseny tér* [-röl, -n, -re] – (Ловвершень тийр) – ‘пл. Іподром’ – {K² 44} – 1866: ~ [K⁹] – площа, що колись була у околицях дороги Мукачівської (див. *Munkácsi út*) поряд з полем Кішуццоїрийт (див. *Kisutcairét*). Тут на розвагу панству влаштовували кінні перегони. Нині це вже забудована частина міста.

Лексема-комполит складається з двох компонентів: *lóverseny* – складне слово, де *ló* (1395) ‘кінь’, давня спадщина з уг. періоду [TESz II, 777], *verseny* (1643) ‘змагання, перегони’, слово невід. походження [TESz III, 1122 – 1123], другий елемент словосполучення *tér* див. *Bábotka tér*.

Messzelátó *Messzelátó*g [-ról, -n, -ra] – (Месселатов) – ‘далекоглядна’ – {K² 79} – гора, що знаходиться поряд з ділянкою Борош-рийт (див. *Boros-rét*), тут була й каменоломня. Часто мешканці міста ходили сюди прогулюватися, адже враженням було піднятися на вершину гори, звідки відкривалася чудова панорама цілого міста (порів. [Szolnok, 35; 2/305 *Messzilátó-domb*]).

Складне слово: *messze* (1416) ‘далеко’, основне слово *mesz-* являє собою давню спадщину з фін.-уг. періоду [TESz II, 906 – 907], *látó* (1211) ‘зрячий’, давнє успадкування з урал. епохи [TESz II, 727].

Nagy-sárok-hegy *Nagysárokhegy* [-ról, -n, -re] – (Нодь-шарок-гедь) – ‘велика гора шарок’ – {K² 45} – 1805: *N. Sarok h.* [K³], 1863: *Nagysárok hegy* [K⁸], 1866: *Nagysárokhegy* [K⁹] – гора, “...a Beregszász tulajdonát képező Sárok erdőbe vezető dűlő út szélén található Benda Kálmán és Rétoy Károly lakosok szőlőjének végén. Vele szemben volt a Szúnyog hegy.” (...знаходиться на краю польової дороги, що веде до лісу шарок, який є власністю Берегова, в кінці виноградника мешканців Кальмана Бенди та Кароя Рийтої. Навпроти неї була гора Комарина) [K⁸].

Словосполучення з трьох членів: *nagy* (1569) ‘великий’, спір. походження, можливо, давнє успадкування з фін.-уг. періоду [TESz II, 994], даних стосовно походження слова *sárok* ми не знайшли, *hegy* див. *Akol-hegy*.

Noszi-szigete *Noszi szigettye* [-ről, -n, -re] – (Носі-сірете) – ‘острів Носі’ – {K² 34} – ділянка землі, що знаходиться в Ордові з лівого боку нинішньої дороги Мукачівської (див. *Munkácsi út*). Назву Носі дістала тому, бо була власністю єврейської людини Носі. Островом же її назвали через те, бо вона цілковито відокремлена від поселення, адже її межі утворювала нинішня дорога Мукачівська (див. *Munkácsi út*), залізнична колія та річка Вийрке (див. *Vérke folyó*).

Топонім складається з двох елементів: *Noszi* – прізвище, *sziget* (1863) ‘острів’, п. слово, його основне слово *szeg*, давнє успадкування з уг. періоду, а *-t* – відіменний суфікс [TESz III, 747].

Pallagos [-ról, -n, -ra] – (Поллогош) – ‘вітристе’ – {K² 32} – 1863: *Palagos* [K⁸], 1866: *Pallagós* [K⁵] – поле на краю потоку Міц поряд з полем Фивийнеш (див. *Fövényes*) та полем Жомбийкош (див. *Zsombékos*). Цікавим чином земельна ділянка цілковито охоплюється потоком. Ви-

глядає наче півострів. Це була вітриста, відкрита для протягів місцина, можливо, звідси й найменування (порів. [Szolnok, 29; 1/562 Pallagok]).

Лексема *pall* (1513) ‘віє’, можливо, звуконаслідувального характеру [TESz III, 72].

Sűrűgallya *Sűrűgallya* [~'ból, ~'ban, ~'ba] – (Шіврівгоййо) – ‘густе гілляччя’ – {K² 121} – 1866: *Sűrű gallya* [K⁹] – поле, що знаходиться навпроти поля Остії-сег (див. *Asztélyi-szeg*) на березі потоку Міц. Повна гіллячок ділянка тривалий час була не придатна для обробітку, однак густе гілляччя викорчували й землю перетворили на родючий ґрунт.

Складне слово: *sűrű* (1372) ‘густий’ являє собою п. слово, його основне слово звуконаслідувального характеру [TESz III, 633], *gally* (1611) ‘вітка, гілка, сук’, слово сл. походження [TESz I, 1023].

Szűnyog-hegy *Szűnyog hegy* [-ről, -n, -re] – (Суньог-гедь) – ‘гора комарина’ – {K² 68} – 1863: *Szűnyok hegy* [K⁸] – гора, що знаходиться поряд з горою Керек (див. *Kerek-hegy*). Назву дістала від того, що ввечері підніматися на неї було неприємно через безліч комарів. Давно це була орна земля, а нині це вже забудована частина міста.

Топонім з двох членів: *szűnyog* (1230) ‘комар’, слово старотур. походження [TESz III, 804], *hegy* див. *Akol-hegy*.

Végrekettye *Végrekettye* [~'ből, ~'ben, ~'be] – (Вийгрекетте) – ‘крайній вербняк’ – {K² 132} – 1805: *Végre kettye* [K³], 1863: ~ [K⁸] – поле, що знаходиться поряд з дорогою Виноградною (див. *Szőlő út*) і залізничною колією в південній частині міста. Давно тут було повно верболозу, який використовувався для плетіння корзин.

Складне слово: *vég* (1055) ‘кінець, край, окраїна’, спір. походження [TESz III, 1104], *rekettye* (1181) ‘вербняк’, слово пдс. походження [TESz III, 371].

Vérke folyó *Vérke folyó* [-ból, -ban, -ba] – (Вийрке фойов) – ‘річка Вийрке’ – {K¹ 20} – річка, що протікає через місто. Нині вона вже набагато менша, ніж була колись давно, а з плином часу русло цілковито захарастилося й вже не схоже на сфотографоване на початку ХХ ст. широке річище з чистою водою. За словами наших респондентів, річка дістала свою назву від того, що коли турки захопили місто, вони влаштували тут таку різню, що від крові людей річка стала червоною (*vér* = кров).

Топонім з двох членів: *Vérke* див. *Vérke, folyó* (1405) ‘річка’, слово спір. походження [TESz I, 943 – 944].

Virág-hegy *Virághegy* [~'ről, ~'n, ~'re] – (Біпар-гедь) – ‘гора квіткова’ – {K² 101} – 1805: *Virág h.* [K³], 1866: *Virág hegy* [K⁸] – гора, що

знаходиться на схід від міста. Її схили прикрашали різноманітні квіти, звідси й найменування (порів. [Somogy, 565; 183/+ Virág hegy]).

Словосполучення: *virág* (1300) 'квітка', результат словорозщеплення давньо угорського періоду [TESz III, 1151 – 1152], *hegy* див. Akol-hegy.

Zsombékos *Zsombékos* [-ról, -n, -ra] – (Жомбийкош) – 'купина' – {K² 35} – 1805: *Szombókos* [K³], 1866: *Zsombókos* [K⁹] – поле, що знаходиться в західній частині міста поряд із залізничною колією й ділянкою Голмош-Миц киз (див. *Halmos-Micz köz*). Чагарникова, купиняста ділянка, яку вважали не придатною для землеобробітку. (порів. [Somogy, 334; 110/98 Zsombékos]).

Лексема *zsombékos* (1386) 'купина', слово невід. походження [TESz III, 1224].

ЛІТЕРАТУРА

1. Етимологічний словник української мови. / Гол. ред. О.С. Мельничук – Київ: Наукова думка, I. – 1982. – 631 с.; II. – 1985. – 572 с.; III. – 1989. – 149 с.
2. Этимологический словарь русского языка. / Ред. М. Фасмер – Москва: Прогрес, I. – 1964. – 562 с.; II. – 1967. – 671 с.; III. – 1971. – 827 с.; IV. – 1973. – 852 с.
3. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I–IV. / Főszerk.: Benkő Loránd. – Bp.: Akadémiai Kiadó, I.– kötet. – 1967. – 1142 o.; II.– kötet. – 1970. – 1111 o.; III. – kötet. – 1976. – 1230 o.

Ködöböcz Natália

Beregszász és környéke földrajzi nevei a magyar nyelvhasználatban Rezümé

A földrajzi nevek múltunk és jelenünk fontos részét képezik, így összegyűjtésük igen időszerű és fontos feladat. E témakörön belül a legérdekesebbek a külterületi nevek, hiszen ezek a múlt egyes momentumait hordozzák. A fentebb említett megnevezések az összegyűjtött anyag érdekesebb részét alkotják.

КИДИБИЦ НАТАЛІЯ
(Ужгород, аспірантка)

Класифікація географічних назв у мовленні угорців м. Берегова та його околиць

А. Класифікація топонімів за їх походженням

Люди в ході їх спільного життя переймають одне від одного звички, страви, різноманітні речі, спосіб їх використання. Результатом цього процесу є й те, що їхня мова змінюється, адже спільнота запозичує не лише вже згадувані речі, а й слова, що існують в іншій мові. Так відбувалося це й з угорським народом й відповідно угорською мовою. Переселення народів, сусідські взаємовідносини, політичні впливи – все це накладало свій відбиток на угорську мову. При уважному розгляді виявляється, що ми використовуємо слова різномовного походження й у нашій розмовній літературній, повсякденній мові. Зібраний нами матеріал також показує в цьому відношенні дуже барвисту картину. З огляду на це ми вважали за доцільне подати класифікацію топонімів за етимологічним принципом.

1. Власне угорські назви:

- 1.1. *Давня спадщина з уральської епохи та угорського періоду:* Hősök tere (*hős* урал. епохи, *tér* давня спадщина з уг. періоду).
- 1.2. *Одне слово – давня спадщина з уральської епохи, а інші слова виникли на ґрунті угорської мови:* Dúlő út (*dűlő* гр. угор. м., *út* урал. епохи), Faraktár (*fa* урал. епохи, *raktár* гр. угор. м.), Vasgyár (*vas* урал. епохи, *gyár* гр. угор. м.).
- 1.3. *Одне слово – фінно-угорського періоду, а друге – з уральської епохи:* Messzelátó (*messze* фін.-уг. періоду, *látó* урал. епохи), Nagy út (*nagy* фін.-уг. періоду, *út* урал. епохи).
- 1.4. *Давня спадщина з угорського періоду та уральської епохи:* Hajasnyúires (*haj* давня спадщина з уг. періоду, *nyír* урал. епохи).

- 1.5. Топоніми фінно-угорського походження: Aranyos-hegyek, Csillagos, Fagyalos, Kerület, Méhes, Méhes ház, Nagy-Aranyos, Nagy-hegy, Nagy-szilas.
- 1.6. Одне слово – з фінно-угорського періоду, а друге – давня спадщина з угорського періоду: Hét kerület (*hét* давня спадщина з уг. періоду, *kerület* фін.-уг. періоду), Köztér (*köz* фін.-уг. періоду, *tér* давня спадщина з уг. періоду), Lúd-szeg (*lúd* фін.-уг. пох., *szeg* давня спадщина з уг. періоду).
- 1.7. Одне слово з фінно-угорського періоду, а другі, що виникли на ґрунті угорської мови: Fogas-ér (*fog* гр. угор. м., *ér* фін.-уг. періоду), Fogas-hegy (*fog* гр. угор. м., *hegy* фін.-уг. періоду).
- 1.8. Давня спадщина з угорського періоду: Fogás.
- 1.9. Давня спадщина з угорського періоду та топоніми, що виникли в період оновлення угорської мови: Vasút tér (*vasút* пер. онов. угор. м., *tér* давня спадщина з уг. періоду).
- 1.10. Топоніми, що виникли на ґрунті угорської мови: Csere, Mozi.
- 1.11. Топоніми, які виникли в період оновлення угорської мови: Rendőr-ség, Vasútállomás.

2. Топоніми іншомовного походження:

- 2.1. Топоніми латинського походження: Kápolna, Kollégium, Paradi-csom, Posta, Református templom, Rózsás, Zsinagóga.
- 2.2. Слова слов'янського і латинського походження: Iskola utca (*iskola* лат. пох., *utca* сл. пох.).
- 2.3. Слова іранського та чувашського походження: Tejeszőlő (*tej* і. пох., *szőlő* чув. пох.).
- 2.4. Топоніми іранського походження: Teje.
- 2.5. Топоніми слов'янського походження: Akol, Csizaj, Csizaj utca, Diny-nyeföld, Galambos, Gerenda, Görbe utca, Malomkémény, Malom utca, Malomka, Mocsár, Pap utca, Pázsit, Rendelő, Szilvás utca.
- 2.6. Одна лексема слов'янського, а друга – старотурецького (турецького) походження: Bikás udvar (*bika* старотур. пох., *udvar* сл. пох.), Kecs-kegát (*kecske* тур. пох., *gát* сл. пох.).
- 2.7. Одна лексема слов'янського, а друга – німецького походження: Strand utca (*strand* нім. пох., *utca* сл. пох.).
- 2.8. Топоніми німецького походження: Baklilás, Vágóhíd.
- 2.9. Слова невідомого походження: Bocskor, Csiga, Csiggát, Fövényes, Hő, Nádas, Ördögös, Zsombékos.

3. Змішана група:

- 3.1. Топоніми, які складаються із слів, які давні спадщини з уральської епохи та аланського походження: Fahíd (fa урал. епохи, híd ал. пох.), Vashíd (vas урал. епохи, híd ал. пох.).
- 3.2. Одне слово – давня спадщина з уральської епохи, а друге чувашського походження: Szőlő út (szőlő чув. пох., út урал. епохи).
- 3.3. Топоніми, які складаються із слів з уральської епохи, та перського походження: Vásár út (vásár перс. пох., út урал. епохи).
- 3.4. Слова старотурецького походження і слова, які давні спадщини з уральської епохи: Vízárók (víz урал. епохи, árok старотур. пох.).
- 3.5. Слова слов'янського походження і слова які давні спадщини від уральської епохи: Gerenda-hát (gerenda сл. пох., hát урал. епохи), Рарпуіла (rap сл. пох., nyíl урал. епохи).
- 3.6. Одне слово – фінно-угорського походження, а друге – латинського: Varró iskola (varr фін.-уг. періоду, iskola лат. пох.).
- 3.7. Фінно-угорські слова та слова чувашського походження: Nagy-Bocskor (nagy фін.-уг. періоду, bocskor чув. пох.), Nagy-Hő (nagy фін.-уг. періоду, hő чув. пох.), Restek háza (rest чув. пох., ház фін.-уг. періоду), Szélluk (szél чув. пох., luk фін.-уг. періоду).
- 3.8. Одне слово – фінно-угорського походження, а друге – старотурецького: Árok-köz (árok старотур. пох., köz фін.-уг. періоду), Borz-luk (borz старотур. пох., luk фін.-уг. періоду), Kis-Aranyos (kis старотур. пох., arany фін.-уг. періоду), Kis-szilas (kis старотур. пох., szilas фін.-уг. періоду), Kis-hegy (kis старотур. пох., hegy фін.-уг. періоду), Nagy-szilas (nagy старотур. пох., szilas фін.-уг. періоду), Szűnyog-hegy (szűnyog старотур. пох., hegy фін.-уг. періоду).
- 3.9. Одне слово – фінно-угорського періоду, а друге – слов'янського походження: Akol-hegy (akol сл. пох., hegy фін.-уг. періоду), Arany Kalász (arany фін.-уг. періоду, kalász сл. пох.), Hágcső (hág фін.-уг. періоду, cső сл. пох.), Kórház (kór сл. пох., ház фін.-уг. періоду), Méhes palota (méh фін.-уг. періоду, palota сл. пох.).
- 3.10. Давня спадщина з угорського періоду та слова латинського походження: Templom tér (templom лат. пох., tér давня спадщина з уг. періоду).
- 3.11. Слова слов'янського походження і давні спадщини з угорського періоду: Dereka-szeg (dereka сл. пох., szeg давня спадщина з уг. періоду), Macskadomb (macska сл. пох., domb давня спадщина з уг. періоду), Széna tér (széna сл. пох., tér давня спадщина з уг. періоду).

- 3.12. Одна лексема – старотурецького походження, а друга – давня спадщина з угорського періоду: Kis-mező (*kis* старотур. пох., *mező* давня спадщина з уг. періоду), Sallónyomás (*salló* старотур. пох., *nyomás* давня спадщина з уг. періоду).
- 3.13. Давня спадщина з угорського періоду, а друга – німецького походження: Hajnal stadion (*hajnal* давня спадщина з уг. періоду, *stadion* нім. пох.).
- 3.14. Давня спадщина з угорського періоду, а друга – італійського походження: Píactér (*piac* іт. пох., *tér* давня спадщина з уг. періоду)
- 3.15. Давня спадщина з угорського періоду, а друга – перського походження: Vásár tér (*vásár* перс. пох., *tér* давня спадщина з уг. періоду).
- 3.16. Одна лексема слов'янського походження, а друга виникла на ґрунті угорської мови: Gyár utca (*gyár* гр. угор. м. *utca* сл. пох.), Mozi utca (*mozi* гр. угор. м., *utca* сл. пох.), Művészet utca (*művészet* гр. угор. м., *utca* сл. пох.), Önkéntesek utca (*önkéntes* гр. угор. м., *utca* сл. пох.), Vasút utca (*vasút* гр. угор. м., *utca* сл. пох.).
- 3.17. Слова латинського походження та слова, які виникли у період оновлення угорської мови: Állami óvoda (*állam* пер. онов. угор. м., *óvoda* лат. пох.), Zeneiskola (*zene* пер. онов. угор. м., *iskola* лат. пох.).

Б. Словотвірна класифікація географічних назв

Зібраний нами на досліджуваній території топонімічний матеріал є багатим, розмаїтим як у плані його походження, так і за мотивацією виникнення цих географічних назв. Дуже цікава характеристика цього матеріалу і з боку морфологічної класифікації: це можуть бути однокореневі, складні і складені назви, які ускладнені різними морфемами. За цією класифікацією виділяємо:

1. Топоніми, утворені від загальних імен

1.1. Одночленні географічні назви

1.1.1. Прості слова: Akol, Archivum, Boeskor, Burkus, Csere, Csiga Csóka, Gerenda, Hangya, Hő, Inkubátor, Ispotály, Kalmar, Kápolna, Kollégium, Kukja, Liget, Mocsár, Mozi, Paradicsom, Pázsit, Posta, Rigó, Rivaj, Zsinagóga.

1.1.2. Суфіксальні слова:

а) іменні слова, утворені за допомогою номінативних суфіксів: Mogyorós (*mogyoró* корінь + *-s* номінативний суфікс), Rózsás (*rózsa* корінь + *-s* номінативний суфікс), Darvas (*darv* корінь + *-(a) s* номінативний суфікс),

Farkas (*fark* корінь + (a) *s* номінативний суфікс), Nádas (*nád* корінь + - (a) *s* номінативний суфікс), Csigás (*csiga* корінь + -*ás* номінативний суфікс), Fogás (*fog* корінь + -*ás* номінативний суфікс), Irtás (*irt* корінь + -*ás* номінативний суфікс), Fővényes (*fővény* корінь + -(e) *s* номінативний суфікс), Méhes (*méh* корінь + -(e) *s* номінативний суфікс), Aranyos (*arany* корінь + -(o) *s* номінативний суфікс), Csillagos (*csillag* корінь + -(o) *s* номінативний суфікс), Galambos (*galamb* корінь + -(o) *s* номінативний суфікс), Lapos (*lap* корінь + -(o) *s* номінативний суфікс), Pallagos (*pallag* корінь + -(o) *s* номінативний суфікс), Rongyos (*rongy* корінь + (o) *s* номінативний суфікс), Zsombékos (*zsombék* корінь + -(o) *s* номінативний суфікс), Fagyalos (*fagy* корінь + -(a) *l* + (o) *s* номінативні суфікси), Tágasos (*tág* корінь + -(a) *s* + -(o) *s* номінативні суфікси), Ereszvény (*eresz* корінь + -*vény* номінативний суфікс), Malomka (*malom* корінь + -*ka* номінативний суфікс), Vérke (*vér* корінь + -*ke* номінативний суфікс).

- б) дієслівні слова, утворені за допомогою номінативних суфіксів: Csepege (*csepeg* корінь + -*e* номінативний суфікс), Csepegő (*csepeg* корінь + -*ő* номінативних суфікс), Járó (*jár* корінь + -*ó* номінативний суфікс), Kerület (*kerül* корінь + -(e) *t* номінативний суфікс), Mosó (*mos* корінь + -*ó* номінативний суфікс), Ordító (*ordít* корінь + -*ó* номінативний суфікс).

1.2. Багаточленні географічні назви

1.2.1. Складні слова:

- Двокомпонентні складні слова:

- а) складні слова, що складаються з двох кореневих слів:

– означальні композити: Bányatelep, Borkút, Borzlyuk, Dinnyeföld, Díszkert, Dög tér, Fahíd, Gözmalom, Kecskégát, Kórház, Köztér, Különtanya, Malomkémény, Mogyoróbokor, Paptag, Piac tér, Pionírház, Pipanyak, Rókalyuk, Sporttér, Széllýuk, Szentföld, Vasgyár, Vashíd, Végrekettye, Villanytelep, Vízárók, Zeneiskola.

- б) перше відмінюване слово, а друге – кореневе:

– означальні композити: Kerülettanya, Palló sor, Sárosdiakör, Tejeszölő, Vágóhíd.

- в) перше кореневе слово, а друге – відмінюване:

– додаткові композити: Kenderáztató, Szeszfőző.

– означальні композити: Bakfüles, Baklilas, Fialalfüzes, Gyógyfürdő, Kertalja, Köztemető, Mácsháza, Mezőalja, Papnyila, Rendőrség, Sallónyomás, Sportkomplexum, Sportszálló, Sűrűgallya.

- г) обидва слова відмінювані:

– обставинні композити: Tórafüggő.

– означальні композити: Bikásjáró, Hajasnyíres, Magasuraság.

□ Трикомпонентні складні слова: Faraktár, Vasútállomás.

1.2.2. Словосполучення:

□ Двокомпонентні словосполучення:

а) *перша і друга складові частини прості чи прості похідні слова:*

– *якісно – означальні словосполучення:* Akol-hegy, Állami óvoda, Alsó-Akol, Alsó-csillagos, Alsó sor, Arany Kalász, Aranyos-hegyek, Ardai pince, Ardai-tó, Arhitektor utca, Árok-köz, Asztélyi-szeg, Bábotka-rét, Bábotka tér, Bábotka torok, Bábotka udvar, Bábotka utca, Barátság szálloda, Béke utca, Bikás udvar, Boros-rét, Bucsí-tó, Búcsúi utca, Csendes utca, Csiga-palló, Csiga-szug, Csiga-zug, Csák-mező, Csipás forrás, Csizaj utca, Dédai út, Dülő út, Építkezők utca, Erdő utca, Farok-hát, Fehér Ház, Felső-Akol, Felső-csillagos, Felső-Rigó, Fészer utca, Fogas-ér, Fűrdő kert, Fogas-hegy, Gerenda-hát, Görbe utca, Gyár utca, Hágcsó-hegy, Hajnal stadion, Hosszú-hegy, Hungária szálló, Ifjúság utca, Iskola utca, Jánosi makkos, Jánosi völgy, Járási Tanács, Kerek-hegy, Kerülő-hegy, Keskeny utca, Kigyósi út, Kis-Aranyos, Kis-Bocskor, Kis-erdő, Kis-hegy, Kis-mező, Kis-Rigó, Kis-sarok, Kis-szilas, Kis-telek, Kukja bánya, Langaj-tó, Lúd-szeg, Macsolai lapos, Kijeви utca, Kis-Viski, Macska-domb, Macsolai út, Malom-mező, Malom utca, Mező-hegy, Mozi utca, Munkácsi út, Munkás utca, Muzsalyi út, Művészet utca, Nádas utca, Nagy-Aranyos, Nagy-Bocskor, Nagy-csonkás, Nagy-erdő, Nagy-hegy, Nagy-Hő, Nagy-Kiski, Nagy-mező, Nagy-muzsalyi, Nagy-szilas, Nagy út, Nagy-Viski, Nap utca, Oroszlán fogadó, Önkéntesek utca, Palló-hát, Pap utca, Pravoszlav templom, Pro- menád kert, Református püspökség, Református temető, Református templom, Régi fürdő, Royal szálloda, Salas-tó, Sárok-erdő, Strand utca, Száraz-Micz, Szarka-hegy, Széna tér, Szilvai utca, Szilvás utca, Szovhoz utca, Szőlő út, Szúnyog-hegy, Templom tér, Terv utca, Ungvári utca, Varró iskola, Vásár tér, Vásár út, Veres-hegy, Vérke folyó, Vérke-patak, Vidám utca, Virág-hegy Verhovinai utca, Zaporizsjei utca, Zsidó fürdő, Zsidó temető.

– *присвійно – означальні словосполучення:* Aranyos alja, Csepegő környéke, Csere alja, Dereka-hegy, Dereka-szeg, Dereka-zug, Hősök tere, Restek háza.

– *кількісно – означальні словосполучення:* Hét kerület.

б) *перший компонент – складне слово, другий – просте:*

– *слова із значенням обставини місця:* Beregmegyei Kaszinó, Beregvidéki Múzeum.

– *якісно – означальні:* Akácfa utca, Akasztófa utca, Bogárhátú ház, Borzlyuk kanyon, Galambszerű dűlő, Gőzmalom udvar, Hegyalja utca, Kiserdő ut-

ca, Kisutcai-rét, Kórház udvar, Különtanya utca, Langajtó-rét, Malomkő bánya, Mindszent utca, Nagyköz utca, Rozsoskert utca, Szentföld utca, Szőlőhegy utca, Távközlési Vállalat, Testnevelés utca, Vadtelep utca, Vámház utca, Vásárút kert, Vasút tér, Vasút utca.

– *присвійно* – *означальні словосполучення*: Bakfüles környéke, Dinyeföld sora Domszőlő alja, Hőkapu alja, Vadászház udvara.

в) *перший компонент* – *просте слово*, а *другий* – *складне слово*:

– *якісно* – *означальні словосполучення*: Állami borpince, Bábotka faiskola, Böller sírkert, Döllér sírkert, Geológus sugárút, Járási Könyvtár, Kaolin raktár, Katonai nyilvántartó, Macsolai útköz, Munkácsi útköz, Művelődési Központ, Nagy gőzmalom, Szarka-hegyalja, Szűnyog-hegyalja, Új téglagyár, Városi közfürdő, Volt Megyeháza, Volt Törvénytörő, Zsidó imaház.

– *присвійно* – *означальні словосполучення*: Kis-hegyalja.

г) *обидві складові частини* – *складні слова*:

– *якісно* – *означальні словосполучення*: Beregszászi Szovhozüzem, Újvárosi kertekalja.

□ *Трикомпонентні словосполучення*:

а) *усі три складові частини* – *прості чи прості похідні слова*: Alsó kert utca, Bánya-hegyi szőlő, Borzs gróf utca, Bulgárt kert utca, Csiga-szug utca, Egyes számú iskola, Egyes számú óvoda, Görög katolikus templom, Halmos-Micz köz, Hármasszámú iskola, Hatos számú iskola, Hetes számú iskola, Két sánc köz, Két út köz, Kettes számú iskola, Kis-erdő alja, Kis-hosszú-hegy, Május elseje utca, Március nyolcadika utca, Nagy-hegyi bánya, Nagy-hegyi-erdő, Nagy-hegyi lelátó, Nagy-hosszú-hegy, Nagy-kubik gödör, Nagy-sárok-hegy, Négyes számú iskola, Nyolcas számú iskola, Ötös számú iskola, Római katolikus temető, Római katolikus templom, Sűrű-Micz köz, Temetőbe vezető út, Tilalmas Csere-erdő, Új lakók utca, Új part utca, Új piac utca, Új világ utca.

б) *перший компонент* – *складне слово*, *другий і третій* – *прості слова*: Beregszászi Irgalmas Ház, Beregszászi Művészeti Iskola, Tölgyfába vésett kereszt.

в) *перші два компоненти* – *прості слова*, а *третій* – *складне слово*: Arany Páva étterem, Dereka-szeg bányatelep, Kereszttel megjelölt tölgyfa, Kettes számú téglagyár, Magyar Királyi Kincstár.

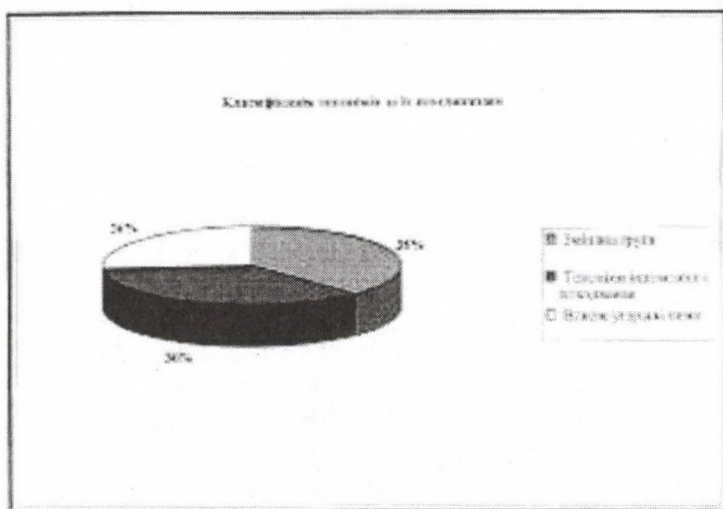
2. Топоніми, утворені від власних імен

2.1. *прізвище і ім'я*: Arany János út, Bakó Gábor utca, Bartók Béla utca, Bem József út, Beregszászi Nagy Pál utca, Esze Tamás utca, Gelei Kato-

na István utca, Győri Dezső utca, Hartmann Fülöp és fia rum- és likörgyár, Illés Béla utca, Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház, Linner Bertalan utca, Második Rákóczi Ferenc tér, Olga Kobeljánszka utca, Pál Győző kastélya, Winkler József téglagyárának kéménye, Zalka Máté Középiskola.

2.2. *прізвище*: Andrásy út, Batthyányi út, Bercsényi utca, Bethlen kastély, Bethlen utca, Bolugyánszkij utca, Liszenko utca, Lomonoszov utca, Lónyay utca, Lucskai utca, Méhes ház, Méhes palota, Mikes utca, Nemesné-féle dülő, Német-féle gőzmalom, Noszi-szigete, Szuvorov utca, Teleky utca, Tinódi utca, Tolsztoj utca, Turgenyev utca, Vörösmarty utca, Weisz testvérek szeszgyára, Werbőczy tér, Wesselényi utca, Winkler téglagyár, Winkler-féle gyár.

2.3. *ім'я*: Alsó-Mózes, Árpád utca, Attila út, Dávidfalva, Erzsébet malom, Felső-Mózes, Flórián utca, Mihók utca.

Ködöbőcz Natália
Beregszász és környéke földrajzi neveinek csoportosítása
a magyar nyelvhasználatban
Rezümé

A földrajzi nevek nyelvünk igen érdekes és fontos részét képezik. Csoportosításuk és rendszerezésük fontos és időszerű feladat. Az általunk összegyűjtött neveket több szempont szerint kategorizáltuk. E cikkben ezekből adunk ízelítőt. A toponimákat alkotó elemek eredete szerint, és strukturális szempont alapján e kategóriákat alakítottunk ki.

KOVÁCS PÉTER

(Ungvár)

**Az Ungvár környéki településnevek előfordulásai
és magyarázatai az ismert történeti és névtani
szakirodalomban
Radvánc**

Radvánc ' település Ungvártól délkeletre'. 1214: ? *Rodvan et Roduan, terra* (Fejér, III.1., 158); 1280: ? *Raduan vocatam* (uo., V.3., 17); 1291: ? *Radvan – harasta virgultum* (uo., VI., 1., 148); 1363: *Raduanh*; 1414: *Rodvanh* (Φίλιπ, 5); 1427: *Radwancz*; 1457: *Radwancz* (Csánki, I., 397); 1773: *Radváncz [Radvánki]* (Hnt., 286); 1784: *Terreni Radvancziensis mixti* (S 11 kam.tk.№ 1014); 1785: *Radwancz* (S 11 kam.tk.№ 1014); 1785/86: *Radvanczer Felder* (S 11 kam.tk.№ 1711); 1786: *Radvanczer Anbau*; *Radvaczer Capdlen* (S 12 Htt.tk.div.XIII.№ 63); 1790: *Radváncz* (S 11 kam.tk.№ 1433/4); 1796: *Radváncz* (Vályi, II., 167); 1801: *Radvanczer Terrein* (S 11 kam.tk.№ 1480/2); 1829: *Radváncz /Radvánki/* (Shem. Munkács., 84); 1829-66: ~ */Radvánka/* (BHI HdtT XLV. 39); 1837: *Radváncz* (Fényes, M.Orsz. III., 373); 1851: *Radváncz* (Schem. Szathm., 85); 1863: *Radvancz* (KMÁL 125/1/1112); 1863: *Radváncz* (Egyetemes Kath. Egyh. Névtár, 367); 1863: *Radváncz [Radvánki]* (Hnt., 668); 1868: *Radvancz* (KMÁL 125/1/3925); 1869: *Radváncz* (KHM KH-22496/Apx.-10705); 1873: *Radvány* (Hnt., 623); 1874: *Radváncz* (Schem. Szathm., 106); 1877: ~ (Hnt., 723); 1877-84: ~ (BHI HdtT., B.XV.a.39. 4568 K); 1888: *Radváncz* (Hnt., 591); 1896: *Radváncz* (Ung m. kszg.tk); 1903: *Radváncz* (KHM 270 /: 8442: / Sz /1903 kgy /Apx.-4288); 1906: *Radváncz* (Forszter, 960); 1907: *Radváncz* (Schem. Szathm., 89); 1913: *Radváncz* (Hnt., 1077); 1917: *Radváncz* (Mo.czím-és névtára, 176); 1920-38: *Radvanka* (Hadt. Térk., B.IX.a.397 4568/4); 1924: *Radvancz /Радванка/* (Годжега, 99); 1927: *Radvanka* (Kateszt.tk.másolat, Gerény); 1928: ~ (Plán Hlávniho Mešta Užhorodu); 1929: *Radvanka – Радванка* (Petrov, 63); 1937: ~ (Hnt., 96); 1941: ~ */Radvanka/* (Hnt., 187); 1944: ~ (Hnt., 489); 1944 – től hivatalosan *Радванка*.

A településre vonatkozó első teljesen megbízható adat egy 1427-es adójegyzékből való, ahol neve *Radwancz* formában (Csánki, I., 397; Ung m., 190), a Radvānczi-család tulajdonaként szerepel. A XVI. században több nemesi család birtokolja. 1543-ban Rátky Imre és Bácsmegyey Dénes három adózó portáján kívül három zsellércsalád van említve a település népeségeként. 1552-ben a falu már két másik nemes tulajdona: Radvānczi Ambrusé és Demeky Lukácsé (Csíkvári, 190). 1556-ban a falu egyik portája leégett. 1582-ben Minajy Mátyás, Budaházy Kristóf és Mátyóczy Ferenc bírja, lakossága ekkor 4 jobbágy és 8 zsellér (uo., 190). 1599-ben tizenegy házból áll. Az 1550-től 1705-ig terjedő időszakban az írott források a következő személyeket említik a faluval összefüggésben: Zágori Zabó (Szabó) Balázs, Cseh Borbála és Gergely, Dobronyi Ferenc, Minajy János, Bornemissza András és Pál, Taál András, Budaházy Erzsébet, Nagy András, Literáti Mihály, Dacsó János, Bodó Ferenc, Huszár Ferenc, Ötvös Ferenc, Torma Erzsébet, Pankotay Judit (Φινιν, 5).

Egy 1560-ból származó szerződés értelmében Radvānczi Ambrus bérbe adja egy telkét négy hold földdel az Aranyos nevű szántóban Deme Lukácsnak (uo., 6). 1696-ban 2 – 2 jobbágy illetve zsellércsalád, 1715-ben 5 jobbágycsalád a népessége. Egy 1715-re datált perirat szerint ifj. Gyöngyösi István és Szomolay István áll vitában egymással a radvānci földekért /az utóbbi elmaradt bérletfizetéséért 60 forintot köteles fizetni Gergely napig / (Ποστ, 10).

1796-ban írja róla Vályi András: „Radvāncz orosz falu Ungvár Várm.-ben, földes Urai több Uraságok, lakosai katolikusok és ó hitűek, fekszik Ungvárhoz közel, mellynek filiája, határja jó termő, vagyonyyai jelesek és külömbfélék, első osztálybéli (Vályi, II., 167). Rutén lakossága – legalábbis a magyar nyelvű források szerint – csak 1750 után települt be (Ung m., 190). A XVIII. században Barkóczy János földesúr tulajdona. 1828 – ban 108 udvarán 472 ember élt (uo., 191). Fényes Elek ilyennek látta 1837 – ben: „Orosz – magyar – tót f. Ungvárhoz 1/4 mföldnyire. 125 romai, 130 görög kath., 83 ref., 138 zsidó lakja. Görög kath. paroch. Templom. Szőlőhegy. Erdő. F.U. a' kamara, Horváth, Gulácsy, Ghilány, 's m.” (Fényes, M.Orsz.III., 373). 1839-ben lakosságának mutatói a fentivel megegyezők (Ung m., 191). Fényes Elek az 1851-ben megjelenő Magyarország geographiai szótárának II. kötetében ugyanilyen adatokat hoz nyilvánosságra (183.o.).

Szent Johanna nevét viselő görög katolikus temploma 1751-ben épült (Shem. Munkács., 184). Eredetileg zsindegyházzal fedett fatemplom volt, kőoltárral (Гаджера, 99-100). Az 1873. évi helységnévtárban a település neve Radvány (1075.o.), s a daróci járás részét képező falu 105 lakóházában 808 ember él. Területe ekkor a hozzá tartozó Bolotina vagy Aranyalja nevű

pusztával együtt 449 k.hold. 1877-ben már Radváncként szerepel 450 k.holdnyi területtel (Hnt., 723). Tizenegy évvel később 167 lakóháza és 1360 lakosa van (Hnt.1888, 1077). Újabb tíz év múlva immár az ungvári járás része 456 k.holdnyi területtel de csupán 883 lakossal (Hnt.1898, 591). 1900-ban 511 görög katolikus és 323 zsidó lakja. Ekkor Radváncot és Gerényt az Ungvári Királyi Állami Erdészet tulajdonában lévő jelentős erdőség határolja, melyet 1869-ben térképeztek föl részletesen (KHM fondállománya, ф - 4189). 1929-ben Petrov professzor három utcanevet jegyez föl a településen. Ezek: Тиха /Csendes/, Церковна /Templom/, Поляна /Mező/ (Petrov, 63). A csehszlovák fennhatóság alatt több impozáns lakónegyede épült. A XX. század 40-es éveig önálló településként funkcionált. Tudjuk azonban, hogy az Ungvári Magisztrátus néhány tagja már 1927-ben szeretne volna a városhoz csatolni. De ekkor más, fontosabb problémák miatt a javaslat lekerült a testület napirendjéről (Филип, 10).

1940-ben Radvánc területe 1016 k.hold volt. Lakóinak száma 5304 fő, akik közül 3356 magyar, 42 német, 327 szlovák, 1156 rutén, 414 egyéb (ebből 212 jiddis – zsidó anyanyelvű). Vallás szerint: 1293 római katolikus, 2158 görög katolikus, 397 református, 21 evangélikus, 36 görögkeleti, 1402 izraelita, 2 egyéb felekezetű. Lakosai őstermelésből élnek, de előfordul közzöttük bányász, iparos, kereskedő is. Lakóházainak száma ekkor 1016, görögkatolikus és izraelita temploma van. Tanügyeit egy állami kisdudóvó és két állami népiskola látja el. Gyári üzeme egy kőbánya (Csíkvári, 191).

A település népességének további mutatói a Hnt.-k alapján: 1863: 669; 1913: 1360; 1937: 5304, 1940-től a város részeként szerepel önálló statisztikai mutatók nélkül.

Ungvárral történő egyesítésének ideje bizonytalan. Mező András az 1944 évi helységnévtár adataira hivatkozva 1940-re teszi (Mező, 403). Borovszky Samu 1941-ben megjelent tanulmányában ezt írja: „Mióta a szomszédos Radvánc községet Ungvárhoz csatolták, a szoc. helyzet rosszabbodott. Ugyanis e község volt a cseh megszállás alatt a város nyomortelepe. Rengeteg ott a munkás, napszámos, cigány, akik foglalkoztatása és ellátása gondot okoz ” /vagyis 1941-ben már a város része/ (Magyar városok, 467). Gyalay Mihály még az egyesítés pontos idejét is közli: „1940. máj. 15-én Radvány és Gerény ksg. Gerény – tp. része a városhoz csatolva ” (Gyalay, 844). Ennek ellenére Fülöp Lajos véleménye az (több adatközlőm ugyanígy emlékszik), hogy valójában a falut csak 1944-ben vagy 46-ban egyesítették a várossal, amikor Kárpátalja az USZSZK részévé vált, illetve annak tagja volt már Kárpátontúli terület néven (Филип, 15).

Érdekes, hogy a magyar források Borovszky könyvén kívül sehol nem tesznek említést a helyi cigányságról. Ugyanakkor egy 1691-ben készült szláv nyelvű dokumentum Ungvár akkori tíz utcája közül az egyiket Cigány utcának nevezi. Irányát tekintve ez az utca Radvánc felé vezetett. Az irat keletkezésekor mintegy 20 sátor állt itt. A cigányoknak saját bírójuk (vajdájuk) volt, és saját törvényeik szerint élhettek. Egyébként a vár felújításához szükséges vályog készítése volt a feladatuk.

A település legnagyobb nevezetessége nem a több száz éves templom, hanem a Gyöngyösi – kúria. Itt, a mai Gyöngyösi utca 8 alatt született a magyar barokk irodalom jeles képviselője, Gyöngyösi István költő. A kastély a XVI. sz. végén, vagy a XVII. század elején épült. Főhomlokzatát a múlt század végén eklektikus stílusban átalakították. 1908-ban a költő tiszteletére emléktáblát helyeztek el az épület falán. Ma egyik felében postahivatal működik, másokban néhány család él. Hírek szerint azonban az ungvári végrehajtó szervek az UMSZ (Ungvidéki Magyarok Szövetsége) kezdeményezésére komolyan fontolóra vette teljes fölújítását és emlékmúzeummá alakítását.

Radváncnak ma húsznál több utcája, óvodái, középiskolája, négy szakiskolája, sok kisüzeme van. Bár közigazgatásilag Ungvárhoz tartozik ugyan, a környékbeli és helyi lakosok eredeti nevén emlegetik. Ez minden bizonnyal pusztá személynévből alakult magyar névadással. Az alapjául szolgáló személynév azonban szláv eredetű (FNESZ, 228); Melich: „A Radvány nevű helynevek a pogánkori szláv Radomir, Rado-gart stb. Személynév becéző Radoan formájából valók” (Mező, 148).

IRODALOM

1. A magyar korona országainak Helységnévtára. Az orsz. magy. kir. statisztikai hivatal támogatása és ellenőrzése mellett szerk. Dr. Jekelfalussy József. – Bp., a rövidítés mellett megadott évből – DE Könyvtára/3405.
2. Balogh Lajos, Ördög Ferenc. Heves megye földrajzi nevei. – Bp.: Kiadja a Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1988.
3. Botlik József, Dupka György. Magyarlakta települések ezredéve a Kárpátalján. – Ungvár – Bp.: Intermix Kiadó, 1993. – 359 o.
4. Borovszky Samu. Magyar városok. Városi és vármegyei szociográfiák- XIV. –Bp., 1941
5. Csánki Dezső. Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I. – Bp., 1890.
6. Csikvári Antal. Ungvár és Ung vármegye. – Bp.: Kiadja a Magyar Városok Monográfiája Kiadóhivatala, 1940.
7. Egyetemes Magyar – s Erdélyországi Kath. Egyházi Névtár az 186¼-ik évre – Pest, 1863.
8. Fejér Georgii. Codex Diplomaticus Hungariae – Budae, 1829.
9. Fényes Elek. Magyar Országának 's a' hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statisztikai és geographiai tekintetben. 3. Kötet. – Pest, 1837.
10. Филип Л.И. Стара Радванка. – Ужгород, 1994.
11. Báró Forszter Gyula. Magyarország műemlékei. – Bp.: A Műemlékek Országos Bizottságának Kiadványa, 1906.

12. Hodinka Antal. Adalékok az Ungvári vár és Ungvár történetéhez (Görög Kath. Szemle, 1917: 12-20, 37-41, 43-49. sz. és kny.).
13. Horváth Katalin, Lizanec Péter, Szabó Erzsébet. Az ungvári járás 14 településének helynevei. – Bp., 1992.
14. Гаджера Василий. Назва Ужгорода // Народний календар на переступний рок 1932. – Ужгород, 1932.
15. Magyarország helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása. – Bp.: Kiadja a magyar békeküldöttség, 1920.
16. Mező András, A baktalórántházi járás földrajzi nevei. – Nyíregyháza, 1967.
17. Papp László, Végh József. Somogy megye földrajzi nevei. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1974. – 1174 o.
18. Pesty Frigyes 1864/65. évi helynévgyűjtésének adatai. – OSzK Kézirattára Fol. Hung. 1114/33 mikrofilm.
19. Петровъ А. Карпаторусскія Межевые Названія изъ пол. XIX и изъ нач. XX в. V Praze Nakladem České Akademie Věd A Umění, 1928.
20. Vályi András. Magyar Országnek leírása 3 köt. – Buda, 1799. – OSzK. Kézirattára/915.

* * *

21. A magyar nyelv értelmező szótára 7 kötetben. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1966.
22. Benkő Loránd. A magyar nyelv történeti – etimológiai szótára I-IV. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1967–84.
23. Brábek František. Ottovy malé slovníky. Česko–Maďarský. – Praha, 1912. – 876 o.
24. Fényes Elek. Magyarországnak geográfiai szótára. I. kötet. – Pesten, 1851.
25. Gyalay Mihály. Magyar igazgatástörténeti helységnévlexikon (1723 –1918 közti állapot) –Bp., 1989. – OSzK.
26. FNE SZ – Kiss Lajos, Földrajzi nevek etimológiai szótára. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1978. – 727 o.
27. Schematismus cleri graeci ritus catholicorum diocesis Munkácsensis ad annum domini 1908. Ungvárini typis typographice societatis commercialis „Unio”, 1908. – 3KM – 269.
28. Schematismus venerabilis Cleri Almae Diocesis Szathmariensis, pro Anno Jesu Christi, 1851, 1868, 1874, 1907

Térképek, dokumentumok

KMÁL (Kárpátaljai Megyei Állami Levéltár)

Ф 125, оп 1, № 1112. Описание границ кадастрального округа с. Радванка

Ф 125, оп 1, № 3715. Описание границ кадастрального округа с. Изр (Сторожница). Dupplikat Grenc Beschreibung der Gemeide Ördarma 1863.

Ф 125, оп 1, № 3714. Карты земельных участков кадастрального округа Эрдарма за 1864 г. (11 ст.)

Ф 125, оп 1, справа № 3925. 1868 г. (17 ст.)

1927: *Radvanka* (Kateszt.tk.másolat, Gerény);

1928: ~ (Plán Hlavního Mešta Užhorodu);

BHI HdtT (Budapesti Hadtörténeti Intézet Hadtudományi Térképtár)

BHI HdtT XLV. 39. A II. Katonai felmérés áttekintő térképe (1829-1866)

BHI HdtT B.XV.a. 39-4568 K; Ny A III. katonai felmérés (1872 – 1884) 1 – 50 000 léptékkű topográfiai térképe.

BHI HdtT B IX.a. 397. 4568/1,2,3,4 1920-1938.

MOL (Magyar Országos Levéltár)

S11 Kam. térk. № 1014 Planum remonstrans Partem Oppidi Regio Caalis Unghvár...1784. 1785.

S 11 kam.tk.№ 1711 Anmerkung. Bey der einheilung dieser neuen Gründe ist mehr auf die Synmetrische ordnung derer Gaßen und Häuser. 1784.

S 12 Htt.tk.div.XIII.№ 63 Hydrographischer Plan des Ungh Flußßes. 1786

S 11 kam.tk.№ 1433/4 Mappa Situationis, Remonstrans decursum Fluvii Ungh In vicinitate Regio – Cameralis Oppidi Unghvár. 1790.

S 11 kam.tk.№ 1480/2 Gründriß Die neuangertanene Schneid – Mühle in den Königl Caal Markt Unghvár Varßtellend. 1801.

Док. = **КМÁL, Архівна довідка** В документах поземельно-книжного відділу Ужгородського окружного суду м. Ужгород.. 1860-1944

КНМ 270/:8442:/Sz /1903 kgy /Арх.-4288)

Ковач Петер

Варіантні назви сіл Ужгородського району в історичній та топонімічній літературі. Радванка.

Резюме

Топоніміка містить важливу інформацію про побут населення, його історію та культуру. Пошукувач проаналізував фонетичні та морфологічні варіанти топоніма *Радванка*. Широко залучений до роботи архівний матеріал різних юридичних документів, писемних пам'яток та історичних словників.

KOVÁCS PÉTER

(Ungvár)

**Az Ungvár környéki településnevek előfordulásai
és magyarázatai az ismert történeti és névtani
szakirodalomban
Alsódomonya**

Alsódomonya – 'település Ungvártól északkeletre'. 1412: *Damonya*. *Alsodomonya*. 1427: *Alsowdamanya* (Csánki I., 390); 1631: *alsódomonya* (Hodinka, 16); 1631: *a Domonya felé eöreggh rét...* (Hodinka, 16); 1691: *a Domonya felé levő mezőn* (Hodinka, 20); 1723-1918: *Domanice, Domancze, Domonicze, Domanince, Domaninci, Domaninecz, Домовнича, Nizsnyi Dománinci, Alsó-Domonya* (Gyalay, 330); 1773: *Alsó-Domonya. Pagus Ruthenica* (Hnt., 287); 1790: *Alsó-Domonya* (S11 Kam.térk.№ 1433/3); 1796: *Domonya. Alsó Domonya. Onokovecza* (Vályi I., 510); 1801: *Alsó Domonyaer Terrein/Alsó Domonyaer Wiesen* (S11 Kam.térk.№ 1840/2). 1827: *Domonya* (S11 Kam.térk.№ 1563/2); 1829: *Domonya-Also /Dománincil/* (Schem. Munkács., 182); 1829-66: *Alsó Domonya/Domaninec* (Hadt. Térk. XLV. 39); 1837: *Alsó-Domonya* (Fényes, M. Orsz.III., 376); 1839: *Alsó Domonya* (S12 Htt.térk.div.XIX. № 145); 1851: *Alsó Domonya* (Schem. Szathm., 77); 1851: *Domonya/Alsó/* (Fényes, MoGSz. I., 275); 1863-4: ~ (Egyetemes Kath. Egyh. Névtár, 367); 1863: *Alsó-Domonya [Domanicze]* (Hnt., 126); 1868: *Alsó-Domonya* (Schem. Szathm., 73); 1872-1884: ~ */Nzs. Domanincil/* (Hadt.Térk.B.XV.a. 40. 4569Ny.); 1873: *Domonya (Alsó) /Domanincil/* (Hnt, 293); 1874: *Alsó-Domonya* (Schem. Szathm., 97); 1877: *Domonya (Alsó) /Domanincil/* (Hnt., 206); 1888: *Alsó-Domonya* (Hnt., 203); 1896: *Domonya* (Ung Megye Közig. Térképe); 1898: *Alsó-Domonya* (Hnt., 13); 1900: *Alsó-Domonya* (Mező, 22); 1903: *Alsóháza* (KMÁL Apx. 4288; Mező, 22); 1913: *Alsó-Domonya* (Hnt, 331); 1917: ~ (Mo. cím-és névtára, 176); 1924: *Доманиць /Domonya/* (Гаджега, 64); 1920-38: *Domanince* (Hadt.Térk. B.IX.a. 397 4569/3); 1929: *Domanincy-Доманиңы* (Petrov, 58); 1936: *Domenince /Доманиңы/* (Zeme Podkarpatoruska);

1941: ~ (Csonka Hnt., 32); 1944: ~ (Hnt., 126). 1944-től hivatalosan *Домонинци*.

A két Domonyáról sajnos igen kevés írásos információval rendelkezünk.

Alsódomonya írott forrásokban 1412-től fordul elő. 1427-ben 26 jobbágyportából álló település volt (Csánki I., 390). Az 1773-as helységnévtárban görög katolikus rutén lakosságú faluként szerepel (Hnt., 287). Vályi András 1796-ban így jellemezte: „Alsó Domonya. Onokovecza. Magyar és tót falu Ungvár Vármegyében, földes Ura a' Királyi Kamara, lakosai katolikusok és ó hitűek, fekszik az Ung vize partján Ungvártól mintegy fél mérföldnyire. Szántó földgye nem sok, de mivel őszi, mind tavaszi vetésekhez igen alkalmas, bora majd hasonló az Ungvári borokhoz, nevezetes vagyonnaira nézve első Osztálybéli” (Vályi I., 510). Leírásakor a szerző tévedésből Alsódomonyát nevezi Onokoveczának. 1837-ben Fényes Elek statisztikus ilyennek látta: „Alsó Domonya, orosz f. Ungvárhoz ½ órányira: 28 romai, 483 görög kath., 14 zsidó lak. Görög kath paroch. templom. F.U. a' kamara (Fényes, M.Orsz. III., 376). Az 1851-ben készült Magyarország geographiai szótárában a fentiekkel egyező adatokat sorol fel (Fényes, MoGSz, I., 275). Görög katolikus lakói 1785 óta gyakorolhatják helyben vallásukat (Schem. Munkács., 182); 1863-ban 59 római katolikus lakosa volt (Egyetemes Kath. Egyházi Névtár, 367).

1903-ban az Országos Községi Törzskönyvbizottság a település hivatalos neveként Alsódomonyá-t jelölte meg. A megyei törvényhatósági gyűlés viszont tótos hangzása miatt feltétlenül magyarítani szerette volna ezt a nevet. A testület még ugyanebben az évben fellebbezést nyújtott be a Törzskönyvbizottság határozata ellen, melyben a község számára az Alsóháza nevet javasolta (utótagjának jelentése alapján). 1904-es határozatában a Bizottság elutasította a kérelmet. Indoklása értelmében a kért névváltoztatás szükségtelen, mert a település neve így is magyaros hangzású, az Alsó pedig különben sem lehet birtokos jelző a név előtagjában (Mező, 22).

Alsódomonya területének, népességének módosulásai a helységnévtárak adatainak tükrében:

Évszám	Terület (kat.hold)	Lakóházak száma	Népesség	Forrás
1863	—	—	581	Hnt., 126
1873	2231	115	861	Hnt., 293
1877	2231	115	861	Hnt., 206
1888	2036	113	820	Hnt., 203
1898	2063	127	865	Hnt., 13
1913	2036	178	1075	Hnt., 331
1940	—	—	1278	Hnt., 8
1941	2021	—	1290	Hnt., 105
1944	2021	305	1296	Hnt., 126

1967-től Ungvár része mikr. Domaninci néven. Ma tíznél több utcája, középiskolája, művelődési háza van. Területén kis- és vegyesvállalatok működnek. Bár közigazgatásilag a városhoz tartozik, lakosai a mai napig domonyiaiaknak nevezik magukat.

IRODALOM

1. A magyar korona országainak Helységnevtára. Az orsz. magy. kir. statisztikai hivatal támogatása és ellenőrzése mellett szerk. Dr. Jekelfalussy József. – Bp., a rövidítés mellett megadott évből – DE Könyvtára/3405.
2. Balogh Lajos, Ördög Ferenc. Heves megye földrajzi nevei. – Bp.: Kiadja a Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1988.
3. Botlik József, Dupka György. Magyarlakta települések ezredéve a Kárpátalján. – Ungvár – Bp.: Intermix Kiadó, 1993. – 359 o.
4. Csánki Dezső. Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I. – Bp., 1890.
5. Csikvári Antal. Ungvár és Ung vármegye. – Bp.: Kiadja a Magyar Városok Monográfiája Kiadóhivatala, 1940.
6. Csonka-Magyarország Közigazgatási Helységnevtára Kelet – Magyarországgal, Felső-Erdéllyel és Kárpátaljával bővített 1941 évi kiadás. Bp., 1941. – DE Könyvtára/3405.
7. Egyetemes Magyar – s Erdélyországi Kath. Egyházi Névtár az 1863/4-ik évre – Pest, 1863.
8. Fényes Elek. Magyar Országnak 's a' hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statisztikai és geographiai tekintetben. 3. Kötet. – Pest, 1837.
9. Báró Forszter Gyula. Magyarország műemlékei. – Bp.: A Műemlékek Országos Bizottságának Kiadványa, 1906.
10. Hodinka Antal. Adalékok az Ungvári vár és Ungvár történetéhez (Görög Kath. Szemle, 1917: 12-20, 37-41, 43-49. sz. és kny.).
11. Horváth Katalin, Lizanec Péter, Szabó Erzsébet. Az ungvári járás 14 településének helynevei. – Bp., 1992.
12. Гаджега Василий. Назва Ужгорода // Народний календар на переступний рок 1932. – Ужгород, 1932
13. Magyarország helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása. – Bp.: Kiadja a magyar békeküldöttség, 1920.
14. Mező András, A baktalórántházi járás földrajzi nevei. – Nyíregyháza, 1967.
15. Papp László, Végh József. Somogy megye földrajzi nevei. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1974. – 1174 o.
16. Pesty Frigyes 1864/65. évi helynévgyűjtésének adatai. – OSzK Kézirattára Fol. Hung. 1114/33 mikrofilm.
17. Петровъ А. Карпаторусскія Межевыя Названія изъ пол. XIX и изъ нач. XX в. V Praze Nakladem Česká Akademie Věd A Umění, 1928.
18. Vályi András. Magyar Országnak leírása 3 köt. – Buda, 1799. – OSzK. Kézirattára/915.

* * *

19. A magyar nyelv értelmező szótára 7 kötetben. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1966.
20. A magyar nyelv történeti – etimológiai szótára I-IV. Szerk.: Benkő Loránd. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1967–84.
21. Brábek František. Ottovy malé slovníky. Česko-Maďarský. – Praha, 1912. – 876 o.

22. Fényes Elek .Magyarországnak geográfiai szótára. I. kötet. – Pesten, 1851.
23. Gyalay Mihály. Magyar igazgatástörténeti helységnévlexikon (1723 –1918 közti állapot) –Bp., 1989. – OSzK.
24. Kiss Lajos, Földrajzi nevek etimológiai szótára. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1978. – 727 o.
25. Schematismus cleri graeci ritus catholicorum diocesis Munkácsensis ad annum domini 1908. Ungvárii typis tipographice societatis commercialis „Unio”, 1908. – 3KM – 269.
26. Schematismus venerabilis Cleri Almae Diocesis Szathmariensis, pro Anno Jesu Christi, 1851, 1868, 1874

Térképek, dokumentumok

KMÁL (Kárpátaljai Megyei Állami Levéltár)

Ф 125, оп 1, справа № 3925. 1868 г. (17 ст.)

BHI HdtT (Budapesti Hadtörténeti Intézet Hadtudományi Térképtár)

BHI HdtT XLV. 39. A II. Katonai felmérés áttekintő térképe (1829-1866)

BHI HdtT B.XV.a. 39-4568 K; Ny A III. katonai felmérés (1872 – 1884) 1 – 50 000 léptékű topográfiai térképe.

BHI HdtT B IX.a. 397. 4568/1,2,3,4 1920-1938.

Hadt.Térk. B.IX.a. 397 4569/3 A III. katonai felmérés (1872 – 1884) 1 – 50000 léptékű topográfiai térképe.

MOL (Magyar Országos Levéltár)

S11 Kam. térk. № 1014 Planum remonstrans Partem Oppidi Regio Caalis Unghvár...1784. 1785.

S11 Kam.térk.№ 1433/3 Mappa Situationis, Remonstrans decursum Fluvii Ungh In vicinitate Regio – Cameralis Oppidi Unghvár. 1790

S11 Kam.térk.№ 1480/2 Gründriß Die neüangertaneye Schneid – Mühle in den Königl Caal Markt Unghvár Varßtellend. 1801.

S12 Htt.térk.div.XIX. № 145...1839

S11 Kam.térk.№ 1563/2 Cars Terreni Regii Caalis Oppidi Unghvár, sagnanted vero plaga Kadubetz. 1827.

KMÁL, Архівна довідка В документах поземельно-книжного відділу Ужгородського окружного суду м. Ужгород.. 1860-1944

Ковач Петер

Варіантні назви сіл Ужгородського району в історичній та топонімічній літературі. Доманинці

Резюме

Дослідження топонімів у наші дні є надзвичайно важливою і актуальною лінгвістичною проблемою. Першочергова мета збору – врятувати від забуття назви, що живуть і сьогодні у мові найстаршого покоління. У даній роботі автор зібрав та проаналізував значний матеріал, що стосується назви села Доманинці. Дослідив вживання угорських топонімів у їх тісному взаємозв'язку з топонімами контактуючих мов.

KOVÁCS PÉTER
(Ungvár)

**Az Ungvár környéki településnevek előfordulásai
és magyarázatai az ismert történeti és névtani
szakirodalomban
Felsődomonya**

Felsődomonya 'település az Ungvár-Lemberg (Lviv) főútvonal mentén, Alsódomonya szomszédságában, Ungvártól mintegy 3 km.-nyire'. 1412: *Felsewdomonya*; 1427: *Felsewdamanya* (Csánki I., 390); 1631: *Felsődamonyai Hasenik nevű patak* (Hodinka, 15); 1723-1918: *Onokázé, Onokovce, Onokovci, Оноковцы, Onokuvci, Onokuvci, Felső-Domonya* (Gyalay, 455); 1773: *Felső-Domonya. Pagus Ruthenica* (Hnt., 287); 1796: *Domonya. Felső-Domonya* (Vályi I., 510); 1829-66: *Felső Domanya/Onokovce* (Hadt.Térk. XLV. 39); 1837: *Felső Domonya* (Fényes, M.Orsz. III., 376); 1839: *Felső Domonya* (S12 Htt.térk.div.XIX.№ 145); 1851: *Felső Domonya* (Schem. Szathm., 77); *Domonya /Felső/* (Fényes, MoGSz I., 275); 1863-4: *Felső-Domonya* (Egyetemes Kath. Egyh. Névtár, 367); 1863: *Felső-Domonya [Onokuvci]* (Hnt., 296); 1868: *Felső-Domonya* (Schem. Szathm., 73); 1872-1884: ~ */Onokovci/* (Hadt.Térk.B.XV.a. 40. 4569Ny.); 1873: *Domonya (Felső) /Onokáze, Onokuvci/* (Hnt., 293); 1874: *Felső-Domonya* (Schem. Szathm., 97); 1877: *Domonya (Felső) /Onokáze, Onokuvci/* (Hnt., 206); 1888: *Felső-Domonya /Onokáze, Onokuvci/* (Hnt., 320); 1898: *Felső-Domonya* (Hnt., 187); 1900: *Felső-Domonya* (Mező, 109); 1903: *Felsőháza* (KHM. Apx. 4288; Mező, 109); 1913: *Felső-Domonya* (Hnt., 558); 1917: ~ (Mo.cím-és névtára, 176); 1920-38: *Onokovce* (Hadt.Térk. B. IX. a. 397 4569/3); 1936: *Onokovce /Оноковцъ* (Zeme Podkarpatoruska); 1940: ~ */Onokóvci/* (Hnt., 11). 1944-től hivatalosan *Оноковці*.

Az Írásos források szinte kivétel nélkül Alsódomonyával együtt említik. Neve az előbbihez hasonlóan 1412-ben tűnik föl először. 1427-ben 32 jobbágyportából állt (Csánki I., 390). A település közelében végzett ásatások során a bronzkorból származó leletekre bukkantak a régészek (Ісг. мист і сил, 694). 1773-ban görög katolikus rutén lakosságú falu (Hnt., 287). Vályi

András 1796-os leírásában: „Domonya. Felső Domonya. Magyar és tót falu Ungvár Vármegyében, földesura a' Királyi Kamara, lakosai katolikusok, fekszik az előbbinek (azaz Alsódomonyának – a szerző) szomszédságában, határja gazdag, vagyonai jelessek, első Osztálybéli” (Vályi I., 511). 1837-ben Fényes Elek így jellemzi: „Felső Domonya, tót-orosz f. 262 romai, 200 görög kath., 9 zsidó lak. Romai kath. paroch. templom. F. U. a 'kamara' (Fényes, M.Orsz.III., 376). 1851-ben ugyanilyen adatokat közöl a településsel kapcsolatban (Fényes, MoGSz.I., 275). Római katolikus anyaegyházának 1863-ban összesen 1130 híve volt, akik közül 280 élt helyben. Hozzá tartozott ekkor Árok 6, Alsódomonya 59, Huszák 423, Huta 99, Kemence 19, Nevice 4, Petróc 216, Rahonca (Orehovica) 17, Sugómalom 7 lélekkel.

Az Országos Törzskönyvbizottság a község hivatalos nevét 1903-ban Felsődomonyaként állapította meg. A megyei képviselőtestület viszont – Alsódomonyával egyidejűleg – a szerinte magyarosabb hangzású Felsőháza nevet kérte a község számára. A hivatalos szerv azonban – ahogy Alsódomonyánál – itt sem látott okot a változtatásra.

Felsődomonya növekedésének adatai a helységnévtárak alapján:

Évszám	Terület (kat. hold)	Lakóházak száma	Népesség	Forrás (oldal)
1863	–		409	210
1873	1874	84	598	293
1877	1874	84	598	206
1888	1904	95	621	320
1898	1903	104	668	187
1913	1907	131	680	558
1940	–	–	729	11
1941	1907	–	731	164
1944	1907	181	728	210

Az írásos források legtöbbször rutén-szlovák vagy magyar-rutén településként említik. A falu lakosai részt vettek a Kemence (Kamjanica) – Ungvár csatorna építésében, melyre a cseh megszállás alatt Felsődomonyánál a mai napig működő kis teljesítményű vízierőmű épült. 1944 október 22-én vonult be a faluba a szovjet hadsereg. 1944-től hivatalosan ОНОКОВИЦІ. Ez a név eredetileg csak helyben volt használatos a falu megnevezéseként (Mező, 109).

IRODALOM

1. A magyar korona országainak Helységnévtára. Az orsz. magy. kir. statisztikai hivatal támogatása és ellenőrzése mellett szerk. Dr.Jekelfalussy József. – Bp., 1888. – DE Könyvraktára/3405.
2. A Magyar Korona Országainak Helységnévtára. – Bp., 1877. – DE Könyvraktára/3405.
3. A magyar korona országainak Helységnévtára. – Bp., 1898. – DE Könyvraktára/3405.

4. A Magyar Korona Helységnévtára. Szerkesztését vezette és kiadja Az Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. – Bp., 1873. – DE Könyvraktára/3405.
5. Balogh Lajos, Ördög Ferenc. Heves megye földrajzi nevei. – Bp.: Kiadja a Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1988.
6. Botlik József, Dupka György. Magyarlakta települések ezredéve a Kárpátalján. – Ungvár – Bp.: Intermix Kiadó, 1993. – 359 o.
7. Csánki Dezső. Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I. – Bp., 1890.
8. Csikvári Antal. Ungvár és Ung vármegye. – Bp.: Kiadja a Magyar Városok Monográfiája Kiadóhivatala, 1940.
9. Csonka–Magyarország Közigazgatási Helységnévtára Kelet – Magyarországgal, Felső–Erdéllyel és Kárpátaljával bővített 1941 évi kiadás. Bp., 1941. – DE Könyvraktára/3405.
10. Egyetemes Magyar – s Erdélyországi Kath. Egyházi Névtár az 186³/₄-ik évre – Pest, 1863.
11. Fényes Elek. Magyar Országának 's a' hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statisztikai és geographiai tekintetben. 3. Kötet. – Pest, 1837.
12. Báró Forszter Gyula. Magyarország műemlékei. – Bp.: A Műemlékek Országos Bizottságának Kiadványa, 1906.
13. Hodinka Antal. Adalékok az Ungvári vár és Ungvár történetéhez (Görög Kath. Szemle, 1917: 12-20, 37-41, 43-49. sz. és kny.).
14. Horváth Katalin, Lizanec Péter, Szabó Erzsébet. Az ungvári járás 14 településének helynevei. – Bp., 1992.
15. Історія міст і сіл Української РСР. Закарпатська область. – Київ, 1969.
16. Kiss Lajos. A Felvidék víznevei // MNy XC.évf.1994. 1. 1-19 o.
17. Kniezsa István. A szlovák helynévtípusok kronológiája // NévtVizsg. A Magyar Nyelvtudományi Társaság névtudományi konferenciája. – Bp., 1960
18. Magyarország cím- és névtára. XXXVI. Évf. 1917./Szerkeszti és kiadja A M-Kir-Központi Statisztikai Hivatal. – Bp.PestiKönyvnyomda Részvénytársaság, 1917.
19. Magyarország helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása. – Bp.: Kiadja a magyar békeküldöttség, 1920.
20. Magyarország Helységnévtára 1941 / Szerkeszti és kiadja : A M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal. – Bp., 1941.
21. Mező András, A baktalórántházi járás földrajzi nevei.– Nyíregyháza, 1967.
22. Papp László, Végh József. Somogy megye földrajzi nevei. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1974. – 1174 o.
23. Pesty Frigyes 1864/65. évi helynévgyűjtésének adatai. – OSzK Kézirattára Fol. Hung. 1114/33 mikrofilm.
24. Vályi András. Magyar Országának leírása 3 köt. – Buda, 1799. – OSzK. Kézirattára/915.

* * *

25. A magyar nyelv értelmező szótára 7 kötetben. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1966.
26. Benkő Loránd. A magyar nyelv történeti – etimológiai szótára I-IV. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1967–84.
27. Brábek František. Ottovy malé slovníky. Česko–Maďarský. – Praha, 1912. – 876 o.
28. Fényes Elek. Magyarországnak geográfiai szótára. I. kötet. – Pesten, 1851.
29. Gyalay Mihály. Magyar igazgatástörténeti helységnévlexikon (1723 –1918 közti állapot) –Bp., 1989. – OSzK.
30. Kiss Lajos. Földrajzi nevek etimológiai szótára. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1978. – 727 o.

31. Schematismus cleri graeci ritus catholicorum diocesis Munkácsensis ad annum domini 1908. Ungvárini typis typographice societatis commercialis „Unio”, 1908. – 3KM – 269.

32. Schematismus venerabilis Cleri Almae Diocesis Szathmariensis, pro Anno Jesu Christi, 1851, 1868, 1874

Térképek, dokumentumok

KMÁL (Kárpátaljai Megyei Állami Levéltár)

Ф 125, оп 1, справа № 3925. 1868 г. (17 стр.)

BHI HdtT (Budapesti Hadtörténeti Intézet Hadtudományi Térképtár)

BHI HdtT XLV. 39. A II. Katonai felmérés áttekintő térképe (1829-1866)

BHI HdtT B.XV.a. 39-4568 K; Ny A III. katonai felmérés (1872 – 1884) 1 – 50 000 léptékű topográfiai térképe.

BHI HdtT B IX.a. 397. 4568/1,2,3,4 1920-1938.

Hadt.Térk. B.IX.a.397 4569/3 A III. katonai felmérés (1872 – 1884) 1 – 50000 léptékű topográfiai térképe.

MOL (Magyar Országos Levéltár)

S11 Kam. térk. № 1014 Planum remonstrans Partem Oppidi Regio Caalis Unghvár... 1784. 1785.

S12 Htt.térk.div.XIX.№ 145 ...1839

Док. = **KMÁL, Архівна довідка** В документах поземельно-книжного відділу Ужгородського окружного суду м. Ужгород.. 1860-1944

Ковач Петер

Варіантні назви сіл Ужгородського району в історичній та топонімічній літературі. Верхні Доманинці (Оноківці).

Резюме

Відомо, що географічні назви є складовою частиною людської культури. Отже, дослідження їх заслуговує на велику увагу.

У статті розглядається коротка історія с. Верхні Доманинці (Оноківці) та всі варіантні назви, яких пошукувач знайшов в історичній та фаховій літературі від початку XV-го століття.

KOCÁN BÉLA
(Budapest, PhD-hallgató)

Köszönésformák a nagyszőlősi járási Nevetlenfaluban

A nyelvjárási területen élő kisebb közösségek udvariassági formái sajátos vizsgálati terület, mivel a mindennapi tiszteletadási módok a társadalmi hatások következtében jelentősen alakulnak. Dolgozatomban egy kárpátaljai település köszönési formáit vizsgálom meg az V., VI., VII. és VIII. osztályos általános iskolások körében.

A köszönési formák társadalmi kommunikációkon alapulnak, hiszen „A köszönés a mai társadalmakban a társas érintkezés szükséges formai eleme.” [Deme–Grétsy–Wacha 1999: 91]. Az udvariassági formulák vizsgálata a szociolingvisztika kedvelt témája, általa számos nyelvhasználati és társadalmi összefüggést világíthat meg: hogyan kötődnek a tiszteletadási formák társadalmi réteghez, életkorhoz, nemhez, beszédhelyzethez, valláshoz stb. A köszönésformák az idők során jelentős változáson mentek keresztül, változékonyságuk társadalmi meghatározottságú [Kiss 1993: 208]. Munkám során mérvadó tanulmányként szolgált Kiss Jenő Köszönés- és megszólításformák a rábaközi Mihályiban [Kiss 1993: 208–28], Guszkova Antonyina A társadalmi kapcsolatteremtés eszközei a mai magyar nyelvben [Guszkova 1981].

Célom a 10–15 éves korú általános iskolások köszönési formáinak vizsgálata. Leírást adok a köszönési formák állományi és használati szintjéről.

A kutatópont magyar falu a Nagyszőlősi járás déli részén, Nagyszőlőstől kb. 22 km-re. Első hallásra érdekes/értetlen a település neve. Kiss Lajos a következőket írja a község nevének magyarázatáról: „Ez a személynévként is alkalmazott magyar diák ~ deák ’tanult ember; írnok’ főnévnek és a birtokos személyraggal ellátott magyar gyak’ szúr, döf; közösül’ igét értették bele, s az illetlennek tartott Gyakfalva helyett a Nevetlenfalu névalakot kezdték használni. A Nevetlenfalu személynév tehát eufemizmus.” [FNESz.⁴ 1988: 238].

A 2002-es népszámlálás adatai szerint a község lakossága kb. 1559 fő. Néhány orosz és ukrán, ill. vegyes házasságú család kivételével a település

színmagyar. Általános- és középiskolája van a falunak, ahová négy környező faluból járnak be a gyerekek (Akliból, Aklihegyről, Batárról és Újakliból). A lakosság vallási szempontból megoszlik református, római és görög katolikusokra (a faluban római katolikus templom van a református mellett). Foglalkozás szerint a lakosság nagy része a mezőgazdaságban tevékenykedik, néhányan kisebb vállalkozási szinten. A település nem elszigetelten él, mivel a gyerekek tanulmányaik folytatására a környező városokba utaznak (Nagyszőlős, Beregszász, Ungvár), emellett számos fiatal és felnőtt – férfi és nő egyaránt – külföldön vendégmunkásként biztosítja családjá számára a megélhetést. Így a település lakosait különböző irányból más-más hatások érik.

Az anyaggyűjtést aktív módszerrel, kérdőív segítségével végeztem. A kérdőívet 85 adatközlővel (5–8. oszt.) töltöttem ki (V.: 20, VI.: 25, VII.: 20 és a VIII.: 20 tanulóval), ebből 39 lány, 46 fiú. Az osztályok teljes létszáma 90, tehát a kérdőívkitöltők aránya 94 %-os. Alább a köszönési formulákat osztályonként mutatom be, állapotleírást adok, ezek állományi és használati szintjét vizsgálva.

A 85 általános iskolás családtagjaival a következő nyelv(ek)en kommunikál:

Nyelv Egyének	magyarul	oroszul	ukránul
anyjukkal	84	–	–
apjukkal	82	2	1
nagyszüleikkel	84	1	–
testvéreikkel	81	–	–

Az iskolások abszolút többsége magyar anyanyelvén beszél a családtagjaival, elvétve orosz (3) és ukrán (1) nyelvhasználat is előfordul a családban vegyes házasság következményeként.

Az 5. osztályban 20 diák töltötte ki az ívet, 11 lány és 9 fiú. A következő kérdésekre kaptam választ: Az általános iskolások így köszönnek a szülőknek: *szia 35, csókolom 5*; – a testvéreknek: *szia 20*; – a nagynéniknek / nagybácsiknak: *csókolom 20*; – a férfi tanároknak: *jó napot kívánok 20*; – tanárnőknek: *jó napot kívánok 20 (: jó napot 1)*; – az iskolatársaknak: *szia 20 (: sziasztok 2)*; – a barátainak: *szia 20*; – a papnak: *dicsértessék a Jézus Krisztus 12, áldás, békesség 8 (: áldást, békességet 7, áldás, békességet 1)*; – a nem rokon felnőtteknek: *csókolom 19, jó napot kívánok 1*.

Az általános iskolásoknak így köszönnek a szülők: *szia 39, szia fiam 1*; – a nagyszülők: *szia 11, szervusz 8, jó napot 1*; – a testvére(k): *szia 19, jó*

napot kívánok 1; – a nagynénik / nagybácsik: *szervusz* 14 (: *szerbusz* 4), *szia* 5, *csókolom* 1 [?]; – a tanárok: *jó napot kívánok* 18 (: *jó napot* 1), *csókolom* 1 [?]; – az iskolatársak: *szia* 19, *Feri* 1 [?]; – a barátai: *szia* 17, *szevasz* 2, *Feri* 1 [?]; – a pap: *mindörökké ámen* 7 (: *mindörökké* 1), *dicsértessék a Jézus Krisztus* 5 (: *dicsértessék* 2), *áldás, békesség* 8 (: *áldást, békességet* 6, *áldás, békességet* 2), *Feri* 1 [?]; – a nem rokon felnőttek: *csókolom* 17 [!], *szevasz* 1, *szervusz* 1, *Feri* 1 [?].

Az iskolások szülei így köszönnek a gyermekek nagyszüleinek: *csókolom* 15, *szervusz* 4 (: *szerbusz* 1), *jó napot* 2; – tanárainak: *jó napot kívánok* 20, *szervusz* 16 (: *szerbusz* 5); – iskolatársainak: *szia* 17 (: *sziasztok* 3), *szerbusz* 3 (: *szervusz* 1); – a pap(ok)nak: *dicsértessék a Jézus Krisztus* 12 (: *dicsértessék* 2), *áldás, békesség* 8 (: *áldást, békességet* 5, *áldás, békességet* 3); – az idegen felnőtteknek: *jó napot kívánok* 18, *csókolom* 2; – az idegen gyerekeknek: *szia* 16 (: *sziasztok* 1), *szervusz* 3 (: *szerbusz* 1), *jó napot kívánok* 1.

A 6. oszt.-ban 25 tanuló adatait dolgoztam fel, ebből 15 fiú és 10 lány. Az általános iskolások így köszönnek a szülőknek: *szia* 48, *csókolom* 1, *npubem* 1; – a testvéreknek: *szia* 19 (: *sziasztok* 1), *szevasz* 5 (: *szevasztok* 1), *szasz* 4 (: *szasztok* 1), *szavasz* 1, *cső* 1; – a nagynéniknek/nagybácsiknak: *csókolom* 25; – a férfi tanároknak: *jó napot kívánok* 25; – a tanárnőknek: *jó napot kívánok* 25; – az iskolatársaknak: *sziasztok* 24, *helló* 5 (: *heló* 2), *szasztok* 1, *szevasz* 1, *cső* 1; – a barátoknak: *sziasztok* 23 (: *szia* 3), *szasz haver* 1, *cső-csumi* 1; – a papnak: *áldás, békesség* 18 (: *áldás, békességet* 3), *dicsértessék a Jézus Krisztus* 7 (: *dicsértessék a Jézus Krisztusnak* 1); – a nem rokon felnőtteknek: *csókolom* 25, *jó napot* 15.

Az általános iskolásoknak így köszönnek a szülők: *szia* 49, *npubem* 1; – a nagyszülők: *szervusz* 19 (: *szerbusz* 1), *szia* 5, *npubem* 1; – a testvérek: *szia* 17, *szevasz* 3, *heló* 2 (: *helló* 1), *szeva* 1, *szasz* 1; – a nagynénik / nagybácsik: *szervusz* 24 (: *szerbusz* 5), *szia* 1; – a tanárok: *jó napot kívánok* 25; – az iskolatársak: *szia* 23, *szevasz* 2, *csá* 1; – a barátok: *szia* 20, *szevasz* 2, *heló* 1, *csá* 1, *cső-csumi* 1; – a pap: *áldás, békesség* 18 (: *áldás, békességet* 2), *mindörökké ámen* 6, *mindörök* 1; – a nem rokon felnőttek: *szervusz* 25 (: *szerbusz* 7).

Az általános iskolások szülei így köszönnek a gyerekek nagyszüleinek: *csókolom* 22, *jó napot* 1, *szia* 1, *npubem* 1; – tanárainak: *jó napot* 25; – iskolatársainak: *sziasztok* 25; – a pap(ok)nak: *áldás, békesség* 18 (: *áldás, békességet* 4), *dicsértessék* 6, *dicsőség* 1; – az idegen felnőtteknek: *jó napot* 25; – az idegen gyerekeknek: *szervusz* 24 (: *szervusztok* 3, *szerbusz* 1, *szerbusztok* 4), *szia* 1.

A 7. oszt.-ban 20 adatközlő töltötte ki a kérdőívet, 12 fiú és 8 lány. Az általános iskolások így köszönnek a szülőknek: *szia* 33, *csókolom* 7; – a testvéreknek: *szia* 18; – a nagynéniknek/nagybácsiknak: *csókolom* 20; – a férfi tanároknak: *jó napot kívánok* 20; – a tanárnőknek: *jó napot kívánok* 20; – az iskolatársaknak: *szia* 20; – a barátoknak: *szia* 11, *szevasz* 8, *szervusz* 1; – a papnak: *dicsértessék a Jézus Krisztus* 13, *áldás, békesség* 7 (: *áldás, békességet* 1); – a nem rokon felnőtteknek: *csókolom* 20.

Az általános iskolásoknak így köszönnek a szülők: *szia* 40; – a nagyszülők: *szervusz* 18 (: *szerbusz* 2), *szia* 2; – a testvérek: *szia* 18; – a nagynénik / nagybácsik: *szervusz* 13 (: *szerbusz* 1), *szia* 7; – a tanárok: *jó napot kívánok* 20; – az iskolatársak: *szia* 20; – a barátok: *szia* 14, *szevasz* 5, *szervusz* 1; – a pap: *mindörökké ámen* 13, *áldás, békesség* 7; – a nem rokon felnőttek: *szervusz* 18 (: *szerbusz* 1), *szia*

Az általános iskolások szülei így köszönnek a gyermekek nagyszüleinek: *csókolom* 14, *szia* 11, *jó napot kívánok* 2, *szervusz* 1; – tanárainak: *jó napot kívánok* 17, *csókolom* 4; – iskolatársainak: *szia* 14, *szervusz* 8; – a pap(ok)nak: *dicsértessék a Jézus Krisztus* 13, *áldás, békesség* 7; – az idegen felnőtteknek: *jó napot kívánok* 18, *csókolom* 2; – az idegen gyerekeknek: *szia* 18, *szervusz* 4 (: *szerbusz*)

A 8. oszt.-ban 20 tanuló válaszolt a kérdésekre, 10 fiú – 10 lány, ebből a szomszédos községekből bejáró gyerekek száma: 6 Batárról és 2 Akliból. Az általános iskolások így köszönnek a szülőknek: *szia* 34, *csókolom* 4; – a testvéreknek: *szia* 15, *helló* 3, *szevasz* 2, *oké* 1; – a nagynéniknek / nagybácsiknak: *csókolom* 14, *szia* 5, *jó napot* 1; – a férfi tanároknak: *jó napot kívánok* 20; – a tanárnőknek: *jó napot kívánok* 20; – az iskolatársaknak: *szia* 13 (: *sziasztok* 1), *helló* 4, *szevasz* 2, *csá* 1; – a barátoknak: *szia* 16, *szevasz* 3, *helló* 1; – papoknak: *áldás, békesség* 9, *dicsőség Jézus Krisztusnak* 6, *dicsértessék a Jézus Krisztusnak* 5 (: *dicsértessék a Jézus Krisztust* 1, *dicsértessék a Jézus Krisztus* 1); – a nem rokon felnőtteknek: *csókolom* 18, *jó napot kívánok* 2 (: *jó napot* 1).

Az általános iskolásoknak így köszönnek a szülők: *szia* 36, *szervusz* 1, *szevasz* 1; – a nagyszülők: *szia* 16, *szervusz* 4; – a testvérek: *szia* 15, *helló* 4, *szevasz* 1; – a nagynénik / nagybácsik: *szia* 14, *szervusz* 6; – a tanárai: *jó napot kívánok* 20; – az iskolatársak: *szia* 16, *szevasz* 3, *csá* 1; – a barátok: *szia* 13, *szevasz* 5, *helló* 2; – a pap: *áldás, békesség* 9, *dicsértessék a Jézus Krisztus* 5, *mindörökké ámen* 4, *dicsőség Jézus Krisztusnak* 2; – a nem rokon felnőttek: *szervusz* 14, *szia* 5, *szerusz* 1.

Az általános iskolások szülei így köszönnek a gyermekek nagyszüleinek: *csókolom* 15, *jó napot kívánok* 3 (: *jó napot* 2), *szia* 2; – tanárainak: *jó*

napot kívánok 20 (: *jó napot* 10); – iskolatársainak: *szia* 13 (: *sziasztok* 2), *szervusztok* 7 (: *szervusz* 1, *szerbusztok* 2); – a pap(-ok)nak: *áldás, békeesség* 8, *dicsőség Jézus Krisztusnak* 6, *dicsértessék a Jézus Krisztusnak* 5, *jó napot* 1; – az idegen felnőtteknek: *jó napot kívánok* 19 (: *jó napot* 13), *szervusz* 1; – az idegen gyerekeknek: *szia* 12 (: *sziasztok* 3), *szervusztok* 7 (: *szervusz* 2, *szerbusztok* 2, *szerusztok* 1), *helló* 1.

A *szia* az iskolások adatai szerint a leggyakoribb/legáltalánosabb köszönési forma (948 adat: *szia fiam* 1), s még ide tartozik négy orosz nyelvi köszönésformula a *npueem*. Így köszönnek a tanulók legtöbbször közeli felnőtt hozzátartozóiknak (227+1 *npueem*), s a közeli felnőtt/fiatal hozzátartozók is ezt a formulát használják legtöbbször (295+2 *npueem*). Az iskolások közötti kommunikációban a *szia* (224), a barátok között (134). Idegen felnőttek az adatok szerint ritkán (7, *szervusz* 59) köszönnek *szia*-val a gyerekeknek. Ezzel szemben a tanulók szülei gyakrabban élnek ezzel a formulával (14+1 *npueem*) a gyermekek nagyszüleinek a köszöntésekor. A szülők a nem falubeli gyermekek köszöntésekor a *szia*-t gyakran használják (47, *szervusz* 38). Emellett az általános iskolások ismertségi körében – a köszönési formákra nézve a kérdőív végén három összefoglaló jellegű kérdés található, amely egyben a köszönések ismertségi, használati és tetszési fokát emeli ki, ezeket az adatokat nem vettem be a előző *szia* abszolút elterjedtségébe – a harmadik helyet foglalja el (*szia* 75), használatát tekintve az első (78: *sziasztok* 5) és a gyermekeknek tetsző köszönésformák közt is az első (72: *sziasztok* 6).

A napszakok szerinti köszönés (443 adat): leggyakoribb az iskolában, ahol a tanulók tanáraiknak így köszönnek (170), fordítva is, azaz a pedagógusok részéről is általános (83), mivel elsősorban ők „szorgalmazták” a napszaki köszönés használatát. Napszaki köszönéssel adnak tiszteletet a tanulók a nem rokon felnőtteknek több esetben (18, *csókolom* 82). Passzív megfigyelés alapján megállapítható, hogy a napszakos köszönésformák használata, kizszorulóban van. Az általános iskolások adatai alapján ismertségeiket tekintve: *jó napot kívánok* 81 (: *jó napot* 8), *jó reggelt kívánok* 76 (: *jó reggelt* 4), *jó estét kívánok* 55 (: *jó estét* 10), *jó éjszakát kívánok* 37 (: *jó éjszakát* 14). Viszont a gyerekeknek tetsző köszönések sorában csak a hatodik helyen kezdődően mutatható ki, gyakoriságukat tekintve (*jó napot kívánok* 16: *jó napot* 4, *jó reggelt kívánok* 7: *jó reggelt* 3, *jó estét* 3, *jó éjszakát kívánok* 2: *jó éjszakát* 1. A gyermekek szüleinek a kommunikációjában a napszакnak megfelelő köszönés – az iskolások véleménye szerint – a nagyszüleik esetében (8), gyakori forma a szülő részéről a pedagógus köszönté-

sére (82, *szervusz* 16: *szerbusz* 5, *csókolom* 4). Idegen felnőttekkel való érintkezés során a szülők a napszakos köszönést (80 esetben) részesítik előnyben.

A *szervusz* (és változatai a *szerbusz* ~ *szerusz* ~ *szevasz*) száma (292), az általános iskolások nyelvhasználatában a következő situációkban fordul elő: A testvérek közti kommunikációban a *szevasz* (11), a *szia* után a második (*heló* 9). Az iskolások kommunikációjában való előfordulása a *szevasz*-nak (8), barátok közt gyakori (27, két kivételtől eltekintve). Ennek a köszönési alakváltozatnak a használatáról az ÉKsz.-ben a következő áll: „bizalmas, közvetlen, fesztelen hangú társalgásra jellemző, a választékosabb vagy a hivatalos érintkezésben nem használatos.” [ÉKsz. 2003: 1258]. Egykori gyakoriságát mutatja a *szervusz*-nak, hogy a szülők–nagy szülők–nagy nénik / nagybácsik–a nem rokon felnőttek a gyermekeknek gyakran köszönnek így (168: *szevasz* 2). A tanulók szülei így köszönnek a gyermekek nagyszülei-nek néhány esetben (5), a tanároknak (16), az iskolásokkal való kommunikációban (18), s gyakori a *szervusz* és változatai (*szerbusz* ~ *szerusz*), a szülők részéről a nem falubeli gyermekek köszöntésekor (38). Az általános iskolások körében a *szevasz* a 8. helyen áll (42), viszont a *szervusz* (32), használatukat tekintve a *szevasz* (26), a *szervusz* (8), a tetszés szerint a *szevasz* (24), a *szervusz*-t csak 7 adatközlő említi.

A *csókolom* köszönésforma sorban a negyedik legáltalánosabb használatú (270: 18 esetet elírásnak számítok, mivel a nem rokon felnőttek – a gyermekek véleménye szerint [? !] – így köszönnek nekik, egy esetben pedig a nagynéni/nagybácsi). A *csókolom* bizalmas, családias tiszteletadási formát a tanulók gyakran használják közeli felnőtt hozzátartozóik köszöntésekor (96). Így köszönnek a tanulók a nem rokon felnőtteknek több ízben (82, *jó napot kívánok* 18). A gyermekek véleménye szerint a szülők és a felmenő rokonai közötti udvariassági formulaként a *csókolom* általános (66). Ritkán élnek a szülők ezzel a köszönéssel a tanárok esetében (4), s az idegen felnőtteknek kijáró tiszteletadás során (4). A *csókolom* esetében a legjellemzőbb képet a kérdőív végén levő „statisztikai hármas” kérdéskör mutatja – amelynek adatait a előző adatokban nem tüntettem fel –, ismertségi fokát tekintve 5. helyen áll (71), használati téren a *szia* után a második (65) és tetszés szerint a *helló* után kissé „lecsúszva” a harmadik (39).

A *helló* (az adatok abszolút többségében a két l-lel írt alak dominál) „angol eredetű bizalmas, családias köszönésforma. Jelentése: *szervusz*.” [Deme–Grétsy–Wacha 1999: 431]. Használata a mindennapi kommunikációban nem általános – a tanulók adatai szerint –, ritka a testvérek közti tiszteletadásban (9), s az iskolatársak nyelvhasználatában (9) és a barátok közt (4). *Helló*-val egy szülő köszön a nem falubeli gyermeknek.

A kérdőív végén található statisztikai hármas összefoglalásban (ismertség–használat–tetszés szerint) a *heló* ismertsége a 6. helyen áll (67), használatát tekintve szintén a hatodik (36), tetszése alapján a második helyen van a (45) a *szia* után. Ezek az adatok a 85 adatközlő alapján a *heló* gyakoriságáról („közkedveltségéről”) árulkodnak, mégis a társas érintkezésben – a kérdőívben meghatározott színtereken – nem jelentkeznek ily intenzíven. S ez a köszönés a fiatal korosztály nyelvhasználatában figyelhető meg, egy esetben a szülő is ezzel él – a gyermekek szerint.

A *viszontlátásra* búcsúzáskor használatos udvarias köszönésforma nem található a kérdőívnek a köszönésformák részében, amely nem reális, mivel a – statisztikai hármas kérdések körében – tanulók adatai szerint ismertségi fokát tekintve a negyedik helyen áll (75: *viszlát* 31). Használatát tekintve az 5. (45: *viszlát* 21), tetszésfoka szerint a 4. (30: *viszlát* 24).

Igen ritka köszönési alakok: a *szasz* 6, *csá* 4, *cső* 2, *cső-csumi* 2, *oké* 1, *szasz haver* 1, *szeva* 1 és a *szqvasz* 1. Ezek az alakok az általános iskolások körében gyéren fordulnak elő, mégis egy-egy testvéri, baráti és iskolatársi üdvözlésnél megtalálható. A 10–15 éves korosztály a legfogékonyabb az új iránt, ezt bizonyítja, hogy az ő nyelvhasználatukban úgymond „ragad meg” a leghamarabb minden újdonság, így a köszönések terén jelentkező új formák is. Igazolja ezt a Nyelvi illetan c. tanulmánygyűjtemény is: „A tíz- és húszéves korosztályok találják ki és használják a köszönések és köszönéspótló üdvözlések legváltozatosabb formáit, s ez természetesen érvényesül a családban is.” [Deme–Grétsy–Wacha 1999: 99]. Az egyházi köszönések terén: a református tisztelettel való találkozáskor a gyerekek *áldás, békeség-et* köszönnek (42). Kitűnik a rendszerezésből, hogy variálódik ez a köszönési forma – főleg az 5. osztályosok körében –, mégpedig *áldást, békeséget* (7), és *áldás, békességet* (5), a felsőbb osztályosoknál már csak elvétve akad egy-egy. A katolikus tanulók plébánosuknak a *dicsértessék a Jézus Krisztus* köszönési formával adnak tiszteletet (37), itt is megfigyelhető némi változékonyság: *dicsértessék a Jézus Krisztusnak* (4), *dicsértessék a Jézus Krisztust* (1). A görög katolikus gyermekek – a Batárról bejáró tanulók nyelvhasználatában figyelhető meg – a *dicsőség Jézus Krisztusnak* (6) üdvözlési formával élnek a mindennapokban (a szomszédos Batár község nagy többsége görög kat. felekezetű, ahol gör. kat. templom is van).

A kimutatás szerint a gyerekek az egyházi méltósággal való kommunikáció során csak vallási köszönésformákat használnak. A papok – a gyermekek szerint – az egyházi köszönéseket a következőkkel fogadják: a református tiszteletes *áldás, békesség-et* (42: *áldás, békességet* 4, *áldást, békeséget* 6), a római katolikus plébános *mindörökké ámen* (31: *mindörökké* 1,

mindörök 1) és a *dicsértessék a Jézus Krisztus* (10: *dicsértessék* 2) alakot használ. A görög atya a *dicsőség Jézus Krisztusnak* (2) formával él.

A tanulók szülei az egyházi méltóságokkal való kommunikáció során a következő tiszteletadási formákat használják – a gyerekek szerint: a református tiszteletesnek *áldás, békesség*-et köszönnek (41: *áldás, békességet* 7, *áldást, békességet* 5), a római plébánosnak *dicsértessék a Jézus Krisztus-t* (36: *dicsértessék* 8) és a görög katolikus atyának *dicsőség Jézus Krisztusnak* (7: *dicsőség* 1). Egy szülő köszön napszaki köszönéssel – *jó napot*-tal – a papnak.

Az emberi élet legfontosabb színtere a család, itt éri a gyermeket az első nyelvi élmény stb. Ily módon a tiszteletadási formák használatára is kihat a családi környezet. Vizsgálatom során a köszönésformák terén hiányoltam a régies alakokat, pl. az *Isten veled, Isten hozott, Adjon Isten jó napot* stb. A 85 általános iskolás közül egy sem jelezte, hogy ezeket családtagjai, ill. idősebb ismerősei használnák.

IRODALOM

1. Deme László–Grétsy László–Wacha Imre. Nyelvi illemtan. –Budapest, 1999
2. Guszkova Antonyina. A társadalmi kapcsolatteremtés eszközei a mai magyar nyelvben. NyTudÉrt. 106. –Budapest: Akadémiai Kiadó, 1981
3. Kiss Jenő Köszönés- és megszólításformák a rábaközi Mihályiban. –Budapest, 1993
4. Kiss Lajos. Földrajzi nevek etimológiai szótára. I–II. –Budapest, 1988

Коцан Бийла

Привітання в говорі с. Неветленфолу Виноградівського р-ну Резюме

В статті досліджуються формули мовного етикету на матеріалі привітань в говорі с. Неветленфолу Виноградівського р-ну. Матеріал збирався активним методом за допомогою питальника в 2003/2004 рр.

LIZANEC PÉTER

(Ungvár)

**Felsőfokú szakemberképzés magyar nyelvből és
irodalomból az Ungvári Nemzeti Egyetemen**

(a Magyar Filológiai Tanszék fennállásának 40. évfordulójára)

Kárpátalja soknemzetiségű régió, több mint 100 nemzetiség képviselői élnek a területen. A 2001. december 5-i népszámlálás adatai alapján lakosságának száma egymillió kétszázötvennyolcezer háromszáz fő. Közülük 1 010, 1 (80,5%) ukrán nemzetiségű (10 090 ruszinnak vallja magát), 152, 5 ezer magyar nemzetiségű (12,1 %), 32, 1 ezer román nemzetiségű (2,6 %), 31, 0 ezer (2,5 %) az orosz és a többi nemzetiség képviselője. A számadatokból kitűnik, hogy a magyar nemzetiségűek a második helyet foglalják el [1999].

A magyar tannyelvű iskolák száma 103, ezekből 2 gimnázium és 2 líceum. Öt magyar tannyelvű magánlíceumban is folyik az oktatás.

A kárpátaljai magyar tannyelvű iskoláknak oktatói gárdára van szüksége. Ebből fakadóan az Ukrán Oktatásügyi Minisztérium határozatot fogadott el magyar tagozat megnyitásáról az Ungvári Állami Egyetemen. Az első magyar szakos nappali tagozatos felvételt 1963-ban hirdették meg 20 fős csoportra, szeptember 1-jén meg is kezdődött az oktatás [2003].

Szervezési munka

Az Ungvári Állami Egyetem rektorának 1157. sz. (1966. 07. 02.) rendelete értelmében e cikk szerzőjét nevezték ki a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék vezetőjévé mint olyan jelöltet, akit az egyetemi tudományos tanácsa pályázat alapján választott meg.

Új koncepciók szerint indult meg a magyar szakos képzés. Ekkor három főállású oktató dolgozott a tanszéken. Ez a kis létszámú oktatói gárda nagy hangsúlyt fektetett a tantervek összeállítására, mivel minisztériumi programok a magyar tantárgyakból nem voltak. A tanszéki kísérleti tanterveket a gyakorlati alkalmazás, kibővítés és pontosítás után jóváhagyta az oktatási minisztérium, s 1969-ben külön könyv formájában megjelentették. 1980-ban pedig megújított formában, új tantárgyakkal, speckollégiumokkal, az oktatók tudományos írásainak jegyzeteivel együtt újrakiadtuk. Nyomtatás-

ban az USZSZK Felső- és Középfokú Szakoktatási Minisztériumának névbélyegzőjével jelent meg [1980].

A kezdeti lépések nehezek voltak. Hiányzottak a tankönyvek, az oktatási segédanyagok. Minden tanárnak 5–6 nyelv- vagy irodalomtudományi tantárgyból kellett előadásokat, módszertani jegyzeteket készíteni a hallgatók számára; készülni speckollégiumokra, szemináriumi foglalkozásokra; évfolyam- és diplomadolgozatokat, magiszteri tudományos munkákat vezetni, előadásjegyzeteket írni stb. A tanszék tanári kara folyamatosan bővült, 1969-ben a nappali tagozat mellett megnyílt a levelezői tagozatos oktatói forma is.

Az első főállású tanárok közé tartozott Zékány Imre és Gortvay Erzsébet, valamint Hegyes Angéla főlaboráns. Óraadói minőségben dolgozott Vladimir Piroška, Kótyuk István és Kulin Katalin. 1966-ban két főállású tanárral bővült a tanszék oktatói gárdája: Vaszócsik Verával, aki az Ungvári Állami Egyetem Tudományos Könyvtárából jött át, valamint Kótyuk Istvánnal, aki az ungvári rádió magyar szerkesztőségében dolgozott azelőtt. 1969-ben újabb két oktatót vettünk fel státusba: Fodó Sándort, aki a Tartui Egyetem orosz szakán végzett és Horváth Katalint, aki az Ungvári Állami Egyetem magyar szakos végzőse volt. 1989-ig ebben az oktatói összetételben dolgoztunk együtt. 1977-ben Györke Magdolna az ungvári egyetem magyar szakos végzőse is főlaboránsként kezdett el dolgozni, 1988-tól a tanszék tanára. Főlaboránsunk volt még egy rövid ideig Olenics Elvira, laboránsunk Tóth Natália.

Fodó Sándort 1989-ben a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség elnökévé választották meg, Zékány Imre 1991-ben elhunyt, ezért új oktatókat kellett felvennünk fél állásba: Béres Barnát, Debreceni Anikót, Ivaskovics Máriát, Kálmán Ferencet. Kótyuk István, Gortvay Erzsébet, Vaszócsik Vera nyugdíjba vonulása után két fő állású oktatót vettünk fel: 1994-ben Borbély Editet, 1998-ban pedig Fedinec Irént, aki 2001-ben Magyarországra ment át dolgozni. Így újabb fiatal tanárok kerültek a tanszékre: Antonenko Miklós (1997), Hulpa Diána és Csuka Emőke (2000), Zékány Krisztina (2001), Úr Lajos (2003).

Jelenleg a magyar filológiai tanszék főállású munkatársai:

Lizanec Péter tanszékvezető, a filológiai tudományok nagydoktora, professzor, Ukrajna érdemes tudósa

Györke Magdolna, a filológiai tudományok kandidátusa, docens

Horváth Katalin, a filológiai tudományok kandidátusa, docens, Ukrajna kiváló tanára

Zékány Krisztina, a filológiai tudományok kandidátusa, adjunktus

Antonenko Miklós adjunktus

Borbély Edit adjunktus

Csuka Emőke előadó

Hulpa Diána előadó

Úr Lajos előadó

A fiatal tanárok aspirantúrára tanulnak vagy tanszéki tudományos kutatók is egyben. Kandidátusi vizsgákat tesznek le, tudományos értekezésük témájában dolgoznak.

Oktatási munka

A tanszéki oktatási-módszertani munka mindig is a tanárok legfontosabb teendője volt. Elsősorban alapos előadásjegyzeteket és módszertani kiadványokat kellett készíteniük a nyelv- és irodalomtudományi tantárgyakból egyaránt, megfelelő tankönyveket kellett biztosítaniuk a hallgatók számára. Eddig 30 módszertani tájékoztató, 25 előadásjegyzet és egyetemi tankönyv jelent meg a Bevezetés a nyelvtudományba c. diszciplínából az Ukrán Oktatási Minisztérium névbélyegzőjével (1986).

Fontos feladatként állt előttünk több olyan általános nyelv- és irodalomtudományi stúdium tanszéki tantárggyá való rögzítése, amelyet más tanszék vezetett addig orosz vagy ukrán nyelven. A magyar tagozat hallgatói ugyanis 1992-ig nem tanulták az ukrán nyelvet a magyar tannyelvű iskolákban, így többségük nem is beszélte, s nem is tudták megérteni az ukrán előadásokat olyan diszciplínákból, mint: Bevezetés a nyelvtudományba, Általános nyelvészet, Bevezetés az irodalomtudományba, Irodalomelmélet, Irodalmi kritika, Világirodalom, Gyermekirodalom, Magyarország története és különböző szakkollégiumok.

E feladat megoldása fontos teendő volt, mivel a hallgatók anyanyelvükön mélyebb ismereteket sajátíthattak el nyelv- és irodalomtudományból, amely a magas fokú szakemberképzéshez elengedhetetlen. Az utóbbi években fokozatosan bővül a tantárgyak és az anyanyelven tanulható diszciplínák száma: Bevezetés a szakmai ismeretekbe, A tudományos kutatás alapjai, A nyelvtudományi kutatások alapjai, Retorikai alapismeretek, Szociolingvisztika, Szakmai etika, Kortárs magyar irodalom, A magyar és az ukrán nyelvöldrajz aktuális kérdései [2003].

Ugyancsak fontos feladatnak tartottuk, hogy segítsük a magyar tagozat hallgatóit az ukrán, az államnyelv elsajátításában. E célból ukrán nyelvkönyveket írtunk és jelentettünk meg magyar és orosz anyanyelvűek számára [1992], [1999], növeltük az ukránórák számát (70-ről 140 órára) a magyar tagozatos hallgatók számára. Mindez pozitív eredményeket hozott.

Az ötéves tanulmányi idő alatt a diákok négy évfolyam- és egy diplomadolgozatot, az eminensek pedig magiszteri dolgozatot írnak. Első évfolyamon kéthetes népköltészeti, második évfolyamon kéthetes nyelvjá-

rásgyűjtő terepgyakorlaton vesznek részt. A harmadévesek egyszemeszteres debreceni (korábban budapesti) részképzést kapnak az egyetemen, az ötödévesek a budapesti egyetemen, ill. az Országos Széchényi Könyvtárban töltenek el egy hónapos diplomadolgozat-írási gyakorlatot. A negyedéveseknek négyhetes, az ötödéveseknek hathetes pedagógiai gyakorlatuk van.

A végzős diákok állami szakvizsgát tesznek, valamint diplomadolgozatot, az eminensek magiszteri dolgozatot védenek.

A határokon túli hungarológusképzés fontos nemes feladat, Klaniczay Tibor, az ismert magyarországi akadémikus azt így fogalmazta meg: „...a magyar nyelvet tudó és a magyar kultúra valamelyik szektorában jártas szakemberek elsősorban a magyar egyetemi oktatás keretében formálódhatnak ki külföldön ... Ha egy-egy egyetemnek sikerül minden négy-öt évben felfedezni, kiképezni egyetlen magyarra specializált szakembert, ez már nagy eredmény, és ezzel már óriási fordulatot lehet elérni. Egy-egy komoly ember, aki életét és pályáját teszi rá valamely magyar témára, magyar szaktudomány művelésére, aki arra építi az egzisztenciáját, hogy valamely országban ő lesz a legjobb, vagy egyszerűen a magyar szakember, az többet ér, mint sok tucat mégoly jószándékú és lelkesen érdeklődő irodalmunknak barátja”.

A Magyar Filológiai Tanszék eddig 723 magasan képzett szakembert bocsátott ki. Legtöbben iskolákban helyezkedtek el, ahol magyar nyelvet és irodalmat oktatnak. A tanintézményeken kívül a médiában is sokan dolgoznak közülük: rádiónál, tévénél, területi és járási újság szerkesztőségeknél, valamint. Jelentős részük kandidátusi fokozattal rendelkezik és az egyetemen dolgoznak.

Az oktatói munka mellett a tanszéki tanárok tankönyveket is írnak a terület magyar tannyelvű iskolái számára magyar nyelvből és irodalomból.

Tudományos munka

1968-ban aspirantúra nyílt. A tanszékvezetőnek, aki 1959-ben védte meg kandidátusi, 1971-ben pedig nagydoktori értekezését első aspiránsai Kótyuk István és Horváth Katalin voltak. Összesen 10 tanszéki oktató, aspiráns és tudományos kutató védte meg kandidátusi disszertációját: Zékány Imre (1964), Vaszócsik Vera (1969), Gortvay Erzsébet (1971), Kótyuk István (1974), Horváth Katalin (1977), Hegyes Angéla (1987), Geraszimova Galina (1991), Fedinec Irén (1996), Györke Magdolna (2002), Zékány Krisztina (2002). Két kandidátusi értekezést védtek meg történelemből Bíró Andor és Soós Kálmán a tanszék bázisán működő Hungarológiai Központban.

Ezek a védések a tanárok rendszeres tudományos munkájának bizonyítékai és eredményei.

Jelentős visszhangot váltott ki a tudományos életben Lizanec Péter „Magyar–ukrán nyelvi kapcsolatok” [1970–1976] c. háromkötetes munkája, amelyre több mint 20 recenzió jelent meg hazai és külföldi kiadványokban. A monográfiát 1979-ben a Szovjetunió Állami díjára terjesztették fel. Tekintélyes mű a Kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza is három kötetben [1992–2003], amelyre több mint 10 recenzió jelent meg.

A tanszék tanárai több mint 60 monográfia megírásában működtek közre, részt vettek a hétkötetes Összkárpáti nyelvatlasz munkálataiban is (1989–2004). Összegyűjtötték és megjelentették a Kárpátontúli magyar lakosság népballadáit [1974], a terület magyar népmeséit, Három arany nyílvesző [1973, 1977], kiadták az első kárpátaljai magyar irodalmi antológiát [1985], Lutszkay ukránra lefordított grammatikáját (Слов’яно–руська грамати́ка М. Лучка́я) [1989], Az Ungvári járás 14 településének helyneveit [1992]. Negyven év után új Magyar–ukrán szótár jelent meg [2001], nyomdában van az Ukrán–magyar szótár, részletekben jelentetjük meg A kárpátaljai magyar nyelvjárások szótárát (A–F), készülöben van az Ukrán–magyar, Magyar–ukrán állandósult szókapcsolatok c. kiadvány stb.

Nagy esemény volt a tanszék életében amikor az Ukrán Legfelső Minősítő Bizottság 2000. februári 5–06/2. sz. rendelete értelmében szaktanácsot hoztunk létre kandidátusi értekezések védésére ukrán nyelvből (10.02.01.), valamint finnugor és szamojédnyelvekből (10.02.09.) 2002. február 10-ig. Az Ukrán Legfelső Minősítő Bizottság 2002. áprilisi 2–06/4. sz. rendelete értelmében új szaktanácsot hoztunk létre kandidátusi értekezések védésére ukrán és magyar nyelvből 2005. április 10-ig. A szaktanács elnökéül Lizanec Péter professzort nevezték ki.

Megélénkültek a tanszéki tudományos kutatások, amikor 1988. január 14-én a tanszék bázisán megnyílt a Hungarológiai Központ [2000]. 1993-ban a Központ bázisán megalakult a Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaság, amelynek 37 nagydoktor, professzor és 45 kandidátus, docens lett a tagja; 1998-ban pedig megalakult a Kárpátaljai Magyar Diákok és Fiatal Kutatók Szövetsége a KMTT védnökségével.

A Hungarológiai Központnak két folyóirata van: az Acta Hungarica (12 száma jelent meg) és a KMTT Tudományos Közleményei (négy száma jelent meg, készül az ötödik).

A tanszék és a Központ munkatársai több nemzetközi, országos és köztársasági tudományos konferenciát szerveztek és vezettek.

A tanszéki általános kutatási témákon kívül (Nyelvi és irodalmi kapcsolatok polietnikai társadalmi közegben) a tanszék és a Központ kollektívá-

ja állami költségvetéses tudományos kutatásokat is folytatnak (ukrán–magyar–angol nyelvi kapcsolatok), [2000], [1998].

A Magyar Filológiai Tanszék kapcsolatai Ukrajna és más országok felsőfokú oktatási és tudományos intézményeivel

1966-tól egyre erősödnek a Magyar Filológiai Tanszék kapcsolatai hazai és külföldi egyetemekkel, tudományos-kutatóintézetekkel: az Ukrán Tudományos Akadémia O. O. Potebnya Nyelvtudományi Intézetével, a Lvovi I. Kripjakevics Ukrainisztikai Intézettel, a Kijevi T. Sevcsenko Nemzeti Egyetemmel, az Orosz Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetével, a Szlavisztikai és Balkanisztikai Intézettel, a budapesti, a debreceni, a szegedi egyetemmel és főiskolákkal; Csehország, Horvátország, Lengyelország, Macedónia, Moldova, Montenegro, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia, tudósaival az Összkárpáti Nyelvatlasz közös munkálataiban.

Legszorosabb kapcsolatok a szomszédos Magyarországgal szövődtek. A Magyar Filológiai Tanszéknek 20 évig (1982–2002) voltak magyar lektorai: Bessenyei György (1969), Kozma Endre, Balogh Lajos, Böhm Edit, Kovács Imre Attila.

Magyarország legismertebb tudósai voltak a vendégtanáraink, akik előadássorozatot, speckollégiumokat tartottak nyelv- és irodalomtudományi tantárgyakból. Az MTA olyan akademikusait nevezhetjük meg, mint: Ortutay Gyula, Hajdú Péter, Benkő Loránd, Kálmán Béla, Imre Samu, Bárczi Géza, Kiefer Ferenc; a professzorok közül: Vajda László, Hegedüs András, Margócsi József, Ferenczi Imre, Bánszki István, Lőrincze Lajos, Nagy János, Pál György, Katona Béla, Sebestyén Árpád, Szathmári István, Deme László, Nyíri Antal, Benkő László, Fábíán Pál, Bachát László, Ujváry Zoltán, Bartha Elek, Mező András, Békési László, Vekerdi József, Imre László stb.

Több ország tudósai voltak a tanszék vendégei a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság nálunk rendezett ülésén, e Társaságnak több éven át – 1976–1986 – választmányi tagja és alelnöke – 1986–1996 – volt e cikk írója. 1996-tól mostanáig Horváth Katalin a Társaság választmányi tagja. A tanszék három tanárát – Horváth Katalint, Kótyuk Istvánt, Lizanec Pétert – Csűry Bálint emlékéremmel tüntették ki. A Magyar Filológiai Tanszék vezetőjét a magyar kormány Pro Cultura Hungarica érdemmel tüntette ki, 1995-ben pedig Ukrajna érdemes tudósa lett.

**Az Ungvári Nemzeti Egyetem
Filológiai Karnak magyar tagozatos
végzősei**

Nappali tagozat

1968

1. Balázs Jolán	9. Kosztyu Judit
2. Brovják Éva	10. Kósa Erzsébet
3. Bús Ilona	11. Locker László
4. Csehi Viktória	12. Nagy Mária
5. Horváth Ilona	13. Pösze Csaba
6. Högye Erzsébet	14. Tárczy Etelka
7. Imre Ibolya	15. Varga István
8. Kocsis Katalin	16. Váradi Magdolna

1969

1. Balogh Margit	11. Kiss Mária
2. Bimba Magdolna	12. Krón Erzsébet
3. Bíró Sarolta	13. Lakatos Éva
4. Cukor Katalin	14. Lengyel Éva
5. Gere Erzsébet	15. Máté Magdolna
6. Hidi Valéria	16. Nyíri Ilona
7. Hordonka Margit	17. Szabó Jusztina
8. Horváth Katalin	18. Vaszily Mária
9. Hurik Irén	19. Vojnár Szuszsanna
10. Kiss Éva	

1970

1. Adóba Mária	11. Kára Judit
2. Balogh Irén	12. Kiss Erzsébet
3. Barta Gizella	13. Nagy Ildikó
4. Belián Mária	14. Péntek Janka
5. Bence Márta	15. Punyko Mária
6. Benyák Nándor	16. Rohály Gyula
7. Béres Barna	17. Sáfi Erzsébet
8. Csengeri Éva	18. Stumpf András
9. Dalmay Árpád	19. Szolnoki Éva
10. Györke László	

1971

1. Bakos Erzsébet	10. Kovács Magdolna
2. Csató Anna	11. Nagy Ildikó
3. Csomár Klára	12. Pásztor Erzsébet
4. Gál József	13. Sáradi Irén
5. Horváth Gyula	14. Szegő Etelka
6. Kádár Rozália	15. Tóth Margit
7. Keresztyén Erzsébet	16. Tóth Mária
8. Kovács Ágnes	17. Vas Magdolna
9. Kovács Magdolna	18. Veisz Regina

1972

1. Agnesz Nyina
2. Balogh Béla
3. Borbély Edit
4. Gál Antónia
5. Gál Valéria
6. Demes László
7. Demes Mária
8. Duncsák Mária
9. Hegedüs Julianna
10. Hidi Piroska
11. Keresztyén Balázs

12. Komári Árpád
13. Komári Ibolya
14. Kósa Margit
15. Nagy Lajos-Barna
16. Szábó Anasztázia
17. Székely Sándor
18. Tóth Erzsébet
19. Úr Erzsébet
20. Varga Etelka
21. Vágner László

1973

1. Czébely Lajos
2. Fülöp Anikó
3. Gajdos Mária
4. Guthy Éva
5. Herceg Ákos
6. Ivaskina Magdolna
7. Kiss Zoltán
8. Lator Imre
9. Lebovics Zsuzsanna

10. Lőrincz Hajnalka
11. Morvai Ildikó
12. Nigriny Szabolcs Árpád
13. Sari József
14. Szergijsuk Julianna
15. Tuba Ernő
16. Zombori Magdolna
17. Zselicki József

1974

1. Bakura Sándor
2. Bacai Magdolna
3. Füzesi Balázs
4. Komarnicki Kamilla

5. Kristofori Olga
6. Órémus Mária-Erzsébet
7. Szántó Zsuzsanna

1975

1. Badó Anikó
2. Balla Terézia
3. Dudla Katalin
4. Kuberka Magdolna
5. Móríc Kálmán

6. Pataki Klára
7. Petykó Ágnes
8. Sárközi Judit
9. Slárku Ferenc
10. Szanyi Katalin

1976

1. Balla József
2. Balogh Mária
3. Bihari Katalin
4. Gerendely Béla
5. Kótyuk Erzsébet

6. Lazorka Erika
7. Száraz Edit
8. Szocska Jolán
9. Úr Margit

1977

1. Gerendely Valéria
2. Györke Magdolna
3. Hánka Sándor
4. Hidi Jolán
5. Horváth Bertalan

6. Kövy Györgyi
7. Márton Georgina
8. Netrufál Emília – Edit
9. Seres Éva
10. Seres Géza

1. Berta Csaba 2. Fábíán Ella 3. Fodor Géza 4. Gajdos Emma 5. Juhász Gabriella	1978	6. Molnár Csaba 7. Perduk János 8. Szennyes Erzsébet 9. Tóth Valéria 10. Vadnai Katalin
1. Dupka György 2. Fehér József 3. Horváth Erzsébet 4. Imre Sándor 5. Lénárt Margit	1979	6. Lengyel Ibolya 7. Lukács Irén 8. Néma Lajos 9. Tar Jolán
1. Balogh Jolán 2. Bodnár Mária 3. Debreceni Mihály 4. Féka Erzsébet 5. Gölnér Júlia	1980	6. Horváth Sándor 7. Korcsinszki Éva 8. Kovács Elemér 9. Somogyi Ilona
1. Csuha Erzsébet 2. Halász József 3. Kristofóri Margit 4. Lőrincz Anikó 5. Magyar Éva	1981	6. Marozsi Erzsébet 7. Orémus Kálmán 8. Sasvári Ágnes 9. Székely Erzsébet 10. Valentin Mária
1. Bognár Erzsébet 2. Dajka Bertalan 3. Fóri Sándor 4. Gács Márta	1982	5. Komár Éva 6. Kopasz Alice 7. Nagy Enikő 8. Penckófer János
1. Bober Szilvia 2. Kulin Zoltán 3. Marozsi Malvin	1983	4. Molnár Katalin 5. Révész Katalin 6. Sándor Éva
1. Balogh Judit 2. Balla Ildikó 3. Balogh Ilona 4. Balogh Katalin 5. Hevesi Magdolna 6. Kálmán Ferenc	1984	7. Kótyuk Ilona 8. Krajnyik Éva 9. Míksó Zoltán 10. Olasz Erzsébet 11. Prófus József 12. Zseltvay Marianna
1. Antonenko Miklós 2. Bányai Klára 3. Egri Lajos 4. Fodor István 5. Kántor István 6. Kis Edit	1985	7. Nagy Katalin 8. Popovics Béla 9. Rezes Ida 10. Sebi Mária 11. Vidnyánszky Attila

1. Bíró Gyöngyi
2. Gönczi Éva
3. Kovács Katalin
4. Karcub Márta

1986

5. Pilipkó Erzsébet
6. Stulcer Mária
7. Újvári Ella

1. Hadar Klára
2. Iván Éva
3. Jakab Ildikó
4. Kubinyi Ildikó

1987

5. Palkó István
6. Riskó Márta
7. Vántus Anikó

1. Czurkó Ibolya
2. Glodán Erzsébet
3. Kovács Erzsébet

1988

4. Kovács Erzsébet
5. Lajos Mihály
6. Úr Zita

1. Bimba Ferenc
2. Iván Gyöngyi
3. Koleszár Ildikó
4. Koós Ildikó
5. Maháti Éva

1989

6. Mándy Ilona
7. Nagy Judit
8. Szabó Erzsébet
9. Szarka Anna
10. Sztankanecz Beatrix

1. Gazda Albert
2. Gulácsi Éva
3. Györffy Nóra
4. Méhész Klára

1990

5. Nagy Erika
6. Tóth Ildikó
7. Túri Irén
8. Varga Katalin

1. Bacskó Mária
2. Dóka Erika
3. Kovács Géza
4. Majoros Mónika
5. Molnár Natália

1991

6. Pipik Judit
7. Seres Gyöngyi
8. Szabó Ilona
9. Török Ilona

1. Bátori Éva
2. Bíró Sarolta
3. Demjén Csilla
4. Kecskés Rita

1992

5. Kucsinka Andrea
6. Lajos István
7. Nagy Mária
8. Szopó Andrea

1. Celics Margit
2. Gutterer Éva
3. Kacsur Andrea
4. Katona Mária
5. Kovács Péter

1993

6. Lengyel Tamás
7. Milován Andrea
8. Nagy Angéla
9. Tóth Natália
10. Varga Sándor

1. Bagi Andrea
2. Brenzovics Marianna
3. Cséka György
4. Hidi Csilla

1994

5. Ivaskin Vladimir
6. Kádár Tünde
7. Orbán Sándor
8. Oroszi Anikó

1995

1. Beregszászi Anikó
2. Berta Eleonóra
3. Béres Erzsébet
4. Bodnár Mária

5. Csernicskó István
6. Furda Attila
7. Kődöböcz Zsuzsanna
8. Tóth Szilvia

1996

1. Balogh Erzsébet
2. Bíró Ildikó
3. Botos Valéria
4. Fancsiki Izabella
5. Károly Angéla

6. Kun Irén
7. Molnár Éva
8. Sági Angéla
9. Sági Judit

1997

1. Badó Marianna
2. Zékány Krisztina
3. Korosztél Angéla
4. Kovács Erika

5. Nagy Alicia
6. Szekunda László
7. Ferkó Csaba

1998

1. Balogh Miklós
2. Bekecs József
3. Bodnár Livia
4. Dancs László
5. Györffy Szabolcs
6. Erdélyi Zsuzsanna
7. Fejér Gábor

8. Kocán Katalin
9. Szécsi Viktória
10. Persely Gabriella
11. Tóth Beáta
12. Úr Tímea
13. Varga Mónika

1999

1. Demes Tímea
2. Dzsanda Adrianna
3. Enyedi Tímea
4. Kacsó Ágnes
5. Kobály Rudolf
6. Szaniszló Gabriella

7. Tihanyi Emese
8. Turóczi Zsuzsanna
9. Úr Lajos
10. Sebestyén Zsolt
11. Sulla Ágnes

2000

1. Benedek Csaba
2. Csuka Emőke
3. Darcsi Natália
4. Fedák Violetta
5. Gál Erzsébet
6. Gulpa Diána
7. Hagya Andrea
8. Józsay Viktória
9. Molnár Andrea
10. Matúz Viktória
11. Perduk Beáta
12. Perun Valéria
13. Pcsolinszky Julia

14. Pohorilják Georgina
15. Szántó Lajos
16. Szabó Andrea
17. Szanyi Marianna
18. Szűcs Andrea
19. Simon Szilvia
20. Tóth Viktor
21. Tótné Jörös Rozália
22. Tuba Viktória
23. Varga Dianna
24. Varga Viktória
25. Valicskó Zoltán

2001

1. Bagu Zita
2. Balogh Zsolt
3. Balog Katalin
4. Balog Lívia
5. Biró Gusztáv
6. Bojcsuk Edit
7. Botos Ágnes
8. Debreceni Katalin
9. Demjén Natália
10. Demeter Annamária
11. Dunda György

12. Fekete Beáta
13. Fazekas Tibor
14. Gönczy Ágnes
15. Kiss Zsuzanna
16. Kovács Erika
17. Ladányi Brigitta
18. Molnár Eszter
19. Szopó Csilla
20. Volosin Andrea
21. Voloscsuk Nóra

2002

1. Bányász Zsuzsa
2. Balla Andrea
3. Dóka Marianna
4. Fogas Ágnes
5. Horváth Csaba
6. Iváncsik Lívia
7. Iváskovics Tamás
8. Kiss Ágnes

9. Kődöböcz Natália
10. Nagy István
11. Póbránszky Gabriella
12. Riják Diána
13. Snicer Zsolt
14. Sütő László
15. Tárczy Alica
16. Varcaba Ildikó

2003

1. Árpá Zsuzsanna
2. Belenszky Katalin
3. Beszpálov Román
4. Bogáti Eszter
5. Fekete Elvira
6. Ferencyi József
7. Gadzsa Bernadett
8. Kovács András
9. Kocán Béla
10. Kuszka Adrien
11. Lakatos Katalin

12. Mihalovics Attila
13. Molnár Beáta
14. Molnár Emőke
15. Nagy Judit
16. Palotai Bernadett
17. Seres Kristóf
18. Tamási Tünde
19. Tóth Csaba
20. Tóth Jenő
21. Tóth Péter

2004

1. Barta Gabriella
2. Borbély Sándor
3. Fejes Andrea
4. Horányi Gabriella
5. Hidi Tünde
6. Illés Gyöngyi
7. Ivaskovics Krisztina
8. Komonyi Renáta
9. Kopasz Angéla

10. Makó Margaret
11. Orosz Gabriella
12. Remecki Viktória
13. Sándor Ivett
14. Tamás Zsuzsanna
15. Timkó Tímea
16. Toronyi Erzsébet

Levelező tagozat

1975

1. Asztalos Mária
2. Balla Zsuzsanna
3. Bakos Magdolna
4. Baksa István
5. Bús Ella
6. Fóri Éva
7. Homoki Éva

8. Károlyi Júlia
9. Kishegyi Mária-Verona
10. Komlósi Irén
11. Kovács Éva
12. Mészár Irén
13. Ratkovszki Elvira
14. Vántus Ildikó

1976

1. Juhász Mária
2. László Mária
3. Ószak Zsuzsanna
4. Pénzes József

5. Sütő Viktor
6. Tamási Erzsébet
7. Tegze Edit

1977

1. Barát Mihály
2. Biró Irma
3. Fábán Éva
4. György Valéria
5. Kádas Irma
6. Kurucz Olga

7. Papp Ágota
8. Petrás Kálmán
9. Roják István
10. Szarka Béla
11. Váradi Edit

1978

1. Fábán László
2. Finta Éva
3. Fodor Ferenc
4. Gazda Erzsébet
5. Juhász Erzsébet
6. Kovács Szilvia
7. Kubinyi Margit

8. Papp Viktória
9. Rátkai Géza
10. Szőlősy Márta
11. Tihor Margit
12. Varga Júlia
13. Zsoffcsák Márta

1979

1. Bagu Balázs
2. Balogh Ferenc
3. Fancsik Ilona
4. Gönci Katalin
5. Jakubini Gabriella
6. Jenei János
7. Kovács Miklós
8. Lődár Jolán

9. Lődár Klára
10. Lőrinc Tamás
11. Nyeste Albert
12. Stók Emma
13. Tóth János
14. Tárczy Emőke
15. Tóth Ernő-Tibor

1980

1. Adóba Elza
2. Bak Katalin
3. Balogh Eszter
4. Birtók Irén
5. Derbák Erzsébet

6. Kövesligeti Erzsébet
7. Szaniszló János
8. Tóth Zsuzsanna
9. Úr Valéria

1. Béres Erzsébet 2. Dolgih Natália 3. Jánki András 4. Kovács Viola 5. Mester Magdolna	1981	6. Mijó Judit 7. Mokány Erzsébet 8. Séra Ágnes 9. Tóth Béla 10. Váradi Ilona
1. Baksa Irén 2. Erdélyi Gábor 3. Kmetty Attila 4. Lipcsei Olga	1982	5. Nagy Béla 6. Nemes János 7. Szilágyi Anna 8. Ugrin Péter
1. Danku Júlia 2. Dabóczi Gyöngyi 3. Dupka Edit 4. Fanta Viktória 5. Molnár Margit	1983	6. Petro Ibolya 7. Pobrászki Katalin 8. Szmironov Mihályné 9. Tyukodi Katalin 10. Vaskó Jolán
1. Ciganyin Mária 2. Gönczi Magdolna 3. Hadar Olga 4. Jakab Gabriella 5. Kálmán Katalin	1984	6. Komlósi Anna 7. Sós Irén 8. Simon Lajosné 9. Vas Mária 10. Hegedűs József
1. Balogh Anna 2. Balogh Medina 3. Csoma Klára 4. Erdős Zsuzsanna	1985	5. Galambosi Margit 6. Gortvay Olga 7. Virág Piroska
1. Botos Ágnes 2. Hromovcsuk Katalin 3. Kelemen Valéria 4. Krajnyik Anna 5. Marton Erzsébet 6. Molnár Emma	1986	7. Rák Diána 8. Sóbányi Zsuzsanna 9. Skrabák Olga 10. Szabad Aranka 11. Szabó Viola 12. Tóth Ibolya
1. Balla Éva 2. Barta Zoltán 3. Bíró Szendile	1987	4. Kis Etelka 5. Pisták Ilona 6. Riskó Mária
1. Balogh Csaba 2. Bundovics Judit- Zsuzsanna 3. Gulácsy Zita 4. Jóni Edit	1988	5. Kiss Erzsébet 6. Kohutics Magdolna 7. Kovács Erzsébet 8. Mindszák József 9. Unoka Olga

1989

1. Biró Zsuzsanna
2. Csakay Tibor
3. Csurman Ilona
4. Győri Mária
5. Kertész Piroska

6. Krajnyik Gizella
7. Roják Klára
8. Síró Katalin
9. Zán Katalin

1990

1. Badó Éva
2. Birtók Erzsébet
3. Danó Erzsébet
4. Ivaskovics Mária
5. Mironova Berta
6. Molnár Georgina
7. Nagy Sándor

8. Poznár Katalin
9. Ruzska Erzsébet
10. Sütő Györgyi
11. Szabó Katalin
12. Szanics Georgina
13. Tar Nelli-Erzsébet

1991

1. Baburka Viktória
2. Jendrék Gabriella
3. Kacsó Ilona
4. Kopasz József
5. Korláth Kornélia
6. Ruttkai Erika

7. Sebők Margit
8. Szilvási Ildikó
9. Tárchy Éva
10. Tihor Anna
11. Tóth Enikő
12. Tóth Csilla

1992

1. Barta Angéla
2. Fedinec Irén
3. Gál József
4. Illés Mónika

5. Kálmán Andrea
6. Meréci Irén
7. Szanyi Ildikó
8. Tóth Magdolna

1993

1. Ádám Alica
2. Bakka Éva
3. Bernáth Csaba
4. Bródy Krisztina
5. Géci Margit
6. Havasi Andrea
7. Horváth Márta
8. Jaszter Judit

9. Kis Nelli
10. Nagy Anikó
11. Popovics Erzsébet
12. Szatmári Erzsébet
13. Szuperák Viktória
14. Takács Olga
15. Tóth Marianna
16. Úr József

1994

1. Berdár Szilvia
2. Bernáth Ágnes
3. Király Katalin

4. Orémus Erika
5. Tóth Zsuzsanna
6. Varga Ibolya

1995

1. Badó Attila
2. Bálint Magdolna
3. Benke Katalin
4. Gyarmathy Mónika
5. Homoki Orsolya
6. Horváth Tünde

7. Kertész Csilla
8. Kocsis Mária
9. Komári Emese
10. Kmetty Mónika
11. Lator Ilona
12. Sólyom Éva

1996

1. Becske Katalin
2. Braun Éva
3. Csucska Edit
4. Dancs Éva
5. Gere Zsuzsanna

6. Molnár Eleonóra
7. Óvári Natália
8. Tegze József
9. Turóczi Irén -Tünde
10. Varga Szilvia

1997

1. Baksa Gyöngyi
2. Balázs Éva
3. Béres István
4. Halász Viktória
5. Halász Mária
6. Dancs Katalin
7. Jankovszki Erzsébet

8. Kardos Gabriella
9. Lelekács Andrea
10. Nagy Mária
11. Oláh Katalin
12. Tamási Erika
13. Sütő Zita
14. Jávorszky Erika

1998

1. Bíró Irén
2. Györke Eleonóra
3. Horbács Tímea
4. Keszler Csilla
5. Korolovics Valéria
6. Kovács Erika
7. Kovács Gábor
8. Ladányi Gabriella
9. Nagy Noémi

10. Nagy Klára
11. Pataki Karolina
12. Szabó Nóra
13. Szántó Katalin
14. Széles Marianna
15. Tamási Ágnes
16. Varga Edit
17. Varga Éva

1999

1. Balogh Ilona
2. Barkaszi-Demcsik Mária
3. Barta Mónika
4. Bekecs Melinda
5. Beregszászi Eleonóra
6. Bíró András
7. Buda Zsuzsanna
8. Csetneki Gyöngyi
9. Domokos Miklós
10. Dupka Zsolt
11. Gábor Valéria
12. Illényi Éva
13. Iván Zsuzsanna

14. Kató Ágnes
15. Kenyeres Mária
16. Klimkó Róbert
17. Kótyuk László
18. Kovtun Kornélia
19. Mádi Zsuzsanna
20. Molnár Magdolna
21. Oláh Marianna
22. Simon Andrea
23. Szántó Marianna
24. Szűcs István

ЛІТЕРАТУРА

- ГОРВАТ К. І.—ЛИЗАНЕЦЬ П. М. Українська мова для початківців. —Ужгород, 1992. —365 с.
- ЛИЗАНЕЦЬ П. М.—САК Ю. М. Михайло Лучкай. Граматика слов'яно-руська. —Київ: Наукова думка, 1989. — 192 с.
- ЛИЗАНЕЦЬ П. М. Угорська національна меншина на Закарпатті. Ужгород, 1998. —23 с.; Його ж. Угорці на Україні // Календар українців Угорщини на 1999 рік. — Ужгород, 1999. — С. 23—25.
- ЛИЗАНЕЦЬ П. Н.—ЮРЧУК Т. Г. Учим украинский язык. — Ужгород, 1999. —376 с.

- ЛИЗАНЕЦ П. М. Южнославянско-венгерские лексические параллели в говорах Карпато-балканского ареала // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. № 5. – Ужгород, 2000. – С. 106–109.
- ЛИЗАНЕЦ П. М. 40-річчя угорського відділення УжНУ. – Ужгород, 2003. – С. 8–11.
- ФАБІАН М. П. Етикетна лексика в українській, англійській та угорській мовах. – Ужгород: ІВА, 1998. – 256 с.
- HORVÁTH K.I. – LIZANEC P.M. – TOKÁR G.SZ. Bevezetés a nyelvudományba: Viszsa Skola. – Kijev, 1986. – 294 old.
- HORVÁTH Katalin–LIZANEC Péter–SZABÓ Erzsébet. Az ungvári járás 14 településének helynevei // Magyar névtani dolgozatok, 108. – Budapest, 1992. – 123 old.
- KLANICZAY Tibor. A magyar filológia helyzete külföldön (1973) // Hungarológiai Ismeretjáró 5. A hungarológia fogalma. – Budapest, 1990. – 138. old.
- LIZANEC Péter–KÓTYUK István. Tájékoztató a szaktantárgyak programjainak kérdésköréből. – Ungvár, 1969. – 205 old. (Második javított kiadás 1980. – 167 old.).
- LIZANEC Péter. Magyar–ukrán nyelvi kapcsolatok (A kárpátontúli ukrán nyelvjárások alapján). – Uzshorod, 1970. – 430 old.; Его же. Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпатья. Венгерско-украинские межъязыковые связи. – Издательство АН Венгрии. – Будапешт, 1976. – 683 с.; Його ж. Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР ч. III. – Ужгород, 1976. – 327 с.
- LIZANEC Péter. Három arany nyílvevő: Mesegyűjtemény. – Budapest–Uzshorod: Móra Könyvkiadó–Kárpáti Kiadó, 1973. – 126 old. (Második kiadás 1977). Gyűjtötték: Gortvay E., Kótyuk I., Punyó M., Vaszócsik V., Zékány I.
- LIZANEC P. M.–VASZÓCSIK V. J. A kárpátontúli magyar lakosság népballadái. – Uzshorod, 1974. – 120 old.
- LIZANEC Péter–GORTVAY Erzsébet–VASZÓCSIK Vera. Sugaras utakon. A kárpátontúli magyar nyelvű irodalom antológiája (1945–1985). – Uzshorod, 1985. – 344 old.
- LIZANEC Péter. Hungarológiai Intézet Ungváron // Debreceni Szemle, 3. sz. – Debrecen, 1999. – 435–446. old.
- LIZANEC Péter. Magyar–ukrán szótár. – IVA Kiadó. – Ungvár, 2001. – 792 old.
- LIZANEC Péter. Magyar felsőfokú oktatási és tudományos intézmények Kárpátján // Az Ungvári Hungarológiai Intézet tudományos gyűjteménye. – Ungvár–Budapest: Intermix Kiadó, 1993. – 6–37. old.; U.ő.: 40 éves az UNE Magyar Tagozata. – Ungvár, 2003. – 80 old.

Lyzanets P.M.

Training of highly qualified specialists in the Hungarian language and literature at Uzshorod National University

(to the 40th anniversary of the Hungarian philology department)

Summary

The present article is about the history, development and personnel training of the Hungarian philology department. The author pays special attention to its educational, methodological and scientific work, focusing on the candidate theses defence, organization on the basis of the Hungarian philology department various international and all-union conferences, specialized Council for the defence of candidate theses by speciality 10.02.09 – the Hungarian language. Two scientific centres – Institute of Hungarology and Transcarpathian Hungarian-speaking scientific society – have been established on the basis of the Hungarian philology department. The author also gives information on fruitful relations between the Hungarian philology department and higher institutions of Ukraine and other countries, their all-round research work.

УР ЛЮДВІГ

(Ужгород)

**Етимологічний аспект у дослідженні назв їжі,
напоїв й кухонного начиння в південних
ужансько-латорицьких угорських
говірках Закарпатської області**

Як в угорській, так і в українській лінгвістиці з'явилося чимало праць, присвячених дослідженню назв їжі, напоїв та кухонного начиння, але ця тематична група вивчалась дослідниками в першу чергу в етнографічному аспекті. Тому ми вважали за доцільне дослідити цю тематичну групу в етимологічному аспекті в назвах їжі, напоїв та кухонного начиння у мовленні угорського населення досліджуваної території.

1. Власне угорські слова

Лексика, що пов'язана з назвами їжі й кухонного начиння, у південних ужансько-латорицьких угорських говірках Закарпатської області містить важливу інформацію про характерні особливості мови населення, що проживає на досліджуваній території.

Більшість досліджуваних лексем (77% від загальної кількості назв) успадковано з уральського, фінно-угорського та угорського періоду, або виникла на власному угорському ґрунті.

а) слова, успадковані з уральського періоду. Назви, успадковані з уральського періоду, становлять 13 % від загальної кількості власне угорських назв. Лексема *bőr* 'шкіра' із уральського періоду, виникла від уральської мови-основи *perz. В ужансько-латорицьких угорських говорах Закарпаття вона поширена як компонент складного слова *disznó-bűr* (літ. *disznóbőr*) 'шкіра свині'. До групи слів успадкованих з уральського періоду, відносимо ще такі лексеми: *élet* 'життя' (в значенні пшениця), *fa* 'дерево', *hal* 'риба', *kígyó* 'змія', *láb* 'нога', *máj* 'печінка', *mos* 'мити', *süt* 'смажити', *szem* 'зерно(око)' *vas* 'залізо', *víz* 'вода'. Ці назви у досліджуваних говорах найчастіше поширені як компоненти складних слів – назв їжі й кухонного начиння. Наприклад: *máj* 'печінка' – *disznómáj*, *disznómáj*, *disznómáj* 'печінка свині'; *láb* 'нога' – *vasláb*

'залізні ніжки (тринога)'; *fa* 'дерево' – *kavarófa, kavaróufa, kavaróufá* 'мішалка (з яким мішали повідло у казані)'; *kigyó* 'змія' – *kigyóúrites* 'рулет з маком із листового тіста' і т. д.

б) слова з *фінно-угорського періоду*. Стосовно цієї групи слів зазначаємо, що тільки окремі одиниці з досліджуваної тематичної групи з упевненістю можна віднести до фінно-угорських, тому що не залишилося писемних пам'яток до X ст., у яких би згадувалася значна кількість назв їжі й кухонного начиння фінно-угорських народів.

Назви, успадковані з фінно-угорського періоду, становлять 24% від загальної кількості власне угорських назв. З фінно-угорського періоду успадковані такі лексеми: *fül* 'вухо', *gyökér* 'корінь', *háj* 'свиняче сало низького сорту', *kés* 'ніж', *kéz* 'рука', *kő* 'камінь', *lé* 'рідина (суп)', *mag* 'зерно', *nagy* 'великий', *rongy* 'ганчірка', *szúr* 'колоти', *vaj* 'масло', *vér* 'кров' і т. д.

Ці назви у досліджуваних говорах найчастіше поширені як компоненти складних слів – назв їжі й кухонного начиння. Наприклад: *fül* 'вухо' – *barátfüle* 'чернечі вуха'; *gyökér* 'корінь' – *gyükkörkefe, gyökirkefe* 'господарська щітка, якою мили обпалену свиню' (лім. *gyökirkefe*), *kés* 'ніж' – *szuróúkéjs, natykéjs, nátykéjs* 'ніж, яким заколюють свиней' (лім. *disznóölő kés*), *kéz* 'рука' – *kézi- malom, kéjzimalom* 'ручний млин (для обмолоту зернових)' (лім. *magvak őrlésére szolgáló eszköz*), *kő* 'камінь' – *nyomóúká* 'камінтягар (великий камінь, що стискав капусту у бочці)' (лім. *nehézék – a káposztáshordóban lévő savanyú káposzta összenyomására használt kő*), *nagy* 'великий' – *natyfázik, nátyfázik* 'великий горщик' (лім. *nagyfazék*) і т. д.

в) лексеми, успадковані з *угорського періоду*. Назви, успадковані з угорського періоду, становлять 18% від загальної кількості власне угорських назв. До цієї групи належать такі слова: *aszal* 'висушити', *haj* 'волос', *hízik* 'повнішає', *mer* 'черпати', *nyúl* 'заєць', *szél* 'край (для позначення реалії – окраєць хліба)', *szőr* 'волосся', *tál* 'миска', *tűz* 'вогонь'.

Більшість із вищеназваних слів використовуються як окремо, так і в похідних назвах їжі й кухонного начиння. Вони відіграють активну роль в утворенні нових слів. Наприклад: *haj* 'волос' – *tengerihaj, téjingerihaj* 'листя качана кукурудзи' (лім. *borítólevél – a kukoricacső*); *mer* 'черпати' – *merőkanál, merőúkanál, merítőúkanál* 'черпак' (лім. *merőkanál*); *szőr* 'волосся' – *kondor-szőúrü* 'порода свині (довгохребтові, м'ясисті)' (лім. *hússertés*); *tál* 'миска' – *tálka, táolká, kistálka* 'маленька миска' (лім. *Kisméretű tál*).

г) назви, утворені на власному угорському ґрунті. Після осілого життя угорських племен на території Карпатського басейну почався

активний процес культурного та мовного оновлення. У період XVI–XVIII ст. починає формуватися угорська літературна мова, а у кінці XVIII–XIX ст. настає період оновлення угорської мови, що має велике значення у збагаченні літературної мови новими словами. В той час прогресивні письменники та вчені бачили, що лексика угорської мови досить бідна для вираження нових ідей та реалій життя.

Назви, утворені на власному угорському ґрунті, становлять 45% від загальної кількості власне угорських назв. До цієї групи можемо віднести такі слова: *béles* 'пиріжки', *burizs* 'ячмінна крупа', *hordó* 'бочка', *hurka* 'лівер', *kapar* 'гребти', *lábas* 'сковорода', *leves* 'суп', *rétes* 'рулет із листового тіста', *szarvas* 'олень', *tengeri* 'кукурудза', *tepertő* 'шкварки', *zacskó* 'мішечок'.

Вищеназвані лексеми використовуються як окремо, так і в похідних назвах їжі й кухонного начиння. Деякі назви у досліджуваних говірках поширені як компоненти складних слів чи словосполучень. Наприклад: *béles* 'пиріжки' – *kásás béles*, *kásás békés*, *káposzta békés* 'пиріжки з кашею, звареною у молоці' (лім. *kásás béles*); *hordó* 'бочка' – *káposztáshordó*, *káposztás hordó*, *káposztáshordó* 'бочка для квашення капусти' (лім. *káposztáshordó*); *hurka* 'лівер' – *hurkatöltő*, *hurkatöltő*, *hurkatöltő* 'пристрій для начинення ковбаси, ліверу' (лім. *hurkatöltő*); *rétes* 'рулет із листового тіста' – *diós rétes*, *diós rétes*, *diós rétes* 'рулет з горіхами із листового тіста' (лім. *diós rétes*); *kapar* 'гребти' – *szénkaparó*, *szénkaparó* 'кочерга з довгою ручкою' (лім. *szénkaparó*); *szarvas* 'олень' – *szarvaspörkölt*, *szárváspörkölt* 'рагу з оленя' (лім. *szarvaspörkölt*).

2. Іншомовні слова

Не існує мови, у лексиці якої б не було слів, запозичених з інших мов, цей факт неможливо заперечити, бо це б означало заперечення тісних економічних, культурних та політичних взаємовідносин, які дійсно існують між різними народами і в результаті яких проходило лексичне взаємопроникнення [3, 172].

Лексика, пов'язана з їжею й кухонним начинням в ужансько–лаоричьких угорських говірках, багата та різноманітна, крім того, угорське населення області тісно контактує з українським, румунським, словацьким населенням Закарпаття. Вищеназвані народи протягом багатьох століть перебували у тісних культурних, економічних та політичних зв'язках. Ці контакти спричинили й проникнення ряду засвоєнь та запозичень з цих мов в угорську мову і навпаки.

У назвах їжі й кухонного начиння в ужансько–латоричьких угорських говірках багато запозичень – 23% від загальної кількості назв. В

угорський мові особливо багато запозичень із тих мов, з якими вона контактувала на протязі тривалого часу, наприклад, із слов'янських, тюркських, німецької мов.

а) слов'янські запозичення. Кількість слов'янських запозичень серед іншомовних слів у назвах їжі й кухонного начиння в південних ужансько-латорицьких угорських говірках Закарпатської області становить 46 % від загальної кількості усіх запозичень.

Це пояснюється об'єктивними причинами, адже угорські племена ще до IX ст. майже 300 років безпосередньо контактували зі східнослов'янськими племенами: сіверянами, в'ятичами, полянами. У X ст. у житті угорців відбулися великі зміни, оскільки вони здобули нову батьківщину у Карпатському регіоні і поселилися по сусідству зі слов'янськими племенами. З другої половини X ст. угорські племена починають вести осілий спосіб життя якому сприяло їхнє знайомство з більш високою слов'янською землеробською культурою [3, 43–51].

В ужансько-латорицьких угорських говірках серед назв їжі й кухонного начиння поширені такі слов'янські запозичення: *bödön* 'бідон', *bukta* 'пончики', *gabona* 'жито', *gomba* 'гриб', *kacska* 'качка', *kalács* 'солодка булочка', *karaj* 'корейка', *káposzta* 'капуста', *kocsonya* 'холодець', *kolbász* 'ковбаса', *korpa* 'крупя', *kosár* 'корзина', *lepény* 'коржик', *mák* 'мак', *olaj* 'олія', *paprika* 'перець', *paszuly* 'квасоля', *pálinka* 'горілка', *pecsenye* 'печеня', *répa* 'ріпа', *rozs* 'жито', *szalonna* 'сало', *szilva* 'слива', *szkovorotka* 'сковорода', *tészta* 'тісто', *vodka* 'горілка', *zsír* 'жир' і т.д.

Більшість із вищеназваних слів використовується як окремо, так і в похідних назвах їжі й кухонного начиння. Слов'янізми активно збагачують словниковий склад угорської мови. Вони виступають як компоненти складних і складених назв: *libapecsenye* 'печеня з гуски', *tyúkpecsenye* 'печеня з курятини', *gyékénykosár* 'корзина з рогожі круглої форми, в яку кладуть тісто для докисання', *gabonakenyér* 'хліб з житнього борошна', *rozskenyér* 'хліб з житнього борошна', *kacsaleves* 'суп з качки', *sárgarépa* 'морква', *zsíros* 'жирний', *paprikás* 'з перцем'.

б) тюркські запозичення. Тюркські запозичення становлять другу за кількістю групу іншомовних запозичень у лексиці їжі й кухонного начиння в ужансько-латорицьких угорських говірках Закарпатської області. Вони становлять 16,5 % від загальної кількості усіх іншомовних слів. Це пояснюється тим, що угорські кочові племена безпосередньо контактували з тюркськими народами ще до приходу до Карпатського регіону. З V до IX ст. тюркські та угорські племена жили по су-

сідству, на території Причорномор'я, й тоді ще більше зміцнилися тюрксько-угорські зв'язки.

Після приходу угорських племен у Карпатський регіон угорсько-тюркські зв'язки були слабкими, вони стали тіснішими тільки у XVI–XVII ст., коли Угорщина перебувала під гнітом турків.

У досліджуваних угорських говірках поширені такі тюркізми: *alma* 'яблуко', *árpa* 'ячмінь', *bor* 'вино', *borsó* 'горох', *búza* 'пшениця', *dara* 'грубе мливо', *dió* 'горіх', *disznó* 'свиня', *findza* 'чашка', *gyümölcs* 'фрукт', *túró* 'сир (з молока корови)', *tyúk* 'курка' і т. д.

Тюркізми в ужансько-латорицьких угорських говірках беруть активну участь у словотворенні: *árpakása* 'ячмінна крупа', *tengeridara* 'грубе мливо з кукурудзи', *borsóleves* 'гороховий суп', *tyúkecsenye* 'печення з курятини', *bírsalma* 'айва', *túrós* 'з сиром' і т. д.

в) *німецькі запозичення*. Угорська мова мала деякі контакти з німецькою і перед приходом угорців у Карпатський регіон, але ці зв'язки стали міцнішими з X ст. Німецький вплив залишився після прийняття християнства коли на угорській території поселились німецькі священники та лицарі королівського двору, ще більше зріс цей вплив після 1526 р., коли Габсбурги взяли політичну владу у свої руки.

Німецькі запозичення назв їжі й кухонного начиння у досліджуваних ужансько-латорицьких угорських говорах становлять 14,6 % від загальної кількості усіх іншомовних слів. Головним чином запозичувалися німецькі назви із баваро-австрійських та середньонімецьких говорів.

У південних ужансько-латорицьких угорських говірках поширені такі німецькі запозичення: *kanna* 'бідон', *karalábé* 'кольрабі', *karmonádli* 'вирізка, корейка', *krumpli* 'картопля', *láda* 'ящик', *nokedli* 'галушки-клецки, виготовлені на спеціальному металічному пристрої з дірками', *mara* 'рогата худоба', *sódar* 'окіст', *sonka* 'окіст' і т. д.

г) *латинські запозичення*. У середньовічній Угорщині мовою церкви й науки була латинська мова. Найбільша частина латинських слів пов'язана з християнством та церквою. Так, наприклад, лексема *angyal* 'ангел' від лат. *angelus* у досліджуваних угорських говорах у назвах їжі й кухонного начиння використовується як складовий компонент лексеми *angyalbögyörő* 'ангельські галушки (галушки продовгастої форми, виготовлені з муки та вареної картоплі)'. Крім цього, поширені ще такі латинські запозичення: *kamra* 'окреме приміщення для зберігання продуктів', *száliká* 'амоній', *tea* 'чай', *tégla* 'цегла' (як компонент лексеми *samott-tégla* 'сорт цегли, з якої будували печі').

Латинські запозичення становлять 3,5 % від загальної кількості усіх іншомовних слів.

д) лексеми невизначеного чи невідомого походження. Ця група лексем становить 13% серед назв їжі й кухонного начиння. Наприклад, лексема *körte* 'груша' вважається словом невизначеного походження: можливо, це тур. за- позичення [TESz II, 621].

До цієї групи відносимо ще й такі назви : *hús* 'м'ясо', *derelye* 'вареники', *puliszka* 'мамалига', *pacal* 'нутроці, сичур (свині)', *harcsa* 'сом', *üveg* 'банка, пляшка', *edény* 'посудина', *rocska* 'дійниця', *zsolytár* 'дійниця' і т. д. Лексика, пов'язана з їжею та кухонним начинням в ужансько-латорицьких говірках Закарпатської області дуже багата і різноманітна. Як ми вже зазначили, у назвах їжі й кухонного начиння чимало запозичень – 23 % від загальної кількості назв. Запозичені слова є загальнопоширеними і беруть активну участь у створенні нових лексичних одиниць і збагаченні лексики угорських говорів й самої угорської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковтюк С.И. Лексические латинизмы как дублеты традиционных слов в венгерских говорах Закарпатья. Совещание по вопросам диалектологии и истории языка // Тезисы докладов и сообщений. Т. II. – Ужгород, 1984. – С. 163–164.
2. Лизанец П.М. Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР. – Ужгород, 1976.
3. Лизанец П.Н. Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпатья. Венгерско-украинские межъязыковые связи. – Изд.-во АН Венгрии. – Будапешт, 1976.
4. Lizanec P.N. A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza. I. kötet. – Akadémiai Kiadó. – Bp., 1992. – 884 o., II. kötet. – Ungvár, 1996. – 952 o., III. kötet. – Ungvár–Debrecen, 2003. – 827 o.

Úr Lajos

**A dél-ungi-latorcai magyar nyelvjárások táplálkozással
kapcsolatos szakszókincsének történeti-etimológiai vizsgálata
Rézümé**

A táplálkozás hagyományvilága az egész nemzeti kultúra egyik leg-maradandóbb része, mivel az ételeket rendszeresen kell készíteni, s ez a folyamat elválaszthatatlanul kapcsolódik a mindennapi élethez. Az ételek, s ezek elkészítési módjai magukban hordozzák a nemzetnek vagy népcsoportnak azon jellegzetes sajátosságait, amelyek csak az adott népre vagy népcsoportra jellemzőek. A táplálkozás szakszókincse gazdag és sokszínű. A cikkben ennek történeti-etimológiai kutatásával foglalkozunk. Vizsgáljuk a belső keletkezésű szavakat és a jövevényszavakat is.

УР ЛЮДВІГ
(Ужгород)

Назви посуду в південних ужансько-латорицьких угорських говірках Закарпатської області

У відомих працях професора П.М.Лизанця (Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпатья Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР, Атлас венгерських говорів Закарпатья І.) знаходимо чимало матеріалу з цієї теми, але автор не ставив собі за мету повне зібрання та опрацювання лексики пов'язаної з назвами посуду, саме тому ми спробуємо у цій статті проаналізувати кілька лексем з цієї тематики на матеріалах, що зібрані на території ужансько-латорицьких угорських говірок. Матеріал було зібрано у таких населених пунктах: Шоломоново (1), Ратівці (2), Тисоагтелек (3), Великі Геївці(4), Мала Добронь (5), Ракошино(6), Чомонін (7).

Для позначення кухонного посуду у досліджуваних говірках вживаються такі лексеми.

Горщик (*fazék*): *fazik*, *fázik*.

fazik (1–5, 7), *fázik* (6) id., лексема виникла на уг. ґрунті: корінь *faz-* має давнє ф.-у. пох. [TESz I, 155].

Великий горщик (*nagyfazék*): *natyfazik*, *nátyfázik*.

natyfazik (1–5, 7), *nátyfázik* (6) id. Ця назва поширена на всій досліджуваній діалектній території. Лексема-комполит складається з двох компонентів: перший *nagy* 'великий', пох. непевне, можливо, сягає ще ф.-у. періоду [TESz II, 994], другий компонент *fazik* id. (див. *fazik*).

Сковорода (*lábás*): *lábás*, *lábos*, *lăqbás*, *krajszon*, *krajsztony*, *krajszlon*.

lábás (1–3), *lábos* (3–5, 7), *lăqbás* (6) id. Ця назва поширена на всій досліджуваній діалектній території. Виникла на уг. ґрунті [TESz II, 702]. Лексема *lábás* та її фонетичний варіант *lábos* зафіксовані і в боржавських та марамороських угорських говорах Закарпаття [KMNyA I, карта 250]. Поширена ця назва і в угорських говорах Угорщини [SzamSz II, 5] та в українських говорах Закарпатської області [Лизанец II, карти 302, 304, 362].

krajszon (1, 3–5), *krajsztony* (2), *krajszlon* (3) id. Етимологія лексеми *krajszon* непевна, можливо, від нім. *Kreis* 'круг'. Поширена ця назва і в українських говорах Закарпатської області [Lizanec I, 302. térkép].

Сковорідка (*palacsintasütő, serpenyő*): *palacsintasütő, palacsintasütőü, pālácsintásütőü, palacsintavas, pālácsintávás, szkovorotká*.

palacsintasütő (1–2, 4), *palacsintasütőü* (3, 5, 7), *pālácsintásütőü* (6) id. Назва вживається в усіх досліджуваних угорських говірках. Це складне слово з двох компонентів: перший *palacsinta* 'млинець', пох. від рум. *plăcintă* 'листовий пиріг, коржик, млинець' [TESz III, 67], другий компонент *sütő* від дієслова *süt* 'пекти', що сягає ще угор. періоду [TESz III, 634]. Фонетичний варіант *palacsintasütőü* зафіксований і в боржавських та марамороських угорських говорах Закарпаття [KMNyA I, карта 251]. Поширена ця назва також в українських говорах Закарпатської області [Lizanec I, 305. térkép].

palacsintavas (3, 5, 7), *pālácsintávás* (6) id. Перший компонент цієї лексеми *palacsinta* id. (див. *palacsintasütő*), другий *vas* 'залізо', що сягає ще урал. періоду [TESz III, 1095]. Лексема *palacsintavas* також зафіксована і в боржавських та марамороських угорських говорах Закарпаття [KMNyA I, карта 251]. Поширена ця назва і в українських говорах Закарпатської області [Лизанец II, карта 305].

szkovorotká id. Ця назва вживається тільки в н. п. 6, де вона використовується паралельно з лексемами *pālácsintásütőü* id. та *pālácsintávás* id. Лексема *szkovorotká*, напевно, пох. від рос. *сковорода* id.

Для **чайника** (*teáskanna*) у досліджуваних говірках використовують лексеми *tejáskanna, tejáqskánná, tejafőüzőü, tejáfőüzőü*.

tejáskanna (1–5, 7), *tejáqskánná* (6) id. Назва є загальнопоширеною на всій досліджуваній території. Складається з двох компонентів: перший *tejas* від іменника *tea* 'чай', що пох. з лат. *thea* id. [TESz III, 868], другий компонент *kanna* 'бідон', що з нім. *Kanne* id. [TESz II, 348]. Лексема *tejáskanna* зафіксована і в боржавських та марамороських угорських говорах Закарпаття [KMNyA I, карта 247].

tejafőüzőü (3, 7), *tejáfőüzőü* (6) id., складається з двох компонентів: *teja* id. (див. *tejáskanna*), *főüzőü* 'варити', пох. з дієслова *fő* 'кипить' й сягає ще урал. періоду [TESz I, 862]. Лексема *tejafőüzőü* зафіксована і в боржавських та марамороських угорських говорах Закарпаття [KMNyA I, карта 247]. Назва *teja* широко поширена і в українських говорах Закарпаття [Лизанец II, 80, 95, 119].

Для позначення *муски* (*tál*) у досліджуваних говірках вживаються лексема *tál* (1–5, 7) та її фонетичний варіант *tǎol* (6). Ця назва є загальнопоширеною і сягає ще угор. періоду [TESz III, 826].

Маленька миска (*kisméretű tál*): *tálka*, *tǎolká*, *kistálka*.

tálka (1–5, 7), *tǎolká* (6) id., лексема виникла від іменника *tál* id. (див. *tál*) з суфіксом *-ka*.

kistálka id. Ця назва вживається тільки в н. пп. 3, 5, 7, де використовується паралельно з лексемою *tálka* id. Лексема-комполіт складається з двох компонентів: перший *kis* 'мала', від прикметника *kicsi*, *kicsiny* 'маленький', що тур. пох. [TESz II, 483], другий компонент *tálka* id. (див. *tálka*).

Чашка (*csésze*): *findzsa*, *findzsá*, *csésze*, *cséjsze*, *cséjszé*.

findzsa (1–5, 7), *findzsá* (6) id. Ця назва є загальнопоширеною на всій досліджуваній діалектній території. Османотурецького пох. [TESz I, 914]. Лексема *findzsa* зафіксована в боржавських та марамороських угорських говорах Закарпаття [KMNyA I, карта 244]. Поширена ця назва і в українських говорах Закарпатської області [Лизанец II, 66, 93, 133, 632].

csésze (1–2, 4, 6), *cséjsze* (3, 5, 7), *cséjszéj* (5). Ця назва сл. пох., пор. ч. *číše* 'келик' [TESz I, 513]. Лексема *csésze* зафіксована і в боржавських та марамороських угорських говорах Закарпаття [KMNyA I, карта 244].

Тарілка (*tányér*): *tányir* (1–5, 7), *tǎnyir* (6). Назва є загальнопоширеною на всій досліджуваній діалектній території. Лексема *tányir* з іт. *tayēr* id. [TESz III, 843]. Поширена ця назва і в українських говорах Закарпатської області [Лизанец I, 84, 126, 127, 128, 137].

Сільничка (*sótartó*): *sótartó*, *sóutartóu*, *sóutártóu*.

sótartó (1–2, 4), *sóutartóu* (3, 5, 7), *sóutártóu* (6) id. Ця назва поширена на всій території південних ужансько-латорицьких угорських говірок. Лексема-комполіт складається з двох компонентів: перший *só* 'сіль', що виник на уг. ґрунті від кореня лексеми *savanyú* 'кислий' *sav-* [TESz III, 564], другий компонент *tartó* від дієслова *tart* 'тримає', етимологія якого неясна, можливо, сягає ще ф.-у. періоду [TESz III, 860]. Поширена ця лексема і в українських говорах Закарпатської обл. [Лизанец II, карта 315].

Глечик (*kancsó*): *kancsó*, *kancsóu*, *kāncsóu*.

kancsó (1–2, 4), *kancsóu* (3, 5, 7), *kāncsóu* (6) id. Ця назва є загальнопоширеною на всій досліджуваній території. Пох. лексеми *kancsó* невідоме [TESz II, 343]. Поширена вона і в українських говорах Закарпатської області [Лизанец II, 326, 327, 328, 370].

Скляний обплетений бутель (*korsó*): *korsó* (1–2, 4), *korsóu* (3, 5–7).

Ця назва є загальнопоширеною. Пох від. слц. *krčah* id. [TESz II, 583]. Лексема *korsó* поширена і в українських говорах Закарпатської області [Лизанец II, карта 325].

Склянка, чарка (*pohár*): *pohár*, *poháor*.

pohár (1–5, 7), *poháor* (6) id. Ця назва поширена на всій досліджуваній діалектній території. Етимологія непевна, можливо, з схв. *pehar* id. [TESz III, 237]. Лексема *pohár* поширена і в українських говорах Закарпатської області [Лизанец II, 94].

Піднос (*tálca*): *tálca* (1–5, 7), *táolcá* (6). Ця назва є загальнопоширеною на всій досліджуваній діалектній території, іт. пох. [TESz III, 828]. Лексема *tálca* поширена і в українських говорах Закарпатської області [Лизанец II, карта 308].

Ліюка (*tölcsér*): *tőcsir*, *tőűcsir*.

tőcsir (1–2, 4), *tőűcsir* (3, 5–7) id. Ця назва вживається у всіх досліджуваних угорських говірках. Лексема *tőcsir* (літ. *tölcsér* id.) виникла на уг. ґрунті з дієслова *tölt* 'наливати' [TESz III, 959]. Реалія *tőcsir* поширена і в українських говорах Закарпатської області [Лизанец II, карта 324].

Дерев'яна ложка (*fakanál*): *fakanál* (1–5, 7), *fākānāol* (6). Ця назва є загальнопоширеною на всій досліджуваній діалектній території. Лексема-комполіт складається з двох компонентів: перший *fa*, що сягає ще урал. періоду [TESz I, 822], другий компонент *kanál* 'ложка' невідомого пох. [TESz II, 340]. Лексема *fakanál* поширена і в українських говорах Закарпатської області [Лизанец II, 114].

Столова виделка (*étkezési villa*): *villa*, *villá*.

villa (1–5, 7), *villá* (6) id. Ця назва поширена в усіх досліджуваних угорських говірках. Сл. пох. [TESz III, 1146].

Черпак (*merőkanál*): *merőkanál*, *merőűkanál*, *merítőűkanál*, *szedőkanál*, *szedőűkanál*, *szedőűkánāol*, *levesszedőűkanál*, *levesszedő*, *leveseskánāol*, *levesmerőűi*, *natykanál*.

merőkanál (1), *merőűkanál* (3), *merítőűkanál* (7) id. Лексема-комполіт складається з двох компонентів: перший *merő* з дієслова *mer* 'черпати', що сягає ще угор. періоду [TESz II, 897], другий компонент *kanál* id. (див. *fakanál*). Фонетичний варіант *merőűkanál* зафіксований і в боржавських угорських говорах Закарпаття [KMNyA I, карта 242]. Поширена ця назва і в українських говорах Закарпатської обл. [Лизанец II, карта 309].

szedőkanál (1–2, 4), *szedőűkanál* (5), *szedőűkánáol* (6) id., складається з двох компонентів: *szedő*, що від дієслова *szed* 'брати', пох. якого непевне, можливо, сягає ще ф.-у. періоду [TESz III, 691], та *kanál* id. (див. *fakanál*).

levesszedőű kanál id. Ця назва вживається тільки в н. п. 3, де вона використовується паралельно з лексемами *merőűkanál* id. та *natykanál* id. Це словосполучення складається з трьох компонентів: перший *leves* 'суп' виник на уг. ґрунті від іменника *lé* 'рідина' [TESz II, 762], другий компонент *szedő* id. (див. *szedőkanál*), третій *kanál* id. (див. *fakanál*).

levesszedő id. В н. п. 2 вживається паралельно з лексемою *szedőkanál* id. Етимологію *leves* (див. *levesszedőű kanál*), *szedő* (див. *szedőkanál*).

leveseskánáol id. Ця назва вживається тільки в н. п. 6, де використовується паралельно з лексемою *szedőűkánáol* id. Лексема *leveseskánáol* складається з компонентів: *leveses* 'для супу', що з іменника *leves* id. (див. *levesszedőű kanál*) та *kánáol* id. (див. *fakanál*).

natykanál (3) id. Перший компонент цієї лексеми *nagy* 'великий', пох. непевне, можливо, сягає ще ф.-у. періоду [TESz II, 994], другий компонент *kanál* id. (див. *fakanál*). Лексема *natykanál* зафіксована і в боржавських та марамороських угорських говорах Закарпаття [KMNyA I, карта 242].

Пристрій для проціджування тіста (*tésztaaszűrő*): *szűrő*, *szűrőű*, *tisztaszűrő*, *tisztaszűrőű*, *laskaszűrő*, *laskaszűrőű*, *haluskaszűrő*, *haluskaszűrő*,

haluskaszűrőű. *szűrő* (1–2, 4), *szűrőű* (3, 5–7) id. У південних ужансько-латорицьких угорських говірках ця назва є загальнопоширеною. Похідне з дієслова *szűr*, що має дтуп. пох. [TESz III, 812].

tisztaszűrő (1–4), *tisztaszűrőű* (5) id. Ця лексема-компонит складається з двох компонентів: перший *tízta* 'тісто' (літ. *tészta*), сл. пох. [TESz III, 909], другий *szűrő* id. (див. *szűrő*).

laskaszűrő (1), *laskaszűrőű* (3, 7) id. Складається з двох компонентів: *laska* id., укр. або слц. пох., пор. слов. *lokša* id., укр. *локишина*, *лапша* [TESz II, 725], другий *szűrő* id. (див. *szűrő*).

haluskaszűrő (4), *haluskaszűrő* (2), *haluskaszűrőű* (3) id. Складається з компонентів: *haluska* 'галушка', що від укр. *галушка* id. [TESz II, 38], другий *szűrő* id. (див. *szűrő*).

Бідон для жиру (*zsirosbödön*): *zsirosbödöny*, *zsirosdöböny*, *zsirosdebeny*, *bödön*, *döböny*, *zsiroskanna*.

zsirosbödöny (1, 3–5, 7), *zsirosdöböny* (3), *zsirosdebeny* (2–3, 5) id. Складається ця назва з двох компонентів: перший *zsiros* 'жир' (сма-

лець)', сл. пох. [TESz III, 1221], другий компонент *bödöny* та його фонетичні варіанти *döböny*, *debeny* – з іменника *bödön* 'бідон', півд. сл. пох. [TESz I, 357]. Лексема *zsirosbödöny* зафіксована і в боржавських та марамороських угорських говорах Закарпаття [KMNyA I, карта 256].

bödön (6), *döböny* (6, 7) 'бідон'. Етимологію див. *zsirosbödöny* id. Лексема *bödön* зафіксована і в боржавських та марамороських угорських говорах Закарпаття [KMNyA I, карта 256]. Назва *bödön* поширена і в українських говорах Закарпатської області [Лизанец II, карта 333].

zsiroskanna id. Ця назва вживається тільки в н. п. 7. Її перший компонент *zsiro* id. (див. *zsirosbödöny*), другий *kanna* 'бідон' від нім. *Kanne* [TESz II, 226]. Лексема *zsiroskanna* зафіксована і в боржавських угорських говорах Закарпаття [KMNyA I, карта 226].

Дійниця (*fejősajtár*): *zsojtár*, *zsajtár*, *zsájtár*, *zséjtár*, *zsujterka*, *sajtár*, *fejőűedéjny*, *rocska*.

zsojtár (1, 4–5, 7), *zsajtár* (2), *zsájtár* (6), *zséjtár* (6), *zsujterka* (2), *sajtár* (3) id. Назва *zsojtár* та її фонетичний варіант поширені на всій досліджуваній території. Пох. лексеми *zsojtár* та її варіантів невідомі.

Лексема *zsojtár* та її фонетичний варіант зафіксовані в усіх угорських говорах Закарпаття [KMNyA I, карта 257].

fejőűedéjny id. Ця назва вживається тільки в н. п. 3. Лексема складається з двох компонентів: перший *fejőű* 'той, хто доїть', що з дієслова *fej* 'доїти', якій сягає ще ф.–у. періоду [TESz I, 862], другий компонент *edéjny* 'посудина', етимологія невідома [TESz I, 707].

Лексема *fejőűedéjny* зафіксована і у боржавських угорських говорах Закарпаття [KMNyA I, карта 257].

rocska (1) id. Етимологія цієї лексеми непевна. Лексема *rocska* зафіксована також у боржавських угорських говорах Закарпаття [KMNyA I, карта 257].

Бідончик (для молока) (*tejeskanna* – 2–4 literes): *kanna*, *kanta*, *kánta*, *diner*.

kanna (1, 3–5, 7), *kanta* (2), *kánta* (6) 'бідончик'. Лексема *kanna* та стара назва *kanta* є найбільш поширеними на досліджуваній діалектній території. Етимологію лексеми *kanna* див. *kanna* id. Лексема *kanna* зафіксована ще у боржавських та марамороських угорських говорах [KMNyA I, карта 301], а також в українських говорах Закарпаття [Лизанец II, карти 330, 372].

diner (1, 3–6) id. Ця назва поширена в п'ятьох населених пунктах, тут вона вживається паралельно з лексемою *kanna* id. та зі старою

назвою *kanta* id. Етимологія лексеми *diner* непевна, можливо, від нім. *Diner* 'вечеря'.

Бідон для молока (*tejeskanna* –20-25 literes): *kanna*, *kánná*, *tejeskanna*, *tejeskánná*.

kanna (1–5, 7), *kánná* (6) 'бідон'. Ця назва є загальнопоширеною на всій досліджуваній діалектній території. Ця лексема пох від нім. *Kanne* id. [TESz II, 348].

Номен *kanna* зафіксований ще у боржавських та марамороських угорських говорах Закарпаття [KMNYA I, карта 245]. Поширена ця назва і в українських говорах Закарпатської області. [Лизанец II, карти 330, 372].

tejeskanna (5, 7), *tejeskánná* (6) 'бідон для молока'. Складається з двох компонентів: перший *tejes* 'молочний', що з іменника *tej* 'молоко' (див. *tej*), другий компонент *kanna* 'бідон' (див. *kanna*). Лексема *tejeskanna* зафіксована і у боржавських угорських говорах Закарпаття [KMNYA I, карта 245].

Аналізуючи назви посуду у південних ужансько-латорицьких угорських говірках Закарпатської області бачимо, що серед цих назв чимало архаїзмів, які вже вийшли з ужитку. Наприклад: *diner* – бідончик для молока, *zsajtár*, *zsajtár̄or*, *zséjtár̄or*, *zsujterka*, *sajtár*, *rocska* – дійниця, *findzsa* – чашка, *krajszon*, *krajsztony*, *krajszlon* – сковорода. Однак основу назв посуду становлять такі лексеми, які є загальнопоширеними і в інших угорських говорах Карпатського регіону, а також в угорській літературній мові.

Список умовних скорочень:

KMNYA I. – A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza I.kötet

TESz – A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára

див. – дивись

дтур. – давньотурецька

літ. – літературна форма

іт. – італійська

нім. – німецька

н.п. – населений пункт

пох. – походження

рос. – російська

рум. – румунська

сл. – слов'янська

слц. – словацька

схв. – сербохорватська

тур. – турецька

уг. – угорська

угор. – угорський період

укр. — українська
урал. — уральський період
ф.-у. — фінно-угорський період

ЛІТЕРАТУРА

1. Лизанец П.Н. Венгерско-украинские межъязыковые связи. Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпаття.—Будапешт: Изд. Ака-демия Наук Венгрии, 1976.
2. Лизанец П.М. Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР.—Ужгород, 1976.
3. Lizanec P.M. A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza (Атлас венгерских говоров Закарпаття) I.kötet.—Budapest, 1992.
4. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I-IV. Főszerk: Benkő Loránd— Budapest: Akadémiai Kiadó, 1967–1984.

Úr Lajos

Edénynevek a dél- ungi-latorcai magyar nyelvjárásokban

Rezümé

Egy népcsoport hagyományvilágát igen színesen fejezik ki azok a szokások, hiedelmek, szakszavak, amelyek a mindennapjait áthatják. A táplálkozással kapcsolatos szakszókincsen belül fontos helyet foglalnak el az edénynevek, melyeket a cikkben etimológiai szempontból vizsgáltuk, továbbá össze-hasonlítottuk a kárpátaljai magyar és ukrán nyelvjárások szókinccsével. A vizsgált magyar nyelvjárásokban az edénynevek között számos archaizmust találtunk. Pl.: *diner* – *tejeskanna* (2–4 literes), *zsajtár*, *zsájtár*, *zséjtár*, *zsujterka*, *sajtár*, *rocska* – *fejősjajtár*, *finzsa* – *csésze*, *krajszon*, *krajsztony*, *krajszlon* – *láb*as stb.

ФАБІАН МИРОСЛАВА
(Ужгород)

Особливості формування етикетного поля в сучасній угорській мові

Семантичний аналіз етикетної лексики сучасної угорської мови показав, що слова утворюють систему, структура якої представлена ієрархічно розташованими елементами в їх різноманітних відношеннях між собою та з іншими словами мови, і ділять її на окремі угруповання. Внаслідок цього виявляються численні опозиції, синонімічні ряди етикетних слів, що представляють явище синонімізації етикетних лексичних одиниць за несуттєвими ознаками. У групах слів з найвищим та середнім ступенем полісемії спостерігається схрещування синонімічних рядів, а це зумовлює диференціацію значень етикетних слів, а також диференціацію відтінків значень всередині синонімічного ряду.

Етикетне поле сучасної угорської мови утворюється лексичними одиницями, значення яких містять об'єднувальні та розрізнявальні диференційні ознаки. У процесі дослідження етикетної лексики враховувалася взаємодія цих ознак, а також фон, на якому етикетні слова співвідносяться між собою всередині одного ярусу мови і за його межами. Внаслідок цього в кожній досліджуваній мовній одиниці виділяються внутрішньоярусні та міжярусні ознаки. Для стратифікації одиниць взагалі, а етикетних слів зокрема, необхідні принаймні чотири зовнішні ознаки: *а)* семантична одиничність, що полягає в здатності мовного об'єкта бути індивідуальним носієм змісту; *б)* комунікативна (виступати в якості самостійного повідомлення); *в)* морфологічна (цільнооформленість та належність мовного об'єкта лише до однієї граматичної парадигми) й *г)* синтаксична одиничність (здатність функціонувати в якості тільки одного члена речення).

Досліджувані етикетні слова поєднують у собі ці ознаки, на фоні яких вони можуть цілком мотивовано вживатися при характеристиках реалій, що безпосередньо не стосуються етикету, хоча опосередковано й конкретизують його особливості та специфіку, пов'язану зі

звичаями та обрядами угорського народу. Так, наприклад, до слів із середнім ступенем полісемії відносимо лексичні одиниці, семантика яких розкривається за допомогою вказівок на реалії, що пояснюють або виділяють суттєві ознаки етикету.

Іменники *dics* та *érzék* входять до складу групи п'ятизначних слів і характеризують різні способи прояву етикету: *dics* вказує на славу, хвалу, доблесть (*dicsőség*), популярність, репутацію (*hírnév*), велич, величність (*nagyság*), сяйво, блиск, що відображає щастя, визнання, урочистість (*a dicsőség, boldogságot, fenséget jelképező fény, ragyogás, glória*) та похвалу, поклоніння, пошану, схиляння (*dicséret, magasztalás, hódolat*), а *érzék* розкриває емоційний бік людського буття: чуття, відчуття, почуття (*az a képessége, hogy a külső ingereket felfogják, ill. az ezek felfogására való vmelyike*), чутливість, уразливість (*érzékiség*), здатність виражати моральні переживання, осуд (*az embernek az a képessége, hogy erkölcsi ítéleteket tud alkotni*), нахил до чого-небудь, здібність, схильність, потяг (*vmihez való tehetség, ratermettség, hajlam*), душу, духовний світ (*érzés, érzelem, lelkivilág*).

До п'ятизначних у досліджуваній групі етикетної лексики відносяться *csodálat, érték, isten, istenség, vallás, tisztaság, szentség, koszorú, nagyság, becsületsértés, fogadás* і *mocsok*. Їх семантика розкривається шляхом різноаспектної характеристики людини, її духовних якостей, позитивного та негативного ставлення до навколишнього середовища, до колективу і діяльності інших тощо. Слово *csodálat* відображає душевний стан, почуття, що включає подив, здивування (*a csodál igével kifejezett lelkiállapot, magatartás, érzés; annak az állapota, akit becsülnek, csodálkozás, almkódás*), захоплення (*rajongó tisztelet, becsülés vmi vagy vki iránt*), визнання, хвалу, славу (*elismerés, dicsőség*).

Іменник *tisztaság* у свою чергу вказує на високоморальні якості людини, її суспільні цінності: охайність, чистоту (*a tiszta mn-vel kifejezett tulajdonság, állapot*), невинність, чесність, незіпсованість, добросовісність, порядність, що проявляються в діях, поведінці, сприйнятті чого-небудь та розумовій діяльності (*személy vagy közösség gondolkodásában, felfogásában, magatartásában, cselekedeteiben ártatlanság, becsületesség*) й передаються виразами *erkölcsi, lelki, szívbeli tisztaság; az erkölcsi, a lélek, a szerelem, a szív tisztasága* на позначення відвертості, чистоти думок, правдивості, етикету в розмові та інших ситуаціях спілкування (*gondolatban, elméletben, beszédben, kifejezésben vminek zavarosságtól vagy idegen elemektől mentes volta*). Семантика досліджуваної лексичної одиниці передає також добре ім'я, репутацію люди-

ни (*vmely személynek jó híre, értéke*) і її внутрішній світ (*érzés, lelkivilág*). Лексична одиниця **nagyság** підкреслює величину, вагомість когось, чого-небудь (*mérhető, megszámlálható, összegszerű mennyiség, vmely természeti, testi vagy lelki folyamatnak, jelenségnek erős megnyilvánulása, nagy foka, jelentős mértéke*), важливість, значущість, значення чого-небудь (*fontosság, jelentőség*), видатні заслуги, надзвичайні здібності й досконалість, які проявляються у відображенні заслуженої поваги, визнання, становища, рангу (*kiemelkedő érdem, kimagasló tehetség, kiválóság, ill. az általa elért megbecsülés, rang*), а також позначає відому, знану особистість (*fontos szerepet betöltő, híres, kiváló, kimagasló személyiség*) й звертання до неї, величання (*nagyságos című személy megszólítása, ill. megnevezése*).

У дослідженні значна увага приділялася різним формам та засобам звертання як різновиду етикетного знака, основними суспільними функціями якого є „встановлення мовного контакту, регулювання соціальних взаємовідношень” між комунікантами [Черникова 1996, 44]. Нами було виявлено групу етикетних слів, які вказують на те, що умови успішного спілкування залежать безпосередньо від правил мовного етикету, прийнятих у певному мовному колективі. Вивчення мовного етикету, його форм та специфіки вираження в сучасній угорській мові сприяє формуванню мовної особистості, здатної правильно орієнтуватися у виборі мовних засобів при досягненні успіху в комунікативному акті. Досліджувані слова **isten, istenség** позначають бога, божество як надприродну силу, що керує світом, долею людей (*az emberek sorsát intéző, ill. az emberek életébe fűvékenyen beavatkozó emberfölötti lény*) і виступає творцем усього живого та неживого, найдосконалішою істотою (*a világ ura, teremtője és fenntartója, a legtökéletesebb személyiség*), а також указані іменники вживаються в значенні філософського поняття бога, божественної ідеї, образу (*az isten mint filozófiai fogalom, az isten eszme kifejeződése, visszatükröződése*), влади, становища, поваги, якими користується вища за становищем особа (*a hatalom, a tekintély vagy a gőg magaslatán embertársai fölött álló, ill. magát oda képzelő személy*).

У межах лексичних значень досліджуваних слів спостерігаємо особливу специфічну рису їх семантики, що полягає в здатності цих лексичних одиниць поєднувати в собі різного роду протиставлення: позитивні риси, з одного боку, та обурення, незадоволення тощо, з іншого, у вигляді непристойних виразів, лайки, грубих слів: **az istenségit neki, nem ismer se istent, se embert, te jó isten!, ne adj isten!, verje meg az isten.**

Наявність подібних випадків свідчить про те, що семантичний зміст етикетних слів визначається не лише тим, що вони позначають, а й фактами, якими вони протиставляються, а це викликає необхідність враховувати психологію протиставлень, що неминуче зачіпає і рівень колективної оцінки семантичної субстанції мови. У результаті семантичні індекси протиставлення як вимірювані величини стають основою для кількісних характеристик окремих компонентів значення, а їх зіставлення дозволяє визначати порівняльну цінність елементів різної психологічної структури етикетного слова. Лексична одиниця *szentség* об'єднує у своєму складі вказівки на святість (*vkinek, vminek szent volta*), святиню, святилище (*szent dolog*), причастя (*oltári szentség*), таїнство (*olyan különleges egyházi cselekmény, ill. a vele járó külső, látható jel, amely a hívőt a kegyelem részesévé teszi*) з прокльонами, лайкою, прокляттям (*a szentségét, a szentségit*). Аналіз семантики досліджуваного іменника дає підстави вважати його „семантично реактивним” [Алимуєва 1986, 52]. Під семантичною реактивністю розуміють здатність слів розширювати та урізноманітнювати семантичні зони свого функціонування. Указаною закономірністю характеризується немала кількість лексичних одиниць на позначення етикету в сучасній угорській мові.

П'ятизначний іменник *érték* вживається для передачі вартості, ціни чого-небудь (*vmely anyagban, tárgyban, eszközben az a jelleg, tulajdonság, hogy vmely szükségletet elégít ki, és az egyén vagy a társadalom részéről megbecsülésben részesül*), суспільної важливості, значущості, значення кого-небудь (*a társadalmi élet és kultúra szempontjából becses s ezért az egyéntől és a közösségtől nagyra tartott tulajdonság*), майна, багатства, добра (*vagyon, tulajdon*) людини, суспільне визнаної своїми досягненнями й моральними якостями (*a társadalmi életben bizonyos tulajdonsága miatt nagyra becsült személy*), а також будь-яких позитивних зрушень, результатів (*vmely cselekvésnek, eljárásnak haszonnal, eredménnyel járó volta*), а в семантиці слова *vallás* увага акцентується на релігії як формі суспільної свідомості, віросповіданні (*a társadalmi tudat egyik formája: csodatevő, természetfölötti és tiszteletben részesített erők és lények létezésébe vetett hiten alapuló képzeletnek az összessége*), проведенні релігійних церемоній (*szertartásoknak rendszert alkotó összessége*), вірі, переконаннях у чому-небудь (*vmibe vetett hit, meggyőződés*), признанні, свідченні перед богом та в суді (*vallástan, vallomás, tanúskodás, tanúságtétel bíróság előtt*).

Етикетно-емоційним забарвленням характеризується семантика угорських іменників *koszorú* та *fogadás*. Перший позначає вінок у виг-

ляді кола, сплетений з живих або штучних квітів, вічнозелених гілок дерев тощо на знак вияву пошани, любові до померлих і який ставиться на могилах, трунах та пам'ятниках (*karika alakban egymáshoz kötött virágok, művirágok, örökzöld lombok, ágak sora, füzére, melyet gyász, részvét vagy az elhunyt iránti tisztelet jeléül síron, koporsón vagy emlékművön helyeznek el*). Ця лексична одиниця вживається у сучасній угорській мові для характеристики одного з елементів головного убору нареченої на весіллі або за народною традицією вінка з живих або штучних квітів у жінок чи дівчат під час народних гулянь (*esküvőn vagy népi szokásokban menyasszony vagy leány fejdíszéül haszn. élő vagy művirágból készült, kör alakú kisebb füzér*). Лексична семантика слова **koszorú** переходить у семантику позначення предметів, реалій об'єктивної дійсності, що передають пам'ятки, визнання наукових або мистецьких заслуг (*emléktárgy, művészi vagy tudományos érdemek elismerése*), жіночу зачіску (*hajkoszorú*), що-небудь розташоване у вигляді кола (*körben elhelyezkedett tárgyak sora*), а також групи людей, кола осіб, переважно жінок (*körben vagy ehhez hasonló alakban elhelyezkedő személyek, főleg nők csoportja, társasága*).

Якщо лексична одиниця **koszorú** передає зовнішній експліцитний прояв ушанування кого-, чого-небудь, то слово **fogadás** містить вказівку на переважно суспільне виражений експліцитний та імпліцитний вияв поваги, визнання у формі урочистостей, церемоній, прийомів та їх окремих компонентів. Семантика іменника **fogadás** розкривається за допомогою таких формул тлумачення:

1) *vki(k)nek, vminek a tiszteletére csak meghívott vendégek részvételével rendezett barátságos vagy ünnepélyes, díszes társas összejövetel, melyen rendsz. hideg ennivalókat és különféle italokat is felszolgálnak* (дружній або урочистий прийом на честь кого-, чого-небудь, на якому присутні лише запрошені люди і де подають холодні закуски та випивку);

2) *a munkaidőnek az a része, mikor a hivatal, intézmény a felek rendelkezésére áll* (та половина робочого дня на підприємстві або установі, під час якої проводяться зустрічі);

3) *a fogad ígérel kifejezett megállapodás; az efféle fogadás tátele, összege* (за значенням відповідного дієслова - заключати парі, битися об заклад з ким-небудь про що-небудь);

4) *fogadalom* (обітниця, урочиста обіцянка);

5) *fogadtatás* (зібрання).

Семантичний аналіз слів етикету сучасної угорської мови показав, що досліджувані лексичні одиниці відрізняються ступенем семантичної значущості, під якою розуміємо те, що в міру постійно діючої

тенденції до диференціації знаходиться у розвитку. Цей розвиток, супроводжуючись кількісним накопиченням елементів нової якості з їх наступними й закономірними якісними змінами, виступає формою існування та самовираження семантичної значущості.

Поряд з дією „семантичної реактивності” в етикетній лексиці відзначаємо ще одну внутрішньомовну семантичну закономірність, яка полягає в тенденції до семантичної диференціації слів, що разом з тенденцією до уподібнення служить прикладом функціонування у досліджуваній мовній системі одного із законів матеріалістичної діалектики – закону єдності та боротьби протилежностей. У нашому дослідженні вважаємо, що наявність указаної тенденції набуває особливої ваги, якщо враховувати її універсальний характер і об’єктивну можливість прояву в мовній системі в цілому. Без її врахування видається неможливим пізнати сутності різних мов у їх постійному розвитку та видозміні. У вивченні семантичної значущості етикетних слів, а також їх зіставленні, розкриваються не лише спільні або близькі за значенням характеристики етикетних іменників, але й ступінь їх диференціації як у межах лексичних значень, так і на рівні лексико-семантичних груп.

ЛІТЕРАТУРА

- Алимпиева Р.В. Семантическая значимость слова и структура лексико-семантической группы (на материале прилагательных-цветообозначений русского языка). – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1986.- 182 с.
- Черникова Н.В. Новации в сфере обращений и упоминания о человеке // Материалы Всероссий. конф. – Вып. 1 – М.: ИЯ РАН, ПГПУ им. В.Г.Белинского. – 1996. – С. 43 – 45.

Fabian Myroslava **Peculiarities of etiquette field formation in Modern Hungarian** **Summary**

The present article is about means and ways of etiquette field formation in the Hungarian language system. Much attention is paid to both verbal and nonverbal forms of expressing etiquette, their importance for everyday use. Common and different meanings of the words under analysis are also studied to give a clear-cut picture of etiquette field formation peculiarities.

II.

IRODALOMTUDOMÁNY

ЛИТЕРАТУРОЗНАВСТВО

VOLODIMIR FEDINISINEC

(Ungvár)

Mészáros Károly – a történész, jogász és újságíró

Két szempontból foglalkoztat engem Mészáros Károly. Úgy is, mint irodalmár, és úgy is, mint távoli rokonom. Hiszen Petőfi és Kossuth kortársa, a XIX. század közepe táján kitört magyar forradalom krónikása, Ungvár, sőt mondhatnám egész Kárpátalja első történetírója, egyben feleségem, Mészáros Ildike dédapja volt. Mint író, nem szalaszthattam el e nemes téma feldolgozását, annál is inkább, hogy mint kiderült, a 60-as évek végén ebben egyetlen versenytársam sem akadt.

A szülőföldről szóló cikkekben, füzetekben, monográfiákban sokat és meggyőzően írnak arról, hogy sorsüldözött ruszin földijeim közül többen is számottevően és hűen szolgálták más népek kultúráját, mert nem teheték ezt saját kultúrájuk irányában, közvetlen módon. Természetesen mindamellett nem feledkeztek meg saját népükről, szülőföldjükről sem, alkalomadtán kihangsúlyozták kárpáti ruszin származásukat.

Nos, úgy alakult a helyzet, hogy a ruszinnak először el kellett hagynia szülőföldjét, a Kárpátokat, hogy majd valahol ragyogó csillagként tűnjön fel és sugarai a szülői házra is fényt derítsenek. A világ számos táján eresztettek gyökeret ruszin földijeim és szolgálták munkásságukkal más népeket, nem is sejtve talán, hogy ezáltal a népbarátság hídjának első építőivé válnak.

Eme eszme-futtatás után felmerül a kérdés: létezhetett-e az, hogy semmilyen más nép becsületes fiai ne szerették volna meg a Kárpátokat, Ruszinszkrét úgy mint szülőföldjüket, úgy mint az én ruszin földijeim az idegen tájakat? Nos kutatóinknak mégis csak kevesebb olyan egyéniséget sikerült találniuk a történelemben, a tudományban vagy irodalomban, akik nemzeti-ségüknél fogva nem voltak ruszinok, munkásságukkal mégis a Kárpátokat szolgálták, tanúságot téve arról az igazi, nemes internacionalizmusról, amely minden nép lelkületében benne él. Noha kevesebb ilyen személyiséget sikerült találni, mégis szép számmal voltak olyanok, akik lévén más nép fiai, igen jó véleménnyel voltak vidékünkéről, tekintélyükkel síkra szálltak méltóságáért, becsületéért. Voltak olyanok is, akik egész életüket szentelték a ruszin eszme szolgálatának.

Nos, ilyen ember volt Mészáros Károly, a múlt század haladó szellemű magyar értelmiségi. Születése 175. évfordulóját épp az idén méltatjuk. Mészáros Károly azzá a történelmi személyiséggé vált, aki rokonítja a két szomszédos népet – a ruszint és a magyart, elmossa szabadságszeretetük képzelt határait, hidat verve a harmadik szomszédhoz, a szlovák néphez is (Mészáros Károly felesége zavatka szlovák származású volt). Így fonódik össze az emberek, a népek sorsa.

Petőfi és Kossuth kortársa, aki nem csupán távolról ismerte a szellem e titánjait, hanem szoros kapcsolatban állt velük, harcostársuk volt az 1848–1849-es forradalomban, valahogy megtorpant a porondon abban az állapotban, ahogy a történelem legördülő függőnye eltakarta arcát és alakját. Viszont mint Ruszinszko történésze, aki haladó szellemben értelmezte vidékünk történelmének főbb mozzanatait (például a helyi lakosság ősi eredetét), külön monográfiában tüzetesen taglalta Ungvár ősi múltját, mint író és lapkiadó, akinek szépirodalmi-publicisztikai művei talán nem játszottak olyan jelentős szerepet a magyar történelemben, mint kortársainak a remekművei, de mint jogász, aki bár nem lépte túl az akkori törvénykönyvek népszerű magyarázásának kereteit, de javasolta egyes cikkelyek pontosítását sőt megreformálását – Mészáros Károly neve megtalálható csaknem minden Budapesten kiadott adattárban, lexikonban, történelemkönyvben, műveire hivatkoznak Magyarországon és nálunk is mindazok, akik valamilyen módon érintik Ruszinszko történelmét, akár világi vonatkozásban (például: Hiador Sztripszkij, Szova Péter, Olena Rudlovcsák, Pavlo Robert Magocsi, Lizanec Péter, Ivan Hrancsák, Ivan Kolomijec, Petro Sztercsó, Vaszil Mikitasz, Marija Kraus-Meier, Najpaver Kamil, Dmitro Daniljuk vagy Csorba Csaba), akár vallási vonatkozásban (például Sztepan Papp).

Mindamellettt igen keveset írtak Mészáros Károlyról mind a magyar, mind a ruszin tudományos, illetve népszerűsítő irodalomban, noha megérdemelné a tiszteletet a mai nemzedék, legalábbis a ruszinok részéről, akik hálaadások lehetnek neki a korhoz viszonyítva bátor, és tulajdonképpen helyes tételeiért, állításaiért, szemben a korabeli hivatalos tudománnyal. Mészáros Károly elvhű, őszintén ruszinbarát álláspontra helyezkedett, és a mai szemzőgből nézve elég határozottan állást foglalt a ruszinok történelmi problémáit illetően. Mindez a 60-as évek második felében arra készítetett engem, hogy feleségemmel, Mészáros Ilonkával együtt, aki a történész dédunokája, jól beszél magyarul, elolvassuk életrajzát, áttanulmányozzuk műveit, már amennyire mi, filológusok, ezt megtehetjük. A bonyolult tényanyag értékelése folytán a 60-70-es években néhány cikket írtam a Kárpáti Kalendárium számára, amelyekre Magyarországon is felfigyeltek. A Budapest című fő-

városi folyóirat a 70-es évek első felében azt írta, hogy cikkeim felhívták a magyarok figyelmét neves történészükre, jogászukra, újságírójukra.

A családnak, Mészáros Károly utódainak az igyekezete révén az Önéletrajz 1974-ben Debrecenben megjelent. Azóta a hazai és külföldi időszaki kiadványokban egyre gyakrabban tűnik fel a történész neve. 1971 tavaszán cikket írtam a Zsovteny (ma Dzvin) című folyóirat számára, amelyben összegeztem Mészáros Károllyal kapcsolatos addigi kutatásaim eredményeit. A cikket Kovács Vilmos, a neves író ajánlotta megjelenésre, aki akkor Ungváron élt és dolgozott (erről említést tettem a Pánsíp 1993. évi 2. számában közétett visszaemlékezéseimben). A cikkről írt véleményezésben ő nagyra értékelte Mészáros Károlyt, a XIX. század jelentős személyiségei közé sorolva őt, hagyatékát pedig értékesnek tartotta a kortársak számára. És bár Kovács Vilmosnak az volt a véleménye, hogy „V. Fedinisinec cikke méltó Mészáros Károly hagyatékához és nevéhez”, a szerkesztőség visszautasította cikkem közlését, mert az úgymond az ukrán olvasók körében nem tarthat számot érdeklődésre (?). Így nyilatkoztak Ungvár első történészeréről.

E gondolat folytatásaként engedte ssék meg néhány szó. Nagyon fontos, hogy a család ne feledje el többé vagy kevésbé hírneves elődjét. És el kell mondanom, hogy a Mészáros család féltve őrzi ősének emlékét – okmányait, beszédeit... A visszaemlékezéseket, a családi legendákat és szájhagyományt. Mert hát ki más, ha nem ők, a családfa vérbeli ágai ápolják térben és időben az emlékeket. Az emlék – egy röpke pillanat, egy vékony cérnaszál, amely elszakadhat az életút viszontagságos szakaszán. Mindent el kell követni, hogy ez ne történjék meg. Vidékünkön számos olyan családot ismerek, amelyek nem ismerik hírneves közeli elődjüket (hát még hetedíziglen!). Se könyvek, se újságcikkek, se szép emlékek nem maradtak a családban. Mindez elkallódott, valahová elszállt...

Mészároséknál nem így van. Ők a Duchnovics-ágot, sőt még Murányi János családfáját, Andrejkovics, a legendás harcos leszármazottait is számon tartják mint rokonokat... (erről külön lehetne szót ejteni).

A család őrzi Mészáros Károly íróasztalát, szemüvegét, tintatartóját, tollát... Lehetséges, hogy a történész tollát, éppen e tintatartóba mártogatva, ezen az íróasztalon írta meg Önéletrajzát és műveit.

Jó, hogy megmaradtak.

Nem másodrendű dolog ápolni a család hírnevét, amikor egy életműről van szó. Márpedig a család hírneve, becsülete többet ér, mint a közönséges mundér becsülete.

Az eltelt száz év alatt nem merült fel különleges probléma Mészáros Károly munkásságának az értékelésében. Itt-ott megemlítették, csak épp

Kárpátalján, ahol dicsőíteni kellene, hallgatták el makacsul és következetesen az utóbbi 50 balszerencsés év alatt... A „szovjet történetírás” és a marxi-lenini „objektivitás” szellemében.

Mészáros Károly, amint művei és levéltárának maradványai tanúsítják, nem csupán jogász volt, hanem igen puntuális ember is. Nem találhatta ki egy szöveget és nem tulajdoníthatta azt valakinek, hogy igazolja saját állítását. Ezt nemcsak mint történész, hanem mint jogász sem tehetette meg, akinek tudnia kellett, mi az „értéke” egy hamisítványnak. Így hát a mai kutató számára bűn árnyékot vetni egy néhai tisztességes emberre. Másodszor, Mészáros Károly aligha adhatott kimerítő választ olyan kérdésre, amelyet a mai helységnévkatatók és nyelvészek száz évvel utána sem tisztáztak végérvényesen.

Emlékszem rá, milyen becsmérően vélekedtek egyes ungvári tudósok a Laborc és Korjatovics fejedelmekkel kapcsolatos "mesécskékről" és legendákról. Talán nem helyénvaló most erről vitatkozni, de azokban a mesécskében és legendákban, egy szóval mítoszokban, amint a tudomány bebizonyította, van valami igazság, tényszerűség. És a végső pontot kitenni talán még nem érdemes.

Harmadszor, a vitatkozó Csucska úr nem találta azt az idézetet a kremenai püspök műveiben (nem talált!). De ez nem jelenti azt, hogy nem léteznek ilyen idézetek.

És ha véletlenül az Ungvár, Ungo-grad helységnév szótöve a "hunn" szóból ered? Hunno-grad, a hunok városa... Kutassunk kérem türelmesebben. És toleránsabban minden feltevessel és annál inkább idézettel szemben.

A fentiek bevezető észrevételek, eszmefuttatások voltak csupán, hogy tisztázzam az olvasó, a kutató előtt a helyzetállást Mészáros Károly személyével kapcsolatban, kitérve egy részletkérdésre... Most pedig vegyük közelebbről szemügyre mint embert és mint tudóst.

Mészáros Károly 1821. július 20-án Hajdúdorog magyarlakta nagyközségben, földműves családban született. Mellesleg Danielik József Magyar írók című tekintélyes adattárában, amely 1858-ban jelent meg Pesten, tévesen van feltüntetve Mészáros Károly születésének napja. E sorok szerzőjének levéltárában van egy 1943. március 27-én (velem egykorú) a hajdúdorogi görög katolikus egyházi hivatal által kiadott anyakönyvi kivonat, ahonnan születésének pontos dátumát vettem.

Mészáros Károly életútja nem bizonyult könnyűnek. Noha apja tanulni küldte, és a kisfiú jól tanult, már ifjú korában házitanító lett, hogy önállóan keresse meg a kenyerét. És miután kolerában meghalt édesapja, a család eltartó nélkül, betevő falat nélkül maradt, ínségben élt. Károly kénytelen

volt munkát vállalni, hogy legalább csekély keresetével segítse hozzátartozóit. Hogy biztosítsa a megélhetést és a továbbtanulást, Károly tintát főzött, harangozó volt, újra házitanító lett. Ezzel teremtette meg a feltételeket, hogy teljesíthesse apja intelmét: szerezzen szakmát. Egy pap, akinek megtetszett az ifjú szorgalma, magához vette, hogy nevelje, majd pedig továbbtaníttatta. Az elemi iskola után a debreceni gimnáziumban tanult tovább. Itt hallott először Oroszországról, és naiv módon arra vágyott, hogy elsajátítsa az orosz nyelvet.

Valamikor a tanulás éveiben kezdte el írói munkásságát is, legalábbis ismeretes, hogy ezekben az években jelentek meg első művei.

Miután sikerült egy kis pénzt gyűjtenie, az ifjú felutazott Pestre, hogy megláthassa a magyar irodalom nagyjait: Vörösmartyt és Bajzát. Ott Károly levizsgázik nyelv- és jogtudományból, irodalmi önképzőkört szervez. Fontos mozzanat: az ifjú alkotók egyletének tagja volt Madách Imre, Az ember tragédiája című híres filozófiai mű szerzője (ukránul Mikola Lukas fordításában jelent meg, a Mology Ukrajini köztársasági lapban én írtam rá recenziót).

Mészáros Károly abban az időben színdarabokat, verseket írt. A fiatal szerző első műveit megmutatta Vörösmartynak, a tekintélyes irodalmárnak, akitől engedélyt kért a látogatásra. E sorok szerzője úgy tudja, hogy ezek a szépirodalmi művek nem maradtak fenn (ha valaki tud róluk, közölje velem), noha azért is érdekesek lennének, hogy a margón ott lehetnek Vörösmarty saját kezű észrevételei, hiszen a neves író figyelmesen áttanulmányozta a kezdő kéziratait. Ismeretes, hogy Vörösmarty azt tanácsolta a fiatal költőnek és színműírónak, az írói munkásságon kívül szerezzen valamilyen szakmát, mert csak így biztosíthatja a megélhetést.

A fiatal Mészáros Károly 1842-ben talán a Vörösmartyval folytatott beszélgetés hatására írta meg "Az élet céljairól" című publicisztikai könyvét. Maga a szerző később úgy nyilatkozott erről a könyvről, hogy az nem tartalmazott semmi különöst, noha a fiataloknak tetszett, olvasmányos volt.

A Pécsi Egyetemen tanulva Mészáros Károlyt hatalmukba kerítették Kossuth Lajos szabadságeszméit. De az a próbálkozása, hogy ott valamilyen politikai csoportot szerezzen, amely fellendítette volna a német fennhatóságú magyar város lakosságának nemzeti mozgalmát, nem járt sikerrel.

A múlt század 40-es éveit. Magyarországon hazafias mozgalom bontakozik ki. Ezekben az években veszi kezdetét a forradalom. Mészáros Károly a budapesti egyetem jogtudományi karán tanul. Öntudatos, nemzeti beállítottságú, lelkesedő ifjú. Természetesen a még nem forrhatott ki emberi egyénisége. Első látásra még nem rendelkezhetett szilárd meggyőződéssel,

nézetekkel, egyik-másik eseményre a mindennapi élet részletkérdéseire vonatkozóan mint diáknak még nem volt szilárd álláspontja az étellel, a társadalommal, a polgári irányzatokkal szemben. De az ifjú alkotói aktivitása csodálatra méltó. Bizonyára ebben az időben érdeklődtek távlati elképzelései, terveik, már egy felnőtt emberhez illő törekvései.

1845-ben Mészáros Károly antropológiai művet jelentet meg "Az emberismeret elemei" címmel. Ebben szociológiai megfigyeléseit is kijelentette. A következő évben pedig ügyvédi szakvizsgát tesz és kinevezik egyik városkerület jogászává.

Egyetemi jogi tanulmányai vége felé Mészáros Károly tagja annak az ifjúsági körnek, amely a Pilvax kávéházban rendezte összejöveteleit. A politikai viták szokásos színhelyei voltak akkoriban a kávéházak. Mivel még nem rendelkeztek kiforrott programmal, tagjai eltérő véleményen voltak a élet vitás kérdéseit illetően.

De már közeledett a forradalom, érződött, hogy már-már kitör. A legfőbb, ami összetartotta, tömörítette a fiatalokat a Pilvax kávéházban, az szabadságszeretetük volt. A kör tagjai nagyra becsülték a dolgozó embert, a földművest, meghajoltak előtte.

Történt egyszer, hogy egy reakciós lap ócsárolta a kör tagjait, gúnyt űztek belőlük. Az ifjak megkérték Mészáros Károlyt mint fiatal publicistát, hogy vágjon vissza a lapnak. Ő beleegyezett. De miután tanácskozott az egyik konzervátorral (nevezzük így, a mi szóhasználatunkkal), liberális-megbékélő hangnemben, dinamikusan válaszolt, és írását ugyanabban a lapban jelentette meg. Talán itt kezdődött el némi határozatlansága, amely olykor jellemző volt Mészáros Károlyra, arra az emberre, aki munkásságával nemcsak saját népét, hanem a ruszinokat is szolgálta. E megfontolt cikke miatt barátai elfordultak Mészáros Károlytól, mert szenvedélyesebb visszavágást vártak tőle. És ő nyomban a konzervatívák táborában találta magát (amit később, Önéletrajzában, megbánt). Mélyen átérezte ezt a már felnőtt ifjú.

Az élet távolabbra mutat, mint a naprakész politikai jelszavak. Rövid ügyészi szolgálata során módja volt megfontolni szerepét az életben, egybevetni lépéseit ábrándjaival. Ebben nem könnyű biztosítani a teljes szinkront.

Érdekes, hogy a Pilvax kávéházban gyülekezett ifjakról, mert nézeteltérés támadt közöttük, és mint politikai irányzat, nem alkottak egységet, a fiatal Petőfi így vélekedett: Mily ifjúak vagytok – s mily hamar rothadtok (Az idézetet Mészáros Károly Önéletrajzából vettük, a 17. oldal hátlapja).

Lám, egy évszázaddal a génusz halála után, amikor úgy tűnik, életrajza más végleges formát öltött, minden lépését tisztázták, érdekes felfedezni még egy, akár jelentéktelen adalékot az életrajzhoz. Meglehet, hogy ezek a

szavak nem is igen illenek Petőfi Sándor, a magyar nép halhatatlan fia alakjához. Hiszen bőven akad még munka a lánglelkű forradalmár életrajzírói számára, hogy akár egy pillanatra megnyugodhassanak, úgy véelve, hogy a nagy magyar költő életútját és állampolgári munkásságát végérvényesen tisztázták, pontosították.

Ugyanez vonatkozik Magyarország másik nemzeti hőisére, Kossuth Lajosra, akiről az alábbiakban szó lesz. éppen ezért öröm tölti el e sorok szerzőjét – aki nemzetiségénél fogva ruszin, de őszintén tiszteli a szomszéd magyar népben az önérzetet, a múlt romantizálására való hajlamot, hogy egyes magyar személyiségeket mintaszerű állampolgároknak tekintenek –, mert bejelentheti a tisztelt olvasónak: a hosszú ideig Kárpátalján élt kevésbé ismert magyar író és történész eddig ismeretlen művében sikerült felfedezni egy újabb vonást Petőfi Sándor vagy Kossuth Lajos már teljesen ismert politikai és állampolgári portrájához. Mert a Pilvax kávéházban gyülekező ifjakra vonatkozó szavak ("Mily ifjúak vagytok – s mily hamar rothadtok") a magyarhon, azon ország boldogságáért küzdő kiváló harcos őszinte forradalmiságára és megalkuvás-nélküliségére vall, amelyhez hasonló szerinte nincs több az öt világrészen (Magyar vagyok).

Ez a nagy érdeklődésre számot tartó kijelentés talán ismeretlen maradt volna, ha Mészáros Károly életének egy állomásán nem írta volna meg őszinte Önéletrajzát, melynek kéziratából Mészáros István, a dédunoka igyekezetével Debrecenben könyv lett. És itt minden egyéb adat ilyen teljes terjedelemben először kerül be a tudományos köztudatba. Ez a cikk a kárpáti ruszin és általában regionális történetírásunkban a legteljesebb életrajzi adattár Mészáros Károlyról. Mindezt az említett Önéletrajz hozta tudomásunkra, amelyet Mészáros Károly 1870-ben, közelgő 50 éves jubileuma alkalmából írt 77 oldalon, szép apró betűkkel. Még szerencse, hogy a történész és jogász ránk hagyta önéletrajzát, mert az lényegesen gyarapítja a sajtotban megjelent szűkszavú életrajzi adatait.

Mindamellet az Önéletrajz nem csupán maga Mészáros Károly életének egyes mozdulatait villantja fel (e cikk megírásánál a szerző felhasználta mint forrásmunkát, összevetve más forrásokkal). Itt átfogóan és tüzetesen mesél életútjáról, alkotómunkájáról, kapcsolatáról más emberekkel, egyet-mást latolgat, értékel stb. Egyeseket a történelem előtérbe helyezett, másokat háttérbe szorított. Elmondja, miként alakultak nézetei a világról, az életről, az emberekről, a tudományról, közte a történelemtől és a jogról. Személyes és társadalmi kapcsolatait érintve szól rokonairól, közeli barátairól, ismerőseiről. Például állandó szembenállásról Adolf Dobrjanszkijjal, aki jelentős szerepet játszott a ruszinszói történelmi események alakulásában.

Az említetteken kívül Önéletrajzában Mészáros Károly több ízben visszaemlékezik Petőfi Sándorra, Kossuth Lajosra, Vörösmarty Mihályra, Madách Imrére, akikkel találkozgatott az életben és a honpolgári helytállás során, szól ugyancsak a magyar forradalom hétköznapi dolgairól és részleteiről, hiszen annak hivatalos krónikása volt, és azokról az érzelmekről, amelyek az értelmiségiek zömét hatalmukba kerítették. Csalódását sem rejti véka alá, amikor külső erők, az orosz csapatok segítségével a forradalmat vérbe fojtották. A magyar számára bizonyára a sors parancsa, hogy forradalmakat vigyen végbe, magasba emelkedjen, vereséget szenvedjen, és aztán újabb forradalmakhoz nőjön fel. Hát nem így volt 1956-ban? Nem így volt a 80-as évek második felében?

Önéletrajzában Mészáros Károly elemi a politikai életet Kárpátalján a múlt század közepe táján és második felében. Gyakran elgondolkodik általában az élet, annak értelme és lényege felett, a kiemelkedő és már ismeretlen kortárs személyiségek, illetve olyan emberek felett, akik szorgalmasan fáradoztak népük kultúrája érdekében. Mészáros Károly a maga módján mérlegeli a korabeli Magyarország mai szempontból nagy és kis, számottevő és csekély politikai jelenségeit, elemzése sok esetben mégis csak egyezik a maival. Természetesen szereti a ruszinokat, ezért sorsukat Budapest irányába egyengeti.

Sok oldalt a magyarok nagy forradalmának szentel. Látszik, hogy a magyar felszabadító mozgalom alaposan hatalmába kerítette mindenekelőtt az értelmiség széles rétegeit. A forradalom Mészáros Károlyt is magával sodorta, noha igen megfontolt ember volt. Személyes jegyzeteiből tudom, hogy érdeklődést tanúsított a francia utópisták, köztük Saint-Simon, Fourier, Owen nézetei és ábrándjai iránt. Ez tipikus volt a XIX. századi európai értelmiség vonatkozásában. És mi furcsa, ő maga is – bizonyára az ő hatásukra – maga is elgondolkodik a leendő társadalom, a világ jövőendő berendezkedése felett. Sejthető, hogy ezt az érdeklődést is a társadalom friss fuvallata idézte elő, a bonyolult, rendkívüli események. Életre kelnek Mészáros Károly tolla alatt a magyar múltnak a történelmi utak porával beletett, kevésbé ismert lapjai nem csupán az emlékezetes forradalom korából. A forradalom az ő életében is új fejezetet jelent.

Milyen Mészáros Károly a magatartása ebben az időszakban?

1848. Események, megrázkódtatások. A nép forrong. Tág tér nyílik az ifjúság lázadói hajlamai előtt. A lehetőségekhez mérten Mészáros Károly is részt vesz a forradalmi megmozdulásokban. Buzdító röplapokat ír. És barátai – ez számára igen jó érzés – újra mellé állnak. Ő pedig örömmel és lelkesen a nemzeti ügy harcosainak a sorába áll. Ebben az időben Mészáros Ká-

roly aktívan irogat a lapoknak, másodízben nekilendülve. Közelebb kerül a forradalmárokhoz, megírja az egyik mozgalmi szövetség alapszabályát, amely szervezet az ő javaslatára az Egyenlőség Társulat nevet kapja.

Mellesleg, a Mészáros Károly által megfogalmazott alapszabályt megmutatták Kossuth Lajosnak, aki helyeselte azt – emlékezik vissza Önéletrajzában nem titkolt örömmel. Nagy esemény volt ez a fiatal, de részben már edzett Mészáros Károly számára, akit megtesznek a szövetség ügyvédjének, később pedig vezetőségébe is beválasztják.

Mennyi erő és odaadást szentelt a forradalomnak! De az orosz cár csapatai eltaposták, vérbe fojtották – meggyőződéssel állította ezt Mészáros Károly, aki 1849-ben a felkelő magyar hadsereg csapatainál hivatásos történetíró volt.

Miután teljesen világossá vált, hogy a forradalom vereséget szenvedett, hogy minden remény szertefoszlott, Mészáros Károly Pestre költözik. Itt már elkezdődtek a megtorlások. Sokakat börtönbe vetettek. Közben megjelennek Mészáros Károly tábori naplórészletei. Megjelent művei alapján nyomon követhető a forradalom előtti érdeklődési köre is, például 1848-ban napvilágot látott Országgyűlési teendőink című könyve, ugyanabban az évben Európa legújabb alkotmányai című füzeté. Már e műveinek a címe is elárulja, mi foglalkoztatta a szerzőt, milyen gondolatok és indulatok hatották át.

Az élet közben visszakerült szokásos medrébe. Csakhogy...

Mészáros Károly idővel Pestről Ungvárra, saját járásába költözik. És talán nem is egészen önkaratból. Itt ügyvédi szolgálatot vállal. 1850-től négy éven át ügyvédi gyakorlatot folytat, a város fő közjegyzője. És ez bizonyos mértékben családi hagyománnyá válik, ezért életének következő szakaszát külön fejezetben foglaltam.

Életének erről az időszakáról szólva Mészáros Károly igen sokat foglalkozik Adolf Dobrjanskij tevékenységével, nem helyeselve azt, mert az Önéletrajz szerzője szerint Dobrjanskij ki akarta ragadni a kárpáti ruszinokat az Osztrák-Magyar Monarchiából és egy önálló államban egyesíteni akarta őket a galíciaiakkal. Maga Mészáros Károly viszont azon a véleményen van, hogy a ruszinok maradjanak az akkori kormányzat fennhatósága alatt, az Osztrák-Magyar Monarchia kötelékében. Csakis így és nem másképp.

Mészáros Károly sokáig és állhatatosan, élesen és célratörően küzdött Adolf Dobrjanskij ellen eszmei szinten, akadályozva annak gyakorlati lépéseit szándékai megvalósítása terén. Így hát Mészáros Károly, bár általában haladó szellemben viszonyult a ruszinok iránt (mellesleg mint jogász igen sokat segített a szegényebb ruszinoknak ügyes-bajos dolgaikban, s erről okmányok tanúskodnak), nem tudta vagy nem akarta alapjaiban megér-

teni a kárpáti ruszinoknak az osztrák-magyar elnyomással szembeni felszabadító harcát. Bizonyára távlati szempontból sem látta a kárpáti ruszinok azon törekvését, hogy saját államuk legyen vagy legalább autonómiájuk, és talán el sem tudta képzelni azt az osztrák-magyar fennhatóság nélkül, így ki-mondottan nem értett egyet a galíciaiakkal való egyesítéssel. És ezen nincs is mit csodálkozni.

Ungváron Mészáros Károly homlokegyenest ellenzi Adolf Dobrjanszkij politikai tevékenységét, hosszas politikai vitát folytat vele. Mindeme eseményt és vitát persze nem lehet egyértelműen értékelni. Noha... A mai szempontból nézve világos, hogy Adolf Dobrjanszkijnak is voltak nem csupán úgynevezett eszmei-stratégiai hibái, sokéves közéleti tevékenysége különböző szakaszain. Szándékai mindamellettt utópisztikusak. De azért kár, hogy Mészáros Károly szolgálati kötelességének tartotta, hogy a monarchista kormányzatot szolgálja. Vagy másképp talán nem is történhetett? Akár-hogy is vesszük, Mészáros Károly felhívta a kormányzat figyelmét a kárpáti ruszinok létezésére, arra, hogy ilyen és ilyen létproblémaik vannak. Állandóan éberen tartotta a kormányzat figyelmét e nyugtalan vidék iránt, amely nemzeti újjászületésre vágyott. És ez az újjászületés azokban az években bártortalanul, de hajtásokat eresztett, amelyek idővel feltörnek, mint a vulkán az oly békés és szép föld méhéből.

Mészáros Károly ungvári, illetve e vidéki tartózkodásának két oka van. Egyrészt valóban ellenlábasa volt Adolf Dobrjanszkijnak az egyesítésre irányuló fáradozásában (és talán jól is tett), de akaratlanul is némileg rombolta a vidék felvilágosítóinak a munkáját, másrészt mint történész érdeklődést tanúsít a ruszinok múltja iránt, megírja és 1850-ben kiadja terjedelmes és alapos művét A magyarországi oroszok története címmel. Ez az egyik első ilyen mű, amelyet nem ruszin, hanem egy magyar írt...

És annak ellenére, hogy Mészáros Károly elvben hibás álláspontra helyezkedett azt illetően, hogy kivel és hogyan éljenek a ruszinok (de milyenre helyezkedhetett akkor, a múlt század közepén?!), mert neki a magyar problémák miatt fájt a szíve, hisz a forradalom vereséget szenvedett, ő ennek ellenére kiváló művet írt az ott lakók számára, amivel csökkentette hibáinak súlyát, ha azok egyáltalán voltak.

A magyarországi oroszok története című művében Mészáros Károly bátran kiáll a helyi lakosság őshonossága, abszolút joga mellett a földre, az erdőre, vagyis az életre. Itt kereken meg van mondva, hogy Ruszinszkó gazdái a ruszinok. Ezért aztán a korabeli hivatalos magyar történetírás negatívan fogadta Mészáros Károly említett művét. És ezt azzal indokolták, hogy úgymond – majdnem szó szerint idézem – nem kellett volna felnyitni a ru-

szinok szemét arra, hogy kik is ők valójában és honnan származnak. Mert ez nem kíváncsi szeparatista törekvéseket válthat ki a közeljövőben. Ez volt az akkori hivatalos szemlélet, szinte kópiája a mainak. Csakhogy akkor budapesti eredetű volt, most meg kijeji...

De Mészáros Károlynak mint Ruszinszko történészének e a tekintélyes műve tovább élt a tudományos körökben, olvasták az értelmiségiek, köztük a ruszinok is, s ily módon, objektíve a szerző e vidék haladását szolgálta. Ezért, csupán csak ezért is teljes mértékben joga van az elismerésre és a tiszteletre. Annak is inkább, hogy A magyarországi oroszok története egész sor komoly, eredeti okmányokon (hiszen jogász írta, aki ismeri a levéltár értékét) és történelmi tényeken alapuló új megfigyeléseket is tartalmaz, ami által mára nézve is időszerű. Ezt meg kell adni mint tisztességes, hazafias műnek, amely az elsők egyike volt, s az akkori időkhöz képest nagymértékben kimerítette a kérdést.

Akaratlanul is arra gondolok most, hogy Ruszinszko tekintélyesebb történetírói végzettségüknél fogva nem történészek. Igaz, ez esetben jogásztól van szó, és szemléletének sajátos volt nyilvánvaló. És annál értékesebb.

A magyarországi oroszok története című művéhez szorosan fűződik Mészáros Károly későbbi monográfiája, melynek címe: Ungvár története a legrégibb időktől máig, amely 1861-ben jelent meg. Ez nem kevésbé tüzetes, a tényanyagra nézve alapos, a fenténél szélesebb szemléletű mű. És ami a legfőbb, e helytörténeti könyv révén Mészáros Károly Ungvár első történetírója lett. A mű tényanyagot szolgáltatott a székváros múltját tanulmányozó későbbi kutatások számára. Ez növelte magának e vidéknek a hírnevét. Első ízben vetették papírra a város történelmét, amelyben többnyire ruszinok éltek, valamint magyarok, szlovákok, zsidók, cigányok...

Mészáros Károly Ungvár ősi múltjára vonatkozó szavahihető, ellenőrzött, rendszerezett, eredeti forrásokon és okmányokon alapuló megfigyeléseit és állításait megismétli a későbbi helytörténészek egyike, Szova-Hmitrov Péter is Ungvár múltja című monográfiájában, kissé talán túl hűen másolva le a forrásművet.

Általában műveiben számos történész gyakran hivatkozik Mészáros Károly A magyarországi oroszok története és Ungvár története a legrégibb időktől máig című monográfiáira (például Az Ukrán SZSZK városainak és falvainak története. Kárpátontúli terület című ukrán és orosz nyelvű kiadványban, Ivan Hrancsák és Pavlo Robert Magocsi műveiben, számos helytörténeti monográfiában). Célszerű volt-e tendenciózusan kielezni Csucska Pavlo úrnak a vitát az "ung" szófével kapcsolatban?! Ki tekinti befejezettnek a kutatást?!

Megemlítem itt Mészáros Károly még néhány történelmi művét, hogy bizonyítsam: a Ruszinszko történetére vonatkozóírások nem véletlenek az ő hagyatékában. Mészáros Károly alábbi monográfiái sem veszítettek tudományos időszerűségükből: Magyarország népei történelmi tekintetben (1852), amely eléggé mélyen taglalja a felvetett témát, valamint A magyar forradalom titkos levéltára. Hisztoriographiai közlemények (1850), A magyar szabadságharc előjátéka az 1848-ik évben (1862) és más művei.

Állhatatosan folytatva harcát Adolf Dobrjanszkijjal szemben, a nagyobb nyomaték és tekintély céljából Mészáros Károly Ungvárról Pestre költözik, ahol folyóiratot jelentet meg Magyar Évlapok címmel. Később ezt is betiltották. A magyar fővárosban töltött négy év alatt Mészáros Károlynak vezércikkei és egyéb időszerű írásai jelentek meg a Honderű, Társalgó, Pesti Napló, Életképek, Kelet Népe és más lapokban, illetve folyóiratokban.

Ugyancsak e négy év alatt Mészáros Károly Pesten nyolc különböző jogi témájú könyvet írt és adott ki. Ha pedig ezekhez hozzáadjuk többi, problémákat taglaló monográfiáját, egész élete során írt jogi témájú műveit, megláthatjuk, hogy ezek nem akármilyen, hanem jelentős értéket jelentenek a XIX. századi magyar jogtudomány történetírói számára. Ezek többnyire magyarázzák, kommentálják a törvényeket, tanácsokat tartalmaznak azok alkalmazására vonatkozóan.

Az érdekesség kedvéért röviden körvonalazom Mészáros Károly jogi tárgyú műveinek a témáit: úrbéri térítések, az új családi törvény, az ingatlan vagyon hivatalos jegyzékbe vételére vonatkozó törvények, falusi önkormányzati törvények, új erdővédelmi törvények, úrbéri hátralékok a magyar földadózási telekkönyv stb. Ezek elsősorban a parasztoknak írt segédeszközök voltak. De végül is kiegészítik a történész portréját, annak emberszeretetéről tanúskodnak.

Rövidnek nem mondható élete során Mészáros Károly a kiteljesedés eredményekben gazdag, hibáktól sem mentes hosszú útját tette meg: az élet célját taglaló első filozofikus könyvecskéjétől kezdve az aktív újságírói tevékenységig. És közben számos történelmi, joggyakorlati könyve jelent meg, a forradalomból is aktívan kivette részét. Élete utolsó éveit hol Pesten, hol Ungváron töltötte (Minajban is volt háza). Ungváron sajnos mindmáig nem neveztek el róla utcát, csupán javaslat hangzott el erre vonatkozóan. Említett lakhelyein elmélkedik és veti papírra gondolatait. Legtöbbet azonban apósa portáján, gazdaságában tartózkodik, amelyet Szlovákia területén, Nagymihály közelében lévő Zavatka községben örökölt. A már majdnem hetven éves ember többnyire földműveléssel foglalkozik (amit az ő egészségeről gondoskodva felesége egész életén át szorgalmazott), de újra

élesen támadja Adolf Dobrjanszkij eszméit Ruszinszko elszakításáról az Osztrák-Magyar Monarchiától. Ez ugyanis szerinte nagy csapás lenne a korona hatalmára. Eme álláspontja mint magyar állampolgáré – megmagyarázható.

Mészáros Károlynak nincsen nyugta, a forradalom utáni évtizedekben is tevékeny politikai életre vágyik. Hogy erről meggyőződjünk, elegendő, ha az általa alapított, illetve szerkesztett kiadványok jegyzékére pillantunk. Pesten: Magyar Községjegyző, 1876–1877; Ungváron: Kárpáti Hírnök, 1861 júniusától az év végéig; Ungvári Hírlap, 1867; Község Lapja, 1875–1878. A dátumokból ítélve egyes kiadványok nem sokáig, egyesek viszont hosszabb ideig léteztek. Bizonyára már akkor sem volt könnyű beszerezni a papírt. Ha viszont mellőzzük a tréfát: ezek a kiadványok gyakorlati haszonnal jártak, mindenekelőtt az egyszerű embert szolgálták. Csakhogy Mészáros Károly, az újságíró, saját zsebéből finanszírozta őket, s ez kimerítette a családi költségvetést, ami ellen felesége lázadozott.

Mészáros Károly, az ismert történész, jogász apósa zavatkai házában halt meg 1890. február 2-án. Zavatkán temették el. Sírját vaskereszt jelzi.

Egy bizonyos szakaszon Mészáros Károly munkásságáról a következő nemzedék megfélekezett. Életéről és munkájáról többnyire a magyar tudományos irodalomban találunk említést. Például a Magyar írók című, már említett bibliográfiai kiadványban, amelyet Danielik József állított össze és adott ki 1858-ban Pesten (198–199. o.), valamint a Magyar Életrajzi lexikon című akadémiai kiadvány II. kötetében, amely 1969-ben jelent meg Budapesten (196. o.). Ezért szükségszerű volt, hogy mint forrásművet közreadjuk Önéletrajzát. Természetesen ideje lenne megírni és kiadni (de hol?) a történész és jogász életének és tevékenységének legalább rövid monográfiáját, műveinek még összeállításra váró teljes bibliográfiájával.

Nem kétlem, hogy jó néhány műve megérdemelné az újrakiadást, legalább mint a történetírás emlékei. Elsősorban nekünk kellene gondoskodnunk A magyarországi oroszok története, az Ungvár története... kiadásáról, majd pedig ukrán vagy ruszin nyelvre való lefordításáról, hiszen manapság kevesen tudnak hozzájutni e művekhez, azok érthető módon bibliográfiai ritkaságszámba mennek. Talán célszerű lenne elgondolkodni a továbbiakban művei egykötetes válogatásának a kiadásán, amely töredékekben bemutatná a történész és jogász valamennyi történelmi tárgyú írását, a teljes egészében megjelent Önéletrajz részleteit, noha az 1870-nel fejeződik be, amikor Mészáros Károly 50-éves jubileumát ünnepelte, viszont sok új, szubjektív szemszögből taglalt anyagot tartalmaz, s ebben rejlik értéke. Mindez, ami ma még hozzáférhetetlen szűkebb hazánk fiatal tudós történészei számára, teljesebben körvonalazná Mészáros Károly munkásságát. Ismétlem, ebben

Megemlítem itt Mészáros Károly még néhány történelmi művét, hogy bizonyítsam: a Ruszinszko történetére vonatkozóírások nem véletlenek az ő hagyatékában. Mészáros Károly alábbi monográfiái sem veszítettek tudományos időszerűségükből: Magyarország népei történelmi tekintetben (1852), amely eléggé mélyen taglalja a felvetett témát, valamint A magyar forradalom titkos levéltára. Hisztoriographiai közlemények (1850), A magyar szabadságharc előjátéka az 1848-ik évben (1862) és más művei.

Állhatatosan folytatva harcát Adolf Dobrjanszkijjal szemben, a nagyobb nyomaték és tekintély céljából Mészáros Károly Ungvárról Pestre költözik, ahol folyóiratot jelentet meg Magyar Évlakok címmel. Később ezt is betiltották. A magyar fővárosban töltött négy év alatt Mészáros Károlynak vezércikkei és egyéb időszerű írásai jelentek meg a Honderű, Társalgó, Pesti Napló, Életképek, Kelet Népe és más lapokban, illetve folyóiratokban.

Ugyancsak e négy év alatt Mészáros Károly Pesten nyolc különböző jogi témájú könyvet írt és adott ki. Ha pedig ezekhez hozzáadjuk többi, problémákat taglaló monográfiáját, egész élete során írt jogi témájú műveit, megláthatjuk, hogy ezek nem akármilyen, hanem jelentős értéket jelentenek a XIX. századi magyar jogtudomány történetírói számára. Ezek többnyire magyarázzák, kommentálják a törvényeket, tanácsokat tartalmaznak azok alkalmazására vonatkozóan.

Az érdekesség kedvéért röviden körvonalazom Mészáros Károly jogi tárgyú műveinek a témáit: úrbéri térítések, az új családi törvény, az ingatlan vagyon hivatalos jegyzékbe vételére vonatkozó törvények, falusi önkormányzati törvények, új erdővédelmi törvények, úrbéri hátralékok a magyar földadózási telekkönyv stb. Ezek elsősorban a parasztoknak írt segédeszközök voltak. De végül is kiegészítik a történész portréját, annak emberszeretetről tanúskodnak.

Rövidnek nem mondható élete során Mészáros Károly a kiteljesedés eredményekben gazdag, hibáktól sem mentes hosszú útját tette meg: az élet célját taglaló első filozofikus könyvecskéjétől kezdve az aktív újságírói tevékenységig. És közben számos történelmi, joggyakorlati könyve jelent meg, a forradalomból is aktívan kivette részét. Élete utolsó éveit hol Pesten, hol Ungváron töltötte (Minajban is volt háza). Ungváron sajnos mindmáig nem neveztek el róla utcát, csupán javaslat hangzott el erre vonatkozóan. Említett lakhelyein elmélkedik és veti papírra gondolatait. Legtöbbet azonban apósa portáján, gazdaságában tartózkodik, amelyet Szlovákia területén, Nagymihály közelében lévő Zavatka községben örökölt. A már majdnem hetven éves ember többnyire földműveléssel foglalkozik (amit az ő egészségéről gondoskodva felesége egész életén át szorgalmazott), de újra

élesen támadja Adolf Dobrjanszkij eszméit Ruszinszkó elszakításáról az Osztrák-Magyar Monarchiától. Ez ugyanis szerinté nagy csapás lenne a korona hatalmára. Eme álláspontja mint magyar állampolgáré – megmagyarázható.

Mészáros Károlynak nincsen nyugta, a forradalom utáni évtizedekben is tevékeny politikai életre vágyik. Hogy erről meggyőződjünk, elegendő, ha az általa alapított, illetve szerkesztett kiadványok jegyzékére pillantunk. Pesten: Magyar Községjegyző, 1876–1877; Ungváron: Kárpáti Hírnök, 1861 júniusától az év végéig; Ungvári Hírlap, 1867; Község Lapja, 1875–1878. A dátumokból ítélve egyes kiadványok nem sokáig, egyesek viszont hosszabb ideig léteztek. Bizonyára már akkor sem volt könnyű beszerezni a papírt. Ha viszont mellőzzük a tréfát: ezek a kiadványok gyakorlati haszonnal jártak, mindenekelőtt az egyszerű embert szolgálták. Csakhogy Mészáros Károly, az újságíró, saját zsebéből finanszírozta őket, s ez kimerítette a családi költségvetést, ami ellen felesége lázadott.

Mészáros Károly, az ismert történész, jogász apósa zavatkai házában halt meg 1890. február 2-án. Zavatkán temették el. Sírját vaskereszt jelzi.

Egy bizonyos szakaszon Mészáros Károly munkásságáról a következő nemzedék megfeledezett. Életéről és munkájáról többnyire a magyar tudományos irodalomban találunk említést. Például a Magyar írók című, már említett bibliográfiai kiadványban, amelyet Danielik József állított össze és adott ki 1858-ban Pesten (198–199. o.), valamint a Magyar Életrajzi lexikon című akadémiai kiadvány II. kötetében, amely 1969-ben jelent meg Budapesten (196. o.). Ezért szükségszerű volt, hogy mint forrásművet közreadjuk Önéletrajzát. Természetesen ideje lenne megírni és kiadni (de hol?) a történész és jogász életének és tevékenységének legalább rövid monográfiáját, műveinek még összeállításra váró teljes bibliográfiáját.

Nem kétlem, hogy jó néhány műve megérdemelné az újrakiadást, legalább mint a történetírás emlékei. Elsősorban nekünk kellene gondoskodnunk A magyarországi oroszok története, az Ungvár története... kiadásáról, majd pedig ukrán vagy ruszin nyelvre való lefordításáról, hiszen manapság kevesen tudnak hozzájutni e művekhez, azok érthető módon bibliográfiai ritkaságszámba mennek. Talán célszerű lenne elgondolkodni a továbbiakban művei egykötetes válogatásának a kiadásán, amely töredékekben bemutatná a történész és jogász valamennyi történelmi tárgyú írását, a teljes egészében megjelent Önéletrajz részleteit, noha az 1870-nel fejeződik be, amikor Mészáros Károly 50-éves jubileumát ünnepelte, viszont sok új, szubjektív szemszögből taglalt anyagot tartalmaz, s ebben rejlik értéke. Mindez, ami ma még hozzáférhetetlen szűkebb hazánk fiatal tudós történészei számára, teljesebben körvonalazná Mészáros Károly munkásságát. Ismétlem, ebben

mindenekelőtt a kárpáti ruszinoknak kell érdekelteknek lenniük.

E sorok írója a Kárpáti Igaz Szóban már régebben tájékoztatta az olvasókat Mészáros Károly más, kiadatlanul maradt történelmi műveinek a megőrzött kéziratairól. Más kéziratokról dédunokája, Mészáros Ilona írt, a Minajban megtaláltakról pedig Nájpáver Kamil (egyik cikkek társszerzője Mikola Zimomrja volt). Ezeket a műveket is át kell tanulmányozni, majd pedig sajtó alá rendezni. Vagyis beiktatni a tudományos forrásművek közé történetünk tanulmányozásának újabb szakaszán. Mészáros Károly, a becsületes történész, kevésbé ismert író és publicista, újságíró, gyakorló jogász azért is érdekes a tudománytörténet számára, mert személyesen ismerte a múlt század közepe táján a magyar politikai és irodalmi élet nagy egyéniségeit, mert jóhiszeműen viszonyult a ruszinok iránt, szűkebb hazánk iránt, mert jelentős műveket hagyott hátra, amelyek az első fecskék voltak a korabeli égbolton, s azokban sok a hiteles tényanyag, a mai tudomány által is elfogadott következtetés, noha egyes esetekben a tudós, részben pedig autodidakta tévedhetett is.

Ukránból fordította Fejes János

Владимир Феденишинец
Мейсарош Карой – историк, юрист, журналист
Резюме

Это документальное исследование является первым полнометражным изложением жизненного и творческого пути известного венгерского историка, юриста, журналиста Мейсарош Кароя – современника Кошута Лойоша, Перефи Шандора, который принимал участие в Революции 1849-49 гг. Акцент в исследовании сделан на рукописной Автобиографии Мейсарош Кароя, найденной в семейном архиве, его работах, касающихся истории Ужгорода, края. Жизнь и деятельность ученого. юриста и журналиста рассматривается в контексте времени.

SERES KRISTÓF
(*Ungvár, aspiráns*)

**A sárga szín jelentéstartalmának fejlődése Kovács Vilmos
költészetében Ha rám szakad a Végtelen Idő 70 vers
a 70. születésnapra című válogatáskötete alapján**

A kognitív nyelvészet, a kognitív tudomány egzakt módszerekkel nem körülírható, nem megfogható. A kognitivisták az elemzésre, a megfigyelésre helyezik a hangsúlyt. Szabályokat csak hosszas megfigyelés után állítanak fel, valamint törekednek arra, hogy a kivételek létrejöttét is megértsék, magyarázni tudják.

A kognitív nyelvészek azt vallják, hogy az emberi nyelv megértésének kulcsa az emberi megismerés folyamatainak a megértésében és modellálásában rejlik. A tudományág a túlzott nyelvi formalizmus elleni fellépés eredményeképpen jött létre, és mára a nyelvtudomány vezető irányzata lett.

A generatív nyelvészettel szembeni térnyerését az eredményezte, hogy míg a generatív nyelvészek kizárták az emberi tényezőt, addig a kognitivisták elméletüket az emberre, az emberi megismerésre építették. A nyelvészet alapvető feladata a kognitivisták szerint, a természetes nyelv metaforikájának leírása, mert ezek igen fontos szerepet játszanak nemcsak a mindennapi nyelvhasználatban, hanem az emberek világlátásában és konceptualizációjában egyaránt. A kognitív nyelvészet a világ nyelvi képének rekonstrukciójával foglalkozik, figyelembe véve a szövegben szereplő frazeologizmusokat, kollokációt és konnotációkat is. Ezen nyelvelmélet szerint az ember olyan fogalmi rendszert hoz létre, mely összhangban áll a valósággal [Bańczewski Janus 1999 – 55. o.].

A metafora hagyományos felfogása néhány alapvető vonásban különbözik a metafora új, kognitív nyelvészetbeli felfogásától. A hagyományos elképzelés szerint a hétköznapi nyelvhasználat szó szerinti. A metafora klasszikus nézete szerint a metaforák egymástól elszigetelt nyelvi jelenségek, melyeknek helye a nyelv, nem a fogalmi rendszer vagy a gondolkodás.

A kognitív nyelvészet ezeket a tételeket cáfolja. Azt a következtetést vonja le, hogy a metaforák fogalmi jellegűek és nem egymástól elszigetelt

6. *Enyhén gúnyol.* Jelentéstani és stilisztikai szempontból nagy hatása van a színneveknek a gúny kifejezésekor is. A megfelelő alakok alkalmazásával finom árnyalatnyi különbségeket fejez ki enyhe vagy erős gúnnyal.

A fent említett szempontok szerint rendszerben ismerhetjük meg Kovács Vilmos színneveinek igazi szerepét, mint hatásos stilisztikai eszközt. Művészetének lírai vonásai magas szinten tárulnak elénk, hogy elvezessenek költői világa teljessége felé.

Ebben a cikkben a Ha rám szakad a Végtelen Idő 70 vers a 70. születésnapra című válogatáskötet sárga színneveit és színnévi asszociációit vizsgálom.

A sárga szín a vizsgált korpuszban 34 esetben fordult elő. 16 esetben konkrét formában, 18 esetben asszociációként. Legtöbbször a Csillagfénynél című kötetből származó versekben lelhető fel, 12 esetben. Legritkábban a Lázás a Föld című kötetben fordult elő a szín, összesen 4-szer.

A konkrét előfordulások és az asszociációk arányát megvizsgálva megállapítható, hogy az első kötet kiegyenlített, 5 – 6-os arányához képest nagy változás nincs, hiszen a Tavaszi viharok 3 – 4-es, a Lázás a Föld 2 – 2-es és a Csillagfénynél 6 – 6-os előfordulása szintén kiegyensúlyozott képet mutat.

1. Az ábrázolt fogalmat színmetaforával konkretizálja.

A Vallani kell című kötetben a sárga szín pozitív előfordulásai a gyermekkor képeit színesítik, élénkítik. A negatív előfordulások az igazságtalanságokra mutatnak rá.

...én leltem rá ott, ahol a

*kicsi patak **sárga** vizét*

zöld fűzbokor simogatta. [Újra szülőfalumban 17.o.]

A Tavaszi viharok című kötetben a szín pozitív töltete csökken. A kiábrándultság, a kilátástalanság színévé válik a kötetben. Ugyanakkor ezzel ábrázolja önmagát, önmaga vállalását is.

*És tudták, hogy **sárguló** ősszel*

gazdagabbak lesznek egy fél tucat csősszel,... [Aludt a falu 43. o.]

A Lázás a Föld című kötetben a folyamatos lassulás, elfogyás, fokozatos elfáradás színe a sárga.

...: két hatalmas marok

*szorítja hazád **sápadt** aranyszívét.* [Egy tébolydába 20.o.]

A Csillagfénynél verseiben a sárga a szerelemfáltás, a védekezés színévé válik. Ugyanakkor elégedetlenségét is kifejezi vele a költő a be nem váltott ígérek miatt.

*... tetszhalott-**sárgán** az idő moccan,...* [Korom 134. o.]

2. Szemléltet.

A Vallani kell című kötetben a világ dinamikusságát szemlélteti a szín. Rámutat vele a hazugságokra is, de még hisz azok véletlenszerűségében.

Ezer kérdést ad, és amit mondok vagy leírok

*összegyűjtik piros szívek s **elsárgult** papírok.* [Vallani kell 31.o.]

A Tavaszi viharok című kötetben már világosan látja a hibákat, azok tudatosságát. Felhívja azokra a figyelmet, változást sürget.

***Aranymondást**, igéket körmöltem,...* [Szavak és szabályok 46. o.]

A Lázás a Föld című kötetben a sárga szín szemléltető szerepére példát a vizsgált korpuszban nem találtam.

A Csillagfénynél verseiben a nyomort, a félelmet, a szenvedést szemlélteti a sárga színnel. Bírálja a fásultságot, a kapzsiságot, a képmutatást.

*Szemed **sárgán** villan.* [Éjszaka 95. o.]

3. A valóságot szintézisben ábrázolja.

A Vallani kell című kötetben a sárga szín a humanizmus részeként jelenik meg. Ugyanakkor ábrázolja a látszat és a valóság közötti szakadékot is.

*... hányszor szórta sárba minden kis **aranyát**,...* [Őszi színfoltok 27.o.]

A Tavaszi viharok című kötetben Kovács Vilmos dühöt kelt a szín segítségével. Már csak a csalódottság érzése maradt lelkében a düh mellett.

*Nem kell a verkli, a **sárgult** kottalap.* [Tavaszi viharok 35.o.]

A Lázás a Föld verseiben bemutatja azokat az embereket, akikben csalódott, s saját értékeivel is megismerteti olvasóját.

*..., s egy **sárgaarcú** vak asszony*

jön feléd,... [Egy tébolydába 21.o.]

A Csillagfénynél kötet költeményeiben a bizalom, az elhivatottság jelenik meg a színben. Kontrasztot is képez a színnel, így érteti meg olvasójával önmagát s helyét a rendszerben.

*...egy **sárgult** gesztenyefát szúrtál a földbe...* [Teremtés 100. o.]

4. Fokoz, sűrít.

A Vallani kell verseiben élet és halál dialektikus és természetes egységre világlik ki a sárga színből. Ezzel párhuzamosan keresi a felelősöket az elkövetett hibákért.

***Sárga** falára május elsejét*

Ünneplő munkások vére freccsent. [Élő színek 23.o.]

A Tavaszi viharok című kötetben a kiszolgáltatottság és a tehetetlenség érzésének fokozására szolgál. Az asszociációk az egyházat bírálják.

Égretörő templomtornyok homályába csenget

*könyörgő szavú harangok **részről** kivert hangja.* [Új hit 367. o.]

A Lázás a Föld című kötetben saját életének kettősségét erősíti, fokozza a sárga szín. Elénk tárul, hogyan lesz valaki egyszerre ünnepezt költő és a rendszer ellensége.

Sápad a főpap, összeség az udvar:

a király titkon még lovat áldoz! [Vérkereszttség 70.o.]

A Csillagfénynél verseiben a szerelem, az ijedtség és a remény érzésének fokozására szolgál a sárga szín. Beleírja a színbe dühét, haragját is, mely a jó dolgok kerékkötői ellen irányul.

Isten óriási rostájából

az utolsó aranycsillag is kipereg. [Ébredés 99. o.]

5. Motivál.

A Vallani kell című kötetben az igazság kimondására sarkallja olvasóját minden és mindenki felett. Emberhez méltó viselkedést vár a kor emberétől.

... s hogy azt, amit mondok vagy leírok –

piros szívek gyűjtsék össze, ne sárga papírok. [Vallani kell 32.o.]

A Tavaszi viharok című kötetben a sárga szín motiváló szerepben nem fordult elő.

A Lázás a Föld című kötetben tetteket sürget az ország kiábrándító, folyamatosan romló helyzetének javítására.

...: két hatalmas marok

szorítja hazád sápadt arany szívét. [Egy tébolydába 20.o.]

A Csillagfénynél verseiben a sárga szín motiváló ereje szinte teljesen elvész. Egy sápadt világ fásult emberének motiválásához a költő élénkebb színeket használ.

S te jössz engedelmesen, csak előbb leyeszed

aranyos kucsmádat és felakasztod a szögre. [Izsák-székesegyház 119. o.]

6. Enyhén gúnyol.

A Vallani kell című kötet verseiben Kovács Vilmos a maradiságot, a korlátoztságot gúnyolja. Gúnya pontosan irányított, hatékony fegyver.

Ezer kérdést ad, és amit mondok vagy leírok

összegyűjtik piros szívek s elsárgult papírok. [Vallani kell 31.o.]

A Tavaszi viharok című kötetben a sárga színnel történő gúnyolás cél-táblája az állam és az egyház. Ábrázolásra kerül mindkettő képmutatása, s a maró gúny erejével tettekre is sarkall.

... nem veszek tőlük aranyos keresztet. [Tavaszi viharok 35. o.]

A Lázás a Föld című kötetben költő a tehetetlenséget és a tétlenséget gúnyolja. Megfigyelhető, hogy élesen elválasztja a két állapotot, és más erővel ír róluk.

..., s egy *sárgaarcú* vak asszony
jön feléd, hogy *felakasszon*, ... [Egy tébolydába 21.o.]

A Csillagfénynél verseiben keveredik a bíráló és a gúny. Egyik a másik eszközévé válik kölcsönösen, így téve nevetségessé a túlkapásokat, a mértéktelenséget és az érzéketlenséget.

Aranyozott kucsmádat

hiába húzod homlokodba mélyen. [Izsák-székesegyház 117. o.]

Kovács Vilmos színvilágának vizsgálata nagy kihívás. Egy derékba tört, nem méltón befejezett életmű tárul elénk, mely egyszerre tükröz keserűséget és csalódottságot, ugyanakkor minden nehézség és akadály ellenére sugárzik belőle a tehetség és az elhivatottság. Jellemének nagyságára utal, hogy használ asszociációkat is a konkrét színnevek mellett, viszont árnyalatokkal nagyon ritkán él. Színvilága mégis gazdag, mert mindig a megfelelő színt helyezi a megfelelő helyre.

A költő vilásképeének változása szemmel látható, s iránya is meghatározható. Ez az irány egyértelműen negatív, a bizakodást először a csalódás, majd a csüggedés, végül a reménytelenség váltja fel. A költő nem volt hibáktól mentes, viszont saját tévedéseit és mulasztásait mindig beismerte, s a felelősséget is vállalta mindig a tetteiért. Úgy vált a kommunizmus legnagyobb, lehangosabb és legmerészebb kritikusává pályája végére, hogy korai verseiben még feltétlenül hitt annak tételeiben, s mindent megtett azok megvalósításáért. Amint megértette, hogy a rendszer saját hibáit leplezni törekszik, nem kijavítani, nem habozott felvilágosítani embertársait a visszásságokról, s ehhez az irodalmat hívta segítségül.

Kovács Vilmos életét, pályáját sajátságos kettősség jellemezte: alulról indult, magas hivatalba került, saját erejéből, aztán őszintesége miatt megfosztották életétől, hivatalától, minden számára fontos dologtól, még az irodalomból is kitesztették. Megjárt minden lehető magasságot és mélységet, mégis sikerült neki az, ami keveseknek: önmaga tudott maradni minden körülmények között, s nem alkudott meg, semmilyen áron nem adta el magát.

IRODALOM

- Bañcerowski 1999 Bañcerowski Janus. A kognitív nyelvészet alapelvei. // Magyar Nyelvőr. 123. évfolyam 1999. január-március I. szám
- Boda – Porkoláb. 2001 Boda I. Károly – Porkoláb Judit. Metaforák a kognitív nyelvészetben. // A metafora grammatikája és stilisztikája. Szerk.: Kemény Gábor. Bp.: Tinta Könyvkiadó, 2001.
- Dési 1999 Dési Edit. Nyelvészkedő töprengések a színfogalmak kapcsán. // Poliszémia, homonímia. Az ELTE BTK Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéke által 1998 októberében rendezett tudományos konferencia előadásainak tanulmánykötete. Szerk.: Geccs Tamás. Bp.: Tinta könyvkiadó, 1999.

Шереш Криштоф
Процес розвитку значення жовтого кольору
у поезії Вілмоша Ковача на основі збірки
“Якщо зірветься на мене нескінчена пора.”
Резюме

Вілмош Ковач один із найвідоміших поетів угорської літератури Закарпаття 60-х років XX століття. Автор розглядає в статті цікавий аспект творчості поета, а саме світ кольорів, які виконують різноманітні функції у творі. У цій роботі на основі збірки “Якщо зірветься на мене нескінчена пора” аналізується тільки роль жовтого кольору. За допомогою досліджування можемо прослідкувати паралелі між зміною значення жовтого кольору та життєвих станцій поета.

III.

NÉPRAJZ

ΕΤΗΟΓΡΑΦΙΑ

BERTA ELEONÓRA

(Ungvár)

A sírásás hagyományai a Tisza felső folyásamentén

A sír a halott háza, melyet nagy gonddal készítenek el, lehetőleg olyan mélyre, hogy ne tudjanak az ott nyugvónak ártani (Balassa 1989: 29). A magyar köznép a honfoglalás előtt és után s napjainkban is földbe temetkezik. Ezért természetes, ha a sír szavunk nyelvünk legrégibb rétegéhez tartozik. Ezt az is bizonyítja, hogy a fogalom megjelölésére csak a sír szót használjuk, esetleg szinonimaként előfordul a verem vagy a gödör, de ezeket a sírral összekapcsolva használjuk.

Magát a cselekvést minden kutatóponton sírásásnak, sírvájásnak nevezik. A sírásókat előző este, a virrasztóban hívják meg. Visszautasításra szinte nincs is példa. Egyes helyeken a sírásók önként jelentkeznek (Visk, Badaló, Gyula, Vári), előfordul, hogy 25–30 ember is összegyűl. A többség, ahogy adatközlőim elmondták, csak szórakozásból megy, mert ilyenkor esznek, isznak, kártyáznak szórakoznak.

A sírásók személyében a társadalmi követelményeknek megfelelően társadalmi osztályonként, rétegenként, időszakonként váltakozva más és más szokásokat lehet megállapítani (Balassa 1989: 31).

A falvakban a legrégibb időtől kezdve a sírt a rokonság, a szomszédok, a jó barátok és a közeli ismerősök ásták. Így van ez még napjainkban is. A városokban, ahol az emberek összetartozása, sőt még a szomszédi kapcsolat is meggyengült, megjelentek a hivatásos sírásók (Szlatina, Técső).

Arra törekednek, hogy korán kezdjék ásni a sírt, hogy az éjszakára ne maradjon üresen, mert akkor a halottnak, az üres sírba költözött gonosz szellemek miatt, nem lenne nyugalma (Tekeháza, Salamon). Ezért már korán reggel munkához látnak, de előbb még megreggeliznek a halottas háznál – sültszalonna, tojás, kenyér, pálinka –, ahonnan rendszerint a halott valamelyik férfi hozzátartozója kimegy velük a temetőbe, hogy megmutassa, hol ássák meg a sírt. Ha már van családi sírhely, akkor ez nem szükséges, esetleg csak amiatt, hogy figyelmeztesse őket arra, hogy meg ne sértsék a sírkövet.

A sír helyéről – ha nincs családi sírhely – eltávolítják a növényzetet, majd a többi sírhoz igazodva, legtöbb esetben kelet–nyugati irányban tájolják vagy a temető útjához igazítják.

Szerszámok: ásó, kapa, lapát, csákány, kosár, kötél. Akinek már tapasztalata van ebben a munkában, az kiméri, majd megrajzolja a sír méretét, amely mindenütt megegyezik: 1 méter széles, 2–2,20 hosszú, 2 méter mély. Míg a felszínhez közel dolgoznak, addig két ember számára is van hely, később azonban felváltva csak egy-egy ember száll le a gödörbe és amíg mód van rá, addig a földet kihányják, később kosárral húzzák ki. A kutatópontokon különböző temetkezési formák vannak.

A falusi temető sírjainak alapformája a függőlegesen földbe ásott akna. Méreteit, formáját a helyi hagyományok szabják meg (Kunt 1983). A sír kialakításának, a vizsgált területen, különböző változatai alakultak ki. Ez mindenekelőtt a helyi talajadottságoktól függ. Az alaptörekvés mindenütt az, hogy a koporsót – s ezzel együtt a holttestet – megkíméljék a föld rázúdulásától, valamint az, hogy több koporsót is elhelyezhessenek egy sírba. A föld súlyát hivatott fenntartani a padmalyos és a bárkás temetkezési mód.

Padmalyos – Gyula, Csetfalva, Visk, Badaló, Vári;

Bárkás – Péterfalva, Técső;

Szokványos – Szlatina, Tekeháza, Szalóka, Salamon.

A padmalyos temetkezés különböző formái csaknem az egész magyar nyelvterületen ismeretesek. A padmaly szó a „folyó alámosott partüregét” jelenti. A magyar nyelvben alakult ki a „sírban lévő, többnyire oldalra vájt üreg” jelentése.

Padmalyos temetkezés

Ezt az általam vizsgált kutatópontokon *kis sír*nak nevezik, a következőképpen ássák a sírt: mikor elérik az 1 méter mélységet, elkezdik szűkíteni. Peremet hagynak, amibe a koporsó méretének megfelelő *kis sírt* ásnak. Ebbe belehelyezik a koporsót, amit a halottas háznál méretre vágott deszkákkal befednek. Badalón, mikor a temetésekre még kevés koszorút vittek, a család koszorúját a koporsóra tették, és azzal együtt ledeszkázták azt.

A padmalyok segítségével egy sírba 3–4 felnőtt halottat is lehetett helyezni, ezért a kicsiny területet jól ki lehetett használni. Ásása azonban csak kemény talajba lehetséges, mivel homokon ez veszélyes, beomolhat. A fent felsorolt kutatópontokon azonban csak egyes sír van, itt oldalsírmalyt nem készítenek.

Bárkás temetkezés

Csűry Bálint Szamosháti szótárában a *bárka* címszóról így ír: „deszkából készült burok, melybe a sírba a koporsót elhelyezik” (Csűry 1936). Nagyobb csónakot, kisebb hajót jelentő szavunknak régen is meglehetett ez a jelentése. A Festetics-kódexben „ládaserű tartóhely” tartalommal kimutatható. A Magyar Tájszótárban „koporsó borítékául szolgáló deszkafoglalvány” jelentéssel találjuk meg, az Új Magyar Tájszótárban pedig „deszkából készült burok, melybe a koporsót sírba helyezés előtt teszik” tartalommal bír.

A vizsgált kutatópontok közül Péterfalván és Técsőn találkozhatunk bárkás temetkezéssel. Itt két colos deszkából olyan fakészítményt ácsolnak, ami hasonló formájú, csak nagyobb, mint a koporsó. Ezt a bárkát, miután leengedik a koporsót a sírba, ráhelyezik, hogy védje azt a rázuhanó, beomló földtömegtől. Péterfalván, az 1920-ban született adatközlő közlése szerint, ez a temetkezési forma csak a jómódúak körében volt elterjedt. Mindkét kutatóponton félbárkás temetkezésről beszélhetünk, hiszen a koporsót a sír földjére engedik és úgy helyezik rá a deszkatetőt.

Szokványos temetkezés

Ez a legegyszerűbb temetkezési forma a bemutatottak közül. Földbe ásott egyenes sírgödör, amely semmilyen különleges eljárási módot nem igényel. Itt, mikor eléri a két méter mélységet és a megfelelő szélességet, elkészültek a sírral.

Minden kutatóponton – akik a virrasztóba hívogattak – a sírásóknak tízórait, beharapni valót, *tiszteességet* (Visk) visznek ki a temetőbe. Ez hideg étel: hús, szalonna, kolbász, hagyma, kenyér, bor, pálinka. Említettem, hogy egyes kutatópontokon 25–30 ember is jelen van a sírásáskor. Ők, ha az időjárás engedi, akkor szalonnát sütnek nyárson és szórakozás közepette elfogyasztják.

A sírnak délre el kell készülni, hiszen mindenütt aznap van a temetés, méghozzá a kora délutáni órákban. Addig pedig még meg kell ebédelniük (húsleves, töltött káposzta) a sírásóknak, át kell öltözniük, hogy a temetésen már *tiszteességes* ruhában legyenek jelen, hiszen legtöbb helyen nekik kell leszegezni, kivinni az udvarra és az utcára, s végül elhantolni a koporsót.

Megállapíthatjuk, hogy sírásáskor is az elhunyt tisztelete van a középontban. Hiszen itt is arra törekednek, hogy a halottat megvédjék a *gonosz* szellemektől, ezért nem hagyják üresen éjszakára a sírt. A legtöbb helyen olyan sírt ásnak, olyan sírgödört alakítanak ki, amivel védik a koporsót s egyben a halottat attól, hogy a rázuhanó földtömeg ne érje közvetlenül azt. Ezért számára valóságos házat építenek, mivel a továbbiakban ez lesz a ha-

lott háza. Mivel most már ez az ő háza, ezért számos hiedelem és szokás kapcsolódik hozzá, amely meghatározza nemcsak a formáját, hanem a hozzá való viszonyt és a körülötte illő viselkedést is (Kunt 1983).

IRODALOM

1. Balassa Iván. A magyar falvak temetői. Corvina Kiadó, 1989.
2. Csűry Bálint. Szamosháti tájszótár, Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1936
3. Kunt Ernő. Temetők művészete. Corvina Kiadó, 1983.

Берта Елеонора

Традиції і класифікація звичаїв щодо поховання могили у населених пунктах Верхньої течії р. Тиси

Резюме

У статті розглядаються традиції копання могилів у населених пунктах Верхньої течії р. Тиси. У результаті роботи, автор доводить підсумки, що починаючи від заснування Угорщини, люди вже копали могили і їх вони поховали у землю. У цій роботі автор розглядає такі питання, як вибір людей, які копали могилу, розмір та форма могилів на кладовищі. Після цих питань автор докладно розглядає звичаї копання могилів на певних пунктах дослідження.

IV.

**A KÁRPÁTALJAI MAGYAR
NYELVJÁRÁSOK SZÓTÁRA**

(G–J)

□ □ □

**СЛОВНИК УГОРСЬКИХ ГОВОРІВ
ЗАКАРПАТТЯ**

(G–J)

Készült az Ungvári Nemzeti Egyetem
Magyar Filológiai Tanszékén

Főszerkesztő
Lizanec Péter

Szerkesztő
Horváth Katalin

Írták
Horváth Katalin, Kótyuk István, Lizanec Péter

Підготовлений на кафедрі угорської філології
Ужгородського національного університету

Головний редактор
Лизанець П. М.

Редактор
Горват К. І.

Написали
Горват К. І., Ковтюк С. І., Лизанець П. М.

Ungvár – Ужгород, 2004

Tájékoztató a szótár használatához

A szótár értelmező jellegű regionális tájszótár, amely tartalmazza a kárpátaljai magyar nyelvjárások teljes szókincsanyagát, tehát nemcsak a tájszavakat, hanem a köznyelvi-vel egyező lexikai réteget is. A tulajdonképpeni tájszavakon kívül tehát bekerülnek a szótárba köznyelvi szavak (természetesen tájnyelvi alakjukban és tájnyelvi jelentéseikkel), a hagyományos népi szakmák és mesterségek (földművelés, állattartás, szövés-fonás, népi építkezés stb.) szókincse, az újabban közismertté váló ipar- és tudományágaknak a nem szakmabeliektől is ismert és használt szókincsanyaga (pl.: *négyzet, háromszög, derékszög, merőleges, függőleges; áramkör, feszültség, kilowatt; vérnyomás, injekció, műtét* stb.), közismert és közhasználatú idegen szavak (*abrikot-abrichtol, büfé-büffé, aceton, aktív, bíró, center, centrifuga, ceremónia* stb.) és újabb szlávizmusok (*csájna, sztorozs, zajava, zakuska, nácsálnik* stb.) is, amelyek nélkül a mai nyelvjárási szókincsről alkotott összképünk nem lenne teljes.

Helyet kapnak a szótárban az összegyűjtött nyelvjárási frazeológiai egységek is.

Ezzel szemben nem kerülnek szótározásra: A) A helység- és személynévek, még azok sem, amelyek a köznyelvitől eltérő alakban élnek a nyelvjárásokban (pl.: *Bereks-áz* 'Beregszász', *Bor-sova* 'Borzsa', *Botfola* 'Botfalva', *Csetfala* 'Csetfalva', *Tekerdiny* 'Ketergény', *Iriny* 'Irén', *Ilony* 'Ilona', *Arany* 'Aranka' *Unkhid* 'Ung-híd', *Unkpart* 'Ung-part' stb.). – B) A helységnevek és egyéb földrajzi nevek -i, -si képzős származékai, még a nyelvjárási alakúak sem (pl.: *bereks-ázi* 'berekszászi', *botfolasi* 'botfalvai', *csetfalasi* 'csetfalvai', *szürti* 'szürtei', *szalóki* 'szalókai' stb.). – C) A sorszámnevek és a törtszámnevek. – D) Az igenevek, a szófajváltó melléknévi igenevek és egyes határozói igenevek kivételével. – E) A ritkábban használt (a nyelvben jobbra csak potenciálisan élő) -ás, -és képzős, pusztán nomen actionis jelentésű és a köznyelvtől semmiben el nem térő deverbális főnevek (pl.: *éldégelés, ijedezés, bebarangolás, tartogatás* stb.); a -t képzős deverbális, csak személyragosan élő, rendszerint határozói szerepű főnevek közül is csak az adott ragos alakjukban megmerevedett és rendszerint szófajváltó származékokat közöljük (futásban, sebtében), esetleg olyanokat, amelyek a köznyelvben nem használatosak. – F) A pusztán deminutív jelentésfunkciójú kicsinyítő képzős névszók (tehát kimarad az *ajtócska, asztalka, fácska, szobácska* 'a szokottnál valamivel nagyobb', *kettőcske* 'csak kettő' stb.). – G) A táji nyelvhasználat etikája szempontjából obszcénnek minősülő szavak és ilyeneket tartalmazó frazeológiai egységek (szótároztunk azonban olyan, a köznyelvben vulgárisnak tartott szavakat, amelyek a nyelvjárásban legfeljebb nem választékosak, de semmiképp sem trágarak).

Az anyag szócikkekbe rendezéséhez „A magyar nyelv értelmező szótára” szerkesztési szabályzatát vettük kiindulási alapul, mellőzve azonban annak tájszótárra nem alkalmazható vonatkozásait és olyan finomabb megkülönböztető szabályait, amelyeknek megállapítására a gyűjtött anyag nem adott módot (pl. a stílusminősítés finomságai; olyan, a nyelvjárásokban esetleg élő ragos és jeles alakok, amelyekre a kérdőív összeállításakor nem terjedhetett ki a figyelmünk).

A szócikkek a címszónak rendszerint több alakváltozatát is tartalmazzák. Azok az alakváltozatok, amelyek a címszó köznyelvi alakjától hang- vagy alaktani tekintetben lényegesen vagy a nyelvjárás törvényeihez képest rendhagyó módon eltérnek, hivatkozó szócikkek formájában is bekerülnek a szótárba (pl.: *disztó, elfásodik, babinás*; de nem kerülnek

hivatkozó szócikkbe az egyalakú tövek szabályosan jelentkező zárt *i*-ző alakváltozatai: *rít*, *kík*, *kír*; sem az illabiális *á*-zó alakok: *ád*, *ákár*, *áblák*).

Az önálló szócikk a szótározott egységre vonatkozó legfontosabb adatokat tartalmazza a következő sorrendben: a) címszó; b) homonima-index (azonos alakú szavaknál); c) nyelvjárási alakváltozat(ok); d) nyelvtani jellemzés a főbb ragos és jeles adatok feltüntetésével; e) szófaji minősítés; f) a stílusérték jelölése (ha a szónak kontextuson kívül is van stílárius értéke); g) értelmezés; h) szemléltető mondat a földrajzi lelőhely megjelölésével; i) a szót mint vezérszót tartalmazó frazeológiai egységek.

Mellőztük a címszó összetételeinek és származékainak felsorolását a szócikk végén, mégpedig a következő megfontolásból: egy-egy szó összes lehetséges származékait – kivált az elvontabb jelentésűeket – kérdőív alapján összegyűjteni szinte reménytelen és szótári munkaközösségünk számára kivihetetlen vállalkozás lenne; a lejegyzett származékokat pedig önálló szócikkben adjuk.

Nem tartalmaz a szócikk a szóval kapcsolatos néprajzi, gazdaság- és társadalom-történeti vonatkozásokat sem; mellőztük a munkafolyamatok, eszközök, szokások stb. leírását is (ezekre vonatkozólag néha a példamondatok tartalmaznak útmutatást).

Most pedig nézzük meg közelebbről a szócikkben foglalt adatokat.

A címszó mindig köznyelvi helyesírású és rendszerint egyelemű. Bár az úgynevezett értelmezett szókapcsolatokat rendszeren az előtag szócikkébe foglaljuk (*fűles korsó*, *avas szalonna*, *szárított tézsa* stb.), mégis külön (két-vagy többelemű) címszóként adjuk azokat, amelyeknek egyik – rendszerint az első – tagja csak ebben a szókapcsolatban él, tehát önálló szócikként tárgyalni nem indokolt (pl.: *anyaszült pucéron* 'teljesen meztelenül', *borjúnyúzó pénteken* 'soha', *árpával érő alma* 'korai almafajta', *asszony-szárú csizma* 'rövidszárú csizma' – ezek jelzői semmilyen más jelzett szóval nem társulnak, nyelvi létüket csak jelzett szavuk indokolja), meg azokat a jelzős szerkezeteket, amelyeknek jelzője valamely földrajzi név *-i* képzős származéka, s mint ilyen, nem kap helyet a szótárban (pl. *amerikai mogyoró* 'földimogyoró', *Arachis hypogaea*, *amerikai virág* 'pillangóvirág', *Cosmea*, *csinkvári tengeri* 'fehér szemű csemegekukorica' stb.). Kételemű címszóbá emeltünk ki olyan szókapcsolatokat is, amelyeknek egyik szava olyan ragos alak, amely egy-két lehetséges determinánsa nélkül nem él nyelvjárásainkban, tehát nem tekinthető szabad szóalaknak, így önálló címszóként nem szótározható (pl. *mi helyütt*, *sok helyütt*, *mi helyüvé*, *hány helyüvé*, *sok helyüvé* stb.). Kételemű címszóként szerepelnek természetesen az olyan visszaható igei értékű szókapcsolatok, amelyeknek a visszaható névmáson kívül nem lehet más tárgyuk (pl. *Beleveszi magát*, *beleéli magát*, *kimulatja magát* stb.).

Az azonos alakú (homonim) címszókat indexszámmal különböztetjük meg.

A címszót annak nyelvjárási alakváltozata vagy alakváltozatai követik a legegyszerűbb fonetikus átírásban, amely ingadozási sávjukra való tekintet nélkül jelöli a hangokat, megkülönböztetve azonban a nyelvjárások *á*, *ā*, *ē*, *ē*, *ō*, *ō* stb. hangjait és *áo*, *éj*, *óy*, *őj*, *jé* kettőshangzóit, tükrözteti a mássalhangzókapcsolatok ejtését, megtartja a hosszú mássalhangzók kettőződését (a *dz*-t is beleértve) és a palatális mássalhangzók ípsziolos írásmódját, egységesen jelöli a *j* hangot. Illabiális *á*-zó alakokat azonban (mivel az *a* : *á* és *á* : *áj* szembenállás *á*-zó nyelvjárásainkban – nálunk mindössze két községben (Nagydobrony és Beregrákos) – általános érvényű törvényszerűség) csak akkor közlünk, ha a szóra más nyelvjárásokból nincs adat. Az alakváltozatok közé besoroljuk a megfelelő hivatkozó szócikk(ek)ben szereplő – az adott szócikkben tárgyalt szótól esetleg lényegesebb, nem szabályszerű, mert valamely hangjában több képzőmozzanatos eltérést mutató, de egy közös

alakra visszavezethető – alakváltozatokat is (pl.: disznó : *disznóy, disztóy, gyesznóy, gyisznóy; rőf : rőff, réff, ríf, rőf*).

A szó nyelvtani viselkedésére csak a jellemző ragos és jeles alakok közlésével utalunk szögletes zárójelben. Ha a jellemző rag vagy jel a szó változatlan tövéhez járul, a szót a toldalék előtt kötőjel helyettesíti, hasonlóképpen a tövégi időtartamot váltakoztató töveket is, a nyúlást azonban a kötőjel fölé tett ékezet jelöli: *kapa* [~'t, ~'k, ~'ja]. Változó tö esetén a toldalékos alak a tö változatlan részének utolsó betűjével kezdődik, s a hiányzó részre kötőjel utal: *engedelem* [-lmet, ~lme], egytagú szavaknál azonban a teljes alakot kiírjuk: *ég* [eget, egek, ege]. Ha a szótő és a toldalék határán hangváltozás van, a toldalékot hasonlult vagy összeolvadásos alakjában írjuk: *abrakos* [-t, -ok, -sa], *akarat* [-ot, – a~tya]. Ha a szóhoz a toldaléknak két változata is kapcsolódhat, közéjük tildét teszünk: *hálálkodik* [-ok, -ol ~ -kocc, -ott], *vas* [-at, -ak, -a~sa].

Az ige jellemző ragos alakjaiként az alanyi ragozás kijelentő módú jelen idejű egyes számú 1. és 2. személyű, valamint a múlt idejű egyes 3. személyű alakot közöljük. Egyéb alakokat csak akkor adunk, ha azok a köznyelvtől eltérő módon képződnek. Pl.: *csámborog* [-rgok, -rgol ~ -sz, -rgott], *hall* [-ok, -sz ~ -asz ~ (rég.)-acc, -ott], *megy, megyen* [-ek ~ (ritk., tréf.) *menek; mégy, mígy, mész, mécc, mész, mícc, mensz, menc; ment*. Felszólító alakokat csak akkor adunk, ha ikes és iktelen változatra is van adatunk: ad [-ok, -ol ~ o, -ott, -djon ~ -gyéik ~ -gyík]. A felsoroltakon kívül persze lehetnek az igenek egyéb érdekes nyelvjárási alakjai is, de valamennyit összegyűjteni az összes kutatóponton kivihetetlen feladat.

A főnév jellemző ragos és jeles alakjai a tárgyragos, a többesjeles és az egyes számú 3. személyű birtokos személyragos alak: *bokor* [-krot, -krok, -kra ~ -ja]. Elvont, csak egyes számban használt főnevek többese elmarad: *akarat* [-ot, -tya ~ -a].

A melléknévnél a módhatározóragos és a középfokú alakot közöljük: *alapos* [-an ~ -on, -abb], *sürgős* [-en ~ -ön, -ebb]. Ha, a melléknév mellől hiányzik a jelzett alakok valamelyike, ez azt jelenti, hogy az nyelvjárásainkban nem használatos.

A határozószóknak a középfokát közöljük; felsőfokot csak akkor, ha nincs középfoka vagy ha azt nem a középfokból képezzük. Pl.: *ide* [idébb], *fent* [fentebb, legfelül]. Ha a határozószó csak közép- és felsőfokú alakban használatos, címszóként a középfokú alak áll: *előbb* [leg-]. Mellőztük a legesleg-, legisleg- jeles túlzófokú alakok közlését, mivel ezek minden felsőfokból szabályosan megszerkeszthetők.

A rendszeresen megadott ragos és jeles alakon kívül más alakokat csak akkor adunk, ha azok elütnek a megadottakból kikövetkeztethető formáktól.

Ha az egy címszó alatt felsorolt változatok közül valamelyiknek a toldalékolása eltér a többiétől, annak ragos-jeles alakjait külön feltüntetjük.

A szótározott egység szófaji minősítésére a következő szófaji kategóriák rövidítését használjuk: 1. ige, kiegészítve a „*ts*” vagy „*tn*” megjegyzéssel, mégpedig vagy közvetlenül a ragos-jeles alakok után (ha az ige csak tárgyas vagy csak tárgyatlan jelentése(i) van(nak), vagy pedig a tárgyas és tárgyatlan jelentést vagy jelentésármányokat elkülönítő római szám után is: *ige ts és tn* I. *ts*. 1...; 2...; II. *tn* 1.... Ha a tárgyas ige tárgyatlanul vagy tárgy nélkül is használatos, erre a „(tn is)”, illetőleg „(tárgy nélkül)” megjegyzés utal; – 2. *fn* – főnév, kiegészítve esetleg a következő jelzésekkel: „(szragos)” = csak személyragos alakban él, pl.: *apraja-nagyja, sava-borsa*; „(csak tárgyragosan)” = csak a tárgyragos alakjában használatos, pl.: *hetet-havat*; „(szragos és hat-ragos)” = csak személyragosan és az adott határozóraggal, pl.: *jószántából*; – 3. *mn* – melléknév; – 4. *szn* – számnév; – 5. *névm* – névmás; alfajaira csak átcsapás esetén utalunk újabb rövidítéssel: *von* – vonatkozó, *htlan* – határozatlan; – 6. *igenév* – csak kiegészítésképpen: „(mn-i igenév is)”, melléknévi igenév

is, „(h-i igenév is)” – határozói igenév is; – 7. *hsz* – határozószó; – 8. *ik* – igekötő; – 9. *msz* – módosítószó; – 10. *ne* – névelő; – 11. *nu* – névutó; – 12. *ksz* – kötőszó; – 13. *isz* – indulatszó.

A több szófajúságot a megfelelő rövidítések együttes és az értelmezés során római számok utáni külön felsorolásával jelöljük. Pl.: *hsz*, *ik*, *nu* **I.** *hsz*...; **II.** *ik*...; **III.** *nu*....

Stílusminősítést csak abban az esetben adunk, ha a gyűjtött anyag alapján a szó stílusértéke is pontosan meghatározható. Erre általában rövidítéssel utalunk zárójelben vagy a szófaji minősítés után (ha a szónak minden jelentésére vonatkozik), vagy közvetlenül az előtt a jelentés előtt, amelyre tartozik. Szükség esetén egy-egy ragos vagy jeles alak előtt is utalunk annak stílárius értékére. Leggyakoribb stílusminősítéseink a következők: „(*elav*)” – elavult, a mindennapi nyelvhasználatból kikopott, csak az idősebb nemzedék számára érthető; „(*rég*)” – régies hangulatú, tudatos archaizáló szándékkal használt; „(*új*)” – újabban terjedő; „(*biz*)” – bizalmas; „(*vál*)” – választékos; „(*ritka*)” – ritkán használt; „(*gúny*)” – gúnyos; „(*tréf*)” – tréfás; „(*gyerm*)” – gyermeknyelvi stb. A szaknyelvi szavaknál is rövidítéssel utalunk azok hovatarozására.

A szavak értelmezésében a lényeges jegyek minél rövidebb és egyértelműbb összefoglalására törekedtünk. Sőt, ahol lehetséges, szinonima magyarázza a jelentést. A valódi és a jelentésbeli tájszavak esetében azonban alaposabb értelmezést adunk. Növény- és állatnevek értelmezésében azok tudományos (latin) elnevezését is közöljük, ha az teljes pontossággal megállapítható.

A szónak minden (lexikai és grammatikai) jelentése külön értelmezést kap. Az egyes lexikai jelentéseket arab számjegyek, a grammatikai (valamint az igéknél a tárgyas és a tárgyatlan) jelentéseket római számok különítik el egymástól.

Összevont értelmezést csak a „*mn* és *fn*”, illetve a „*fn* és *mn*” szófajú egyjelentésű szavaknál adunk, kerek zárójelbe téve a vagylagosan értendő szót. Nem vagy csak kevésbé értelmezhető formaszóknak csak a nyelvtani szerepére, beszédbeli használatára utalunk csúcsos zárójelben.

Több értelmezést példamondattal szemléltetünk. Ez fonetikus lejegyzésű nyelvjárási szövegből kiragadott mondat, s tartalmazza a címszó valamely nyelvjárási alakváltozatát.

Az összes alakváltozat szemléltetésétől a helyiel való takarékoság miatt eltekintetünk; többjelentésű szavak esetében azonban törekedtünk arra, hogy az illusztráló mondatokban több alakváltozat is helyet kapjon.

A példamondat után zárójelben adjuk annak a helységnek a rövidített nevét, ahonnan az adatot tartalmazó példamondat származik. Szótárunkban ez az egyetlen utalás a szó földrajzára. Arról ugyanis, hogy minden szó vagy alakváltozat teljes földrajzi elterjedtségét „feltérképezzük”, eleve le kellett mondanunk.

A szócikk végén □ jel után a szóval alakult állandó szókapcsolatokat (szólás, szóláshasonlat, közmondás) soroljuk fel és értelmezzük, ha vannak ilyenek, anélkül azonban, hogy altípusaikat megkülönböztetnők. Végül Vö: jelölés után különböző tartalmi, szinonimikai vagy egyéb tárgyi összefüggésekre hívjuk fel a figyelmet.

Szótrái munkaközösségünk ezúton mond köszönetet az Arany János Közalapítványnak a szerkesztési és az ellenőrző gyűjtési munkálatok támogatásáért.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

1. Járások

U – Ungvári járás
M – Munkácsi járás
B – Beregszászi járás
Nsz – Nagyszőlősi járás

H – Huszti járás
T – Técsői járás
R – Rahói járás

2. Kutatópontok

A Asztély (B)
Ah Aklihegy (Nsz)
Asz Aknaszlatina (R)
B Bakta (B)
Bá Bányó (B)
Ba Beregrádó (B)
Bat Batár (Nsz)
Bcs Búcsú (B)
Bd Badaló (B)
Be Bene (B)
Bf Botfalva (U)
Bk Bakos (B)
Bo Borsava (B)
Bó Bótrágy (B)
Br Beregrákó (M)
Bs Beregsom (B)
Bsz Barkasó (M)
Bt Bártfa (U)
Bú Beregújfalú (B)
Cs Csap (U)
Cse Csepe (B)
Csf Csetfalva (B)
Csl Császlóc (U)
Csn Csongor (M)
Csp Csonkapapi (B)
D Déda (B)
Dr Dercen (M)
E Eszeny (U)
F Fancsika (Nsz)
Fa Feketeárdó (Nsz)
Ff Farkasfalva (Nsz)
Fo Fornos (M)
Fp Feketepatak (Nsz)
Fr Forgolány (Nsz)
Fra Fertőszalmás (Nsz)

G Gát (B)
Ge Gecse (B)
Gl Gálóc (U)
Gu Gut (B)
Gy Gyula (Nsz)
H Halábor (B)
He Helmec (U)
Hl Harangláb (B)
Ho Homok (U)
I Iznyéte (M)
J Jánosi (B)
K Kaszony (B)
Kb Kisbégány (B)
Kd Kisdobrony (U)
Ke Kétergény (U)
Kf Karácsfalva (Nsz)
Kg Kisgejőc (U)
Kh Kerekhegy (T)
Ki Kígyós (B)
Km Kőrösmező (R)
Ko Koncháza (U)
KP Kobola Poljana (R)
Ksz Kisszelmenc (U)
Kv Kovászó (B)
M Macsola (B)
Mf Mátyfalva (Nsz)
Mi Minaj (U)
Mu Muzsaly (B)
Nb Nagybégány (B)
Nbe Nagyberég (B)
Nd Nagydobrony (U)
Nf Nevetlenfalú (Nsz)
Ng Nagygejőc (U)
Np Nagypalád (Nsz)
Or Oroszi (B)

P	Palló (U)
Pf	Péterfalva (Nsz)
Pk	Palágykomoróc (U)
R	Rát (U)
Rf	Rafajna (B)
S	Salánk (Nsz)
Si	Sislóc (U)
Sz	Szürte (U)
Sza	Szalóka (U)
Sze	Szernye (M)
T	Tarnóc (U)
Tá	Tiszaásvány (U)
Tát	Tiszaágtelek (U)
Tb	Tiszbökény (Nsz)

Té	Técső (T)
Tg	Téglás (U)
Th	Tekeháza (Nsz)
Ti	Tivadar (Nsz)
Tk	Tiszakeresztúr (Nsz)
Tr	Terebes (R)
Ts	Tiszasalamon (U)
Tú	Tiszaújlak (Nsz)
Úh	Újfalu (Nsz)
V	Vári (B)
Vr	Verbóc (Nsz)
Vs	Visk (H)
Z	Zápszony (B)

3. Nyelv és stilisztika

ált	általános
átv	átvitt értelemben
bány	bányászat
birt	birtokos
birtnévm	birtokos névmás
biz	bizalmas
csill	csillagászat
elav	elavult
fn	főnév(i)
földr	földrajz
geol	geológia
gúny	gúnyos(an)
gyerm	gyermeknyelv
hat-i	határozói
hiv	hivatalos kifejezés
hsz	határozószó
htlan	határozatlan
ign	igenév
ik	igekötő
ill.	illetve
ir	irodalmi

isk	iskolai nyelv
isz	indulatszó
kat	katonai szó v értelem
kb	körülbelül
ker	kereskedelem
knévm	kérdő névmás
kny	közn nyelv
költ	költői
közm	közmondás
ksz	kötőszó
l	lásd
mg	magánhangzó
mn	melléknév(i)
mn-i	melléknévi
msh	mássalhangzó
msz	módosítószó
mut	mutató
ne	névelő
névm	névmás
növ	növénytan
nu	névutó

nyelv	nyelvtan, nyelvtudomány
or	orosz
pejor	pejoratív, elítélő,
	rosszalló értelemben
pl	például
rég	régies
ritk	ritkán használatos
stb.	s a többi
sznév	számnév
szragos	személyragos
tn ige	tárgyatlan ige
tréf	tréfás értelemben
ts ige	tárgyas ige
új	újabban használatos
ukr	ukrán
v	vagy
vál	választékos
vall	vallás
vhogy	valahogy
vhol	valahol

vhonnan	valahonnan
vhova	valahova
vki	valaki
vkinek	valakinek
vkínél	valakinél
vkit	valakit
vkitől	valakitől
vkivel	valakivel
vmely	valamely
vmerre	valamerre
vmi	valami
vmibe	vmibe
vmilyen	valamilyen
vminek	valaminek
vminél	valaminél
vmit	valamit
vmitől	valamitől
vmivel	valamivel
vnévm	visszaható névmás
von	vonatkozó
Vö	vesd össze!

gábadozik *gábadozik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn
ige lábadozik *Még beteg, de má lassan gá-*
badozik (He)

gabalyít *gabajít, gabajit* [-ok, -ő ~ -ol ~
-sz, -ott] ts ige **1.** kuszál, összebonyolít *Ne*
gabajiccsátok a dőzgokat! (D); **2.** (nya-
kába) kanyarít *A kizsgubát a nyakamba ga-*
bajjéttottam, osz mentem (Gy)

gabána *gabána* [~t, ~k, ~ja] fn szög
alakban összerősített két lécből álló földmérő
eszköz *Ügyesen forgattya a gabanát* (Tg) Vö:
kalabina

gábel *gábél* [-t, -ek, -je] fn hagy-más
zsírban párolt burgonyával öszszekevert
gyúrott galuska *Máma djélbe gábelt főűsz-*
tem (Fr)

gabóca *gabóuca, gabóucá* [~t, ~k, ~ja]
fn szöcske *Há ügyes vágy, fogj nekem egy*
gabóucáot! (Br) Vö: **kabóca**

gabona *gabona, gabana*, (rég) *gabna*
[~t, ~k, ~ja] fn rozs *Kevéűs gabonát vet-*
nek, mer nem ké a számája (Ki)

gabonabogár *gabonabogár, gabonabu-*
gár [-t ~ -garat, -ok ~ -garak, -ja ~ -gara] fn
gabonaféreg *A gabonabogár is pusztít a*
maktárba (Gy)

gabonaföld *gabonafőűd* [-et, -ek, -je] fn
rozssal bevetett föld *A gabonafőűdet kéűc-*
er berenátuk (Tg)

gabonakenyér *gabonakenyér, gabona-*
kenyér, gabonakenyír [-kenyeret, -kenyerek,
-kenyere ~ -je] fn rozskenyér *Ki süt mámma*
gabonakenyeret, pedig mijen jóűa! (E)

gabonapálinka *gabonapájinka* [~t, ~k,
~ja] fn gabonából főzött pálinka *A len-*
gyelek szeretik a gabonapájinkát (Bá)

gabonarozsda *gabonarozsda*, (rég) *gabo-*
narozsda [~t] fn a lábon álló zöld gabonát
megtámadó rozsdagomba *Mektámatta a*
vetjést a gabonarozsda (Fp)

gabonaszipoly *gabonaszipőű* [-t, -ok,
-ja] fn az érő kalászt károsító bogár; Anisop-
lia segetum *A gabonaszipőű sok kárt teszen* (E)

gabonavetés *gabonavetéűs, gabonave-*
tjűs, gabonavetés [-t, -ek, -e] fn **1.** a rozs ve-
tése *Vjűgesztűnk a gabonavetéűssű* (Bo); **2.**
rozssal bevetett (és már kihajtott) terület
Szűp a gabonavetés (Csl)

gácsér *gácsér, gácsjűr, gácsír, kácsír*
[-t, -ok, -ja] fn a kacsa hímje *Két kácsír van*
a csapadba (Ng)

gacsi *gacsi* [-t, -k, -ja] fn kacsa *Hűz ga-*
csim kőűtt a tavaszon (Fr)

gacsol *gacsol, gacsál* [-ok, -ősz ~ -sz,
-őű ~ -t] tn ige csámpásan jár *Ne gacsűj, járű*
rendesen! (Vs)

gacsos *gacsos, gancsos, gancsas* mn
csámpás *Ne udvarűj annak a gacsos lábű-*
nak! (Tk)

gádor *gádor* [-t, -ok, -ja] fn **1.** pince,
verem előtere *A krumplit a gádorba tettűk*
(Bs); **2.** tornác *Oű szárad a fűrgűű a gádor-*
ba (Fra)

gádűsű *gádűsűű* [-t, -k, -ja] fn cigány
fűrfű, fűűgyermek *A gádűsűűk megdűűsmál-*
ták a szűűllűűűű (Sz)

gá-gá *gá-gá* isz (a liba gágogását) után-
zű szű *Liba monygya: gá-gá!* (I)

gaggan *gaggan* [-t] tn ige hanyatlik, kű-
kad *A mejűre gaggant a fejű, ugy bűűbiskűű* (T)

gagű *gagűű* [-t, -k, -ja], *gagűűű* [-ot, -
ok, -ja] fn gűlya *A gagűű már fűűn űlik a*
fűszűűbe (S)

gágog *gágog* [-ott] tn ige (liba) hangot
hallat *Gágognak a libák, má éűűhesek* (K)

gagűű l. **gagű**

gágogás *gágogás* [-t, -a ~ -a] fn az a
tény, hogy a liba gágog *Mijen gágogássű vagy-*
nak ezek a libák! (Ts)

gagűlábű *gagűlábű* mn hosszú, vé-
kony lábű *Menű má arval a gagűlábű jányű-*
nyű! (Bs)

gagűűk *gagűűűk* [-ok, -ű ~ -ol, -űott] tn
ige egyfajta gyerekjátékű játszik: a földre
rajzolt nűgyűűűűűűkben hol egy, hol két lábűl

ugrál *Gágóosztunk korá távásszál* (Br) Vö: **bicikel, icikel**

gagyarász *gagyarász, gagyarászik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn (és ts) ige **1.** összevissza gagyog *A kicsi má lassan gagyarászik* (Bt); **2.** akadozva (idegen nyelven) beszél *Mán ěgagyarás-zok akárkivē oroszul* (Bs)

gagyog *gagyag* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] tn (és ts) ige **1.** (kisgyermek) beszélni próbál *Má lassan gagyog a kicsi* (Cs); **2.** alig érthetően beszél *Ne gagyagj, mony-gvad, mit akarsz!* (Vs)

gajagomba *gajagomba* [~t, ~k, ~ja] fn galambgomba *A gajagomba a lektovább elál* (Té)

gajdesz *gājdesz* [-t] fn halál *Mán gāj-desz-ra ál az öreg* (R)

gajdol *gajdól, gajdal* [-ok, -ős ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige **1.** hosszan elnyújtva énekel *Ugy gajdős, hogy meg lehet sikeitni* (Bat); **2.** értetlenül beszél *Beszj, ne gajdój, nem ějrtem* (Tá)

gajhó *gājhó, gajho* [-t, -k, -ja] fn és mn **I.** fn csákány *Gajho nélkül utyse tudot kívájni aszt a gödröt!* (Asz); **II.** mn otromba, ormótlan *Ez az ember ojján gājho, hogy be se fēr a háqzba* (Br)

gájz l. **gáz**

galád *galád* mn (vál) aljas, becstelen *Mijen galád emberek vagynak!* (Csp)

galaginya l. **galagonya**

galagonya *galaginya, gelegonya* [~t, ~k, ~ja] fn **1.** fehér virágú, piros termésű tövises cserje; *Crataegus Az ěrdőj szjélin sok a galagonya* (D); **2.** ennek termése *A galagonya jóq a szivre* (B)

galagonyagomba *galagonyagomba* [~t, ~k, ~ja] fn tövisalagomba: *Rhodophyllus clypeatus A galagonyagomba májuzsba terem* (Té)

galagonyarózsa *gálagonyaróúzsá* [~t, ~k, ~ja] fn futórózsa *A fálrá gálagonyaróúzsá fut* (Nd)

galaj *galāj* [-t, -ok, -ja] fn sárga v. Fehér, bugás virágú réti gyógynövény; *Galium A galaj a sáncpártokon nyőj* (Pk) Vö: **szentantaltüze**

galamb *galamb* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** szürkésbarnás tollazatú, vadon élő v. tenyésztett madár; *Golumba A galamb a párjával jél* (Rf); **2.** ennek húsa mint étel *Galambot fogol enni* (Gl); **3.** vkinek a -ja: kedvese *Mehecc a galambbotho* (Bk) [] *Várja, hogy a súd galamb a szájába repű-jön 'tétlenül várja a jó szerencsét'* (K); *Szelid, mint a galamb 'nagyon szelid'* (Kb); *Szereti, gelice a buzád, galamb a párját 'nagyon szereti'* (Tát)

galambász *galambász* [-t, -ok, -ja] fn galambokat tenyésztő ember *A sógor is nagy galambász* (Csp)

galambfióka *galampfijóúka* [~t, ~k, ~ja] fn (vál) a galamb kicsinye, kisgalamb *A galampfijóúkákat iteti az annyok* (Pk)

galambgomba *galamgomba* [~t, ~k, ~ja] fn nagy termetű, fehér v. színes (zöld, lila, pirosas) tetőjű ehető gomba; *Russula A galamgomba nem jó aszāni* (G) Vö: **gajagomba, galambka, holubinka, galanygomba**

galambka *galampka* [~t, ~k, ~ja] fn galambgomba *A haranglábi ěrdőjbe sok a galampka* (Hl)

galambkasaláta *galampkasaláta* [~t, ~k, ~ja] fn galambbegy *A galambsaláta sárgát virit* (Kg) Vö: **galambsaláta**

galambleves *galambleves* [-t, -ek, -e] fn galamb húsból főzött leves *Galamblevest kē főjēni a betegnek* (Bf)

galambősz *galambőjűsz* mn teljesen ősz *Tis-ta galambőjűsz a haja a vīnembērnek* (Bt)

galambsaláta *galampsaláta* [~t, ~k, ~ja] fn (növ) galambbegy; *Valertanella Te-lefutotta eszt a főjēdet a galampsaláta* (Pk) Vö: **galambkasaláta**

galambszürke *galampszürke* mn világos kékecsszürke *Szib galampszürke kesz-kenőjűd van* (Kd)

galambtojás *galamptojás* [-t, -ok, -a ~ -a] fn a galamb fehér tojása *Kiesett a dudzbul egy galamptojás* (Ng)

galand *galand* [-ot, -ok, -ja] fn (rég) keskeny szalag, pántlika *A jányok a hajokat galandā fogják össze* (Np)

galandféreg *galantféreg, galantfjéreg, galantfíreg* [-rget, -rgek, -rge ~ -je] fn a bélben élősködő laposféreg *Galantfíregje van tán, azír ojan sovány* (Csl)

galanygomba *gálánygombá* [~'t, ~'k, ~'ja] fn galambgomba *A gálánygombá jó* (Nd)

galáris l. **kaláris**

galéria *galérija* [~'t, ~'k, ~'ja] fn 1. karzat *A kamora galériáján tarcsuk a befőűttököt* (Fra); 2. árkádos folyosó *Javitani kel a galériját a bányatetőn* (Asz)

gálét *gálét* [-ot, -ja] fn lágyabb vasak edzésénél használt folyadék *Az edzőükádba gálét van* (Csf)

gálic *gálic* [-ot, -ok, -ja] fn rézgálic *Éfogyott a gálicom* (Be)

galláris l. **kaláris**

gallárisos *gallárisos* mn a szabályosnál erősebben sodort, ezért burkosodó *Ha túl erőűssöm mekfonnyák a fonalat, gallárisos* (S)

gallér *gallér, gallír* [-t, -ok, -ja] fn 1. ingnek, ruhának, kabátnak a nyak körüli szegő v. visszahajló része *Fejjír gallír van a ruháján* (Tg); 2. állat nyakát körbe fogó csík v. elálló tollazat *Mijen gallérja van a galambnak!* (Bá); 3. a gomba tönkjét a kalap alatt övező képződmény *A pecsérkének is van gallérja* (Np) [] *A gallér mögé öntyük 'megisszuk'* (R); *A gallérja megé hánnya az ítélt 'kapkodva eszik'* (Sz); *Elkapta a gallírját 'elcsípte, megfogta'* (Tát)

gallérkabát *gallérkabát* [-ot, -ok, -ja] fn pelerin *Mos sokan hordanak gallérkabátot* (Bo)

gallérpánt *gallérpánt, gallírpánt, gallérpáqnt* [-ot, -ok, -ja] fn galléru szolgáló v. azt helyettesítő szegély *Gallérpáqnt ván á szvetteremen* (Br)

galóca *galóca* [~'t, ~'k, ~'ja] fn fehér lemezű, galléros tönkü, varas tetejű, több fajában mérgező gomba *Éjn semijen galócát nem merek szedni* (He)

galuska *galuska, haluska* [~'t, ~'k, ~'ja] fn 1. keveréssel készített, apróra szaggatott főtt tészta *Haluskát csinátam a levezsbe*

(Bt); 2. szélesre metélt gyúrt tészta *A galuskát mákkoson, lekvároson esszük* (Bó)

gálya *gája* [~'t, ~'k, ~'ja] fn evezővel hajtott nagy hajó *Rjégen sokan raboskottak gájákon* (Csp)

gályarab *gájarab* [-ot, -ok] fn (tört) gályarabságra ítélt személy *A gájarabok igen sokat szenvedtek* (Kg)

gally *gāj* [-at, -ak, -ja] fn 1. vékony faág *Az āsój gajakot le kējn vágni ērű a fārű, mer igen árnyikol, nem nyőű alatta semmi* (Tát); 2. gallyfa *Hozz a tűzre gaját* (Sz); 3. rőzse *Gaját szettünk a tűzrakásho* (Tú)

gallyal *gajāl* [-ok, -sz, -t] ts ige galylyaz *Apád a fād gajali, amit kívágott* (Tg)

gallyfa *gājfa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn tüzelőnek felvágott fa *Nyáron gājfávā tűzelek* (Nbe)

gamba *gamba* [~'t, ~'k, ~'ja] fn vastag, duzzadt ajak *Jój nagy gambája van* (Bf)

gambojég *gambojég* l. **gombolyag**

gamó *gamój, gámój* [-t, -k] fn 1. sárba járáskor használt kb. 50 cm magas eszköz, amely fából készül *Gámójn jājrták ezelőtt a fíjuk a fálubá* (Nd); 2. (pej) láb *A fene a gamójdot!* (Fr)

gamóujj *gámóujj* [-at, -ak, -a] fn lábujj *Fāj a gámóujjám* (Nd)

ganaj *ganāj, ganēj* [-t, -ok, -ja] *ganēj* [-t, -k, -ja] fn 1. állati, ritk. emberi ürülék *Vigyáz, ne lípj a ganājba* (Bt); 2. isállótrágya *Eriggy az ójlba, takarics ki a ganēj* (Fr); 3. trágyadomb *Vit ki a szemetet a ganājra!* (R); 4. alávaló, rongy ember *Egy ganēj fog velem így beszíni!* (Si)

ganajdomb *ganājdomb, ganējdomb, ganéjdomb* [-ot, -ok, -ja] fn trágyadomb *Oda való ez má, a ganéjdombra* (Bs)

ganajgomba *ganājgombá* [~'t, ~'k, ~'ja] fn csiperke *A szümőűcsöd ganājgombáqvál kend be – lemegy* (Br)

ganajgödör *ganājgödör, ganéjgödör* [-dröt, -drök, -dre] fn földbe ásott gödör, amelybe a trágyát kihordják *A ganéjgödöröt azjér ássák, hogy ne fojjon ki a ganéjléj* (Bs)

ganajhányás *ganājhányás, ganéjhányás* [-t] a trágya kihordása az istállóból *A ganājhányáshoz targonca kel vaty sorogja, ha ketten csinálják* (R)

ganajhányó *ganājhányó, ganéjhányó* mn ganaj eltakarítására szolgáló *Hozd ide a ganajhányó villát!* (Sz)

ganajhordás *ganājhordás, ganéjhordás* [-t] fn a trágya kihordása a mezőre kora tavasszal, késő ősszel v. télen *Né néj montá mindjék, hogy ű ganājhordáskor született* (Sz)

ganajkaparó *ganājkaparó, ganéjkaparó* [-t, -k, -ja] fn derékszögben meghajlított, 2–3 lapított ágú, hosszabb nyelvű eszköz, amellyel a szekérről a trágyát lekaparják *Ganājkaparóval etyketőőre le lehet terhēni ety szekēr ganajt* (Kg)

ganajlé *ganājlé, ganéjlé* [-levet, -je] fn trágyalé *Ki kē hōrdani a ganājlevet, mer fójik a hidláson* (Sz)

ganajlik *ganājlik* [-ott] tn ige (háziállat) bélsárt ürít *Beteg ez a tehen, nem ganājlik má reggētül* (R)

ganajoz *ganajoz, ganéz* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** trágyáz *Ganajozni kéjne a kērtet* (Bf); **2.** trágyától megtisztít *Az őlad ganajozom jéppen* (Np)

ganajterítés *ganéjterítés, ganajterítés* [-t] fn a trágya szétszórása villával a trágyázandó földre *A ganéjterítés nem nehéz munka* (D)

ganajtúró *ganajtúró, ganéjtúró* [-t, -k, -ja] fn (mn-i ign is) trágyában lévő bogár; *Geotropus mutator* *A ganéjtúró a ganéjba fészkel* (G)

gáncs *gáncs* [-ot, -ok, -a] fn vkinek elbuktatása oly módon, hogy lábunkat v. Botot a lábába akasztunk *Evvē a bottā vetet neki gáncsot* (Ksz)

gáncsol *gáncsol, gánycsol* [-ok, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige gáncsot vet *Aki gáncsol, asz megverük* (Ksz)

gáncsos *gáncsos, gancsos* mn **1.** csám-pás, akinek a lába összeér járás közben *Ahoz a gancsos fíjuhoz nem megyek* (Bs); **2.** görcsös, göcsörtös *Csunya gáncsos a petre-sejem, nindz benne sima ety se* (Sz)

gané l. **ganaj**

ganédomb l. **ganajdomb**

ganéhányás l. **ganajhányás**

ganéhordás l. **ganajhordás**

ganélé l. **ganajlé**

ganételep *ganéjtelep* [-et, -ek, -je] fn trágyatelep, az a hely, ahol a trágyát összegyűjtik *A ganéjtelepen sok ember dóggozik* (Np)

ganéterítés l. **ganajterítés**

ganétúró l. **ganajtúró**

ganévidla *ganéjvidla* [~t, ~k, ~ja] fn a trágya eltakarítására szolgáló vasvilla *Utánnad vágom eszt a ganévidlát* (Bf)

ganéz l. **ganajoz**

gang *gang* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** nyitott folyosó *Seper le a gangot!* (Csl); **2.** előszoba *A gang padlója cémentes* (Pf); **3.** terasz *A gangon ebjédelünk* (Np); **4.** tornác *Tapasz-szam fē a gang főggyít?* (Bt)

gangarodik *gāngárodik* [-ott] tn ige kunkorodik, göndörödik *A hája csigāqbā gāngárodik* (Nd)

gangas l. **gangus**

gangos¹ *gangos* mn (rég) büszke tartású *Igen gangos jány vóyt ű bizony* (Ko)

gangos² *gangos* mn ganggal ellátott *Ot laknak abba ja gangos házba* (E)

gangréna *gāngréjā* [~t, ~k, ~ja] fn mandulagyulladás *Gāngréjāqja vān, ki kel venni ā māndulāqjāqt* (Nd)

gangus *gangus, gangas* [-t, -ok, -sa] fn horgas bot, amellyel a kihajló ágakat húzzák közelebb gyümölcszedéskor *Ad má fē a gangast, nem tudom elírni eszt āt āgat* (S)

gangusz *gangusz* [-t, -ok, -a] fn horgas végű bot, amellyel a kazalból a szalmát húzták *Rjēgen gangussā huszták a szāmāt* (Nbe)

ganóc *ganóyc* [-ot, -ok, -ja] fn kanóc *A lámpāba eljégett a ganóyc* (Hl)

gantell *gántell* [-t, -ek, -ja] fn súlyzó *Vet két ötkilqās gántēlt* (Br)

ganycsos l. **gáncsos**

garaboj *garaboj* [-t, -ok, -ja] fn füles kosár *Hoz be egy garaboj fāt* (Bo)

garabonciás *garabonciás* [-t, -ok] fn (rég) bűbajos, ördögökkel cimboráló személy *Tān a garabonciások járnak kint* (Csn)

garád *garád* [-ot, -ok, -ja] fn 1. földhányásra ültetett élősvévény *A kecske a garádot legeli* (Gl); 2. túskebozót (utak mentén) *A garát teli van ibójává* (Csf)

garad l. **garat**

garádics *garádics, grádics* [-ot, -ok, -a] fn 1. lépcső *Szib grádics vezet a házba* (S); 2. rossz nyírás miatt egyenlőtlen hosszúságú haj *Garádicsot nyírt a fejemre az a dili* (Mi); 3. padlásra vezető létra *Nagyon billeg ez a grádics* (P); 4. hosszú, általában nyitott folyosó *A fazikat vid be a garádicsba!* (Bú)

garancia *garancija, garancijó* [~t, ~k, ~ja] fn 1. jótállás *Garancijává vette a tévét* (Ti); 2. várt eredményesség *Nincs a dolognak semmi garancijója* (Nd)

garas *garas* [-t, -ok, -a] fn (rég) aprópénz *Nincs egy garasom se* (Ba)

garaséró *garasirő* mn egy garas értékű, kevés *Nincs egy garasirőjű vagyona se* (R)

garaska *garaska* [~t, ~k, ~ja] fn bájarc, szépecske; *Coreopsis verticillata* *A garaska szíp sárgát virít egész nyáron* (Sz)

garasos *garasos* mn fősvény, szűkmarjú *Úkeme mindig ojan garasos vójt* (Gl)

garasoskodik *garasoskodik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige pénzügyekben kicsinyeskedik, *Nem garasoskodott ajándikkal* (Si)

garaszol *garasól, garaszál* [-ok, -ős ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige vmely területet gyomlál, füvektől megtisztít úgy, hogy a kapát húzva a föld felszínén elvágja a gyökereket *Est a riszt szírójnek garaszolom* (R)

garaszolás *garaszolás, garaszolás* [-t, -a] fn a garaszol ige cselekvése *Mán ezekre az utakra is ráférne ety kis garaszolás, itt a virágágyak közt* (Sz)

garat *garat, garad* [-ot, -ok, -ja] fn 1. a szájüregnek a gége felé folytatódó része *Gyuladagzsbá vān āz egész tōrkā meg ā gārāggjá* (Nd); 2. malmok, darálók tölcseírszerű része, amelybe a magot öntik *A garat szája zárva van* (Csf) □ *Felönt a garatra 'berűg'* (A)

garázdálkodik *garázdálkodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige pusztít, rombol, erőszakoskodik *Valami banda garázdálkodik a környéken* (Be)

garázs *garázs* [-t, -ok, -a] fn 1. gépkocsikat karbantartó üzem *A buszt behúzták a garázsba, mer ēromlott* (Mi); 2. gépkocsiszín *Garázs is van az udvarán* (Ke)

garbó *garbó* [-t, -k, -ja] fn visszahajtott magas nyakú pulóver *Mos mindenki garbóba jár* (Np)

gárd l. **gárda**

gárda *gárda* [~t, ~k, ~ja], *gárd* [-ot, -ok, -ja] fn 1. sereg, alakulat *Ű vójt a gárda trombitássa* (Csl); 2. csoport, közösség *Az a női gárda mind ojjan* (Th); 3. fegyveres karhatalmi alakulat *Vártuk a verezs gárdát* (Bb)

gardigán *gardigány* l. **kardigán**

gárdol *gárdöl* [-ok, -ős ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige kútnak (fából, deszkából) kávét csinál *Mán ki van ásvál a kut, hōgnap foguk gárdolni* (R)

gárdolat *gárdolat, gárdalat* [-ot, -ok, -ja] fn kútkáva *Akár a kudba, akár a gárdalatra – mindegy* (Vs)

garmadával *gärmadávā* hsz nagy mennyiségben *Hosztak oda mindenfélét garmadávā* (E)

garnírun *garnírun*, *garnérung* [-ot, -ok, -ja] fn körítés *Garnérungnak jóy lesz krumpli?* (Bo)

garnitúra *gärnitura* [~t, ~k, ~ja] fn 1. összetartozó bútorok együttese *Új gärnitúrát vettek a hálóba* (Tk); 2. készlet, felszerelés (fehérenmű, ruha, eszközök stb.) *Kéd gärnitúrát hímesztem a konyhába* (Ksz)

garníz *garniz* [-t, -ok, -a] fn stukkó, a ház külső falára felvitt kiemelkedő díszítőminták *Eccerüb garniz is mektette vōyna, de ha nekik ijen cifra kēletett* (Csf)

garnízhúzó *garnízhuzó* [-t, -k, -ja] fn stukkódísz, párkány készítésére alkalmas forma *Ehez gärnízhuzóy kē* (Vs)

garnizon *garnizon* [-t, -ok, -ja] fn helyőrség *Ēn is odakerütem a gärnizonnā* (Csn)

garral *garral* hsz nagy~: nagy hangon, hangoskodva *Nagy garrā ígírgette, hogy mekcsináli* (Ko)

gasztrom l. **gasztronom**

gasztronom *gasztronom, gajsztronom, kajsztronom, gasztrom, kajsztrom* [-ot, -ok, -ja] fn (új) élelmiszerbolt *Az új gasztromba vettem a vaját* (Nbe)

gát *gát* [-at ~ -ot, -ak, -ja] fn **1.** víz elfolyását v. kiáradását akadályozó építmény *Elvitte a víz a gátat* (Tg); **2.** (mesterséges) akadály (vminek az aljában) *Az nem ismer gátat, megy mindenem keresztül* (Ke); **3.** a lejtős hegyoldalon teraszosan kiépített szőlőföld *Nagyon rossz a gátot kapáni, mer köves* (Gy) [] *Gátat vet 'akadályoz'* (J)

gáter l. **gatter**

gátol *gátol, gátal* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** akadályoz, hátráltat *Csag gátol a munkám-ba* (Km); **2.** gátat emel *It fogok gátáni* (Kd)

gátszakadás *gátszakadás* [-t] fn a parti gát átszakadása árvízkor *Kimentek a gátszakadáshoz* (E)

gatter *gátér* [-t, -ek, -je] fn **1.** keretfűrészt *Majd a gáter fűrészt deszkának eszt a rümközt* (R); **2.** fűrésztelep *Hosztunk fát a gáterű* (D)

gatyá *gatyá* [-'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** (rég) nadrág helyett viselt, gazdagon ráncolt férfiruhadarab *Rígem bü gatyába jártak a férfijak* (T); **2.** alsónadrág *Télen is rövid gatyát hordok* (Ng); **3.** sportnadrág *Pirozs gatyába fodbalozik a csapat* (Nbe); **4.** (pejor) nadrág *Mán nincs ety tisztességes gatyám, amit felvegyek* (Kd); **5.** tollazat, fehér folt az állat csüdjén, *gatyó* *Mijen gatyája van ennek a galambnak!* (Bo); **6.** sűrű levélzet a dohány-szár alján *A dohány gatyája sáros az essőtől* (Fp) [] *Felkötí a gatyáját 'nekigyürkőzik vminek'* (R); *Gatyába ráz 'megfegyelmez'* (Tát); *Jóy hejre tette a gatyáját 'jó helyre nősült'* (Tg); *Ugy ál rajta, mint tehenen a gatyá 'nem áll jól neki'* (Si)

gatyabaj *gatyabáj* [-t, -ok, -a] fn nemi betegség *Valami gatyabaja vam biztoson* (Ng)

gatyagallér *gatyagallér, gatyágállír* [-t, -ok, -ja] fn gatyakorc *Mágon á gatyágállírt is mekcsináltam* (Nd)

gatyakorc *gatyakorc, gatyagorc* [-ot, -ok, -a] fn a gatyá felső szegélye *Mekhu-zódod benne, mind gatyagordzba a balha* (Ti)

gatyamadzag *gatyamadzag* [-ot, -ok, -ja] fn a gatyá összehúzására a korbba húzott zsinór *Gatyamadzagvā van kötve a gatyám* (Dr)

gatyás *gatyás* mn **1.** gatyát viselő *Jöttek azok a gatyás aratók* (Ts); **2.** tollas, foltos csüdű, *gatyós* *Van ety pár gatyás galambom* (Tá); **3.** alul sűrűn leveles szárú *Mijen gatyás ez a dohány!* (T)

gatyaszár *gatyaszár* [-t, -ak, -ja] fn **1.** a gatyának a lábat fedő része *A fűl gatyaszára elszakatt* (Kg); **2.** gatyá *Nyárba csag gatyaszárba jártak* (Pf)

gatyáület *gatyáület, gatyáület* [-et, -ek, -e ~ -i] fn a gatyá ülepe *A gatyáületen egy jekte-len naty főtt vót* (Fra)

gatyázik *gatyázik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** piszmog *Ne gatyázz annyit avvā a biciklivē* (Bá); **2.** mellébeszél *Ne gatyáz, mont ki, amit akarsz* (E)

gatyó *gatyó* [-t, -k, -ja] fn tollazat, fehér folt az állat csüdjén *A lú két esőtű lábán gatyó* van (T) Vö: **gatyá** **5.**

gatyós *gatyós* mn tollas, fehér foltos csüdű *Sok itt a gatyós tyuk* (Csf)

gavallér *gavallér, gavallér, gavalír* [-t, -ok, -ja] fn **1.** udvarló *Vam mán gavallér-rod?* (Bcs); **2.** bőkezű, szívesen fizető személy *Nagy gavallér az öreg, mindig fizet ety pohár pájinkát* (Ko)

gavalléros *gavalléros, gavalléros, gavalléros* mn gavallérhoz illő *Gavalléros ember, mindjég nyakkendőt hord* (Z)

gáz *gáz* [-t, -ok, -a] **I.** fn **1.** gyom, dudva *Eligettük a gázt* (Tát); **2.** szalmaszál *Lesz elég gáz a jószágnak* (B); **3.** dűgvány *Elbújt a nyúl a gázba* (R); **4.** apró szemét *Valami gáz esett a kannába* (Sz); **II.** mn alávaló, galád *Ijen gáz módon bántak ē vele* (Z)

gáz *gáz, gájz* [-t, -ok, -za] fn **1.** fűtésre, világításra használt légnemű anyag *Má kifogyott a gájz, hozatni kē* (Be); **2.** robbanómotor porlasztott üzemanyaga *Bevettem a gájzt* (Mi); **3.** harci gáz *A gáztű is védekezni kē a katonáknak* (Gl); **4.** gáztűzhely *A gázon etykettőre mekfőül minden* (Nbe)

gázamaszka *gázmaszka, gázmaszk, gájzmaszka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn gázálarca *Mindenkinek van gázmaszkája is a gyárba* (T)

gázballon *gázballon, gázbalon* [-t, -ok, -ja] fn gázpalack *Má üres a gázbalon* (Mi)

gázcső *gázcsőű gázcsű* [-csövet, -csövek, -csöve ~ -csűje] fn a gázt fogyasztás helyéig vezető cső *E jóú lez gázcsűnek* (P)

gazda *gazda* [-t, ~k, ~ja] fn 1. vminek a tulajdonosa *Nindzs gazdája ennek a lapának?* (Tg); 2. (rég) családfő, apa *Nincs ithun a gazda, éjn nem adok oda semmit* (Bó); 3. gazdálkodó ember *A gazdának vetőmagot attak* (Té); 4. munkavezető *Ki a gazda a bandába?* (Ti) □ *Gontalan gazdának hanyag a cseléjgyve* 'rossz vezető mellett a beosztott is lusta' (Nbe)

gazdabiztató *gazdabisztatóú* mn jónak ígérkező, látszó, de kevés hasznot hozó *Ebbe a gazdabisztatóú főűdbe nem jérdemes ütetni* (Gy)

gazdaember *gazdaember* [-t, -ek, -e] fn (elav) módosabb parasztgazda *Mind jóú gazdaemberek vóútak* (Ko)

gazdag *gazdag* mn és fn I. mn 1. vagyonos *Gazdag jánt vet feleségűl* (Bó); 2. természeti kincsekben bővelkedő *A Tiszántul gazdag vidjék* (Úh); 3. bőséges, búsás *Gazdagon megajándékoszta* (K); II. fn gazdag ember *A gazdag leniszte a szegint* (Tg)

gazdagodik *gazdagodik, gazdagadik* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] tn gazdaggá válik *Az ember gazdagodik a munkája után* (Rf)

gazdagság *gazdakság* [-ot, -a] fn 1. az az állapot, hogy vki gazdag *A gazdakságot el lehet visēni, csak a szeginsēget nem* (Pk); 2. anyagi javak *Csak a vagyon, csak a gazdakság kelet neki* (Csl)

gazdakereszt *gázdakereszt* [-et, -ek, -je] fn (elav) olyan 17 kévéből álló kereszt, amelynek minden kévéjében két marok van *Messzirű láccották a tállóún a gázdakereszttek* (Nd)

gazdakönyv *gazdakönyv* [-et, -ek, -e] fn (elav) egy-egy család tagjait és ingatlan vagyionát nyilvántartó könyv *A lovakot izz beírták a gazdakönyvbe* (Ng)

gazdaság *gazdaság* [-ot, -ok, -a] fn 1. mezőgazdasági termelési egység *Az álamí gazdaságba dőúgozik* (Bo); 2. gazdasági rendszer *A gazdaság zilát állapotba van* (Mi)

gazdasszony *gazdasszony* [-t, -ok, -a] fn háztartást vezető háziasszony *Jóú gazdaszon lez belőűlled* (F)

gazdátlan *gazdátlan* mn aminek nincs (gondos) gazdája *Ez valami gazdátlan búrán lessz* (Tg)

gázelszívó *gázelszívóú, gázēszivóú* [-t, -k, -ja] fn (mn-i ign is) az égéstermék elszívó berendezés *Felszerētük a konyhába a gázelszívóút* (Sz)

gazember *gazembēr* [-t, -ek, -je] fn 1. jellemtelen ember *Nem vagyok gazembēr* (M); 2. (tréf) kópé *Nagy gazembēr a fijad* (Bo)

gazemberség *gazemberség, gazember-ség* [-et, -e] fn 1. vkinek a gazember volta *Ez mind az ű gazembersége mijat van* (Sz); 2. aljas cselekedet *Sog gazembersēget elkövettek* (Csp)

gazetta¹ *gazetta* [-t, ~k, ~ja] fn kis doboz, kazetta *A gombok a gázettáqbá vágynák* (Br)

gazetta² *gazetta* [-t, ~k, ~ja] fn (új, tréf) újság *Ki lessz írval a neved a gázettába* (Si)

gázfűtés *gászfűtés, gázfűttjés, gázfűtís* [-t, -e] fn gázzal való fűtés *A városogba má gázfűttjés van* (Np)

gázgyár *gázgyár, gájgyár* [-t, -ak, -ja] fn gázpalackozó üzem *A fijam a gájgyárba dőúgozik* (Ko)

gázipulya *gázipuja* [-t, ~k, ~ja] fn törvénytelen gyerek *Mehet má ű is a gázipujájávā* (Gy)

gázló *gázlőú* [-t, -k, -ja] fn folyóvíz átlátható szakasza *A pásztorkunyhőú mēlet van a gázlőú ott áttal lehet menni a vizen* (Tg)

gázmasina *gázmasina, gájmasina* [-t, ~k, ~ja] fn gáztűzhely *Jóú kitanálmány ez a gájmasina!* (Pk) Vö: **gázspór**

gázol *gázol* [-ok, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] tn (és ts) ige 1. vízben, hóban, latyakban lábát emelgetve jár *Térnyik sárba gázōtunk* (Ng); 2. tapos, tipor *Főűdig gázōta a vetist* (Ts); 3. (élőlényt) jármű elūt *Halomra gázōta a libákot az őútōú* (P); 4. durván megsért *A becsületembe gázōt* (Mf)

gázol *gázol* [-ok, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] tn ige gázt elszór, szemetel *Ne gázōj avval a szalmávā* (Bt)

gazos *gazos* mn **1.** gazzal benőtt *Igen gázos a tengeri* (Bf); **2.** szeméttel keveredett *Ki kē szelēni a napraforgóymogot, mer igen gázos* (Csn); **3.** apró gízgázt tartalmazó *Igyá abbul a gázos vízbű* (Tát)

gázos *gázos* mn és fn **I.** mn gázzal szennyezett *Gázos a levegő, nem szabad tüzeget gyújtani* (Mi); **II.** fn gázszerelő *A gázosokná dőgözik* (Csl)

gázosodik *gázosodik* [-ott] tn ige gyorsodik *Igen hamar gázosodik a föld, mer sok az esső* (Csn)

gázvezetés *gázvezeték, gázvezeték, gázvezeték* [-et, -ek, -e] fn gáz továbbítására épített távvezeték *Ott íptik a gázvezeték a határba* (Csl)

gázság *gasság* [-ot, -a] fn **1.** gonoszság *Jaj, annak a gassága vikhetellen!* (Gl); **2.** gázott *Igen sog gasságot csinát* (J)

gázsi *gázsi* [-t, -k, -ja] fn (tréf) munkadíj, fizetés *A tennap kaptam ki a gázsi* (Fra)

gázpór *gáspór, gáspór* [-t, -ok, -ja] fn gáztűzhely *Télen izz gáspórom földök* (Bá) Vö: **gázmasina**

gebe *gebe, gebe* [~t, ~k, ~je] fn **1.** sovány ló *Ijen gebét akarsz venni?* (S); **2.** sovány ember *Egiz gebe lecs, csák á csontyá zörög* (Br) [] *Megy, min Csizmár János két gebéje 'vonszolja magát'* (Sz)

gebeckedik l. **gebeszkedik**

gebed *gebed, gebed* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -t] tn ige döglök, pusztul *Id gebedünk éhen* (J)

gebérnye *gebérnye* [~t, ~k, ~je] fn szárnyasok hétgerince *Eszt a gebérnyét rágom* (Pf)

gebeszkedik *gebeszkedik, gebeszkedik, gebeckedik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige erőlködve ágaskodik, kapaszkodik, nyújtózkodik *Igen gebeckedik, hogy lássom valamit* (T)

gébics *gébics* [-et, -ek, -e] fn fén fészkelő, kis fekete tollú, fehér begyű énekes madár; *Lanius A gébics vékony ágacsábú csinájja a fészket* (Gyu)

gebőce *gebőce* mn nagyon sovány *Kisz gebőcs jánka vótt* (Pf)

gecizik *gecizik, gecizik* [-ek, -el, -ett] tn ige piszmog, vacakol *Mid gecizē vele annyit, csavar rá, osz kiesz* (Tá)

gecskó *gecskó* [-t, -k, -ja] fn kis méretű zsák *Ez á gecskóba izz belefér, ojján keves* (Br) Vö: **hurkos**

gecsma *gecsma* [~t, ~k, ~ja] fn erjesztéssel tartósított takarmány, szilázs *Gecsmát tettē má a márha elibe?* (Csn)

géga *géga, gíga, gíga* [~t, ~k, ~ja] fn gége *A tyuknak a gígáját kē éválni* (Sz)

gége *gége* [~t, ~k, ~je] fn torok, nyelőcső *A gégejét fogik operáni* (P)

géha *géha* [-t, -ja] fn (elav) katonai gázdasági hivatal *A géhára vóud beosztva* (Ba)

géhás *géhás* [-t, -ok, -sa] fn (elav) élelmezési szolgálatra beosztott katona *A géhások sose éjhesek* (He)

gejzemics l. **gezemice**

geleb *geleb, keleb* [-et, -ek, -e] fn a ruha és a mell közötti tér, kebel *A gelebibe tette a lopott ámat* (Bs)

gelegonya l. **galagonya**

gelegonyapille *gelegonyapille* [~t, ~k, ~je] fn galagonyalepke, feketén erezett fehér szárnyú; *Aporia erataegi Foktam egy gelegonyapillét* (Fr)

gelice *gelice, gelicē, gilice* [~t, ~k, ~je] fn gerlice *A gelice a párjával il* (S)

gelicetövis *gelicetövis, gilicetövis* [-t, -ek, -e] fn **1.** sugár here; *Trifolium strictum A gelicetövis agyagozs gyepegbe nyótt* (Kd); **2.** iglice; *Ononis Az utszilen sok a gelicetövis* (Csn)

geller *gellēr* [-t] fn akadályba ütköző lövedéknek irányt változtatott továbbhaladása *Gellērt kapott a gojó* (T)

gelyva l. **golyva**

gém *gém* [-et, -ek, -je] fn **1.** hosszú nyakú és lábú szürke gázlómadár *A gém is költözött madár* (Gy); **2.** kűtgém *Leszakatt a gémről a kölönc* (R)

gémberedik *gémberedik* [-ek, -el, -ett] tn ige hidegtől, zsibbadástól megmerevedik *Mán gémberezik az ujjom attul a hideg visztul* (P)

gémeskút *gémeskut* [-at, -ak, -ja] fn kútágassal működő kút *Nálunk csag gémeskutak vagynak, kerekeskut nincs* (Mf)

gémnyakú *gémnyaku, géjnyaku* mn hosszú nyakú *Minek jársz aval a géjnyaku éjgimeszelőjvél!* (Ti)

generál *generál* [-t, -ok, -ja] fn (új) tábornok *A generálnak vóut a sofőjrije* (Csf)

generális *generális* [-t, -ok, -a] fn tábornok *Vártuk a generálist* (G)

generátor *generátör* [-t, -ok, -ja] fn mechanikai energiát villamos energiává átalakító gép *A generátor hajti a motrot* (Bf)

genge l. **gyenge**

gengetengeri *gengetengeri* [-t, -k, -je] fn zsenge, főzésre alkalmas kukorica *Főűsz-tünk gengetengerit* (Csl)

gengye *gengye* [-t, ~k, ~je] fn rossz, kopár legelő *Kicsapi a juhokat a gengyére* (Vr)

genny *genny* [-t, -je] fn gyulladáskor a szervezetben keletkező fehér v. sárgás váladék *A gyűlisre lilijomlevelet kē tenni, asz kihuzi belőlle a gentyt* (Tg)

gennyedtség *gennyeccsjég, gennyeccsíg* [-et, -e] fn genny *Mint kijöd belőjille a sok gennyeccsíg* (R)

gennyedzik *genyedzik* [-ett] tn ige gennyet ereszt, szivároztat *Méjg mindig genyedzik a sebje* (Kg)

gennyes *genyes* mn 1. gennyező *Csunya genyes tájog van a lábán* (Si); 2. gennyel szennyezett *Ē kē lökni aszt a genyes fáslit* (R)

gennyszívó *genyszívó* [-t, -k, -ja] fn (mn is) kelésre, daganatra helyezett gennyesztő növény *A nyers párádcsom is jójg genyszívójg* (Br)

gennyzacskó *geny-zacskójg* [-t, -k, -ja] fn gennyhólyag *Egy nagy geny-zacskójg vóut a fogának a gyűkrin* (P)

geológus *geolójgus* [-t, -ok, -sa] fn (új) földtani szakember *A geolójgusok kint vannak a határba* (J)

georgina *gejorgina, gejorgona* [-t, ~k, ~ja] fn dália *Váj ki a hējet a georgona kompirjának, mán ěl kēl űlletni* (Sz)

gép *gép, gjép* [-et, -ek, -je] fn vmely sajátos célú gépezet (cséplőgép, vető-, varró-, nyírógép stb.) *Géjppē könnyű a munka* (Fra)

gépágyú *gépágyú, géjpagyu* [-t, -k, -ja] fn önműködő kisebb ágyú *Géjpagyuvā lűt-tjék meg* (Be)

gépcérna *gépcéjrna* [-t, ~k, ~ja] fn varrógépbe való cérna *Nincs ojan jójg gépcéjrnám* (D)

gépél *gépēl, géjpel*, ts ige 1. varrógépen varr *Mos kezdem gépēni a bluzzodot* (Bk); 2. cséplőgépen csépel *Géjpelik a buzát* (Rf); 3. kapálógéppel megművel *Mán a kert alad géjpelik a tengerit* (Pk); 4. írógépen ír *Má leírta, csag géjpēni kē* (Gy)

gépelés *gépélis, géjpeljés* [-t, -e ~ -e] fn 1. gépen varrás *Az összeállítása nehéz a ruhának, a géjpeljésse mán hamár megyen* (Rf); 2. cséplés géppel *Ennyike buzának a géjpelisse nem tárt sokkájig* (Ng); 3. ált. géppel végzett művetet *A szöveg géjpeljésse is időjbe telik* (Bá)

gépes *géjpes, gépes* [-t, -ek, -se] fn (mn is) 1. cséplőgéptulajdonos *A géjpes sokat mekkeresett a géjppē egygy-egy nyáron* (Fp); 2. húsdarálón formázott sütemény *Nemigen szeretem ā géjpest* (Br)

gépész *gépész, géjpiész*, *géjpiész* [-t, -ek, -e] fn 1. gépkezelő szakember *A géjpiész egész nap a géj mellett áll* (Fra); 2. gépjavitó iparos *Hijhatod a géjpiészt, hocs csinájja meg* (Ko)

gépgyár *géggyár, géjgyár* [-at, -ak, -a] fn gépeket készítő gyár *Mán othatyad a géggyárat?* (Mi)

gépház *gépház, géjpház* [-at, -ak, -a] fn gépek elhelyezésére szolgáló üzemszész v. kisebb melléképület *A malom géjpházja má düledeszőjffjbe van* (Fp)

gépi *gépi, géjpi* 1. géppel kapcsolatos *A gépi munkánál igen kē ügyēni* (Bá); 2. géppel készült *Jó a gépi sonka is* (Mi); 3. géppel végzett *A gépi szántás mije, mint ha ekēv szántik* (Ksz)

gépkocsi *gégkocsi, géjpkocsi* [-t, -k, -ja] fn (vál) autó *A sőfőj géjpkocsin jár* (Ke)

gépmeister *gépimestēr, gépmestēr* [-t, -ek, -je] fn a hajtómű karbantartásáért felelős személy *A gépmester igem figyēlmes vóut* (Sz)

gépfegyver *gépfigyver, géjfigyver* [-t, -ek, -e] fn (vál) géppuska *Gépfigyverbű tüzētek rá* (Bá)

géppisztoly *géppisztòj, géppisztòj* [-t, -ok, -ja] fn sorozatlövésre is alkalmas kézi tűzfegyver *Mekkaptuk a géppisztòjt* (Bsz)

géppuska *géppuska, géppuska* [-'t, ~'k, ~'ja] fn hosszú sorozatok lövésére alkalmas önműködő tűzfegyver *Leattak ety sorozatot a géppuskából* (Csl)

gépszíj *gépszíj, gépszíj* [-t, -ak, -a] fn gép kerekeinek meghajtására való szíj *A gépszíj hajtja a csíplőűgépet* (Bf) [] *Elkapta a gépszíj 'bajba került'* (E)

géptakaró *géptakaró* [-t, -k, -ja] fn varrógép letakarására használt terítő *Ki fogom má mosni a géptakarót* (Pk)

gér *gér* [-t, -ek, -je] fn átlósvágás *Gért kél vágni ère a lécre* (Sz)

géra *géra* [-'t, ~'k, ~'ja] fn vékony jég-reteg a víz felületén *Mán imitt-amod géra van a vízen* (Sze)

gérágaz *gérágaz* [-t, -ok, -za] fn bürök *Sok gérágaz van a kèrbe* (Úh)

gérázik *gérázik* [-ott] tn ige a víz fel-színén vékony jég-reteg képződik *Má gérázik a víz* (Sze)

gérbe *gérbe* [-'t, ~'k, ~'je] fn átlósan vágott lécs, amellyel a padlózatot a falnál körülszegik *A gérbéből belement ety szálka a kezibe* (Mi)

gérbic *gérbic, gérbíc, gírbíc, gerbic* mn sovány *Éjn is ojan gírbídz gyèrmek vóutam* (Kg) Vö: **gérvic**

gerdó *gerdó* mn 1. sovány *Ojjan gèrdó* ez a malac, *hijába eszik* (Sze); 2. ösztö-vér, csontos (hús) *Vettem ety kilát ebből a gèrdóbú* (Bó)

gereben *gereben, gerebeny* [-t, -ek, -je] fn kender, len rostjainak fésülésére, tisztítására való fogazott eszköz *Három fo-ka kitört a gerebenynek* (Csn)

gerebenel *gerebenel* [-ek, -sz, -t] ts ige gerebenez *A szomszédasszont is áthijom gerebenelni* (Be)

gerebenez *gerebenez, gerebenyez* [-ek, -el, -ett] ts ige gerebennel fésül, tisztít *Kéj-cèr gerebenyesztem eszt a szósz, a csepűje mégis pozdörnyás* (Sz)

gereblye *gerebje* [-'t, ~'k, ~'je] fn 1. el-hullajtott széna, szalma, lom összegyűjtésé-

re való fogazott, nyeles faeszköz *A kazal melet van a gerebje* (Ko); 2. talaj egyengetésére szolgáló vaseszköz *Gerebjévè kè mektörni a rögököt* (Si); 3. gépnek ilyen része *Erromlott a kaszálóűgép gerebjéjje* (Ng) Vö. **grabla**

gereblyefog *gereblyefog* [-at, -ak] fn a gereblye foga *Megint kitörtél egy gereblyefogat* (Bf)

gereblyél *gerebjél, gerebjél* [-ek, -sz, -t] ts (tn is) ige gereblyéz *Egész nap gerebjél-tem a lúherefőűdet* (Ho)

gereblyélés *gerebjélés, gerebjélis* [-t, -e] fn 1. az a cselekvés, hogy gereblyéznek *Méjék hátra van a gerebjélés* (Pf); 2. a gereblyézéssel összegyűjtött széna, búzaszá-lak stb. *Szedd össze a gerebjélist* (R)

gerembóda *gerembóda* [-'t] fn körbe-fogás *Elszídültem a gerembóudába* (Tg)

gerembódásodik *gerembódásodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige kissé megszédül, mintha fo-rogna a feje *Gerembódásodik minden nap az öreg, nemsokkájik huzi mán* (Sz)

gerembódázik *gerembódázik* [-ok, -ol, -ott] tn ige kitárt karral körben forog *A puják egíz dilután gerembódásztak* (R)

gerenda *gerenda, gèrènda* [-'t, ~'k, ~'ja] fn 1. négyélűre fűrészelt hosszú, vas-tag szálfa *Ezek a gèrèndák elíg újak* (E); 2. ugyanez mint épületelem *Le kél mosni a padlást meg a gerendákat is* (Kg)

gerendaszabás *gerendaszabás* [-t] fn a gerenda felhasználásánál, darabolásánál a vágási helyek pontos bemérése *A gèrènda-beszabással má megvógnánk* (Ho)

gerendely *gerendéj, gerendőű* [-t, -ek ~ -k, -e] fn 1. ekegerendely *A gerendőűre van erőűsitvel a csoroszja* (Pf); 2. a borona bor-dája, amelyben a fogak vannak *Megakatt egy gerendéj a csobagba* (Bs)

geréz *geréz, geréű, gerjész, geriz* [-t, -ek, -je] fn gerezd *Egy gerjész szóűllőűt megeszek* (Mu)

gerezd *gerezd, geréűd, gèrizd* [-et, -ek, -je] fn 1. gömbölyded termésnek (hagyma, narancs) elkülönülő, kifejtethető része, cikk *Tegyéj bele egy geresz fokhagymát* (He); 2.

szőlőfürt *A lekszeb gerjé-zeket ētesszük téjlljére* (Gy) Vö: **gerinc**

gerezdválogatás *geré-zválogatás* [-t] fn virágzás után a szőlőfürt fejletlen szemeinek kicsipkedése *Itt az ideje a gerez-zválogatásnak* (Mu)

gerezna *gerezna* [~t, ~k, ~ja] fn kikészíthető lenyúzott állatbőr *A nyúlnak a gereznája is jértjék* (Fra)

gerhes l. **girhes**

gerinc *gerinc, gerjénc, gerincs* [-et, -ek, -e] fn **1.** hátgerinc *Megroppant a gerjéncem* (Z); **2.** építményen az összefoglaló lapok találkozása *Jólul céjmenteztük be a tetőjgerincit, hogy be ne fojjon az essőj* (E); **3.** szőlőfürt *Típjé má le nekem is egy gerinc szőjllőjt!* (G)

gerincfűrész *gerincfjriész, gerincfjrisz* [-t, -ek, -e] fn a deszka oldalán kiképzett alakzatok befűrészelésére való fűrész (vezető vonalzó mellett dolgoznak vele) *A gerincfjriészszē nem könnyű dőjgozni* (Tk)

gerincgyalu *gerindzgyalu, gerindzgyalólőj* [-t, -k, -ja] fn hornyot készítő gyalu *A gerindzgyaluvā is lehet mjéjéjéjést vāgni* (Ti)

gerincszerép *gerincsserep* [-et, -ek, -je] fn a tetőgerinc fedésére alkalmas kúpos szerép *Hoszhatod a gerincsserepeket* (Sz)

gerjed *gērjed* [-ek, -el ~ -sz, -d] tn ige **1.** (tűz) gyullad *Nem gērjed ez a tűz, hijába fíjnom* (R); **2.** (érzelem, indulat) támad, keletkezik *Naty harag gērjed benne* (He); **3.** ~ vmire: elragadja az indulat *Attú majd szerelemre gērjed* (Csl)

gerjedezik *gērjedezik* [-ek, -el, -ett] tn ige **1.** lassan gerjed *Mán gērjedezik a tűzecske* (Bf); **2.** érzelemtől hevül *Örömrē gerjedesztem osztán* (Csl)

gerjeszt *gerjeszt* [-ek, -el, -ett] ts ige **1.** tüzet gyújt *Gerjezd meg a tüzet* (R); **2.** érzelmet, indulatot kelt *Haragra gērjesztette az öreget* (J)

gerjesztő *gērjesztőj* [-t, -k, -je] fn (mn-i ign is) gyújtós *Jőj száraz gērjesztőj hát hamār meggyul a tűz* (Pk)

gerle *gērle* [~t, ~k, ~je] fn (vál) vadgalamb *Leszalt a gērle a fára* (De)

gerlice *gērlice, gelice* [~t, ~k, ~je] fn (vál) vadgalamb *Reggē óta lessük a gelicéjket* (Csp) Vö: **gelice, görice**

germózik *gērmozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige piszmog, elbabrál *A krumplivā gērmozok* (Tr)

gérokk *gérókk* [-ot, -ok, -ja] fn (pejor) ruha, kabát *Vezs le a gérókkod* (Np)

gersli *gērslī* [-t, -k, -je] fn hántolt búza-v. árpakása *Gērslivē tőjtöttük a káposztát* (T)

gerslipaszuja *gerslipaszuja* [~t, ~ja] fn apró szemű, fehér bab *Gērslipaszuját főjzók nektek* (Bf)

gerslipaszuly *gērslipaszuj* [-t, -ja] fn apró szemű fehér bab *A gerslipaszuj, a mán jőj levesnek!* (Mi) Vö: **zsidipaszuj**

gerslis *gērslis* mn gerslivel főzött *Gerslis káposztát kéjne főjzeni* (Pk)

gérveső *gērjvēsőj, gērvisőj* [-t, -k, -je] fn háromszög alakú véső *Ehez gērjvēsőj kē* (V)

gérvic *gērvic* mn gérbic *Nem is vágyok oján gérvic, mint te!* (Br)

gérvinkli *gérvinkli, gírvincli* [-t, -k, -je] fn mozgatható szögelő derékszög, hosszabb szára stabil, a rövidebb hosszszanti irányban mozgatható *A gírvincli az ajtójkeret összeresztésishez kē* (Té)

geseft *geseft* [-et, -ek, -tye] fn üzlet, nyereszkedő ügyelet *Ez jőj geseft vőj!* (Si)

geszt *geszt* [-et, -ek, -je] fn a fatest belső része *Ha a fának kemjény a gesztye, szjép figurákat lehet esztērgájozni belőjille* (D)

gesztenye *gesztenye, gesztinye* [~t, ~k, ~je] fn **1.** a szelídgesztenye termése *Éjn szeretem a sūd gesztenyējt* (Si); **2.** szelídgesztenyefa *Jőj termett a gesztinye* (Sz); **3.** vadgesztenye *A gesztinye jőj hasmenistül* (R); **4.** vadgesztenyefa *Kiváktuk a vīn gesztenyējt* (P)

gesztenyebarna *gesztenyebārna* mn a gesztenye színéhez hasonló barna *Egjšz kiskorátú szjēb gesztenyebārna haja vőj* (Bó)

gesztenyefa *gesztenyefa, gesztinyefa* [~t, ~k, ~ja] fn az a fa, amelyen a gesztenye terem *Szjijjēhasította a villām a gesztinyefát* (Bó)

gesztenyeszín *gesztenyeszin* mn gesztenyebarna *A szeme kjék, a haja gesztenyeszin* (Hl)

gesztikulál *gesztikulál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige beszédét taglejtésekkel kíséri *Ne gesztikuláj, kivered a szemem* (Sz)

gethel *gethl* [-ek, -ész ~ -sz, -ét ~ -t] tn ige göthöl *Mijóutta ismerem, mindig így gethēt* (Tát)

gethes *gethes* mn 1. göthös *Télen ijen gethes vagyok* (Ba); 2. ált. Beteges, nem egészséges *Má megim valami gethezs bőrnyút váktak le* (Pk)

getra *getra* [-'t, ~'k, ~'ja] fn lábszárvédő *A focisták fehér getrát huszták* (Br)

getri *getri* [-t, -k, ~je] fn lábszárvédő *Északatt a getrim, ity hogy jáccoggyak?* (Cs)

gettő *gettóu* [-t, -k, ~ja] fn haláltábor *A zsidók közül sok ot pusztút a gettőba* (G)

getyezsa *getyezsa* [-'t, ~'k, ~'ja] fn rözse *Érgy getyezsat szedni!* (Asz)

géz *géz* [-t, -ek, -e] fn (vál) ritka szövésű kötszer *Tiszta géz kéjne má ehejett* (Bo) Vö: **fásli**

gezemice *gezemice, gözemice, gezemice, gezemice* [-'t, ~'k, ~'je] fn 1. száraz növényi hulladék *Lökj ety kizs gezemicét a tüzre!* (Sze); 2. száraz gally *Hosztam az erdőüü ety kizs gezemicéü* (Gy); 3. apróra vágott vegyessavanyúság *Egyéj a hushoz ebbül a gezemicébü* (R); 4. kotyvalék *Én nem főzők az uraknak holmi gezemicéket!* (K)

gézengúz *gézengúz* [-t, -ok, -za] fn (tréf) rakoncátlan kölyök *Hom van az a gézengúz?* (Té)

gibel *gibél* [-t, -ek, ~je] fn épület homlokzata *Ki van vakolva a gibel* (Asz)

gibic *gibic* [-t, -ek, ~ce] fn kibic *A gibic nek kuss!* (E)

gibicel *gibicel* [-ek, -ész ~ -sz, -ét ~ -t] tn ige 1. kibicel *A kártyásoknak gibicétem* (Bsz); 2. babrál, pizsmog *Mid gibicész má ott ety félórája?* (Be)

gida *gida* [-'t, ~'k, ~'ja] fn kiskecske *Kéd gidája van a kecskének* (Gl)

gidrán *gidrán, gidrány* mn sárgászörös szőrű (ló) *A gidrányt mek kē itatni* (Pk)

gidres-gödrös *gidres-gödrös* mn gödröktől egyenetlen (út) *Kirázi a lelkünköt a szekēr azon a gidres-gödrös uton* (Tg)

gidu *gidu* [-t, -k, ~ja] fn (bec) gida *Köss a gidu nyakába pērgőüt* (Ke)

giga l. **géga**

gigantyós *gigánytyóus* mn gidres-gödrös *Ebbe az uccáqbá még biciklin se lehet menni, ojján gigánytyóus* (Br)

gilice l. **gelice**

gilimonya *gilimonya* [-t, ~nyok] fn tréf 1. apró termetű ember *Alig láccol a főüüü, te gilimonya!* (Mi); 2. giliszta *Megyünk gilimonyát szedni a halászásho* (De) Vö: **giliszta-pucu**

giling-galang *giling-galang* isz (harang hangjának utánzása) *Harangoznak, giling-galang!* (Bó)

gilinggalangol *gilinggalangol* [-öt ~ -t] tn ige (harang) kong, szól *Gilingalangót a kisharang* (Gl)

gilinya *gilinya* [-'t, ~'k, ~'ja] fn giliszta *Ot mászik egy nagy gilinya* (D)

giliszta *giliszta* [-'t, ~'k, ~'ja] fn 1. földben élő hengeres testű gyűrűsféreg *Esső után kibujnak a földből a giliszták* (Bsz); 2. bélféreg *Giliszta ellen legjobb a tökmog* (Si) Vö: **gilimonya, gilinya**

gilisztacukor *gilisztacukor* [-krot, krok, ~ja] fn cukormázzal bevont gilisztahajtó gyógyszer *Aggy a gyermeknek giliszticukrot* (Kd)

giliszta-pucu *giliszta-pucu* [-t, ~k] fn (tréf) vékony, apró ember *Mit kezgyek én eggy ijen giliszta-pucuvál?* (Sz) Vö: **gilimonya**

gilisztás *gilisztás* mn olyan, akinek bél-gilisztái vannak *Tán gilisztás, hogy ojan sáppatt* (Kd)

gimboly *gimbőj* [-t, -ok, ~a] fn az izmok fájdalmas összehúzódása, görcs *Hogy a gimbőj ájom beléd!* (Kd)

gimnasztyorka *gimnasztyorka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn (új) orosz katonazubbony *A gimnasztyorkát is lehánytuk magunkrú, ha meleg vóüt* (Pk)

gimnazista gimnázista [~'t, ~'k, ~'ja] fn gimnáziumi tanuló *A gimnazistáknak egyensapokájok vógt* (Ko)

gimnázium gimnázijom [-ot, -ok, -ja] fn általános műveltséget adó középiskola *Sokan jártak a gimnázijomba is* (Bsz)

gimpli gimpli [-t, -k, -je] fn csúzli *Gimplivel lőjtük a fiszkeket* (G)

ginye ginye mn sovány, beteges *Ojjan ginye ez a bornyu* (Nbe)

ginye-gonya ginye-gonya, ginye-gunya mn sovány, vékony *Ki jánya ez a ginye-gunya lábu?* (Pf)

gipsz gipsz [-et, -ek, -e] fn **1.** a mész szénsavas vegyülete *A gipszet is ké kívérni* (Tk); **2.** az ebből vízzel készített massa *Gipsszel kentüg be a repedéseket* (Tát); **3.** gipszkötés *Gipzbe van a lába* (Bsz)

gipszel gipszél [-ek, -ész ~ -sz, -ét ~ -t] ts ige **1.** (rést) gipsszel eltöm, elsimít *Gipszeli a falat* (J); **2.** gipszkötéssel lát el vmit *Kéccér gipszétjék a kárját* (Bo)

gipszes gipszes mn és fn **I.** mn gipsztől maszátoz *Gipszes a kezéd* (Mu); **II.** fn gipsz öntőformákat készítő munkás *A gipszesek új formát csináltak* (Nbe)

gipszessó gipszesso [-t, -ja] fn fehér, tisztá só *Acc ety kizs gipszessot?* (Asz)

gipszforma gipszförma [~'t, ~'k, ~'ja] fn gipsz öntőminta *Megrongálóydott a gipszförma a sok használatú* (Nbe)

girbegörbe girbegörbe, girbegurba mn szabálytalan görbületeket mutató *Abba a girbegurba uccába laknak* (Bó)

gírbíc l. gérbic

girhes girhes mn **1.** betegesen sovány *Vógt egy girhes lova* (Bt); **2.** göthös *Mán én is ojan girhes leszek, mint nagyanyád* (Bf) **Vö: görhes**

girland girland, gírlant [-ot, -ok, -ja] fn virágfüzérhez hasonló futóminta: különösen a fal mennyezet alatti részén *Máma má ritkán csinálnag gírlantot* (T) **Vö: griland**

gitár gitár fn lapos testű pengetős hangszer *A gitáron könnyű mektanúni* (I)

gitáros gitáros [-t, -ok, -a] fn (és mn) gitáron játszó zenész *Mijen jóu hangja van a gitárosnak!* (Pk)

gitározik gitározik [-ok, -ol, -ott] tn (és ts) ige gitáron játszik *Ki gitározik ojjan szépen?* (Np)

gitt git [-et, -ek, -je] fn krétaporból és kencéből készült gyurma ablaküveg rögzítésére *Puhizs meg a gittet!* (P)

gittel gitél [-ek, -ész ~ -sz, -ét ~ -t] ts ige gittel bekenve rögzít *Az ablakod gitteli a verondán* (A)

gittfalc gitfalc [-ot, -ok, -a] fn ajtó, ablak keretén az a vájat, ahová az üveget tesz *Pászis be a gitfaldzba az üveget!* (Kd)

gizelka gizélka [~'t, ~'k, ~'ja] fn (tréf) a felnőttet majmoló bakfis *Na ni kizs gizélka, túsärkü kéne neki* (Sz)

gizgaz gizgaz [-t, -ok, gizze-gazza] fn mindenféle gaz, szemét, növényi hulladék *Minden gizét-gazzád beleszette* (Csl)

gladiólusz gladijólusz [-t, -ok, -a] fn kardvirág *A sok szib gladijóluszt mind letördete a vihar* (Hl) **Vö: kardvirág, kardosság**

glajf l. glajt

glajt glajt, glajff [-ot, -ok, -ja] fn vízszintező, falegyen *Glajffal ragd a falat* (Té)

glájtni glájtni, glájhnyi [-t, -k, -ja] fn **1.** vízszintező, falegyen *Add a kezem ügyébe a glájtint* (Bsz); **2.** a fal felső párkánya *A mestér akkő örül, ha eljerte a glájtint* (V); **3.** a fundamentum és a fal kiegyenlített felszíne *A glájhnyi után a fundamentumra szokunk tenni szurkosvászon* (Dr)

glánter glánter [-t, -ek, -je] fn léckerítés *Átugrott a glánteren* (Vs)

glazúr glazúr [-t, -ok, -ja] fn máz *A tortán megolvatt a glazúr* (Pk)

gléda gléda [~'t] fn egyenes sor, rend *Glédába áltak, mint a katonák* (Si)

gledicsia gledicsija [~'t, ~'k, ~'ja] fn lepényfa *A gledicsija igen tövises* (R)

gleng gleng [-et, -ek, -je] fn a lábbeli rá-mája *Rovátkás glentet csinálók a cipőgre* (Hl)

glettolt glettől [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** felületet simít *Újra ké glettőlni a betont, mér összejárta a macska* (Nbe); **2.** a sámfára húzott lábbeli bőrét kisimítja *Hosztak kéc cipőit, amit glettőlni ké* (Ho)

glettolás *glettolás* [-t, -a] fn felületsimítás
Még ety kizs glettolás, és kész a fál (Th)

glettoló *glettológ* [-t, -k, -ja] fn széles meszelő, amellyel a simító mázat felkenik
Ügyesem bánik a glettológvā (Vs)

gliffespatkó *gliffespatkóg* [-t, -k, -ja] fn patkó, melynek közepén egy patához simuló pánt áll fölfele
Gliffespatkóg kē ēre a csikógura (Csf)

glória *glórijia, glórijia* [~t, ~k, ~ja] fn 1. dicsfény
A szentek feje körül van glórijia (Gl); 2. ilyen kezdetű miseének
Glórijijára írtam a templomba (R)

glórmész l. **klórmész**

glóspapír *glóuspapír* [-t, -ok, -ja] fn dörzspapír
Glóuspapírrā pucolom a spar szélit (Úh)

glott l. **klott**

glottká *glotka* [~t, ~k, ~ja] fn (új) klott alsonadrág
Vettem egy új glotkát (Nbe)

gobelin *goblen* [-t, -ek, -je], *goblajn, goblány, goblán* [-t, -ok, -ja] fn 1. szőttest utánzó himzés
Kéd goblágrnyt kíváttám a télen (Br); 2. ritka szövésű, dupla szálú himzővászson
Vettem neket három méter goblajnt (R)

gobelinöltés *goblenőtítés, goblajnöjtítés* [-t, -e] fn egy irányba dülő félkeresztöltés
A goblajnöjtítés szőjnyekszerű mintát ad (Ki)

gocsány l. **kocsány**

gódés *gódés* mn részeg
Gódés vagy attul a börtul (Té)

gódor *gódor* mn esetlen, ügyetlen
Ez is egy gódor embēr, semmit sem tut kikeríteni (Br)

gógya *góggya* mn ütődött, félbolond
Az a vjēnembēr izs góggya má, nem is lehet vele beszjēni (Bs) Vö: **gógyi II.**

gógyi *góggyi, góggyó* [-t, -ja] 1. fn (tréf) ész, fúrfang
Van góggyvéja a komának, mi? (Bá); 2. mn bolondos, ütődött
Nincs mit beszjēni avval a góggyivā (Bs)

góggyis *góggyis, góggyis* mn 1. ravasz, rafinált
Tiget szászor zsebrevág az a góggyis komád (Kg); 2. félbolond, ütődött
Annak a góggyisnak hijába mondd, utyse tuggya fē-fogni (K)

góhat *góghat* [-ot, -ok, -tya] fn magas nővésű ember
Mijen áty kē egy ijen góghatnak? (Nbe)

gól *gól, gol, goll* [-t, -ok, -ja] fn a labdának az ellenfél kapujába juttatása
Micsoda gollokat rugott! (Pf)

gólem *gólem* [-et, -ek, -je] fn (tréf) hatalmas termetű személy
Alik fér be az ajtógyn az a gólem (P)

golgotavirág *gōlgotavirág* [-ot, -ok, -ja] fn fehér v. kék virágú, cserépben nevelt kúszónövény; *Passiflora coerulea*
Az én gōlgotavirágom szīpeny nyōgū (Sz)

gólya *gójya* [~t, ~k, ~ja] fn 1. fekete-fehér tollazatú, hosszú lábú és csőrű gázlómadár; *Ciconia ciconia*
Kelepel a gójya a kímínyen (Ke); 2. (biz, kifejezés a születés körülírására)
Kizsbabát hozott a gójya nekünk is (Ho); 3. játék: ~viszi a fíját: ketten keresztbe összefonott kezükre ültetve visznek vkit
[ ] *Éngem se a gójya kōjtött* 'engem nem lehet rászedni' (R) Vö: **gagó**

gólyafészek *gójyafjészek, gójyafjészek, gójyafiszek* [-szket, -szkek] fn gólyának fára, kéményre rakott fészke
A kémínyünkön van egy gójyafiszek (Tát)

gólyahagyma *gójyahagyma* [~t, ~k, ~ja] fn kígyóhagyma; *Allium scorodoprasum*
Teli van a vetízs gójyahagymāvā (Tg)

gólyahír *gójyahír* [-t, -ek, -je] fn 1. nedves réteken tavasszal nyíló aranyárga virágú növény; *Caltha Aranylik a rét a gójyahírtű* (Pk); 2. kakukktorma; *Cardamine*
A gójyahír fehiret virít, ojam, mint a torma, csak puhább a szára (Csl)

gólyahugybot *gójyahugybot* [-ot, -ok, -ja] fn a szövőszék hátsó hasajóján a fonalfeszítésére szolgáló bot (egy szövésnél huszat is használnak)
A hátúsóg hasajógura gójyahugybotra erőjšiccsük a fonalat (Tk)

gólyakút *gójyakut* [-at, -ak, -ja] fn héjakút
A gójyakut levele kōszt megál a viz (R)

gólyaláb *gójyláb* [-at, -ak, -a] fn 1. (rég) sárban való járásra v. játékként a lábra hosszabbításul ráerősített két farúd
En nem tudog gójyalábon járni (Ko); 2. hosszú, vékony láb
Az ű annyának is ojan gójalába van! (Gl); 3. kakukktorma
A kert teli vān gójyalágbvā (Br)

gólyanyak *gólyányák* [-at, -ak, -ja] fn her-
nyós ágak lemetzésére szolgáló hosszú nye-
lű, zsineggel működtethető ollószerű szer-
szám *Gólyányákvá szette le já a hirnyóút* (Br)

golyaorr *golyaör* [-t, -ok, -ja] fn lila virá-
gú, csőszerű növény; *Geranium A golyaör ha-
szontalan dudva* (Pk)

golyatánc *golyatánc* [-ot, -ok, -a] fn 1. az
első bálosok tánca *Szépen járták a golyatán-
cot a fiatalok* (Fr); 2. annak 'az ugráno-
zása, akinek a lábát vesszővel verik *A tanítóú eljá-
ratta velünk a golyatáncot, hogy három napig
hurkás volt a lábunk* (Or)

golyavirág *golyavirág* [-ot, -ok, -ja] fn 1.
réti boglárka *Szettek csokor golyavirágot
a mezőn* (S); 2. libapimpó *Befutotta a kertet
a golyavirág* (E)

golyavíz *golyavíz* [-et, -ze] fn a mácsonya
levelei között összegyűlő harmat *A csipász
szemet golyavízzel kéne getetni* (Ba)

golyhó *gőjhó* [-t, -k, -ja] fn együgyű, bo-
londos ember *Ugyan ne világj, te gőjhó!*
(Bó)

golyó *gojó* [-t, -k, -ja] fn 1. gömb alakú
kisebb tárgy *A csapágyba elkopott a gojó*
(Sz); 2. játékokban gurításra használt kisebb
gömb *Messzire ehöndörödött a gojó* (Csl);
3. a töke -ja: heréje *Ne eméd azt a nehéz
zsákot, mē lemászik a tököd gojója!* (R); 4.
tűzfegyver lövedéke *A lábát tanáta a gojó, a
sebesítette meg* (Gl); 5. gömb *A föld is gojó*
alaku (Tg)

golyóbis *gojóybis* [-t, -ok, -a] fn (rég, tréf)
nagyobb golyó *Miféle gojóybis ez itt?* (E)

golyós *gojó*s mn 1. golyóval működő
*Eromlott a gojó*s csapágy (Bo); 2. golyóval
végzett *A nagy vadakra gojó*s lövéssé lőnek
(Fr)

golyóstoll *gojó*stoll [-at, -ak, -a] fn (új)
golyósíron *Neked is van gojó*stollad? (Ba)

golyószóró *gojó*szóró [-t, -k, -ja] fn
dobtáras sorozatlövő fegyver *Csak ugatott a
gojó*szóró (K)

golyózik *gojó*zik [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn
ige játékképpen kis gödröcskébe golyókat
gurít *Gojó*szunk a fijkā (Tg)

golyva *gő*va, *gő*va, *gē*va [-'t, ~'k,
~'ja] fn 1. a pajzsmirigy megnagyobbodásá-
tól a nyakon a toroknál keletkező duzzanat
*Kioperáták a gē*váját (Si); 2. némely madár
kidudorodó gégeje, begye *Mijen gē*vája
van ennek a galambnak! (Ksz)

golyvás *gő*vás, *gő*vás, *gē*vás mn aki-
nek, aminek golyvája van *Jő*dozik a kudba
a vizet, hogy ne legyűng *gē*vások (R)

gomb *gomb* [-ot, -ok, -ja] fn 1. ru-
hadarabok díszítésére szolgáló kis, korong
alakú kellék *Leszakatt a gomb a kabátomrú*
(Bó); 2. tárgy végének gömbszerű kiszéle-
sedése *Felmászott a torony gombjára* (R);
3. nyomógomb *Nyom meg a csengő* gomb-
ját! (Bo); 4. tletta *Mán ebből isz bevettem
egy gombot, mēkse szűnik a fejem* (R) []
Nem ír ety fileetlen gombot se 'értéktelen'
(R); *Megnyomja a gombot 'nekifekszik a
munkának'* (Tg)

gomba *gomba* [-'t, ~'k, ~'ja] fn 1. tönk-
ből és kalapból álló, puha testű növény
Esső utány nyő a gomba (Csn); 2. klorofill
nélküli telepes növény *Valami gomba pusztí-
tí a fákot* (Sz); 3. mikroszkopikus élőskö-
dő, fertőző gombák telepe *Gombát kapott a
lába a katonaságná* (Bsz); 4. kör alakú, sá-
toros, ernyőszerű tető *Ott űnek a gomba
alatt* (J); 5. zuzmó *Tejjesen belepte a gom-
ba a fa törzsét* (Kg)

gombaaszaló *gomba*aszaló [-t, -k, -ja]
fn vesszőből font négyszögletes, lapos al-
kotmány, amelyen a gombát szárítják *Né-
nének van gomba*aszalója (Csl)

gombabetegség *gomba*betegség, *gom-
babetektség* [-et, -e] fn élősködő gombák
okozta betegség *Valami gombabetekséget ka-
pott a sző*llő (D)

gombafasírt *gomba*fasírt [-ot, -ok, -ja] fn
vagdalt gomba fasírtszerűen kisütve *Min-
denki igen dicsírte a gombafasírtot* (Pk)

gombáj *gombáj* [-t, -ok, -ja] fn kombáj
*Gombáj*jal aratnak a kőhözba (Mi)

gombajíg l. **gombolyag**
gombajít l. **gombolyít**

gombaleves *gombaleves* [-t, -ek, -e] fn
gombából főzött leves *A gombaleves hamar romlik* (Mi)

gombapaprikás *gombapaprigás* [-t, -ok, -a] fn tejfölösen, paprikásan elkészített gomba *Nagyon szeretem a gombapaprikást tinóribú* (Vr)

gombás *gombás* mn **1.** gombával készített étel *Gombás káposztát főjsztem* (Bó); **2.** kártevő gombától megtámadott *Gombás a fa* (Ng); **3.** élősködő gomba okozta (betegség) *Gombás a lábujjai köszt* (P)

gombásodás *gombásodás* [-t, -a] fn
élősködő gomba megtelepedése a bőrön *A gombásodást idejibe ké kezétni* (He)

gombásodik *gombásodik* [-ott] tn ige
élősködő gomba telepszik meg (a bőrén) *Gombásodik a bőr a hóna alatt* (Mi)

gombázik *gombázik* [-ok, -ol, -ott] tn
ige ehető gomba keresése *Mikor megyüng gombázni?* (Be)

gombház *gompház* [-at, -ak, -a] fn (rég)
a gomb bebújtatására szolgáló burok *A zsinóros ruhákon vóyd gompház* (P) [] *Gompház sej, ha leszakad, ety hejjebe... más 'ha elhagyott a kedvesed, akad más'* (K)

gomblyuk *gombjuk* [-at, -ak, -a] fn
körülszegett kis nyílás a gomb bebújtatására *Ennek a párnának minden gombjuka kiszakatt* (Csn)

gombóc *gombóc* [-ot, -ok, -a] fn **1.**
gömbölyűre formált, töltött főtt tészta *A köüd gombócod göjőn főjűk, a kompirost meg vízbe* (Sz); **2.** puha anyagból gyúrt gömb *A sár bú gombócokat csinátunk* (Gl); **3.** (tréf) apró, kövér gyerek *Hāgas, te ki gombóc* (Mf)

gombóca *gombóca* [-'t, ~'k, ~'ja] fn
gombóc *Djére gombócat főjsztem* (Mf)

gombocska *gombocska* [-'t, ~'k, ~'ja] fn
fehéren molyhos, tojásdad-hosszszúkas levelű, bíbor évelő dísznövény; *Lychnis coronaria* *A gombocska igen mutatós* (Pk)

gombóda *gombóda* [-'t, ~'k, ~'ja] fn **1.**
reszelt tészta, tarhonya *Kéjne mán szárítani ety kizs gombódat* (Pk); **2.** a belőle készült étel *Ha mekhül, má nem jóu a gombóda* (Kg);

3. vastagra nyújtott kockatészta *Gyúrtá gombódat a paszújba?* (E)

gombódareszelő *gombódareszelő* [-t, -k, -je] fn alsó részükön élesen kiemelkedő ovális lyukakkal ellátott tésztareszelő *Min-dik kőjűcsön kirk a gombódareszelő* (Csl)

gombódareszelő *gombódareszelő* [-t, -ok, -a] fn vastagra nyújtott kockatészta-val v. csipetkével főzött bableves *Minden-nap megennéjn a gombódareszelőt* (Cs)

gombol *gombol* [-ok, -ős ~ -sz, -öt ~ -t] ts
ige vminek a gombjait a gomblyukon átbúj-tatja *Íppen az ingemet gomboltam, amikor be-jöttek* (Ksz)

gombolódik *gombolódik* [-ott] tn ige
gomb gomblyukon átbújik *Nehezen gombol-ódik a párnatok, mer kicsi a gombjuk* (E)

gombolyag *gombojag, gombojog, gom-bojíg, gombojég, gombojég* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** hosszú szálakból tekert gömb *A nyüst-madzagot gombojígba tekerük* (R); **2.** csáva, cérnaorsó *Vettem kéd gombojég cernát* (Ke)

gombolyít *gombojít, gombojít* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige gombolyagba teker *Mán eggy őwája gombojítom eszt a pamu-tot* (J)

gombolyító *gombojító, gombojító* [-t, -k, -ja] fn (mn-i ign is) fonáltekerő szerke-zet *A gombojítót könnyű hajtani* (Té) Vö: csüllő

gombos *gombos* mn **1.** gombokkal ellátott *Van egy gombos cipőjüm* (Gl); **2.** gömb alakban végződő *Gombos bottal sétáltak az urak* (Bá)

gombostű *gombostű* [-t, -k, -je] fn tom-pa végén apró fejjel ellátott rögzítőű *Gom-bostűvel szúrta oda a virágot a gallírjára* (Gl)

gombosvilla *gombosvilla* [-'t, ~'k, ~'ja] fn
krumpli, répa terhelésére használt sűrű, fogai végén gombos vasvilla *Gombosvil-lával hánytam fel a kompirot a szekére* (Bf)

gombozik *gombozik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn
ige gombfocit játszik *Szünedbe mindig gomboztunk* (Kd)

gomó *gomó* [-t, -k, -ja] fn mankó *Go-móvā jár, mer fáj a lába* (D)

gomoly *gomōj* [-t, -ok, -ja] fn felhőnek, füstnek, ködnek gömbölyded tömege *Nagy gomojogba száll a füst* (K)

gomolya *gomoja* [~t, ~k, ~ja] fn gömbbé formált juhsajt *Vettem egy gomoja juturójt* (R)

gomolyog *gomojog* [-lygott] tn ige gomolyként kavarogva száll *Gomojog a vőgybe a köd* (He)

gond *gond* [-ot, -ok, -ja] fn 1. aggodalom, töprengés *beleöszűt a sog gondba, bājba* (Tát); 2. gondoskodás, törődés *Legyen gondod a jószágra!* (Ng); 3. gondosság *Nagy gonddal csinál mindent, hogy ne hibázzon* (Csf) [] *Kisseb gonygya is nagyobb anná 'azzal törődik a legkevesbé'* (Nbe); *Gonygya van vkire, vmire 'törődik vele'* (Tg); *Gondot visel vkire 'ápol, óv, őriz vkit'* (Tg); *Gonygyaiba vesz vkit 'gondoskodik vkiről'* (Tát)

gondatlan *gondatlan* mn felületlen, nem gondos *Gondatlanul vígzi a munkáját* (Kg)

gondatlanság *gondatlanság* [-ot, -a] fn hanyagság *Ráfizelett a gondatlanságára* (J)

gondnok *gondnok, gonnok* [-ot, -ok, -ja] fn (vál) vmely intézmény felügyeletével megbízott személy *Új gonnoka van az etyház-nak* (Sza)

gondol *gondol* [-ok, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] ts (és tn) ige 1. vmi van az eszében *Mid gondős, jój lessz ez?* (Mf); 2. tn gondol vkire, vmire, gondolata rá irányul *Én a sóygorra gondötam* (Rf); 3. képzel, hisz, sejt, vél vmit *Gondolot, hogy ű vójt?* (Csl); 4. ~ vkivel, törődik vele *Nem gondol az egíssígí-vē* (Kb)

gondolat *gondolat* [-ot, -ok, -a ~ -ja] fn a vmit gondolás eredménye *Fúrca gondolatom támatt* (Be); 2. elképzelés, föltevés *Érű vam valami gondolatod?* (Bó)

gondolatolvasó *gondolatolvasó* [-t, -k] fn aki kitalálja más gondolatát *Nem vagyok én gondolatolvasó!* (Bsz)

gondolkodás *gondolkodás* [-t, -a ~ -a] fn 1. a gondolkodás ténye *Nehezeire esik a gondókozás* (S); 2. gondolkodásmód *Nem értem a gondolkozását* (Tú)

gondolkozik *gondolkozik, gondókozik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige tudatában vkivel, vmivel foglalkozik *Hangoson gondókozik* (Ah)

gondos *gondos* mn munkáját lelkiismeretesen végző *Gondos, szorgalmazs gyermek* (Bo)

gondoskodik *gondoskodik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige 1. gondot fordít rá *Az ok-talan állat isz gondoskodik a köjkejirű* (Ng); 2. törődik vele, hogy vmi meglegyen *Gondoskodott idejibe tüzelőirű* (Ti)

gondoz *gondoz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige ápol, ellát, gondját viseli *Gondozi a jój-szágot* (Kg)

gondozó *gondozó* [-t, -k, -ja] fn (mn-i ign is) aki vkinek, vminek a gondozásával foglalkozik *Ki lessz a csikóúg gondozója?* (Csf)

gondozott *gondozott* mn (mn-i ign is) ápol, rendben tartott *Szib, gondozott udvara vójt* (Tg)

gondviselés *gondviselés, gondviselés, gondviselés* [-t] fn (vál) tartós gondoskodás *It marattak az árvág gondviselés néjkaill* (Np)

gondviselő *gondviselő* [-t, -k, -je] fn (vál) gyámoltató *Ki lessz a gondviselőitök, ha én mán nem leszek?* (Gl)

gonosz *gonosz* mn és fn 1. mn 1. arra hajlamos, hogy másoknak ártson, rosszat tegyen *Az gonosz asszony vójt* (M); 2. (biz) pajkos, huncut *Ez a gonosz puja megint kibabrált velem* (Sze); 2. fn 1. gonosz ember *Az a vín gonosz má megint mibe tőri a fejű?* (P); 2. (vall) az ördög *Tán a gonosz incselkedik vele* (Nbe)

gonosszág *gonosság* [-ot, -a] fn 1. az a tulajdonság, hogy vki gonosz *Tán a gonossáktul nem nyőű ez a köjök!* (Si); 2. gonosz-tett *Megint valami gonosságot csináltak* (Nbe)

gorc¹ *görc* [-ot, -ok, -a] fn 1. (sík) terepből kiemelkedő domborulat, magasabb rész *Ot kaszálnak a görcon* (R); 2. (bány) a bányában előforduló meddő anyagok tárolására szolgáló terület *Nyolc csilét ömlesztettek a gorcra* (Asz)

gorc² *görc* [-ot, -ok, -a] fn *korc Madzagot huzott a gatya görcába* (S)

gorcár *gorcár* [-t, -ok, -ja] fn (rég) sótolvaj *Mekfokták a gorcárt* (Asz)

gorcsica *görcsica, hörcsica* [-'t, ~'k, ~'ja] fn (új) **1.** mustármagból készített pépes fűszer *Törma hejed gorcsicát adok* (Bó); **2.** (gyógy) mustáros készítménnyel bevont papírlap, amelyet hülés esetén a mellre, hátra ragasztanak: mustárlap *Mekhütem, osz hörcsicát raktak a hátamra* (Bk)

góre¹ *góuré, góuréj* [-t, -k, -ja] fn **1.** kukorica, napraforgó, dohány, mák stb. szára, kórója *Még a máknak a góuréját is eltüzelük* (R); **2.** kukoricaszárító *Ez a góuréjú má teli van* (J); **3.** fatartó *Hosz fát a góú-rébul* (Tg); **4.** tyúküllő *Fenn ünek a tyukok a góú-réba* (Np)

góre² *góuré* [-t, -k, -ja] fn (argó) főnök, vezető *Ki itt a góuré?* (Bá)

gorilka *gorilka, horilka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn (új) pálinkafajta *Jóú gorilkát ittunk* (Bá)

gorilla *gorila* [-'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** majomfaj *Csak kípén láttam gorilát* (Si); **2.** (güny) szőrös, nagy testű férfi *Nizni se birok ára a gorilára* (T)

gorul l. **gurul**

göb *göb* [-öt, -ök, -je] fn **1.** bog, kis csomó *Nem mindegy, hogy mijen göböt kötünk a kötőésné* (Gy); **2.** kis keményedés, daganat *Valami göböt érzek itt a combomon* (Mf) Vö: **görcs, göm**

göböl *göböl* [-ök, -sz, -t] ts ige bököd, bökdös *Mindik csag göböli a másikat, nem haggva nyukton* (Th)

göbölj *göbölj* [-t, -ök, -je] fn hízott ökör, marha *Széb göböljt vettem a vásáron* (Th)

göcsörtös *göcsörtös* mn **1.** dudoros (ág) *Vág le aszt a göcsörtös ágat* (J); **2.** bütykös *Ez a göcsörtös lábom nem fér a cipőjébe* (P); **3.** durván, nem simára vakol *Te isz göcsörtösre csinálttad a ház falát?* (Mi)

göde *gőűde* l. **gőte**

gödény *gödjény, gödiny* [-t, -ek, -e] fn pelikán; Pelecanus *Vóút od gödjény is, osz megette a sok halat* (Bs) [] *Iszik, mint a gödény* 'sokat, mohón iszik' (Tú)

gödér l. **gödör**

gödölye *gödöje, gödöjje* [-'t, ~'k, ~'je] fn nőtény kiskecske *Leválták a gödöjjét* (R)

gödör *gödör, göder* [-dröt, -drök, -dre ~ -je ~ -dri], *göder* [-dret, -drek, -dre] fn **1.** mesterséges vagy természetes mélyedés a talajban *Viz van a göderbe* (Vs); **2.** gödröcske az arcon, állon *Tútet magának ívekszemet, hogy ne legyen üreges a szeme gödri* (R)

gödörút *gödörut* [-at, -ak, -ja] fn lejtőn a víz által kimosott mélyebb út *A gödöruton jöttem le az ájba* (Bs)

gödrol *gödrol, gödrö, gödrö* [-ök, -sz, -t] tn ige **1.** palántáknak, csemetéknek mélyedést ás, kapál *Te gödrösz, ém maj ütetem a palántákat* (Mf); **2.** árkot ás *Egész nap gödrő a gép* (Mf)

gödörös *gödörös, gödres* mn amin gödrök vannak *Gödres az ut* (Vs)

gödörös *gödörös* [-ök, -öl, -ött] tn ige gödrol *It könnyű gödörösni* (Bs)

gög *gőűg* [-öt, -je] fn mások önhitt lenézése *Még megvam benne a nagygazdag gőűgje* (Gl)

gögicsél *gőűgicsél, gőűgicséll* [-ek, -sz, -t] tn ige (csecsemő) hangokat hallat *Má lassan gőűgicséll a gyerek* (Be)

gögös *gőűgös* mn másokat öntelten megvető, büszke *Az egész fajtája ojan gőűgös* (Sza)

göm *göm* [-öt, -ök, -je] fn **1.** bog *Közs gömöt a zsinigre* (Cs); **2.** kis kemény daganat *Mi it neked ez a göm?* (Gy); **3.** vastag, durva szál v. csomó a szöszben, amelyet a fonóasszony a fogával kitép *Egy gömöt se típét ki, mind beengette fonálba* (S) Vö: **göb**

gömb *gömb* [-öt, -ök, -je] fn gömbfelülettel határolt test *A főűd is egy gömb* (I)

gömbelyedik *gömbejedik* [-ek, -e ~ -el, -ett] tn ige **1.** gömbölyödik *Gömbejedik a fara a szük szoknyába* (Bó); **2.** hízásnak indul *Gömbejednek a malackák* (Si)

gömbelyeg *gömbejeg, gömbejig* mn és fn **I.** gömbölyű, gömb alakú *Felszettítek mágn a gömbejek szílvát?* (Nd); **II.** fn gömb alakú(r) hűtött túró *Egy gömbejeget rátett a tisztára, a másikat meg elatta a pi-*

jacon (Bf); 2. gombolyag *A fonalat gömböjégbe tekerük* (Tg)

gömbelyít *gömbejít* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige gömbölyűvé alakít, kerekít *Gömbejíteni kel a zokni sárkajt, mikor köttyük* (Br)

gömbelyítő *gömbejítőű* [-t, -k, -je] fn (mn-i ign is) kalapács, amellyel a vasat gömbölyűre formálják *Szép simán ké verni a vasat a gömbejítőűvé* (Th)

gömbelyű *gömbejű* mn 1. gömb alakú *Szib gömbejű gombócokocs csináj!* (Kg); 2. hengeres *A szerszám nyele gömbejű, hoty fē ne törje a kezünk* (Pf); 3. telt, kövéres *Kizs gömbejű menyecske* (Be); 4. kerek *Vettem a szobába egy gömböjű asztalt* (Bo)

gömbelyűfa *gömbejűfa, gömböjűfa* [-t, ~k, ~ja] fn kb. 40 cm hosszú, 3–4 cm átmérőjű, henger alakú fa, amelyre fonalat tekernek, ha lyukas gombolyagot akarnak *Gömbejűfára tekerik a jukaszgombogagot* (Fp)

gömbelyűszilva *gömbejűszilva* [-t, ~k, ~ja] fm gömb alakú, apró szemű, nem magvaváló szilvafaj *A gömbejűszilvát muszáj passzírozni, ha lekvárnak akarod* (Bf)

gömböc *gömböc* [-öt, -ök, -e] fn 1. a leölt disznó gyomra, bendője *Kimostad mán a gömböcöt?* (Vs); 2. disznósajt *Hamar éfo-gyott a gömböc* (Bs)

gömbvas *gömbvas* [-at, -ak, -a] fn gömb alakú kisebb vasalás, díszítés *Gömbvasak vagynak a pinceajtógyba* (Ke)

gömbvirág *gömbvirág* [-ot, -ok, -ja] fn fejbírág; *Cephalaria Szép lila virága van a gömbvirágnak* (Fr)

gömölye *gömöje, gömeje* [-t, ~k, ~je] fn csurgatással készített juhsajt, ill. ebből egy zacskóban csurgatott mennyiség *Ten-nap mekcsömöttem a gömejétől* (E)

gömös *gömös* mn göbös, göröcs *A mi házunk fala is gömös* (Bo)

gönc *gönc, göncs* [-öt, -ök, -e] fn 1. ócska ruha, kacat *Másokru levásod göncögbe jár* (Bs); 2. csomóba kötött ruhanemű, batyú *Vidd innen aszt a göncöt!* (Csp) [] *Hord el a göncöd 'takarodj'* (Bcs)

göncső *göncsőű* [-t, -k, -je] fn 1. el nem dolgozott lisztcsomó a tésztában, puliszkában *Sog göncsőű van a puliszkába* (G); 2. összecsomósodott föld a sárban, agyagban *A göncsöket hajinzsod óudára* (Nbe)

göndör *göndör* mn csigásan csavarodó (haj, szörzet) *Göndör szőűrü báránkt szetretne* (R) Vö: **kondor**

göndörhaj *göndörhaj* [-at, -ak, -a] fn belfodor, bélzsír *Kiölvasztottam a göndörhaját is* (Nf) Vö: **fodorhaj**

göndörít *göndörít, göndörjēt, göndörített* [-ek, -sz -ett] ts ige göndörre tesz, bodorít *Ennek nem fodráz göndörítette a haját!* (Csl)

göndörödik *göndörödik* [-ött] tn ige 1. göndörre válik *A bőrnyű szőűri izs göndörödik, ha megnyali az annya* (Sz); 2. (haj) göndör fürtökbe bodorodik *A vállára göndörödik a haja* (J)

göngyel *göngyel* l. **göngyöl**

göngyelő *göngyellőű* [-t, -k, -je] fn tölttkáposzta *Egyéj göngyellőűt* (Té)

göngyfonat *göngtyfonat* [-ot, -ok, -a] fn fonatba szedett aprószösz *Az idéjn töb göngtyfonatunk vam, mint a taváj* (Be)

göngyő l. **göngyöl**

göngyöl *göngyöl* [-ök], *göngyöl* [-ek, -sz, -t] ts ige 1. puha anyagot hengeresre csavar *Göngyöld jóy szorosra aszt a szösz!* (Cs); 2. (be)burkol, (be)csomagol *Papírba göngyölöm neket, hogy ne lássák, mit vizē* (G); 3. göngyölve készít *Göngyölök neked vaty három töűtökáposztát* (T)

göngyöleg *göngyöleg* [-et, -ek, -je] fn 1. csomóba göngyölt anyag *Nagy göngyölegbe ál a sok szövet a bótogba* (T); 2. a fonásra előkészített, megágyazott és összetekert szösz *Még van kéjd göngyölegem fonni* (Csn)

göngyölet *göngyölet* [-et, -ek, -e ~ -je] fn csomóba tekert szösz *Má mekfontam kéjd göngyöletet* (D)

göngyölít *göngyölít* [-ek, -sz -ett] ts ige 1. hengeresre csavar *Vigyázva göngyölizsd aszt a pokrócot!* (Sza); 2. úgy igazít vmit, hogy az gömbölyödjön *Dörzsoliskor a*

szőst szípen a láb alá kē göngyölíteni és uty tēpēnni, hogy jó megdörzsológgvön (S)

göngyölömkáposzta göngyölömkáposzta [-'t, ~'k, ~'ja] fn töltöttkáposzta *Finom vót ez a göngyölömkáposzta* (Fr)

göngyölthús göngyölthús [-t, -ok, -a] fn vagdalthúsból készült töltelék és egész főtt tojással töltött, hengeresre csavart hús *Mek-tanútam göngyölthúst csináni* (Be)

göngyű göngyű, göngyűőű [-t, -k, -je] fn **1.** hosszúkás csomóba csavart szősz, göngyöleg *Egy nap mekfonok három göngyűt is* (Fra); **2.** papírra tekert cérna- vagy rongycsomó *Szakács egy darab cérnát a göngyűrőű* (Np); **3.** göngyöleg *Ott ának a göngyűőű pokrócok a szekrémbé* (Be)

gör gör [-t, -ok, -e ~ -je] fn **1.** rög *Fējbe vákta egy görre* (Np); **2.** nagyobb szemcse *Ástasz be a görököt, hogy ē tud mörzsöni* (Cs)

görbe görbe mn **1.** nem egyenes *Görbén ál a kíp, igazisz meg* (Si); **2.** ívesen hajlott *Görbe a háta* (T) [] *Görbe uton jár 'tisztességtelen módon jár el'* (Tát); *Görbe szemmel níz rá 'haragosan, rosszállóan néz rá'* (Tg); *Görbe nap 'átmulatott nap'* (Cs)

görbefa görbefa [-'t, ~'k, ~'ja] fn görbére hajlított fa, amelyen a lenyúzott bőrt száritják *Fēhuszta a búrt a görbefára* (Ke)

görbefájdalom görbefájdalom [-lmat, -lmak, -lma] fn (tréf) löcs *Ellátta a baját a görbefájdalommal* (Pk)

görbekés görbekés [-t, -ek, -e] fn különböző munkálatok végzésére használt, hegyénél meggörbülő kés *A lú patáját görbekéjssel pucolja a kovács* (Tú)

görbenteg görbenteg [-ek, -el, -ett] ts ige többször el-elgörbít *Mid görbengeted a szát, csak nem fogó sírni?* (E)

görbeny görbeny [-t, -ek] fn a cipősarok v. korcsolya hasította kanyarodó nyom a jégén *Mekkora görbenyt húzott!* (Ng)

görbenyezik görbenyezik [-ek, -el, -ett] tn ige a cipősarok oldalán csúszva a lendület fogytával kanyarodó görbe nyomot hasít a jégbe *Te görbenyeztél ijén ügyesen?* (R)

görbesaroglya görbesarogja, görbesaragja [-'t, ~'k, ~'ja] fn a szekérderek elülső részét elrekesztő saroglya *Csatót fē a görbesarogját!* (Csf)

görbevas görbevas [-at, -ak, -a] fn piszkavas *Kotord meg a tüzet a görbevassá* (Té) Vö: **kutacs**

görbít görbít, görbitt [-ek, -sz ~ -el, -ett] ts ige **1.** görbévé tesz *Csunnyán görbiti a szemit* (Pf); **2.** hajlít *Görbizsd a lábot, hogy beférjen a kocsiba!* (Bf)

görbül görbül, gürbüll [-ök, -űsz ~ -sz, -üt ~ -t] tn ige **1.** görbévé válik *Görbül a gyertya a nagy melektül* (Gl); **2.** hajlik *Könnyen görbüll a drót, mēr puha* (Np); **3.** el van görbülve *Befeje görbül a lába* (J)

görbület görbület, gürbület [-et, -ek, -e] fn **1.** az egyenestől, síktól való eltérés *Tiszta sima a hátár, sehon ety hājlat, egy görbület* (Bat); **2.** kanyar *Amott ál meg a busz, az ucca görbületinél* (Tg)

göröcs göröcs [-öt, -ök, -e] fn **1.** kemény, csomós képződmény a fában *Esz t a göröcsit nem birom szíjjelehasintani* (Pk); **2.** (gúny) kis, fejletlen személy *Te kizs göröcs, hun tekerekte?* (H); **3.** bog, csomó *Göröcsre kötöttem a kötöm madzagját* (Tát); **4.** az izmok hirtelen, fájdalmas összehúzódása *Összehuszt a göröcs a lábom* (Nf); **5.** hirtelen támadó összehúzó fájdalom *A göröcs ájjon a két kezedbe!* (R); **6.** (durva) fene, nyavalya *Hon a göröcsbe jártá?* (Bó) [] *Göröcsöt köt a nyelvire 'hallgatást erőltet magára'* (Ki); *Göröcsöt köt a zsepkendőjire 'nem felejt el'* (Mcs)

göröcsöl göröcsöl [-ök, -sz, -t] ts ige csomót köt vmire *Mineg göröcsölt ijén erőjire a ponyva sallangját, nem birom kikötni* (Kg)

göröcsös göröcsös mn **1.** amin, amiben göröcs van *Rosz fāt vettünk, sog benne a göröcsös* (Sza); **2.** amire csomót kötöttek *Elken-te aval a göröcsös ostorszíjjal* (Ko); **3.** rücskös, dudoros *Mind göröcsös ez a petrezsejem, alig vam benne sima* (Vr) Vö: **gáncsos**

görény görény, görjény, göríny [-t, -ek, -je] fn büzmirigyes, menyétféle ragadozó;

Mustela putorius *A görjény szítja ki a véreit a gácsjérnak* (Fra)

görgő *görgő* [-t, -k, -je] fn henger alakú fa nehéz tárgyak gördítésére *Tegyetek görgőt a gerenda alá, uty könnyep csusztatni* (D)

görhe *görhe* [-'t, ~'k, ~'je] fn kukoricaisztból zsírba sütött lepény, pogácsa *Igen jó a görhét süttét!* (Csf)

görhes *görhes* mn sovány, girhes *De görhes ez a ló!* (Bs)

görhes I. **göthös**

göthöl *göthöl* [-ök, -sz, -t] tn ige köhögve gyengélkedik *Mám mifolyta göthölök!* (P)

göthös *göthös, göthes* mn 1. sokat köhögő *Egész télem mindig göthös vagyok* (Sz); 2. beteges, gyenge *Akinek az a göthes ura van* (Nbe)

görice *görice* [-'t, ~'k, ~'je] fn gerlice *Bug a fán a görice* (Th)

göringy I. **göröng**

göriny I. **görény**

görnyed *görnyed* [-ek, -el ~ -sz, -t] tn ige hátát meggörbitve tartja *Egész nap a kapa melled görnyedtek* (Ko)

görnyedezik *görnyedezik* [-ek, -el, -ett] tn ige nehéz munkában sokat görnyed *Egész nyáron a mezőn görnyedeztünk* (Rf)

görnyeszkedik *görnyeszkedik* [-ek, -el, -ett] tn ige görnyedezik, görcsösen meggörnyed *Ojan hát füveket hosztam, hocs csak úgy görnyeszkettem alatta!* (Ts)

görnyeszt *görnyeszt* [-ek, -el, -ett] ts ige görnyedtté tesz *Nem sog gond görnyesztí a válát!* (Tg)

görög *görög* mn és fn I. mn 1. Görögországban élő (nép), ehhez tartozó, ezzel kapcsolatos *Görögül beszél* (K); 2. (vall) görög katolikus *A görök templomba jártunk* (Tg); II. mn görög ember *Betelepettek ide a görögök* (S)

görögdinnye *görögdinnye* [-'t, ~'k, ~'je] fn zöld héjú, piros belül dinnye ill. az azt termő növény *A görögdinnye job, mint a sárgadinnye* (G)

görögibolya *görögibolya* [-'t, ~'k, ~'ja] fn görög viola; *Matthiola bicornis* *A görögibójának estefele van erősz szaga* (Sz)

görögtekercs *görögtekercs* [-et, -ek, -e] fn apró, vöröses virágú szulák; *Convulvulus* *Felfutott a kerítésre a görögtekercs* (Pk)

göröngy *göröngy* [-öt, -ök], *görinygy* [-et, -ek, -e] fn rög *Sok a görinygy a ripa-földön* (E) Vö: **gör**

göröngybéka *göröngybéka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn varangy *Ojan csunya, mint a göröngybéka* (Gy)

göröngyös *göröngyös, göröngyes* mn 1. rögös, göröngyökkel borított *Igen göröngyes a föld* (Sza); 2. nehéz, küzdelmes *Az éled göröngyös uttyát járunk* (Gl) Vö: **görös**

görös *görös* mn rögös *Görös földbe hijába vetné az ember a kendert* (Gy)

göte *götte, götde* [-'t, ~'k, ~'je] fn gyíkyszerű kételtű állat; *Triturus* *A götde nek is van farka, mint a gyíknak* (S) [] *Iszik, mint a götte 'sokat, mohón iszik'* (Tát)

gőz *gőz* [-t, -ök, -e ~ -e] fn 1. pára *Emeli a fedőt a gőz* (Br); 2. vízgőz mint hatóanyag *Gőzzel működik a mozdony* (Bá); 3. gőzfürdő *Vótunk a gőzbe is* (Mi) [] *Tejjes gőzzel 'teljes erővel'* (Z)

gőzbenkrumpli *gőzibekolompír* [-t] fn gőzön párolt, apróra vágott burgonya *Én a legjobban a gőzibekolompírt szeretem* (Br)

gőzemice I. **gezemice**

gőzfürdő *gőzfürdő* [-t, -k, -je] fn gőzkamrával felszerelt fürdő *A gőzfürdőbe jó meg lehet izzadni* (Ts)

gőzméte I. **kőzméte**

gőzmölődik I. **güzmölődik**

gőzög *gőcög* [-ök, -sz, -ött] tn ige kuncog *A kisjám pedig csak gőcögött a markába* (Bs)

gőzöl *gőzöl* [-ök, -sz, -t] tn (és ts) ige 1. gőzölög *Még gőzöl a leves* (Rf); 2. gőzzel kezel *Vasalóvá gőzölöm a bársonyt* (Bá)

gőzös *gőzös* mn és fn I. mn 1. gőzzel telt *Ne üjj ebbe a gőzös konyhába* (J); 2. mámoros *Gőzös a feje a bortú* (Csf); II. fn gőzmozdony *Sipol a gőzös, jön a személynvonat* (Tú)

gőzü I. **güzü**

grabla *grabla* [-'t, ~'k, ~'ja] fn gereblye *A grabla a kerítésen lóg* (Kh)

grádics l. garádics

grádol grádol [-ok, -sz, -t] ts ige fokoz, a tej zsirtartalmának fokát méri *Grádolni kē a tejet, ha ja pijacra viszük* (ho)

grafik grafik [-ot, -ok, -ja] fn (új) grafikon *A grafik szerint jár a busz* (Ke)

grájfol grájföl [-ok, -sz, -t] ts ige (tn is) *Höl grájföltad eszt a jóú gumit?* (Sz)

gramárium granárijom, gránárium [-ot, -ok, -ja] fn 1. (rég) magtár, terményraktár *Viszik a buzát a granárijomba* (Kh); 2. spájz *A gránáriumba nem rígen hoztak ety talázsit* (Kd)

gramm gram [-ot, -ok, -ja] fn súlymérték: a kg ezredrésze *Van neki bors, de egy gramot se akār adni belőülle* (Ksz)

gramofon gramofon, gramafon [-t, -ok, -ja] fn lemezjátszó *Lejárt a gramafonom* (Pk)

gránát¹ gránát [-ot, -ok, -ja] fn 1. gránátkő *Gránát van a fülbevalóúba* (T); 2. (rég) színes gyöngyből nyakék *Gránát van a nyakába* (R)

gránát² gránát [-ot, -ok, -ja] fn kézigránát *Fērobhant a kezibe egy gránát, ot hējbe szörnyet halt* (R)

gránátalma gránátalma [~t, ~k, ~ja] fn 1. vörös virágú díszcserje; *Punica granatum* *Jáltata láttam gránátalmát viritani* (Kg); 2. ennek savanykás, piros húsú gyümölcse *Hozik oszt az üzbégek a gránátalmát, ijenkor télen van sok a pijacon* (Pk)

granc granc, gránc [-ot, -ok, -a] fn bútordarab, főként szekrényfélék felső lapja, teteje *Má el is kjészítette a grancot* (Tk)

gránic gránic, grányic [-ot, -ok, -ca] fn (biz) országhatár *Átszöktek a gránicon* (P)

gratulál gratulál, gratuláll [-ok, -sz, -t] tn ige (vál) jókívánságokat, elismerést nyilvánít *Gratulálok a fíjathoz* (Bá)

grecsina grecsina [~t, ~k, ~ja] fn kert *A mi grecsinánk nagyon kicsi* (Asz)

grecska grecska [~t, ~k, ~ja] fn (új) tatárka *Grecksát adok a hushoz* (J)

grenadin grenadin [-t, -ok, -ja] fn áttetesző, könnyű selyemszövet *Grenadinbul varatam bluszt a doronglihez* (Pk)

grenadirmars grenadimmars [-ot, -ok, -a] fn gránátoskocka, krumplistésza *Sose szerettem a grenadimmarsot!* (E)

gréptyák grépgyák [-ot, -ok, -ja] fn gidres-gödrös terület *Ne eriggy a grépgyákon, mer nagy a sár!* (Asz)

gréta gréta [~t, ~k, ~ja] fn kréta *Grétával firkáltak a fāra* (Té)

griffmadár grifmadár, grüfmadár [-t, -ok, -ja] fn mesebeli madár *Elvitte a grüfmadár a szárnyán* (S)

griland griland, grilland, grilant [-ot, -ok, -ja] fn girland *Ez nagyon széjb grilant lesz* (Nbe)

grimánc grimánc [-ot, -ok, -ja] fn ruha, zakó gallérjának hátsó része *Mekfokta a grimáncát* (Bá)

grimasz grimasz, grimász [-t, -ok, -a] fn fintor *Vágott egy grimaszt* (Asz)

grimbuj grimbúj [-t, -ok, -ja] fn mesebeli ördög *Elvisz a grimbúj, ha ros- leszē* (D)

gripp gripp [-et, -je] fn influenza *A grippet ki kē feküdni* (G)

grippes gripes mn influenzás *A télen még nem vóútam gripes* (Rf)

grippjárvány gripjárvány [-t] fn influenzajárvány *Lez gripjárvány ettül az időűtül* (Ko)

grispin l. krispin

gríz griz [-t ~ -et, -e] fn 1. búzadara *Megdohosodott a griz* (Bsz); 2. ebből főzött étel *Fahíjjal szeretem a grizet* (Tát)

grizantém l. krizantém

grizes grizes mn 1. fogós, szemcsés *Meksitáltam a grizes lisztet* (Si); 2. pirított, párolt grizzel ízesített *Grizes tjeszta vóút az ebjéd* (Bs)

grízhaluska grizshaluska [~t, ~k, ~ja] fn daragaluska *Jóú sikerült a grizshaluska: nem keminy, nem is főűt szíjjēl* (Ts)

grízko grizkoh [-ot, -ok, -ja] fn dara-felfűjt *Nagyon jóú grizkohot tudok csináni* (Bs)

gróf gróúf [-ot, -ok, -ja] fn főnemes *E mind a gróúf birtokajai vóút* (Dr)

grófi gróúfi mn a grófhhoz tartozó *Felosztották a gróúfi birtokot* (Mi)

grótfűrész *gróutfűrész, gróutfűrész* [-t, -ek, -e] fn csapok kivágására alkalmas fűrész *Kikoptak a fogak a gróutfűrészbe* (Nbe)

grótgyalu *grótggyalu* [-t, -k, -ja] fn hornyoló gyalu *Ehez grótggyalu ké* (Vs)

grótol *grótol* [-ok, -sz, -t] ts ige hornyol *Eggy órája grótolom eszt a deszkát* (Nbe)

grundol *grundol* [-ok, -sz, -t] ts ige festék alá alapoz *A szobád grundolom* (Sz)

grundolás *grundolás* [-t, -a] fn 1. a grundol ige cselekvése *Sokkájik tart még a grundolás?* (Bs); 2. a falon az alapozásul szolgáló festés-gipszelés *Hamar mekszáratt a grundolás* (Sz)

grupp *grupp* [-ot, -ok, -ja] fn virágágy *A közepin ety kör alaku grup lessz* (Té)

gruscsik *gruscsik, ruscik* [-ot, -ok, -ja] fn (új) rakodómunkás *Sokájjig gruscsik vójt az álomáson* (Tg)

grúz *gruz* mn és fn I. mn Grúziában élő (nép), ill. ehhez tartozó *Szeretem a gruszteját* (Sza); II. fn grúz ember *Egy gruzzā lakott* (Kh)

gruzin *gruzin* [-t, -ok, -ja] fn grúz *Egy gruzin is árult a pijacon* (P)

grüffmadár l. **griffmadár**

guba¹ *guba* [~t, ~k, ~ja] fn 1. fűrtösre szőtt durva posztóból készült (ujjatlan) felsőkabát *A gubába még a hóu hátán is ē lehet háni* (Fo); 2. ált. minden téli felsőkabát *Vezs le a gubát!* (Fra)

guba² *guba* [~t, ~k, ~ja] fn (argó) pénz *Lez guba, ne fíjj* (P) Vö: **gubec**

guba³ *guba* [~t, ~k, ~ja] fogda *Három napra elvitte a tiszta gubába* (Fo)

gubac l. **gubanc**

gubacs *gubacs, gubics* [-ot, -ok, -a] fn élősködők okozta kinövés a növényeken, különösen a tölgyfán *Szedek neked gubicsot a tölgyfárú, fogó vele jáccani* (Ng); 2. a bojtortján termése *Szed le a gubacsot a ruhádrul* (Tg)

gubakeszkenő *gubakeszkenő* [-t, -k, -je] fn bolyhos, meleg vállkendő, kondorkeszkenő *A jányok gubakeszkenőt is kaptak, ha fíjérhe mentek* (Csp)

gubakesztyű *gubakesztyű* [-t, -k, -je] fn ujjatlan, meleg téli kesztyű *Ha mígy dóugozni, a gubakesztyűt huszt fē* (T)

gubanc *gubanc, gubac* [-ot, -ok, -a] fn összekuszálódott, összecsapzott szálak csomója *Csupa gubac a gyapju* (Mi)

gubancolódik *gubancolódik* [-ott] tn ige gubansossá válik *Csomóugba gubancolódik a ju gyapjúja a ganétul* (V)

gubancos *gubancos, gubacos* mn 1. csomós, összecsapzott *Gubancos a kutya szőtri* (Csl); 2. kócos Nagy, *gubancos haja vójt* (Pf)

gubás *gubás* mn gubát viselő *Ha naty hideg vójt, gubáson jártunk* (Si)

gubaszivar *gubaszivār* [-t, -ok, -ja] fn dohánylevélbe sodort vastag cigaretta *Egy gubaszivārt ha észij az embēr, hát észidül* (Sza)

gubbaszkodik *gubbaszkodik* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] tn ige huzamosan gubbaszt *Mid gubbaszkocc azon a lóu-cán, tám beteg vagy?* (Bs)

gubbaszt *gubbaszt* [-ok, -ol, -ott] tn ige összekuporodva ül *Egész icaka fen gubbasztottam* (P)

gubec *gubec* [-et, -je] fn (argó) pénz *Há nindzs gubec, nem lehet inni* (Nd)

guberál *guberál* [-ok, -sz, -t] tn és ts ige 1. hulladékokban használható anyagot keres *Maj megyek a szemedombra, oz guberálok* (Mi); 2. (pénzt) apránként előszed *Guberád ide a markomba az árát!* (Nbe)

gubics l. **gubics**

gubicskörte *gubicskörte, gudicskörte* [~t, ~k, ~je] fn apró termésű, kevés leve miatt fojtós körte *Mek ké fúni a gubicskörtét* (Bs)

gublíroz l. **gurvíroz**

gublíroz l. **gurvíroz**

gubó *gubó* [-t, -k, -ja] fn 1. a rovarok bábjának burka *Ez a sog gubóu a kerítésen, ebbű mindbű lepke kőjt ki* (Kg); 2. más termése *Három gubóu is van egy mággóúrén* (Tg)

guga *guga* [~t, ~k, ~ja] fn golyva *Mitű kaphatta a gugát a tehen?* (P)

gugás *gugás* mn golyvás *Szib gugás galambok* (Gl)

guggol *gugöl* [-ok, -sz, -t] tn ige olyan testhelyzetbe ereszkedik, hogy alsóteste a sarkához közelít *Gugöl a bokor megéj* (Ng)

guggon *gugon* hsz **1.** guggolva, guggoló helyzetben *Gugon ülök mán ety fél órája* (Cso); **2.** ~ üllő: nem futó (bab, tök) *Lete-szem a gugon üllőj paszújt* (T)

gugli *gugli* [-t, -k, -ja] fn reszelt nyerskrumplis tészta forró zsírban lepénynek kisütve *Feltgálátám a guglit* (Br)

gugyi *gugyi* [-t, -ja] fn (tréf) pálinka *Jógvón ety kizs gugyi, mi?* (Bo)

guhanty *guhányt* [-ot, -ok, -a ~ -ja] fn kutyakölyök *Mijem vád guhánytyok!* (Br)

gukker *gukkēr, guggēr* [-t, -ok, -ja] fn látszó *Jógvóna most egy guggēr* (Bs)

gúla *gulá* [~t, ~k, ~ja] fn gúla alakú rakás *Ezen a dáráp földön gulágbá vágynák rákvál a kávik* (Nd)

gulásztra *gulásztra, gurásztra, gurászta, gulászta, kúászta, kúrászta, kúrászka* [~t, ~k, ~ja] fn fecstej *A gyenge tejet össze gyűccsüg guláskának* (Np)

gulya *guja* [~t, ~k, ~ja] fn éjjel-nappal a legelőn tartott marhacsorda *A guja kim van az érdőjűn* (R)

gulyás¹ *gujás* [-t, -ok, -ja] fn **1.** zsírban párolt marhahúsból és burgonyából készült étel *Bőrsóleves meg gujás vót az ebéd* (Gl); **2.** gulyásleves *Kikanalasztá etykettőjűre a gujást* (Ng)

gulyás² *gujás* [-t, -ok, -a] fn gulyát őrző pásztor *A gujás egész nyáron kint van a le-gelőjűn* (Tg)

gulyáslé *gujáslé* [-levet, -je] fn gulyásleves *Mám megint gujáslé van!* (D)

gulyásleves *gujásleves* [-t, -ek, -je] fn gulyás módjára, zöldség és csipetke v. galuska hozzáadásával készült leves *Bográdsbú jój a gujásleves!* (Nbe)

gumák *gumák* [-ot, -ok, -ja] fn gumikerekű szekér *A gumákvá ment fájir* (Br)

gumi *gumi* [-t, -k, -ja] fn **1.** kaucsukból vulkanizált rugalmas, vízhatlan anyag *Gumibú van a cipőjűm tápa* (Csf); **2.** ebből készült tárgy *Kipukkant a gumi a hátsó kereken* (J); **3.** kutyagumi *Gumi az orodra!* (Sza)

gumibot *gumibot* [-ot, -ok, -ja] fn rendőrségi fenyejtőeszköz *Fějbevákták a gumibottá* (Nbe)

gumicsizma *gumicsizma, gumicsezsma* [~t, ~k, ~ja] fn gumiból készült csizma *Gumicsizmába ment a mezőjűre* (Np)

gumicső *gumicsű* [-csövet, -csövek, -je] fn gumiból készült hajlékony cső *Gumicsűv szijom a bőrt a hördőbú* (Ng) Vö: **gumislang**

gumifa *gumifa* [~t, ~k, ~ja] fn fikusz; *Ficus A gumifának igen szíp levele van* (Sza)

gumiharisnya *gumiharisnya* [~t, ~k, ~ja] fn orr és sarok nélküli szorító harisnya *Gumiharisnyába járok, mēr fáj a lábom* (Mf)

gumikesztyű *gumikesztyű* [-t, -k, -je] fn gumiból készült, a kezét szennyezéstől v. fertőzéstől védő kesztyű *Gumikesztyűbe mosogatok, mēr ekcémás a kezem* (Si)

gumikötő *gumikötőj* [-t, -k, -je] fn gumival impregnált anyagból készült, a ruhát a szennyeződéstől védő kötény *Uj gumikötőjűt kaptak a bepucolójuk* (Nbe)

gumipuska *gumipuska* [~t, ~k, ~ja] fn csúzlí *Gumipuskából verték ki az ablakot* (Asz)

gumirádli *gumirádli* [-t, -k, -ja] fn tömör gumiabroncs kerék *Gumirádlija van a szekérinek* (Ho)

gumis *gumis* mn amibe gumi van fűzve, szöve *Gumis száru bugyogót hord* (Np)

gumislang *gumislang, gumislang* [-ot, -ok, -ja] fn gumicső *Egy jó hosszú gumislang kéjne az öntözéshez* (Th)

gumiszekér *gumiszekēr* [-et, -ek, -e] fn gumikerekű szekér *Gumiszekēr hoszta a szenet* (Ke)

gumitalp *gumitalp* [-at, -ak, -a] fn lábelinek gumiból készült talpa *A gumitáp is siklik* (Pf)

gumiz *gumiz* [-ok, -ol, -ott] ts ige radiroz *hijába gumizom, nem viszi a gumi* (Bo)

gumó *gumó* [-t, -k, -ja] fn **1.** növény vastagodott gyökere *Mind érothatt a dálja gumóji* (Csf); **2.** gömő *It valami gumó nyőj nekem* (Ke); **3.** krumpligombóc *A gumó frissen jó* (Nd)

gúnár *gunár* [-t, -ok, -ja] fn **1.** a lúd hímje *Mekcsip a gunár!* (Bá); **2.** a galamb

hímje *A tojó ül, a gunár érepült* (Bf); 3. magas növésű (fiatal) ember *Mijen gunár lett az a jány* (Tú); 4. tarisznya *Mind a négy jányomnak szűtem eggy-egy gunárt* (Csp)

gúnya *gunya* [~'t, ~'k, ~'ja] fn szegényes felsőruha *Levást rúla az a roz gunya is* (Ts)

gunnyaszt *gunnyaszt* [-ok, -ol, -ott] tn ige gyengélkedve gubbaszt *Búj be az ágyba, ne gunnyassz itt!* (Pk)

gurásztra l. **gulásztra**

gurdaj *gúrdáj* [-t, -ok, -a] fn magas, vastag kórójú zöld növény *Eljég lesz lekaszáni ezt a gurdajerdőt* (Bú)

gurdány *gurdány, gúrdiny, gurdin* [-t, -ok, -ja] fn kórós szárú gyom *Eleg vógt kiárítani a sog gurdinyt a telegből* (Br)

gurděj *gúrděj, gurdij* [-t, -ja] fn keményedés a szarvasmarha nyelvén *Asz monta az orvas, hogy gurdějja van a tehennek* (Sz)

gurgulázik *gurgulázik* [-ok, -ol, -ott] tn ige gargalizál *Sóys vízzel kē gurgulázni, ha fáj a törköd* (Bó)

guriga *guriga* [~'t, ~'k, ~'ja] fn cérnaorsó *Ez a guriga már üres, nincs rájta cérna* (T)

gurigázik *gurigázik* [-ok, -ol, -ott] tn ige 1. kerek, gömbölyű tárgyat játékképpen ideoda gurít *Gyere, fogunk gurigázni* (Sz); 2. könnyebb kereket egy meghajlított drót segítségével gurítva játszik *Egjesz nab gurigázott a puja* (Bo)

gurít *gurít, guritt* [-ok, -sz ~ -ol, -ott] ts ige okozza, hogy valami guruljon *Gurítsd ide nekem a gurigát!* (P)

gurnyaszt *gúrnyaszt* [-ok, -ol, -ott] tn ige 1. betegesen, fázósan gubbaszt *Nem tudom, mi van evvel a tyukkal, már két napja csag gúrnyaszt* (Kd); 2. virraszt *Egész icaka gurnyasztottam, vártam az uram* (Sz)

gurnyé *gúrnyé* [-t, -k, -ja] fn kórós, dágványos széna *Ojan gurnyét kaszát, hoty kitört a kasza* (Vs)

gurtni *gúrtni, gurtnyi* [-t, -k, -ja] fn 1. heveder *Északált a gurtnyi* (Nd); 2. ebből készült hajtósíj *Leesett a kerekűl a gurtni* (T)

gurul *gurul, gurúl* [-ok, -sz, -t] tn ige 1. forogva-pörögve mozog *Gurul a gombajíg* (Gl); 2. gördül *Könnyen gurul a fotel* (Mi); 3. (tréf, kövérkés, alacsony ember, gyerek) apró léptekkel, gyorsan halad *No gurujj ide, lelke!* (Sza)

gurulya *guruja* [~'t, ~'k, ~'ja] fn tört krumpli *Petrezsejelevelet is váktam a gurujára* (Csn)

gusztál *gusztál* [-ok, -sz, -t] ts ige élvezettel nézeget *A jányokat gusztáli* (Kg)

gusztus *gusztus* [-t, -ok, -a ~ -ja] fn 1. ízlés *Hád gusztusod, az nincs* (Bá); 2. ~a van vmihez, vmire: kedve van hozzá *Nincs hozzá gusztusom, hát minek járassam ide?* (Bo)

gusztusos *gusztusos* mn kíváncs *Mijen gusztusos ez a szendvics!* (Bá)

gusztustalan *gusztustalan* mn undort keltő *Gusztustalan vógt az a látý kocsonya* (Kg)

guta *guta, gutta* [~'t, ~'ja] fn 1. agyvérzés, szélütés *Megütötte a gutta* (H); 2. (szitkozódásban) *Hova a guttába tetted?* (Bó)

gutaütés *gutaütés, guttaütis* [-t] fn bénulásos agyvérzés *A guttaütis vígzet vele* (Bt)

gubvár *gubvár, gubvár* [-t, -ja] fn (szoknyán) élesre vasalt rakásszerű ráncolat *Kiment a szoknyámbul a gubvár* (Bt)

gubvároz *gubvároz, gubvároz* [-ok, -ol, -ott] ts ige (szoknyát) éles ráncokba vasal *Hon gubvározták a ruhádot?* (T)

gúzs *guzs* [-t, -ok, -ja] fn 1. ágból, szalmából csavart kötél *Elszakatt a guzs* (Ng); 2. ladikon az evezőt rögzítő kenderkötél *Az evezőj nyele guzsba van* (Tg); 3. az oldalrúd rögzítésére szolgáló kötél *Szakítsd meg a guzs, hogy ne mozogjon a rud* (Ho); 4. kötélből készült béklyó *Levettem a gust a lú lábárul* (R)

guzsaly *guzsaj, guzsaj* [-t, -ok, -ja] fn kézi fonáshoz használt eszköz; amelynek rúdja köt fel a kendert, lent *Guzsajvā font* (Dr)

guzsalyos guzsajos mn és fn **I.** mn guzsalyt vivő *Ott is megy egy guzsajos asszony* (Be); **II.** fn fonó *Minden este guzsajosba vótunk* (Th)

guzsalypálca *guzsájpáca, guzsőjpáca* [~'t, ~'k, ~'ja] fn a guzsaly rúdja, amelyre a szöszöt kötik *Igen cifrára van esztergálva a guzsőjpácád!* (Si)

guzsalysegg *guzsájségg* [-et, -ek, -e] fn guzsalytalp *Nem emlíkszik az éjnek se, hun hatyta a guz-sájséggét* (S)

guzsalytalp *guzsájtalp, guzsőjtalp* [-at, -ak, -a] fn a guzsalynak az a része, amelyben a pálcát erősítik, erre ül a fonóasszony *A guzsájtápra ülünk, hogy ne mozogjon* (Dr)

guzsolya *guzsoja* [~'t, ~'k, ~'ja] fn az a szöszmennyiség, amennyit a guzsalyra egyszerűen felkötnek *Jó nagy guzsóját kötöttél fel!* (T)

gügye *gügye* mn féleszű *Csak nem lesz gügye ez a gyermek?* (He)

gügyög *gügyög* [-ök, -öl ~ -sz, -ött] tn (és ts) ige (kisgyermek) gagyog *Má gügyög a ksfiju* (Ts)

gülbaba *gülbaba* [~'t, ~'k, ~'ja] fn hengeres, vöröses gumójú burgonya *Gülbabát is kéim má ütetni* (Nd)

gülece *gülece* [~'t, ~'k, ~'je] fn krumpli-haluska, nyögvenyelő *Ebédre gülejcéit főzött* (Hl)

gümő *gümőü* [-t, -k, -je] fn **1.** kórosan megkeményedett sejthalmaz *Ekkora gümőü vót a kezecszárán* (Kd); **2.** bog, csomó *A kenderet fetekezik, oz gümőü kötnek a végire* (Dr)

gümőkór *gümőükóur* [-t, -ja] fn tuberkulózis *Gümőükóurt kapott a tehen* (Sz)

gürcöl *gürcöl* [-ök, -sz, -t] tn ige meg-eröltető munkát végez *Be sokad gürcöltem íletembe!* (Ke)

güzmölődik *güzmölőüdik, gözmölőüdik* [-ök, -sz, -ött] tn ige piszmozgva eszik *Nem eszē, csag gözmölőücc* (Fra)

güzü *güzü, gözü, gözü* [-t, -k, -je] fn **1.** mezei rágsáló; *Mus spicilegus Pocsik álat a güzü, sog buzát ēhörd* (K); **2.** ilyesféle életmódú állat, pocok, vakond *Fēüirta a földet a gözü* (Rf)

GY

gyagya *gyagya* [-t, -k, -ja] fn ostoba, tökéletlen személy *Halgas má, te gyagya!* (G)

gyagyás *gyagyás* mn hülye, tökéletlen: *Nem vaty te ety kicsigy gyagyás?* (Bú)

gyakorlat *gyakörlat* [-ot, -a, -ja] fn kat fegyvergyakorlat: *Kivittjék a katonákogy gyakorlatra* (Csp)

gyakorlatozik *gyakörlatozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige katonai kiképzésen gyakorlatot végez *Két hónapig gyakorlatoztunk* (Or)

gyakorlótér *gyakörlótér* [-terek, -teret, -tere] fn kat gyakorlásra használt terület: *Indullunk a gyakorlótérre* (Bs)

gyakorol *gyakorol, gyakoroll* [-ok, -sz, -t] ts (és tn) ige (vál) vmit megtanulás végett gyakran ismétél: *Gyakorolom az urizálást* (Sz)

gyakorolás *gyakrolás* [-t, -a] fn gyakorlás: *Sog gyakorlás kē a mesterséjkh* (Bó)

gyakran *gyakran, gyakrann* hsz gyakorta: *Gyakrann esik az essőű* (Np)

gyaláz *gyaláz* [-ok, -ol, -ott] ts ige becs-mérel, szid: *Éjngem gyalázott a fél falu hallatára* (Th)

gyalázat *gyalázat* [-ot, -ja ~ -a] fn szégyen, megalázó állapot: *Ijen gyalázatot hozott az emberre!* (Bf)

gyalázatos *Csak az a gyalázatos néjnye ne vőyna!* (Nbe)

gyalló l. **gyalu**

gyallu l. **gyalu**

gyalog *gyalog* hsz a saját lábán, jármű igénybe vétele nélkül: *Gyalog mentünk a búcsura* (Tg)

gyalogbodza *gyalogbodza* [-t, -k, -ja] fn földi bodza; *Sambucus ebulus: Teli van a mezsgye gyalogbodzával* (D)

gyalogborsó *gyalogborsóú* [-t, -k, -ja] fn nem kúszó borsófajta: *Vetettem gyalogborsóút is* (Bcs)

gyalogfenyő *gyalokfenyőű, gyalokfennyű* [-t, -k, -je] fn borókafenyő: *Gyalokfenyőűt szettünk tennap* (Bcs)

gyaloghid *gyalokhid* [-at, -ak, -ja] fn csak gyalogosok számára való hid: *A gyalokhidom biciklivē se szabad áthajtani* (Mi)

gyalogol *gyalogō* [-ok, -sz, -t] tn ige gyalog megy: *Eggy óyrát kelled gyalogōmunk odájig* (Tú)

gyalogolás *gyalogolás* [-t] fn gyaloglás: *Nehezire esik a gyalogolás* (Pk)

gyalogos *gyalogos* I. mn gyalog járó: *Gyalogoson jöttem* (Bat); II. fn 1. gyalogos ember: *A gyalogosok az ut szílin mennyenek* (Sza); 2. gyalogos katona: *A gyalogosokná szőűgát* (Cse)

gyalogösvény *gyalogösvény, gyalogös-veny* [-t, -ek, -e] fn keskeny ösvény: *Mennyünk le a gyalogösvenyen* (R)

gyalogpaszuly *gyalokpaszúú* [-t, -ok, -ja] fn gyalogbab: *A gyalokpaszúú hamaréj terem, mint a ticsős* (T) Vö: **ülőpaszuly**

gyalogrukkoló *gyalokrukkolōú* [-t, -k, -ja] fn (rég) gyalogszerrel végzett gyakorlat a huszároknál: *Mindem második nap vőűt gyalogrukkolōú* (Bú)

gyalogság *gyalokság* [-ot] fn gyalog harcoló fegyvernem: *A gyaloksákhoz osztottág be* (M)

gyalogszán *gyalokszán* [-t, -ok, -ja] fn emberi erővel vontatott, főképp szállításra használt nagyobb szánkó: *Gyalokszánom vivegettük ki a fonalat mindig mosni a patakra* (Tk)

gyalogszék *gyalokszék* [-et, -ek, -je] fn támla nélküli alacsony, négy lábú szék: *A gyalokszikrű fejek mindig* (Pf)

gyalogszekér *gyalokszekér, gyalokszeker* [-keret, -kerek, -kere] fn emberi erővel vontatott, két- v. négykerekű kisebb szekér: *Gyalokszekerrel hortuk a füvet* (Bf)

gyalogszerrel *gyalokszerrel* hsz gyalog: *Gyalokszerrē tettük meg az utat* (Bá)

gyalogtök *gyaloktök* [-öt, -ök, -je] fn nem kúszó tökfajta: *A gyaloktököt akárhová lehet ütetni, mer nem fut rá más növényre* (Ba)

gyalogút *gyalogut* [-at, -ak, -ja] fn ösvény: *Felszántották a gyalogutat* (Vs)

gyalom *gyalom* [-lmot, -lmok, -ja] fn kb. 100 m hosszú, 3 m széles, alján súlyzókkal

ellátott kerítőháló: *Gyalommal halásztunk* (Ti)

gyalu *gyalu*, *gyalóu*, *gyallú*, *gyallóu* [-t, -k, -ja] fn **1.** famegmunkáló kéziszerszám: *Gyaluval éjn szereteg dőügozni* (Tk); **2.** tök- és káposztagyalu: *Gyallóuṽa mek kē gyallóuni a káposztát* (V)

gyalufa *gyálufá*, *gyalufa* [-t, -'k, -'ja] fn káposztagyalu: *Kírd el á szomszídbul á gyálufáot, monygyát, hogy káposztáot táposunk* (Nd)

gyaluláda *gyaluláda*, *gyalluláda* [-t, -'k, -'ja] fn szögben illeszkedő lécek végeinek gyalulására szolgáló befogószerkezet *Gyaluládát is beszeresztem annak idején* (Tk)

gyalulás *gyalulás*, *gyalóulás*, *gyallulás*, *gyallóulás* [-t, -a] fn gyaluval végzett munkafolyamat *A gyallóulás könnyű munka* (Kg)

gyalupad *gyalupad*, *gyallpad*, *gyallóupad* [-ot, -ok, -ja] fn asztalszerű faállvány a gyalulandó tárgy rögzítésére *Az óulba van a gyallupad* (Ts)

gyalutök *gyalutök* [-öt, -ök, -je] fn étkezési tök *Vessé te ics gyalutököt* (Gl)

gyaluvas *gyaluvas*, *gyalluvas*, *gyalóluvas* [-at, -ak, -ja] fn gyalukés *Köszörüli a gyaluvasat* (Ti)

gyám *gyám* [-ot, -ok, -ja] fn (vál) **1.** kiskorú személy gondviselője *Ém vóytam a gyámja a kéjgy gyermeknek* (Ng); **2.** támasztóoszlop *Eljég erőűs lessz-jé a gyám, megbírja a tetőűt?* (Nbe)

gyámfal *gyámfal* [-at, -ak, -a] fn boltozatot tartó fal *A gyámfalat ics be kē vakōni* (Bsz)

gyámló *gyámló* [-t, -k, -ja] fn **1.** pártfogó, gondozó *Nem vóyt mász gyámlónk, csak a jóü Isten* (Gl); **2.** a pótlék a kaptár tetején, pótlékos méhkas *Tegyéj keretet a gyámlóba* (Bs)

gyámlólít *gyámlólít* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** támogat, pártfogol *Nem vóyt, aki gyámlóliccsa űköt* (R); **2.** alátámaszt, gyámot tesz alá *Ez a fal, ha nem lez gyámlólíva, ki fog dúni* (Nbe)

gyámoltalan *gyámōtalan* mn **1.** ügyetlen *Firjészēni se tudō, te gyámōtalan!* (Mf); **2.** ügyefogyott, szerencsétlen *Jaj, de gyámōtalan vagy, mi lesz veled?* (Bt); **3.** védetlen, pártfogó nélkül álló *Jaj, azok a szegíny gyámoltalan gyermekek!* (Tg)

gyámoszlop *gyámoszlop* [-ot, -ok, -a] fn támasztópillér *A villonydrugárhoz is kéjne gyámoszlop* (E)

gyanakodik *gyanakodik* [-ok, -ol ~ -sz, -ott], *gyanakszik* [-ok, -ol, -kodott] tn ige vkiről rosszat tesz fel *Éjn csak űrá gyanakszok, hogy ű tette* (Mi)

gyanakszik l. **gyanakodik**

gyanakvás *gyanakvás* [-t, -ja] fn bizalmatlan viselkedés *Nem tud ilni gyanakvás néjkül* (Pk)

gyanel *gyanel*, *dzsanel* [-ok, -sz, -t] tn ige fut, inal *Dzsanejünk, mig nem kísőű* (Sz)

gyanesz *gyanesz*, *dzsanesz* isz rajta *Mikor osztám megláttuk, hogy baj van, gyanesz, előűre!* (E)

gyanít *gyanít* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige sejt *Én nem ics gyanítottam, hogy ű tud rulla* (Bt)

gyanta *gyanta* [-t, -'k, -'ja] fn **1.** növényi eredetű ragacs, megszilárdulva üvegszerű anyag *Szivároag a fábul a gyanta* (Sz); **2.** hegedűgyanta *Ha nindzs gyanta, nem szóul a muzsika* (Si); **3.** (tréf) ital *Kéjne ety kics gyanta, hogy job legyen a hangunk* (R)

gyantáros *gyantáros* mn gyantás *Mijen gyantáros ez a fal!* (Th)

gyantás *gyantás* mn **1.** gyantával borított *Gyantás a fennyű kirge* (R); **2.** gyantával bekent *Méjg gyantás a vonóü* (Csp); **3.** (tréf) ittas *Jóü gyantások vóytak mán* (Pf)

gyantáz *gyantáz* [-ok, -ol, -ott] ts ige gyantával beken *Gyantázom a vonóüt* (Nf)

gyantázik *gyantázik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** gyantát választ ki *Gyantázik a szilvafa* (R); **2.** (tréf) iszik, hogy jó kedve legyen *Ha nem gyantázik, nem tud danolni* (Bf)

gyanú *gyanu* [-t, -ja] fn az a föltevés, hogy vki rosszat tett *Gyanuba kerūt a mester is* (Té)

gyanús *gyanus* mn gyanút keltő *Gyanus nekem ez a naty sijeccsíg* (Tát)

gyanúsít *gyanusít* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige *gyanúval* illet *Èngem fog lopással gyanusítani?* (Tá)

gyanútlan *gyanutlan* mn semmi rosszat nem sejtő *Mink teljesen gyanutlanok vótunk, bízunk benne* (Bk)

gyapjas *gyapjas* mn **1.** gyapjat növesztő *Szib gyapjasok a báránycák* (Tg); **2.** gyapjúra emlékeztető *Jó gyapjas hajad van* (V)

gyapjaslepke *gyapjaslepke* [-'t, ~'k, ~'je] fn a fákát károsító, szőröstestű lepke; *Lymantria dispar Mán lomfakadáskor is vany gyapjaslepke* (Nf)

gyapjú *gyapju, gyapj* [-t, -pja, -ja] fn **1.** a juh göndör szőrzete *Nyár közepire megnöveszti a ju a gyapjat* (Tg); **2.** a lenyírt gyapjú mint alapanyag *Sog gyapjúja van a juhászoknak* (Fp)

gyapjúanyag *gyapjúanyag* [-ot, -ok, -ja] fn gyapjuszövet *Szib gyapjuanyagot vettem ruhára* (Bf)

gyapjúfonal *gyapjúfonál* [-at, -ak, -a] fn gyapjúból font fonal *Gyapjúfonálhoz vástág kötőtűt ké* (Br)

gyapjúnyírás *gyapjunyírás* [-t] a gyapjú lenyírása a juhról *Gyapjunyírás előtt a juhot mekfiresztik* (Bó)

gyapjuszövet *gyapjuszövet* [-et, -ek, -je ~ -e] fn gyapjúfonálból készült szövet *A gyapjuszövet mindjég drága vót* (Nb)

gyapot *gyapot, gyapott* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** gyapotszerje *Nállunk nem terem meg a gyapott* (Gl); **2.** ennek termése mint ipari alapanyag *Kézzel is fosztanag gyapottot* (R)

gyár *gyár* [-at, -ak, -a ~ -ja] fn gépekkel működő ipari üzem *A gyárba dolgozik* (M)

gyarapít *gyarapít, gyarapított, gyarapít* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** vminek a nagyságát, mennyiségét növeli *Gyarapíti a vagyonkáját* (Bf); **2.** gyűjt *Az ügyes állandóan gyarapít* (Gy)

gyarapodik *gyarapodik, gyarapodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** nagysága, értéke növekszik *Gyarapodik a vagyona* (Ko); **2.** fejlődik, növekszik *Gyarapodnak a malackák* (Gl)

gyarapul *gyarapul* [-ok, -sz, -t] tn ige fejlődik, növekszik *Jó időbe szépen gyarapul minden* (Csf)

gyári *gyári* mn **1.** gyárban dolgozó *Gyári munkás lettem* (B); **2.** gyárban készült, onnan származó *Jobb a házi vászom, mint a gyári: erősebb* (Ksz)

gyarló *gyarló* mn bűnre hajló, esendő *Az embər gyarló* (Be)

gyarlóság *gyarlóság* [-ot, -a] fn erkölcsi gyöngeség *Ijen az emberi gyarlóság!* (Gl)

gyárt *gyárt* [-ok, -ol, -sz, -ott] ts ige **1.** (iparcikkeket) gyárilag készít *Uj szériját gyártunk* (B); **2.** (pejor) nagy mennyiségben készít, csinál *Gyárti a vicceket* (Tg)

gyártás *gyártás* [-t, -a ~ -ja] fn az a tevékenység, hogy vmit gyártanak *Mekkesztik a műtrágya gyártását* (Bf)

gyártmány *gyártmány* [-t, -ok, -a] fn vki-nek a készítménye, terméke *Ez a cipő cse gyártmány* (Bk)

gyász *gyász* [-t, -a ~ -ja] fn **1.** hozzátartozó halála miatt érzett fájdalom *Nagy gyászba vannak: mekhalt az apjuk* (Cs); **2.** a gyászolás időtartama *Nem esküdnek meg, mik tart a gyász* (Ho)

gyászbogár *gyászbogár* [-t, -ok, -ja] fn mindenevő, sötét színű bogár; *Tenebrioidea A gyászbogár jecceka mászkál* (Gy)Vö: **feketebogár**

gyászkocsi *gyászkocsi* [-t, -k, -ja] fn halottaskocsi *Gyászkocsin viszik a halottakat a temetőbe* (He)

gyászmenet *gyászmenet* [-et, -ek] fn temetési menet *Tanakosztunk egy gyászmenettel* (Bt)

gyászmise *gyászmise* [-'t, ~'k, ~'je] fn (vál) halottakért mondott mise *Minden esztendőbe mondatok írte gyászmisét* (Ksz)

gyászol¹ *gyászol* [-ok, -sz, -t] ts ige (tn is) gyászt tart, visel *A halottat egyg évig gyászol* (P) [] *Gyászol a körme 'a körme alja fekete a piszoktól'* (Mcs); *Gyászoli a koszorút, améken a feje kiszorult 'ok nélkül búsul'* (R)

gyászol² *gyászol* [-t, -ok, -ja] fn jászol *Tegyéj a jászolba füvet a tehennek* (E)

gyászológ *gyászológ* [-t, -k, -ja] fn (mn-i ign is) aki a halottat gyászolja *Sok vót a temetisen a gyászológ* (Kd)

gyasszol *gyasszol* [-ok, -sz, -t] tn ige
inal, futva menekül *Gyasszoltunk, ahogy
birtunk, hogy meg ne fogjon a kerülő* (R)

gyatra *gyatra* mn silány, rossz mi-
nőségű *Eljég gyatrán vam felőltözve* (Bó)

gyáva *gyáva* mn félős természetű *A
gyáva embert nem nízik semmibe* (Pf) □
Gyáva, mint a nyul 'nagyon gyáva' (Tg); *A
gyáva barát rosszabb az ellenszégénél 'a
gyáva barát csak kárára van az embernek'* (Fr)

gyecsak *gyecsak* felsz. ige, msz gyere
csak *Gyecsak ide, de sebessen* (Th)

gyefel *gyefel* mn egyáltalán, sehogyan sem
Gyefel nem tud semit (Asz)

gyehenna *gyehenna, gehenna* [-'t, ~'k,
~'ja] fn az örök kárhozat helye, pokol *Ugy
utánna vette magát, hogy a gyehennára is
utánna ment volna* (K)

gyék l. **gyík**

gyékénykas *gyékénkás* [-t, -ok, -a] fn
gyékényből font szakajtó, kas *Hozott egy
gyékénkás szőllőt* (Nb)

gyékénykosár *gyékénkosár, gyéjkén-
kosár* [-t, -ok, -ja] fn 1. szakajtó *Hoz ki
gyéinkosárt!* (Nd); 2. gyékényből font ko-
sár *A gyéjkénkosárt sok mindenre lehet hasz-
nálni* (Hl)

gyékénypáka *gyéjkémpáka* [-'t, ~'k,
~'ja] fn a gyékény bizogányszerű virágzata
Hoztak a puják egy öl gyéjkémpáját (D)

gyékény *gyéjkény, gyéjkény, gyéjkény,
gyíkény, gyékény* [-t, -ek, -je] fn 1. állóvi-
zek buzogányos növénye; *Typha Bemászik
a mój gödörbe gyíkint szedni* (He); 2. ennek
buzogányszerű termése *Gyéjként tettem a
nagyvázába* (Fra); 3. ennek a levele, mint
alapanyag *A gyéjkénnek valót lápos hej-
jen szokták vágni* (Hl); 4. ebből készült ta-
karó *Mekfonták a gyéjként a melegágyra*
(D) □ *Egy gyékényen árulnak 'jól megértik
egymást'* (Tb)

gyémánt *gyémánt* [-ot, -ok, -ja] fn 1. a
szénnek kristályos, kemény módosulata
Gyémántod bányásznak (H); 2. ennek csi-
szolt változata mint drágakő *Két kizs gyé-
mánt vót a filbevalóba* (Bf); 3. üvegágó

alkatrésze *Elkopott a gyémánt az üvegvá-
góba* (Mi)

gyémántlakodalom *gyémántlakadalom*
[-lmat, -lmak, -lma] fn a házasság 60. évfor-
dulója *Még megéri a gyémántlakadalmát* (Ba)

gyenge *gyenge, genge* mn 1. kevés erejű
Má nem beteg, de még igen genge (T); 2.
nagyobb terhelést el nem bíró *Az a kötél
genge lesz, ide lánc kéne* (Ts); 3. zsenge,
fejletlen *Még gyenge a máléj, nem lehet
főzni belőle* (Np); 4. kis erővel ható *Jó
vót ety kizs genge széj* (Ksz); 5. erélyte-
len *Gyengén neveli az anynya aszt a jánt*
(Csp); 6. omlós, porhanyós *Mijen gyenge itt
a talaj, csak uty hullik* (Nbe)

gyengécske *gyengécske, gengécske* mn
kissé gyenge *Még gengécskéjék ezek a pa-
lántok, de azért má ütessük kifele* (K)

gyengéd *gyengéd, gengéd* mn szeretet-
teljesen kíméletes *Soha nincs egy gengét
szava hozzám* (Bf)

gyengédeden *gyengédeden, gengéde-
den* mn *Szib gengédem meksimogatta* (R)

gyengédség *gyengéccség, gyengéccsíg*
[-et, -e] fn szeretetből fakadó figyelmesség
A gyengéccsík szíp tulajdonsága a nőknek
(Bf)

gyengéll *gyengéll, gengéll* [-ek, -sz, -t]
ts ige gyengének tart *Gengélte még a fíjút
ére a munkára* (Bf)

gyengemálé *gyengemáléj* [-t, -k, -ja] fn
zsenge kukorica *Főztiing gyengemáléj*
(Ti) Vö: **gyengetengeri, tejesmálé**

gyengepiros *gyengepiros, gengepiros*
mn halványpiros *Vót ojan széj gyengepi-
ros anyag is* (Hl)

gyengerózsaszín *gyengerózsaszín, gen-
gerózsaszín* mn halványrózsaszín *A kishá-
nyoknak a gyengerózsaszín a legjobb* (Tg)

gyengeség *gyengeség, gyengeség, gen-
geség* [-et, -e] fn 1. az a tulajdonság, hogy
gyenge *Járni se bír a gyengeséjktű* (Fa); 2.
az erély hiánya *A nevelisbe naty hiba a
gyengeség* (Gl)

gyengetengeri *gyengetengeri, genge-
tengeri* [-t, -k, -je] fn zsenge kukorica *Azok
a jó gyengetengerik, amit ot megtűnt!* (Pk)

gyengezöld *gyengezöld, gengezöld* mn halványzöld *Szjéb gyengezöld ruha vóyt rajta* (Bs)

gyengít *gyengitt, gengít* [-ek, -el ~ -sz, -ett] ts ige gyengébbé tesz *Ez a naty hőűsig izs gengiti az embért* (Si)

gyengül *gyengüll, gengül* [-ök, -sz, -t] ts ige 1. erejéből veszít *Naprú napra szemlátomást gengülök* (P); 2. enyhül *Gyengüll a széjl* (Np)

gyentel *gyentél* [-ek, -sz, -t] ts (tn is) ige vmit fetrengve, hancúrozva azt szétdúlja *Egiz délutágn az ággyagy gyentelik* (Br)

gyentelő *gyentelőű* [-t, -k, -je] fn heverő, sezlön *Elálutt á gyērmeek á gyentelőűnn* (Br)

gyep *gyep* [-et, -ek, -je] fn 1. zsenge, alacsony fű *Hozzatok a kislibáknag gyepet!* (R); 2. füvel benőtt terület *Mennyetek jáccani a gyepre!* (E) [] *A gyep nője be az udvarát 'senki ne látogassa, ne járjanak hozzáz'* (Vr)

gyepágy *gyepágy* [-at, -ak, -a] fn gyepes hely, ahol heverni lehet *Lefekszünk a gyepágyra pihenni* (E)

gyepel *gyepél* [-t] ts (tn is) ige (állat) lábon álló füvet harapdál *Gyepel a tehen a sáncparton* (T)

gyepeltet *gyelpētet* [-ek, -elm, -ett] ts ige legeltet *Gyepeltetem a kislibát, ojan szíp időű van* (S)

gyepes *gyepes* mn gyepvel benőtt *Gyepes az udvarunk* (V)

gyepesedik *gyepesedik* [-ett] tn ige be-növi a gyep *Gyepesedik a fák aija* (H)

gyephangya *gyephanygya* [~'t, ~'k, ~'ja] fn gyepben, megművelt talajban nem bolyban, csak kisebb fészkekben élő hangyafaj *Ha essőűs üdő közeledik, a gyephanygya csomóűgba gyűl* (T)

gyeplő *gyeplőű, gyeplű, gyeplű* [-t, -k, -je] fn két végével a zablához, járomhoz erősített szj v. kötél, amellyel a befogott állatot irányítják *Erőűs a gyeplű, nem ragad ē a lú* (Sza)

gyeplőszár *gyeplőűszár, gyeplűszár, gyeplűszár* [-at, -ak, -a] fn a gyeplő két szára *Huz meg a gyeplőűszárát!* (P)

gyeptégla *gyeptéigla* [~'t, ~'k, ~'ja] fn négyszög alakban kivágott gyepes földdarab *Hosztam fel kéűgy gyeptéiglát a kislibának* (Ke)

gyeptörés *gyeptöris* [-t] fn gyep felszántása *Gyeptöris utágn tengerit szokunk á főűdbe vetni* (Nd)

gyer *gyēr* felszólító ige jöjj *Gyer a válóhosz, hogy mossalak meg!* (Ng)

gyér *gyér, gyér* mn ritkás *Igen gyéren kőűt a hagyma, imitt-amott egygy-ety szál* (P)

gyere *gyere, gyerünk, gyertek* felszólító ige 1. jöjj *Gyertek vendíksígbé!* (Si); 2. isz-szerűen: gyerünk, rajta *Na gyerünk, gyerünk, gyorsabban mozogjon a kezetek!* (Nb)

gyerek *gyerek* [-et, -ek, -e] fn vál, ritka 1. gyermek: kiskorú személy *Gyerek vaty te még, nem érted esztet* (Or); 2. szülők közöttlen utóda *Három gyereke van* (Fra) [] *Megnőnek a gyerekek az ágy alatt is 'gyorsan, észrevétlenül megnőnek a gyerekek'* (Tg)

gyerekágy *gyerekágy* [-at, -ak, -a] fn gyerekeknek való rácsos ágy *Csináttak a pujának gyerekágyat* (Bt) Vö: **kiságy**

gyerkember *gyerkember* [-t, -ek] fn nagyon fiatal fiúgyerek *Am mégű gyerkember, nem házasodni való* (P)

gyerkőc *gyērűűc* [-öt, -ök] fn 1. serdülő fiú *A gyērűűcök egűész nap a kert alatt csatangótak* (M); 2. kedveske gyermek *Ez a gyērűűc sose sír* (Nbe)

gyermek *gyērmeek* [-et, -ek, -e] fn 1. gyerek *Jönnek a gyērmeek az iskolábú* (Bá); 2. szülők leszármazottja *Íl-hal a gyērmekejír* (Csl); 3. vmely közösség képviselője *Éva anyágn gyērmekeji vagyunk* (Mi)

gyermekágy *gyērmeekágy* [-at, -ak, -a] fn 1. gyermekágy *Még mindig a gyērmeekágyba ászik a kisjány* (T); 2. az anya szülés utáni állapota, helyzete *Nem fekűtte ki a gyērmeekágyat, az a báj* (Ke)

gyermekágyas *gyērmeekágyas* mn gyermekágyat fekvő (nő) *Gyērmeekágyas asszon nem ehēt akārmit* (Tát)

gyermekáldás *gyērmeekáldás* [-t] fn gyermek születése, megléte a családban *Gyērmeekáldást várnak* (M)

gyermekbolond gyērmegbolond [-ot, -ok] fn aki rajong a gyerekekért *Ez mindig ilyen gyērmegbolond volt* (Ts)

gyermekded gyērmegded mn **1.** (pejor, gúny) gyerkesen naív *Ijen gyērmegded meséket akar beadni nekem* (Bs); **2.** kicsi, gyerekes *A még ojan gyērmegded jánka* (H)

gyermekes gyermekes mn akinek gyereke van *Ez a hēj a gyermekes anyáknak van* (Csn)

gyermekész gyermekész fn gyermekkorra jellemző észjárás *Gyermekész mindent ehisz* (Ti)

gyermekfej gyērmekfēj [-et, -ek] fn a gyermek feje *Ojan káposztájim vam, mint egygy-egy gyērmekfēj* (Tá)

gyermekfővel gyērmekfőüvel hsz gyermeki ésszel *Gyērmekfőüvel asz hittem, hogy a rádiójúba ül valaki, aki beszél* (T)

gyermeki gyermeki mn **1.** gyermekekre jellemző *A csak a gyermeki oktalansáktul van* (Bó); **2.** gyermek részéről a szülő iránt megnyilvánuló *Lassan kivész a gyermeki szeretet* (Tá)

gyermekkocsi gyermekkocsi [-t, -k, -ja] fn kisgyermeknek tologatásra való kocsi *A kiskutyát tologatik a puják a gyermekkocsiba* (Csl)

gyermekkor gyērmekkor [-t, -a] fn a gyermekség ideje *Nehéz gyērmekkorom volt* (Tá)

gyermekkórház gyērmekkórház [-at, -ak, -a] fn gyermekeket gyógyító kórház *Beutáták a kicsit a gyērmekkórházba* (Bf)

gyermekláncfű gyērmekláncfű [-vet, -vek, -ve] fn pitypang *A gyērmekláncfű teája keserű, mint a mjereg* (J)

gyermeklány gērmekjány [-t, -ok, -a] fn serdületlen lány *Még gyērmekjányok vőgtung, de má jártunk a bálba* (Si)

gyermeknevelés gyērmeknevelés, gyermeknevelés, gyērmeknevelis [-t] fn a gyermekek szellemi, erkölcsi fejlődésének tudatos irányítása *A gyermeknevelés nemcsak az iskola dőuga* (Np)

gyermekorvos gyērmekörvos, gyērmekörvas [-t, -ok, -a ~ -ja] fn gyermek szakor-

vosa *A körzeti kórháznak is van gyērmekörvassa* (Csl)

gyermekosztály gyērmekosztáj [-t, -ok, -a] fn egészségügyi intézményekben a gyerekekkel foglalkozó osztály *A gyērmekosztájt mot nem lehet látogatni a járvány miatt* (J)

gyermekruha gyērmekruha, gyērmēkruha [~'t, ~'k, ~'ja] fn gyermekeknek való ruha *A bójúdba sok szib divatozs gyērmēkruha van* (Bú)

gyermektartás gyērmektartás [-t] fn gyermek után fizetendő tartásdíj *Mindjég rendesen fizeti a gyērmektartást* (V)

gyermektelen gyērmektelen mn akinek nincs gyermek *Gyērmektelen családba keves az öröm* (T)

gyermektelenadó gyērmektelenadó [~t] fn gyermektelenségi adó *Nállunk a munkahējen hármam fizetneg gyērmektelenadót* (Csp) **Vö: aliment**

gyertya gyērtya, gyērtya [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** olvadó anyagból készült, rúd alakú, kanóccal égő világító eszköz *Mos mán csag divadbul ígetik a gyērtját* (Bf); **2.** gyújtógyertya *Új gyertya kē a motörba* (Bcs); **3.** (sp) a labdának függőlegesen a magasba rúgása *Megint rugott egy gyērtját* (Mi) [] *Kialutt a gyertyája 'meghalt'* (F)

gyertyán gyērtján [-t, -ok, -ja] fn **1.** fűszeres levelű, makktermesű erdei fa; *Carpinus A gyertyánnak világos a törzse* (Té); **2.** ennek nehéz, fehér faanyaga *Gyertyánnal tüzelnek* (Té)

gyertyánfa gyertyámfa [~'t, ~'k, ~'ja] fn gyertyán *Kivákták a nagy gyertyámfát* (Hl)

gyertyaszál gyērtyaszál [-at, -ak, -ja] fn egy szál gyertya *Ugy asz, mint a gyērtyaszál, csak éppen nem világító* (Csl)

gyertyaszentelő gyērtyaszentelő [~t] fn (rég) katolikus ünnep, február 2. *Gyērtyaszentelőükor lesz három esztendőüs* (Tg) [] *Ha fénylik gyertyaszentelő, az izéket vedd elő 'ha gyertyaszentelő napján süt a nap, akkor készül a hosszú télre'* (Fra); *Ha fénylik gyertyaszentelő, egy új telet híj elő, ragyognak a csillagok, jönnek ám még naty fa-gyok 'ua'* (Np)

gyertyatartó gyertyatartóu [-t, -k, -ja] fn
gyertyaszál rögzítésére való állványszerű
tartó *Van két szib bronz gyertyatartóunk* (Ksz)

gyertyavilág gyertyavilág [-ot] gyertya-
fény *Gyertyavilág mellett is vártunk* (Mu)

gyertyázik gyertyázik [-ok, -ol, -ott] tn
ige (sp) a labdát függőlegesen a magasba
rúgja *Migy gyertyázó, passzód a labdát!* (Sz)

gyérül gyérül [-t] tn ige gyérre válik
Neked is gyérül a hajad (Rf)

gyesznó l. **disznó**

gyetszád gyetszád [-ot, -ok, -ja] fn (új)
óvoda *Elvitte a gyermekeket a gyetszádba* (Th)

gyetyamártó gyetyamártóu [-t, -k, -ja]
fn gyertyakészítő *Rígem vóut itt egy gyetyamártóu is* (Sz)

gyi gyi, gyü isz (ló nógatasára való szó)
Gyi, Szedres! Gyü ne! (Gl)

gyidrány l. **gyidrány**

gyidu gyidu [-t, -k, -ja] fn **1.** öregember
A gyidu má nem bír dógozni (T); **2.** nagyapa
A gviduvā ment ē sétáni (Ts)

gyik gyik, gyik, gyéjk, gyéjk [-ot, -ok, -ja] fn hosszú farkú, pikkelyes testű, rovar-
vő hulló; *Lacertilia A kërbe láttam egy gyéj-*
kot (Fr)

gyikfű gyikfű, gyikfű, gyéjkfű, gyéjkfű
[-vet, -vek, -ve] fn ibolyás virágú ajakos nő-
vény; *Prunelle A ritkás érdőűgbe sok a*
gyikfű (Ho)

gyiktojás gyiktojás, gyiktojás, gyéjktó-
jás, gyéjktójás [-t, -ok] fn a gyik tojása *A*
viszpārton láttam ety fjeszeg gyéjktójást (Fra)

gyiktojáspaszuj gyiktojáspaszuj [-t, -ok, -a] fn apró, gömbölyű, fehér babfajta
Le kē szaggatni eszt a gyiktojáspaszujt, mig
nem kesz kapcsilni (T)

gyilkol gyilköl [-ok, -sz, -t] ts (tn is) ige
1. (embert fegyverrel) szándékosan öl *Gyl-*
lōtak, fosztogattak a katonák (Cse); **2.** üt-
ver *Gyilkoli a szomszíd a feleségit megint* (R)

gyilkos gyilkos mn és fn **I.** mn **1.** aki gyil-
kolt *Összezárták a börtömbe egy gyilkos*
bándával (Tg); **2.** gyilkolásra irányuló *Nem*
gyilkos számdjékkā jöttem (Np); **3.** halált
hozó *Ted le aszt a gyilkosz szerszámot!* (G);
II. fn aki gyilkosságot követett el *Mektaná-*
ták a gyilkossát is (Ksz)

gyilkosgomba gyilkosgomba [-t, -k, -ja] fn gyilkos galóca *Vigyáz, ne szegy*
gyilkosgalócát! (Bt)

gyimbor gyimbör [-t, -ok, -ja] fn fehér
fagyöngy; *Viscum album Tüdőűvírízis ellen*
jóu a gyimbör (Kd)

gyimgyom gyimgyom [-ot, -ok] fn min-
denféle gyom *Nem győžöm kihuzigáni eszt*
a sog gyimgyomot a főűdbül (Csl)

gyógyász gyógyász [-t, -ok, -a] fn (ritk)
Evvél a csunya sebbē gyógyászhosz kē
menni (Té)

gyógyfürdő gyógyfürdőű, gyógyfire-
dőű, gyógyfiridőű [-t, -k, -je] fn (vál)
gyógyvízű fürdőhely *Gyógytyfiredőűbe kűtte*
az orvas (Ke)

gyógyít gyógyvit, gyógyvitt, gyógyjēt
[-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** egészségessé
igyekszik tenni *Hány orvasz gyógyjētotta*
má, mékse tutták kigyógyjētni (Bs); **2.** gyó-
gyhatást fejt ki *A cintőgrij sok minden*
gyógyvit (Mi)

gyógyíttat gyógyvittat, gyógyvittat,
gyógyjēttat ts ige gyógykezeltet *Gyógyvit-*
tati a tüdőűbaját (Ng)

gyógyyszer gyógytszēr, gyógytszēr [-t, -ek, -e] fn (vál) orvosság *Felirtak neki is*
ecs csomóű gyógytszērt (Bú)

gyógyul gyógygyl, gyógygull [-ok, -sz, -t] tn ige egészsége helyreáll *Szemplátomást*
gyógygull a lábom ettül a kenőűcstű (Bt)

gyohogy gyohogy [-ot, -ok, -ja] fn (új)
kátrány *Gyohoggýā kentjēg be az oszlopot,*
hogy ne romōjon (Csf)

gyolcs gyóűcs [-ot, -ok, -a] fn finom fe-
hér vászon *Nem lehet mos semmi pjēnzjēr*
gyóűcsot kapni (Fp)

gyolcsing gyóűcsing [-et, -ek, -e] fn
gyolcsból varrott ing *Vāratot magának halállá-*
ra egy gyóűcsinget (Tá)

gyolcslepedő gyóűcslepedőű [-t, -k, -je]
fn gyolcsból készült lepedő *Gyóűcslepedőűje*
is vām vātý hát (Nd)

gyom gyom [-ot, -ok, -ja] fn dudva *Ēnyom-*
ta a palántot a sog gyom (Bsz)

gyomlál gyomlál, gyomláll [-ok, -sz, -t]
ts (tn is) ige haszonnövénnel beültetett

területet a gyomtól megtisztít *Gyomlálom a zölcsest* (Kd)

gyomláló *gyomlálóg, gyomlálóg* [-t, -k, -ja] fn (mn-i ign is) rövid fanyelű keskeny, lapos vaseszköz, amellyel gyomláláskor a talajt lazítják v. a gyom gyökerét elvágják *Gyomlálóg nékü nem tudot kihuzni a mürköt, mer beszakad* (Bat)

gyomlálódészka *gyomlálódészka* [-t, ~k, ~ja] fn a nagy melegágy rááján keresztbetett deszka, amelyről a gyomlálást végzik *A gyomlálódészkanak erőűsnek kelleni* (Tk)

gyomor *gyomor* [-mrot, -mrok, -mra] fn 1. a tápcsatorna kiöblösödő része *Üres a gyomra* (M); 2. ennek kiöblösödése a törzsön *Huz be a gyomrod!* (Mu) [] *Ájul a gyomra 'nagyon éhes'* (R); *Nagy gyomrot rak 'jóllakik'* (Tg); *Nem veszi be a gyomra 'nem egyezik a természetével'* (Tát); *Gyomor kel hozzá 'undorító dolog'* (Sz); *Kavarog a gyomra, mint Borcsa néninek a bombázástul 'nem tetszik neki valami'* (Sz)

gyomorbaj *gyomorbaj* [-t, -ok, -a] fn a gyomornak vmilyen betegsége *Gyomorbajt fogó kapni a szárazkosztú* (Kd)

gyomorbajos *gyomorbajos* mn gyomorbajban szenvedő *Akinek az a gyomorbajos ura vótt?* (M)

gyomorbeteg *gyomrbeteg* mn és fn gyomorbajban szenvedő (személy) *A gyomrbeteg nem ehett akármit* (Kg)

gyomorcsepp *gyomrcsepp* [-et, -ek, -je] fn gyomorfájás ellen cseppekben használt orvosság *Neked vótt valami jó gyomrcsepp?* (Ng)

gyomorégés *gyomorégés, gyomorégés, gyomorigás* [-t] fn savtúltengés miatti maró érzés a gyomorban *Gyomorigésem van a tejeskávétul* (P) Vö: **zaha**

gyomorfájás *gyomrfájás* [-t, -ok, -a] fn fájdalomérzés a gyomorban *Megjén rájött gyomrfájás* (M)

gyomorfekély *gyomrfekély, gyomrfekij, gyomrfekij* [-t, -ek, -e] fn a gyomor nyálkahártyájának fekélye *Gyomrfekélyre operáltak* (Ke) Vö: **gyomorseb**

gyomorgörcs *gyomrgörcs* [-öt, -ök, -e] fn görcsös fájdalom a gyomorban *Ékaptt a gyomrgörcs* (Nd)

gyomormosás *gyomormosás* [-t] fn a gyomor szondás kiöblítése *Gyomormosást csináltak neki, mikor mérget ivott* (Kd)

gyomorrák *gyomrrák* [-ot, -ja] fn rák a gyomorban *Évitte a gyomorrák* (M)

gyomorrontás *gyomrrontás* [-t, -a] fn (vál) sok v. romlott táplálék okozta heveny gyomorhurut *Ettül gyomrrontást lehet kapni* (Csn)

gyomorsav *gyomrsav* [-at, -a] fn 1. a gyomornedv (sósavtartalmú) alkotórésze *Alig van gyomorsava* (Be); 2. gyomorsavtúltengés *Gyomrsavam van* (Mu)

gyomorseb *gyomrseb* [-et, -ek, -e] fn gyomorfekély *Megoperáltak gyomorsebre* (Kd)

gyomorsülyedés *gyomrsülyedés, gyomrsülyedis, gyomrsüjedis, gyomrsüjedis* [-t, -e] fn a gyomornak a rendesnél mélyebb elhelyezkedése mint betegség *Gyomrsüjediséje vótt* (Té)

gyomorszáj *gyomrszáj* [-at, gyomrom szája, gyomrod szája, gyomorszája] fn a gyomor felső nyílása ill. az előtte levő hasfal *A gyomrom száján írt az ütő* (Kg)

gyomos *gyomos* mn (vál) gyommal beültetett *Igeny gyomos az ültetett hagyma* (Csn)

gyomros *gyomros* mn akinek erősen ki-domborodik a gyomra *Nem szíp, ha a leginy ijen gyomros* (Pk)

gyomroz *gyomroz* [-ok, -ol, -ott] ts ige vkinek a hasát dögönyözi *Egymász gyomrozik* (Tg)

gyónás *gyónás* [-t, -a ~ -ja] fn 1. az a cselekvés, hogy vki gyón *Gyónáskor le ké térgyepelni* (Ng); 2. a gyónás mint szertartás *A reformátusoknál nindzs gyónás* (Si) Vö: **gyovanás**

gyónik *gyónik* [-ok, -sz, -t] tn (és ts) ige (vall) (kat. v. gör. kel.) papnak megvallja bűneit *Aki nem gyónik, nem áldozhat* (Gl) Vö: **gyovan**

gyóntat *gyóntat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige (kat. v. gör. kel. pap) vkinek a gyónását hallgatja *Kisőű estig gyóntatott a pap* (Gl) Vö: **gyovantat**

gyóntatószék *gyóntatóúszék* [-et, -ek, -e] fn az a templomi fülke, amelyben a gyóntató pap ül *A gyóntatóúszékbe külön fülke van a gyóntónak is* (Tg)

gyopár *gyopár* [-t, -ok, -ja] fn sziklás hegyeken honos, fehér szőrrel fedett fészkes virágú növény; *Leontopodium alpinum* *Felmásztunk a sziklára gyopárt keresni* (Té)

gyor **1. gyúr**

gyors *györs* mn **1.** sebes *Itt elég gyors a fojód sodra* (Tg); **2.** rövid időt igénylő *Hozgyorsan vizet!* (Mf); **3.** szapora *Gyorsan ver a szive* (Bcs) [] *Gyorsan jár a keze* '1. ügyes; 2. hamar út' (V); *Gyorskezű* 'ügyes, dolgos' (Tg)

gyorsaság *györsaság, gyorsasság* [-ot, -a] fn **1.** gyors mozgás *Szalaggyatog gyorsassággal apátokir* (Ko); **2.** sebesség *Ojan gyorsasággal ment a vonat, hogy séjnkít se ismertem meg benne* (T)

gyorsfénykép *györsfénykép, gyorsfénykép, gyorsfénykép* [-at, -ek, -e] fn rövid idő alatt alkészülő fénykép *Igazolványra gyorsfénykép is jó* (Ko) Vö: **hirtelenfénykép**

gyorsfőző *györsfőző, gyorsfőző* [-t, -k, -je] fn **1.** petróleumfőző, gyorsforraló *A gyorsfőző-zőm etykettőre főül a víz* (Gy); **2.** rezsó *Kapcsod be a gyorsfőzőt a teja alatt!* (Cso)

gyorsigyekező *györsigyekező* [-t, -k, -je] fn (tréf) kasza *Feni a gyorsigyekezőjéit* (P)

gyorsít *györsít, gyorsitt, gyorsít* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige gyorsabbá tesz *Gyorsítsátok az iramot, hé!* (Ge)

gyorstüzelő *györsüzelő* mn **1.** (kat) gyorsan ismétlődő tüzelésre alkalmas löfegyver *Gyorstüzelő puskát kapott a járőr* (Np); **2.** (tréf) nadrág: gumis gyereknadrág *Te még gyorstüzelő nadrágba jártá, mikor jém má a jányokat fogdostam* (Np)

gyorsul *györsul, gyorsull* [-t] tn ige fokozatosan gyorsabbá válik *Má gyorsút a vonat, mikor felugrottam rá* (Sz)

gyorsvonal *györsvonal* [-ot, -ok, -a] fn rövid menetidejű távolsági személyvonal *A gyorsvonal nem ál meg mindenütt* (Cse)

gyorsszorító *györszorító* [-t, -k, -ja] fn csavarszorító *Inkáb gyorsszorítóvá dóugozok* (Tk)

gyovan *gyovan* [-ok, -sz, -t] tn (ts is) ige (rég) *gyón Mikör gyovantál utóujára?* (R)

gyovanás *gyovanás* [-t, -a] fn (rég) *gyónás* *Gyovanás nélkül hát meg* (Si)

gyovantat *gyovantat* [-ok, -ol, -ott] ts ige *gyóntat* *Dílután ötkor gyovantat a pap* (Sz)

gyökér *gyökér, gyökér*, [-keret, -kerek, -kere], *gyüker, gyükéj* [-kret, -krek, -kri ~ -kre], *gyükör* [-kröt, -krök, -kri] fn **1.** növénynek a földben szerteágazó része *Vigyázz, a gyökerit el ne vágd* (Kd); **2.** fog, haj, tyúkszem töve *Ijen hosszú gyükri vógt a fogamnak* (Ksz)

gyökérdugvány *gyökérdugvány* [-t, -ok, -a] fn a gyökér végéről dugványnak levágott 25–30 cm hosszú talpgyökér *A gyökérdugvánt kora tavasszá kél elűtetni* (Pf)

gyökeredzik *gyökeredzik, gyükredik* [-ett], *gyükrödik* [-ött] tn ige **1.** (növény) gyökerével vhol van, ott helyezkedik el *Ez a fa mjéjjen gyökeredzik* (Hl); **2.** gyökere nő *Betettem a vízbe eggy oljándersárjad, de még nem gyükrödik* (Pk)

gyökeres *gyökeres, gyükres, gyükrös* mn aminek gyökere van *Jó gyükrös palántok, be fognak foganni* (Si)

gyökeresedik *gyökeresedik, gyükresedik* [-ett], *gyükrösödik* [-ött] tn ige gyökeret ereszt, növeszt *Abb látot, hogy gyükrösödik a csemete, hogy kesz széjpen hajtani a rügveji* (Ko)

gyökereztet *gyökereztet* [-ek, -el, -ett] ts ige növényi sarjat úgy kezel, hogy gyökeret eresszen *Vízbe gyökereztetem a májvasárjakot* (Mi)

gyökérgolyva *gyökérgöjva, gyükörgöjva* [-~t, ~k, ~ja] fn sejtburjánzás előidézte dudorok a gyökéren mint növénybetegség *A májván isz szokot lenni gyükörgöjva* (Pk)

gyökérkefe *gyökérkefe, gyükörkefe* [-~t, ~k, ~je] fn gyökérből kötött súrolókefe *Gyükörkefév kéletet mosni a pokrócot, ojan koszos vógt* (Kg)

gyökérpenész gyökéjpenész, gyökérpenész, gyökérpenész [-t] fn a szőlő gyökerének gombás megbetegedése; rosellina necatrix *A gyökérpenész kipusztított ety sör szőllőjű* (Csp)

gyökérsarj gyökéjrsarj, gyökérsarj, gyükörsarj [-at, -ak, -a] fn a fa gyökérzetéből kinövő hajtás *A metyfa ajja teli van gyükörsarjjá* (Ho)

gyökértetű gyökéjrtetű, gyükörtetű [-t, -tetvek] fn a gyökereken megteleedő kártevő *A gyökértetű ellen csak a segít, ha meksemisiccsük a töveket* (Fp)

győl l. gyúl

gyömöcköl gyömöcköl [-ök, -sz, -t] ts ige **1.** dögönyöz, gömöcköl *Ne gyömöcköj-jítek aszt a dunnát!* (Ko); **2.** bunyóz *Miggy gyömöckölöd aszt a puját* (I); **3.** gyömöszöl *Hijába gyömöckölöd, nem fog beférni a bőröndbe* (Sz)

gyömölcs l. gyümölcs

gyömörtös gyömörtös mn gyűrött *Mindegy gyömörtös vójt a kabáttya* (Dr)

gyömöszöl gyömöszöl, dzsömöszöl [-ök, -sz, -t] ts ige szük helyre rendetlenül benyomkod *Ide dzsömöszöltem a szennyest a kisládába* (K)

gyön gyön, gyövök, gyössz, gyött; gyün, gyivök, gyűsz, gyütt tn ige jön *Úk izz gyünnek velünk* (G)

gyöngy gyönygy [-öt, -ök, -e] fn **1.** felfűzhető, apró üveggolyócskák *Gyönygyök vójtak a pártáján* (Ko); **2.** gyöngysor *Gyönygyöt tett a nyakába* (Fra); **3.** (kedvesk) gyöngyöm (megszólítás) *Gyer ide, gyöngyöm!* (Tg)

gyöngycske gyönygyöcske [-'t, ~'k, ~'je] fn nadálytő *A gyermekek felfűdzik a gyönygyöcske virágját cernára* (Tg) **Vö: korsócska**

gyöngyfűzér gyönytyfűdzér [-t, -ek, -je] fn felfűzött gyöngyökből álló ékszer *Gyönytyfűdzér van a nyakába* (Si)

gyöngyház gyönytyház [-at] fn kagylóhéj szivárványos fényű belső rétege mint anyag *Gyönytyház gombok vójtak a fűrűn-geken* (Ksz)

gyöngyibéka gyönygyibika [-'t, ~'k, ~'ja] fn varangy *Amott ugrá egy gyönygyibika, de csunya* (S)

gyöngyike gyönygyike [-'t, ~'k, ~'je] fn **1.** kék v. lila virágzatú, kora tavasszal nyíló egyszikű hagymás növény; *Muscar Szettem iboját meg gyönygyikét* (Sz); **2.** gyöngyvirág *A gyönygyikének van a legjop szaga* (Bt)

gyöngykaláris gyönytykaláris [-t, -ok, -a] fn (rég) gyöngyös nyakék *Gyönytykaláris vójt a nyakába* (Ko)

gyöngykoszorú gyönytykoszoru, gyönytykoszoró [-t, -k, -ja] fn menyasszonyi fejék *A slájer hozzá vójt vārva a gyönytykoszoróhoz* (V)

gyöngykő gyönytykő [-követ, -kövek, -köve] fn a trachit egyik változata *Gyönytykövecs csak az óudalára tegye a liépcsőjnek* (Nbe)

gyöngyös gyönygyös mn gyöngyökkel díszített *A vőjfinyeknek is csináltag gyönygyös bokrétát* (Kd)

gyöngypamut gyönytpamut [-ot, -ok, -ja] fn gyöngyfonál *Szeb vójna, ha gyönytpamuttal vójna kívārva* (Csl)

gyöngystáb gyönytystáb [-ot, -ok, -ja] fn különböző díszítmények készítésére alkalmas háromkéses gyalu *Úgyesen dóggozik a gyönytystábbá* (Vs)

gyöngyszem gyönytysem [-et, -ek, -e] fn egy szem gyöngy *Csillog a hārmāt a virágon, mint a gyönytyszemek* (Be)

gyöngyszőlő gyönytyszőlőlő [-t, -k, -je] fn korán érő fehér szőlőfajta *Korám megjérett a gyönytyszőlőlő* (Mf)

gyöngytyúk gyönytytyuk [-ot, -ok, -ja] fn fehérén pettyezett tollú fácánféle háziszárnyas; *Numida meleagris Nígy gyönytytyukunk van* (Pk)

gyöngyvirág gyönygyvirág [-ot, -ok, -ja] fn fehér fürtös, illatos virágú erdei növény; *Convallaris maialis Igen szeretem a gyönygyvirák szagát* (Csn)

gyönyörködik gyönyörködik [-ök, -öl ~-sz, -ött] tn ige nagy tetszéssel szemlél *Úty tudog gyönyörködni a sok szíp virágogba!* (Bt)

gyönyörű gyönyörű, gyönyörű **I.** mn nagyon szép *Gyönyörű az idő* (Or); **II.** fn kedveskedő megszólítás *Hova míg, gyönyörűm?* (Csl)

gyönyörűség gyönyörűség, gyönyörűség, gyönyörűség [-et, -e] fn **1.** rendkívüli tetszés, élvezet *Ojan szíp a vetis, hogy gyönyörűség ránizni* (Bf); **2.** kedveskedő megszólítás *Gyere, gyönyörűségem, ide hozzám!* (Fra)

gyönyörűséges gyönyörűséges, gyönyörűséges, gyönyörűséges mn különösen gyönyörű *Ojany gyönyörűséges fírhangoztat meg nem láttatok!* (Si)

gyönyörűszip gyönyörűszip, gyönyörűszip mn különlegesen gyönyörű *Gyönyörűszipem gyönyörűszipem menyasszonyom volt* (Np)

gyöpül gyöpül [-ök, -sz, -t] ts ige gyomlál *Mozs gyöpülöm a hagymát* (Be)

gyösző l. **gyüszü**

gyötör gyötör [-trök, -sz, -t] ts ige tartósan bánt, kínoz vkit *Ojan fűfájás gyöttri, hogy nem tud hova lenni* (P)

gyötrelm gyötrelm [-lmet, -lmek, -lme] fn kínzó lelki fájdalom *A szerelem nagy gyötrelm* (H)

gyötrelmes gyötrelmes mn gyötrelmet okozó *Ki tuggya az ény gyötrelmes ületeimet?* (Pk)

gyötrődés gyötrődés, gyötrődés [-t, -e] fn gyötrelmézet *Megötröditette a sog gyötrődés* (Ba)

gyötrődik gyötrődik [-ök, -öl ~ -sz, -ött] tn ige gyötrelmet érez *Sokat szenvedtem, sokagy gyötrődtem én* (P)

győz győz [-ök, -öl, -ött] tn (és ts) ige **1.** küzdelemben az ellenfélnél erősebbnek bizonyul *A versenyben a mi brigádung győzött* (Bk); **2.** ts huzamosabban képes csinálni *Nem győzöm eleget mondani neki, hogy ne igyon* (F); **3.** ts -i: vmivel: van annyija, hogy mindig elegendő *Nem győzöm pelenkává ezt a puját* (K)

győzelem győzelem [-lmet, -lmek, -lme] fn az ellenfélen való felülkerekedés *Mék csapaté lessz a győzelem?* (Rf)

győzhetetlen győzhetetlen mn amit képtelenség teljesíteni *Annyi dögöm van, hogy győzhetetlen* (P)

győztes győztes mn és fn győz *A győztes csapad díjat kapott* (Ts)

gyufa gyufa [-t, ~k, ~ja] fn gyúlékony anyaggal a végén bevont, dörzsölésre gyúladó pálcika *Aggy ety katuja gyufát* (Sze)

gyufáskatulya gyufáskatulya [-t, ~k, ~ja] fn gyufásdoboz *Lekopott a mireg a gyufáskatujáról* (T)

gyufaszál gyufaszál [-at, -ak, -a] fn egy szál gyufa *Az napokig egy gyufaszálat odáb nem tesz* (Vr)

gyugál gyugál [-ok, -sz, -] ts ige gyomlál *Dilig a hágyamáaggyagy gyugáltam* (Br)

gyújt gyújt, gyút [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** előidézi, hogy vmi meggyulladjon *Várja, gyútog gyertyát* (Bf); **2.** vkire ~ vmit *Rájog gyútotta házat* (Tát); **3.** tn rágyújt vmire *Pipára gyútott* (Ksz); **4.** (villamos fényforrást) izzásba hoz *Gyúcs villont, nem látok* (Csl); **5.** motort elindít *Jöszök mán, gyúthatom a motort?* (Ko); **6.** tn dalra ~: dalolni kezd *Gyúcsunk rá egy jóú nőutára* (Si)

gyújtó gyújtó, gyútó [-t, -k, -ja] fn (mn-i ign is) öngyújtó *Elkopott a kova a gyútógmba* (Pk)

gyújtogat gyújtogat, gyútotgat, gyútagat [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** többször gyújt *Migy gyútotgatod aszt a sog gyufát!* (Bk); **2.** (tn is) szándékosan tüzeket idéz elő *Sorra gyútotgatta a pajtákat* (Kd)

gyújtógránát gyújtógránát, gyútógránát [-ot, -ok, -ja] fn célpont felgyújtására használt gránát *Gyújtógránátú gyúlt meg a csűr* (Hi)

gyújtós gyújtós, gyútós [-t, -ok, -a] fn tűz gyújtására való, könnyen gyúló aprófa *Vágot fát, még a gyútóust is ekjészitette* (K)

gyújtószeg gyújtószeg, gyútószeg [-et, -ek, -e] fn ütőszeg *Nem volt jóú a gyútószeg, nem sűt ē a puska* (Csfi)

gyújtóvány gyútóvány [-t, -ok, -ja] fn gyújtóvány; *Linaria A gyútóvány hasmenjéstű jóú* (Ho) Vö.: **tátogó**

gyújtóvány gyútóvány [-t, -ok, -ja] fn gyújtóvány; *Linaria A gyútóvány hasmenéstű jő* (Ho) Vö.: **tátogó**

gyújtózsínór gyújtózsínóyr, gyútózsínóyr [-t, -ok, -ja] fn lőporral bélelt zsinór robbantóanyag gyújtására *Elázott a gyútózsínóyr* (Mf)

gyúl gyúl [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** égni, világítani kezd *Nem gyul a gyufa, nyírkos* (Ko); **2.** ~ vmire: heves érzelem támad benne *Haragra gyút akkor az öreg* (Mf)

gyulékony gyulékony, gyuljekony, gyulikony mn könnyen gyulladó *Gyulikony anyagot nem jő a padon tártani* (Csl)

gyulik gyulik, gyunlik [-ott] tn ige gyullad *Nehezen gyunlik a tűz* (Bo)

gyullad gyullad, gyulad [-t] tn ige **1.** égni kezd *Nem gyulad ez a tűz, hujába fujom* (A); **2.** (testrész, seb) gyulladásba jön *Erősszen gyulad a lábom szára, ni, tiszta veres* (Ksz)

gyulladás gyulladás, gyuladás [-t] fn vörös, duzzadással járó fertőzőes folyamat *Gyulladásba van az innyem* (M)

gyunlik l. **gyulik**

gyúr gyúr, gyur [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** téstát gyúr *Mindik három levél téstát gyurok* (P); **2.** nyomkod, dögönyöz *Gyúrja a hátam a csep lábával az onokám* (Ki); **3.** képlékeny anyagot tömörebbé formál *Méjg gyurom ety kicsit a téstát* (Dr); **4.** rábeszél, rábír vkit vmire *Egjeess estéjn csag gyurta, méjke vöt ki belőjle ety szójt se* (Dr)

gyúrás gyurás [-t, -ja] fn a gyúr ige cselekvése *A gyuráshoz is érteni kē* (Tá)

gyúrásnyi gyurásnyi mn egyszeri gyúrásra elegendő *Csak egy gyurásnyi lisztem maratt* (Bó)

gyúrnivaló gyúrnivalóy [-t, -ja] fn gyúráshoz használt finomliszt *A malomba ment az ura, mer efogyott a gyurnivalója* (Bf)

gyúródeszka gyuródeszka, gyuróydeszka [-t, ~k, ~ja] fn téstá gyúrására, nyújtására szolgáló gyalult deszkatabla *Tedd az asztára a gyuródeszkát!* (Bü)

gyúródik gyuródik [-ott] tn ige **1.** gyúrásnak enged *Jobbany gyuródik a tiszta, ha jő tojásos* (Pk); **2.** gyúrásra sor kerül

Fog gyuródni, vacs csak haluskát szaggatung bele? (Csl)

gyúrotábla gyurótábla [-t, ~k, ~ja] fn gyúródeszka *Addig nyúzd a téstát, míg leír a gyurótáblárú* (S)

gyúroteknő gyúrotekenőy gyuróysteknőy [-t, -k, -je] fn kis fateknő, amiben téstát gyúrnak *Asztatom a gyuróysteknőy, hoty szjé ne száraggyon* (Rf)

gyutacs gyutacsa [-ot, -ok, -ja] fn ütésre, hőhatásra érzékeny gyújtóanyaggal töltött hüvely *Kiszereitk az aknábul a gyutacsot* (T)

gyútogatás gyútogatás, gyújtogatás [-t] fn tüzeset szándékos okozása *Gyútogatásír csurmába viszik* (Ke)

gyú l. **gyí**

gyűjt gyűjt, gyűt [-ök, -öl ~ -sz, -ött] ts ige **1.** egy helyre hord *Az ürge gyűt magának elesjéget télljére* (Th); **2.** egyenként megszerez *Levelezőlapokogy gyűtök* (Sza); **3.** igyekszik megszerezni *Házra gyűtnek má mijoitta!* (Ng); **4.** adományokat összeszed *Gyűtöttek az árviszkárosutaknak* (Tk)

gyűjtés gyűjtés, gyűjtés, gyűtis [-t, -e] fn **1.** az a cselekvés, hogy gyűjtenek *Ű vam megbizva a gyűtissē, hoty szeggyem pinszt koszoróyra* (T); **2.** a széna kalangyába szedése *A jő színának a gyűtése is öröm* (Cs); **3.** a termény behordása a mezőről *A gyűjtés őjzik tart* (Ba)

gyűjtőget gyűjtőget, gyűtőget [-ek, -ē ~ -el, -sz, -ett] ts ige apránként gyűjt vmit *Gyűtőgetük a pinszt a móyringra* (P)

gyűjtött-tej gyűtöttē [-et, -ek, -e] fn aludtejtel megaltatott forralt tej *Reggēre gyűtőtejet ettem* (Fr)

gyűker l. **gyökér**

gyűkeres l. **gyökeres**

gyűkör l. **gyökér**

gyűkredzik l. **gyökeredzik**

gyűkresedik l. **gyökeresedik**

gyűkrődzik l. **gyökeredzik**

gyűkrös l. **gyökeres**

gyűkrösödik l. **gyökeresedik**

gyül gyül, gyöl [-ök, -sz, -t] tn ige **1.** egy helyre jön össze *Lassan má gyűnek a terembe az emberek* (Rf); **2.** halmozódik *Gyűöl a kosárba a szilva* (Dr); **3.** Kelés támad rajta *Gyül a nagyujjom* (H)

gyülekezet *gyülekezet* [-et, -ek, -e] fn
1. Akik összegyűltek vhol *Na, nállad néjű nem let vóna tējes a gyülekezet* (Csf); **2.** vmely szertartásra összegyűltek együttese *Tisztēd gyászolōgy gyülekezet!* (Kd)

gyülekezik *gyülekezik* [-ek, -el, -ett] tn
 ige egy helyre gyűlik *Gyülekezünk lassan, minygvá eggyüt lessz a násznép* (Ng)

gyülel l. **gyűlöl**

gyűlés¹ *gyűlés, gyűllés, gyűllis* [-t, -ek, -e] fn csoportos tanácskozás *Megyünk mink is a gyűllésre* (Sz)

gyűlés² *gyűlés, gyűllés, gyűllis* [-t, -ek, -e] fn kelés *Ugy lūktet a gyűllisem* (Tg)

gyűlevész *gyűlevész, gyűlevész* mn (pe-jor) szedett-vetett *Ki nem álhatom aszt a gyűlevész bandát* (Pk)

gyűlő *gyűlő, gyűllő* [-t] fn **1.** Gyülekező *Mikor harangoznak a gyűllőre?* (Sz); **2.** Erre hívó harangszó *Mán huzik a gyűllőt* (Pk)

gyűlöl *gyűlöl* [-ök], *gyűlel* [-ek, -sz, -t] ts ige ellenségesen érez vki, vmi iránt *Sose gyűleltem senkit* (Vs)

gyümölcs *gyümölcs, gyömölcs, gyümölcs* [-öt, -ök, -e] fn **1.** Fák, bokrok ehető termése *Idējn sok a gyömölcs: āma, szilva, szőlőj jōy tērmett* (F); **2.** aszalt gyümölcs *A gyümölcs főzve jó* (Kd); **3.** vmely tevékenység eredménye *Élvezük ā sok ipárkodāgsung gyümölcsöt* (Br)

gyümölcsész *gyümölcsész* [-t, -ek, -e] fn gyümölcstermesztő szakmunkás *Ēm mindjég a gyümölcsészeg brigāggvába tārtoztam* (Gy)

gyümölcsetel *gyümölcsjéttel* [-t, -ek, -e] fn gyümölcsből készült étel *Ējn nemigen bánom a gyümölcsjéttel* (Bo)

gyümölcsfa *gyümölcsfa, gyümölcsfa* [~t, ~k, ~ja] fn gyümölcsöt termő fa *Megmeszētem a gyümölcsfákat* (G)

gyümölcsház *gyümölcsház* [-et, -ek, -e] fn gyümölcslekvár *Kifőtt a gyümölcsház* (Bo)

gyümölcsható *gyümölcsható* [-t] fn kat. ünnep: márc. 25. *Gyümölcshatókor kē a fāt ótatani, biztos mekfogan* (Tk)

gyümölcsös *gyümölcsös, gyömölcsös* [-t, -ök, -e~je] fn gyümölcsfákkal beültetett terület *Āmāt szettünk a gyümölcsösbe* (Fra)

gyümölcsösle *gyümölcsösle, gyömölcsösle* [-t, -k, -je] fn gyümölcsös leves *Az aratók nem jérig be ety kiz gyömölcsöslejē* (Rf)

gyűn l. **gyön**

gyűr *gyűr* [-ök, -sz, -t] ts ige **1.** rendetlenül ráncossá tesz vmit *Ne gyűr a nadragod, vezs le!* (Té); **2.** fal, zabál *Ni, hogy gyűri befele a káposztát* (Gl)

gyűrhetetlen *gyűrhetetlen* mn nem gyűrődő *Ez jōy anyak, szinte gyűrhetetlen* (Or)

gyűrködik *gyűrködik, gyűrködik* [-ök, -öl, -ött] tn ige vminek nekikészül *Na, gyűrködjētek, fogjunk neki!* (Csn)

gyűröl *gyűröl* [-ök, -sz, -t] ts ige összegyűr *Ne gyűröl aszt a ruhát, vezs le!* (G)

gyűrölődik *gyűrölődik* [-ött] tn ige gyűrődik *Igeny gyűrölődik az a keszkenő* (Mi)

gyűrös *gyűrös* mn gyűrött *Gyűrös hátrul a ruhád* (Pk)

gyűrő l. **gyűrű**

gyűrőcske l. **gyűrűcske**

gyűrődés *gyűrődés, gyűrődés, gyűrődés* [-t, -ek, -e] fn gyűrés okozta ránc *Ugy vasalt ki, hogy egy gyűrődés se maraggyon rajta!* (Fra)

gyűrődik *gyűrődik* [-ött] gyűrötté válik *A komódba nem gyűrődik a ruha* (M)

gyűröm *gyűröm* [-rmöt, -rmök, -je] fn gyűrődéskor keletkezett ránc *Csupa gyűröm a ruhád* (Si)

gyűrtelen *gyűrtelen* mn (új) gyűrtelenített *Eszt a gyűrtelen ingeket is mek kē ety kicsit vasalni* (Tg)

gyűrű *gyűrű, gyűrű, gyűrű* [-t, -k, -je] fn **1.** ujjon viselt karika alakú ékszer *Min-den újám vōjt egy gyűrű* (Bt); **2.** jegygyűrű *Megvetik a gyűrűt, meglessz az ējeddés* (Ng); **3.** karika alakú alkatrész, eszköz *A lāndz gyűrűt huzd a kötőrudra* (Ko); **4.** (sport) gyűrűhinta *Nem irem el a gyűrű* (Gl); **5.** vkiből kialakított zárt kör *Gyűrűbe foktak minket, uty táncotak* (Ke); **6.** élő

szervezetten ilyen alakú rész *A mihecske potroha négy gyűrűből van* (S); 7. alap, fal betonozásához készített deszkaforma, amelybe a habarcsot öntik *Csinád meg a gyűrűt!* (S); 8. horgoláskor tetszés szerinti láncszemből alakított kör *Ez a gyűrű tizenkét láncszemből van* (Fra) [] *Felhúzzák a gyűrűt 'eljegyzik egymást'* (R); *Nem esik le az aranygyűrű az ujjáról* 'nem történik semmi, ha elvégzi a nemtetsző munkát' (Bá)

gyűrűcsere gyűrűcsere [-'t, ~'k, ~'je] fn eljegyzés *A gyűrűcsere a menyasszonyos házba van* (Kd)

gyűrűcske gyűrűcske, gyűrűcske [-'t, ~'k, ~'je] fn 1. kis gyűrű *Ijen csep kisz gyűrűcskéim vótt* (Cs); 2. gyermekjáték: lányok körben ülve összezárt marokkal gyűrűt tologatnak egy zsinegen, vkinek ki kell találnia, hogy kinek a markában van éppen akkor a gyűrű *Jáccung gyűrűcskét?* (Sz)

gyűrűcskéz gyűrűcskéz [-ek, -el, -ett] tn ige gyűrűcskét játszik *Gyűrűcskézünk egy kicsit?* (R)

gyűrűdzik gyűrűdzik, gyűrűdzik [-ött] tn ige (víz) táguló körökben hullámzik *Gyűrűdzik a víz, ha követ hajintung bele* (Ko)

gyűrűfolt gyűrűfolt [-ot, -ok, -ja] fn a növény levelét gyűrű alakú foltokban károsító megbetegedés *Ha gyűrűfoltot kapott a dohány, megette a fene* (T)

gyűrűfű gyűrűfű [-vet, -vek, -ve] fn porcsinfű *Nállam a disznó csak a gyűrűfűvet eszi* (Sz)

gyűrűgaz gyűrűgaz [-t, -ok, -ja] fn porcsinfű *Teli van az udvar gyűrűgazzal* (Bú)

gyűrűhernyó gyűrűhernyó [-t, -k, -ja] fn petét az ágakra gyűrű alakban rakó hernyó *A gyűrűhernyó nagyon csunya pórtéjka* (Kd)

gyűrűlapu gyűrűlapu [-t, -k, -ja] fn kerek levelű útilapu *A gyűrűlapu gyuladósos sebekre jó* (Hl)

gyűrűmálva gyűrűmálva [-'t, ~'k, ~'ja] fn örvös muskátli *A gyűrűmálva míg le nem fog, mindig nyitik* (S)

gyűrűs gyűrűs, gyűrűs, gyűrűs I. mn 1. gyűrűt viselő *Gyűrűs kézzel mosogat* (Bs); 2. jegygyűrűvel eljegyzett *Mán gyűrűs menyasszonya vóttam akkor* (Ko); II. fn rongyszedő *Összesettem ezt a sok rongyot a gyűrűsnek* (R) [] *Bolony gyűrűs 'bolondos'*

gyűrűspohók gyűrűspohók [-ot, -ok, -ja] fn gyűrűs potrohú pucér hernyó *Ot mászik egy gyűrűspohók* (G)

gyűrűsrothadás gyűrűsrothadás [-t, -a] fn a burgonya lombját és gumóját pusztító gombabetegség *Ugy láccik, eszt is a gyűrűsrothadás eszi* (E)

gyűrűsujj gyűrűsujj, gyűrűsujj, gyűrűsujj [-at, -ak, -ja] fn a kéz negyedik ujj *Levákta a gyűrűsujját a géppel* (G)

gyűrűváltás gyűrűváltás [-t, -ok, -a] fn eljegyzés *Tennap vótt a gyűrűváltás* (Bf)

gyűrűvirág gyűrűvirág [-ot, -ok, -ja] fn kalendula *Ojasmí sárga, mint a gyűrűvirág* (Bt)

gyűrűz gyűrűz, gyűrűz, gyűrűz [-ök, -öl, -ött] ts ige gyümölcsfát a kérgén bevág, hogy hamarabb teremjen *Gyűrűzöm a fákat* (Fr)

gyűszű gyűszű, gyűszű, gyűszű, gyűszű [-t, -k, -je] fn 1. varráskor az ujj végét védő kis tok *Gyűszűt húzott az ujjára* (D); 2. a permetező szórófeje *Betohott a gyűszűm is* (Bá)

gyűszűnyi gyűszűnyi, gyűszűnyi, gyűszűnyi, gyűszűnyi mn az a mennyiség, ami egy gyűszűbe belefér *Egy gyűszűnyi hagymagom sincs* (Csn)

gyűszűvirág gyűszűvirág, gyűszűvirág, gyűszűvirág [-ot, -ok, -ja] fn gyűszű alakú piros v. sárga virágú gyógy- és dísznövény; *Digitalis Nem ülteteg gyűszűvirágot, nem szeretem* (V)

H

ha¹ *ha* I. ksz 1. föltéve, hogy... *Ha mek-híjsz, emegyek* (Bo); 2. (nyomatékos állítást bevezető mellékmondatban) *Ha valaki izzat, hát én izzattam!* (Bsz); 3. (kirekesztő értelmű mellékmondatban) *Kinek kē, ha nem neki!* (Csl); 4. (fogadkozás- v. átkozódásszerű mellékmondatban) *Innen ē ne mozdújak, ha tudom!* (Mu); 5. (feltételes időviszony kifejezésére) *Ha intek, kezgyetek szaladni!* (Nf); 6. (fenyegetésben, nyomósításra) *Erity, ha mondom, mer kapō!* (Csp); 7. (ellenvetés kifejezésére) *Mennéjk éjn, de nem engednek!* (M); 8. (megengedés kifejezésére) ~ is, ~... se *Ha tudnám, se mondanám* (Bk); 9. (a főmondat tartalmának nyomósítására) *Ha neki teccik, akkor nekem még jobban* (G); 10. akár...akár *Ha törik, ha szakad, én mekpróbállom* (Bat); 11. (feltételt megengedésszerűen kifejező mellékmondatban) *Nem bánom, ha meg is harakszik!* (Tr); 12. (óhajtást kifejező önállósult mellékmondatban) *Ha én neki parancsōni tudnák!* (Tg); 13. hanem *Ne ide tet, ha oda!* (S); 14. nemcsak, ha ... is (fokozó hozzátoldás bevezetésére) *Nemcsak ír, ha számol is* (Sz); II. msz legfőljebb *Tizik ha tut számōni* (Ko)

ha² *ha* msz hadd *Búj vissza, had lám, hogy tuc visszamenni* (Bú)

hab *hab* [-ot, -ok, -ja] fn 1. folyadékon laza buborekképződmény *Szed le a habot a levesrű!* (Nd); 2. habzó nyál, tajték *A lovat a hab is kiverte* (Gl); 3. tojás felvert fehérje *Nity tojászbú vërtem a habot* (P); 4. szappanhab *Nincs semmi habja ennek a szappannak* (Sze) □ *Ojam, mint a hab 'könnyű'* (Tát)

habar *habār* [-ok, -sz, -t] ts ige 1. (ételt) habarással készít *Tucc-jē mán paszújt habārni?* (Nbe); 2. sebtében főz vmit *Habārtam ety fazik kompirt* (Kg); 3. hadar *Uty habār, hogy nem érteni* (R)

habarás *habarás* [-t, -a] fn 1. Az a cselekvés, hogy vmit habarnak *A habarásná vigyázni kē, hogy a lisztet szép simára kevərjük, ne legyen csomós* (Tk); 2. tejben tejfőlben elkevert lisztből való pép *Beleteszem a paszújba a habarást* (K)

habarásosszilke *habarásosszilke* [~t, ~k, ~je] fn habarásra használt szilke *A habarásosszilkébe csinájuk a habarást* (Np)

habarcs *habārcs* [-ot, -ok, -a] fn ép híg sár mint hézagoló és vakoló kötőanyag *A habārcsot főjdbú csináják uty, hogy vizzē locsóják meg dagasszák* (Mf)

habaré *habarjék, habarík* [-ot, -ok, -ja] fn latyak *Tiszta habarík a csizsmátok* (Vs)

habarnyica *habārnyica* [~t, ~k, ~ja] fn tejjel habart híg leves *Nem szeretem a habarnycát* (I)

habaró *habaróy* [-t, -k, -ja] fn (mn-i ign is) habarófa *Mikor mán sűrőjű a lekvár, nehéz a habaróy fõrgatni* (Pk)

habarodik *habarodik* [-ok, -ō ~ -ol ~ sz, -ott] tn ige beleszeret *Egymásba habarottak* (Tá)

habarófa *habaróyfa* [~t, ~k, ~ja] fn 1. négyágú, alján lekerekített, hosszú nyelű eszköz, amellyel a habarást készítik *Étört a jóy habaróyfám* (Ng); 2. a lekvárfőző üstben a kavarószerkezet *Sebesebben mozgassd a habaróyfát, hogy oda ne ígjen a lekvár* (Sz) □ *Jár a nyelve, mint a habaróyfa 'hadar'* (Tg)

habart *habárt* mn (mn-i ign is) habarással sűrítve főzött *Csak a habárt íteleket szereti, a rántástú süti a zaba* (Ts)

habartalma *habártama* [~t, ~ja] fn (száritott) almából habart leves *Habártama jóy lessz ebjédre?* (Pf)

habartcsirke *habarcsirke* [~t, ~k, ~je] fn tejfőlös csirke *Szeretem a habartcsirkét* (Uh)

habarthús *habarthus* [-t, -ok, -a] fn tejfőlős hús *Eccēr má mink is főjzünk habarthust* (Pk)

habartkrumpli *habartkompír, habartkolompjér, habartkrumpli* [-t, -ja] fn habart burgonyaleves *Sok tēj kē a habartkrumplibá* (Bs)

habartlé *habartlé* [-levet, -levek, -je] fn habarással készített levesfélé *Jóylakik a habartlévē* (He)

habartmorkó *habartmörög* [-t, -k, -ja] fn sárgarépafozelék *Megyek, hozok Julistul ety kis tejet a habartmorkóba* (Sz)

habartpaszuly *habartpaszúj* [-t, -ok, -a] fn habart bablevés *Ety fazik habartpaszúj két napra is elég* (Tg)

habartsavanyú *habartsavanyó* [-t, -k, -ja] fn füstölt sonka leve behabarva *Egyéj habartsavanyót!* (Fr)

habartszilva *habartszilva* [~t, ~k, ~ja] fn (aszalt) szilva behabarva *Habartszilvát főjstek a vendígnek, mek sütöttek hozz' palacsintát* (Bf)

habatrkáposzta *habatrkáposzta* [~t, ~k, ~ja] fn káposztafozelék *Kölbász is dukál a habatrkáposztára* (Bf)

habcsók *hapcsók* [-ot, -ok, -ja] fn cukros tojáshabból készült kis kerek sütemény *Nagyon szereti a kislejű a hapcsókat* (Bcs)

habda¹ *habda* [~t, ~k, ~ja] fn bőr lábszárvédő *Ott a habda a gerendám felakasztva* (Fo)

habda² *habda* mn szeleburdi *Ez ojan habda, minden kiesik a kezibű* (Sz)

habfehér *hapfehér, hapfejjér* mn szép fehér *A ruhát mindik hapfejjerre mossa* (Bó)

habkő *hapkű* [-követ, -kövek, -köve] fn horzsakő *A hapkűv csiszóni szoktak* (T')

habog *habog* [-ok, ~-sz, -ott] tn ige hebeg *Szóllani se tudocs, csak habogott* (Z)

habókos *habókos* mn hóbortos *Eriggy aval a habókoss barátoddá!* (Si)

háborgat *hábürgat* [-ok, ö ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige nyugalmában megzavar *Ne háborgasd a tyukokat!* (Ko)

háborog *háborog, hábürog, hábarag* [-rgok, -rgő ~ -rgol ~ -sz, -rgott] tn ige 1. erősen zúgolódik *Hábarag a níp, mer nem számónak vele* (Vs); 2. morajlik *Háborgott a tenger, rossz időnk vót Odesszába* (Be)

háború *háború, háboru* [-t, -k, -ja] fn 1. fegyveres harc *Sokan ovteszek a háboruba* (Ho); 2. civódás *Kitört a családi háboru* (Tú) [] *Nem teccik, mint Korpa Lenornak a háboru 'vmi nagyon nem tetszik'* (Sz); *Ojam, mint a háboru 'nagyon csúnya'* (V)

háborús *háborús, háborus* mn 1. háborúval kapcsolatos *Azogba a nehész háborus időgbe vótt az* (Csl); 2. háborúpárti *Kivígesztik a háborús bünösöket* (Tg)

háborúság *háborúság, háboruság* [-ot, -ok, -a] fn veszekedés, civódás *Mindíg ű csináli kösztök a háborúságot* (E)

háborúskodik *háborúskodik, háboruskadik* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige 1. Háborút visel *A törökkē háboruskottunk sokkájig* (Mcs); 2. viszálykodik *A két familija háboruskadik egymássá* (Vs)

habos *habos, habas* mn 1. habzó *Szeretem a jóu habos sört* (Mu); 2. tajtékos *Habos a lú nyaka* (Mi); 3. habbal bevont *Szereti a habos süteményeket* (Tát); 4. hullámosan fénylő *Szip habos sejem* (Tg)

haboz *haboz* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts ige habtanít *Van, aki nem habozi a levest, hagy, hogy belefőjjön a habja* (R)

habozik *habozik* [-ok, -ő ~ ol, -ott] tn ige tétovázik *Ne habozz, erigy gyorsan* (Cse)

habozó *habozó* [-t, -k, -ja] fn *Hos csak ide hamar a habozó!* (Sze)

habri *habri* mn kapkodó, szeleburdi *Ne legyémá ojan habri!* (Nbe)

habrida *habrida* mn 1. gyorsbeszédű *Ojan habrida beszéggve van, nem értem ety szavát se* (Ti); 2. meg gondolatlan *Minek vagy ojan habrida, mijjér nem gondolod mek, hogy mi csinász* (Fp)

habridál *habridál* [-ok, -ász ~ sz, -át ~ -t] ts ige össze-vissza beszél, zagyvál *Ne habridáj, beszéj értelmesen* (Tg)

habroló *habroló, habrolló* [-t, -k, -ja] fn habtekeres *Habrollót sütöttem* (Bcs)

habszedő *habszedő* [-t, -k, -je] fn habszedő *Csak habszedőivē lehet jóu lehabozni a levest* (Csf)

habszegfű *habszegfű* [-t, -k, -je] fn rózsaszín virágú évelő szegfűfaj *A habszegfű jóu szagos* (Pk)

habverő *habverő* [-t, -k, -je] fn hab fölverésére való eszköz *Ha nincs habverő, két villa is mektesi* (He)

habzik *habzik* [-ott] tn ige 1. habbá, habossá válik *Jó habzik a szappany, ha lágy a víz* (J); 2. habos nyálat ereszt *Ojam minges vótt, hoty habzott a szája* (Ksz)

habzóbor *habzóybör* [-t, -ok, -a] fn szén-savval telített édes bor *Egy ívek habzóybort vettem* (Ts) vö: **sipucska**

habzsól *habsól* [-ok, -ősz ~ sz, -öt ~ -t] ts ige mohón, sietve eszik *Legalább mások előt ne habzsóna!* (Th)

hacacaré *hacacaréj* [-t, -k, -ja] fn I. fn 1. zajos mulatozás *Minden hacacárén ot van* (Bá); 2. cicomás öltözet *Megint eszt a hacacaréj vettem fē?* (Ki); II. mn cifra mintás *Ebbű a hacacaréj kartombú vāras magadnak ruhát!* (Np)

hacuka *hacuka* [~t, ~k, ~ja] fn 1. könnyű kis kabátka *Megvan abba a kis hacukába, mem fázik* (Gy); 2. viseltes v. divatjamúlt ruha *Nem esik le rulla ez a hacuká* (Ff)

had *had* [-at, -ak, -a ~ -ja] fn 1. katonaság *Jött az ellenséges had* (Tg); 2. nagy csoport, tömeg *Jöttek a búcsusok haddā* (Cse); 3. nemzetség, rokonság *Kivonult a Tót had szőlőit kapáni* (De)

hadakozik *hadakozik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige küzd vmiért, vmi ellen *Urrā, bolondā nem hadakozok* (Tk)

hadar *hadār* [-ok, -sz, -t] tn ige 1. gyorsan, érthetetlenül beszél *Csk hadar, hadar, os semmit nem lehet kivenni a beszéggvibűi* (Kf); 2. cséphadaróval csapkod *Egyet hadār a cséjppē, os csak uty pereg a buza* (Ti)

hadaró *hadaróy* [-t, -k, -ja] fn (mn-i ign is) cséphadaró *Ho-zā tartozik, mint a csíphez a hadaróy* (Si)

hadd *hadd, hagy* msz 1. legyen mód arra, hogy ... *Hagy űjek ide melléd!* (P); 2. (ráhagyás, megengedés kifejezésére) *Had legyik ot* (R); 3. (erősen kívánt cselekvés kifejezésére) *Megganajo-zam, hagy nyőűjön* (Csl)

haddelhadd *haddelhadd* fn szorult helyzet, szidás, verés *Lesz majd haddelhadd, csak jőjön haza apátok* (Tá)

hadi *hadi* mn háborúval kapcsolatos *E még ojan hadi gyártmány* (Bk)

hadianyag *hadianyag* [-ot, -ok, -a] fn hadfőlszerelés *Hadianyagokat szállítottak* (Bt)

hadiárva *hadiárva* [~t, ~k, ~ja] fn háborúban elesettek árvája *Segítettek a hadiárva-kon* (P)

hadifogoly *hadifogōj* [-gjit, -gjok, -gja] fn fogságba esett katonā *Lassankint hazajöttek a hadifoglyok* (Tát)

hadifogság *hadifokság* [-ot, -a] fn a hadifogoly állapota, ill. az így eltöltött idő *Éjn is vótam hadifokságba két álóy esztendejig* (Mf)

hadikölcsön *hadikőűcsön* [-t, -ök, -je] fn háborús kiadásokra szánt kölcsön *Kellet fizetni a hadikőűcsönt is* (Or)

hadiözveg *hadiözveg* [-et, -ek, -e] fn akinek a férje a háborúban meghalt *A hadiözvegyek ety se ment másoccor firhe* (Sza)

hadipecsenye *hadipecsenye* [~t, ~k, ~je] fn borssal, fokhagymával ízesített reszelt nyersburgonya-tészából zsírban v. olajban kisütött lepény *A zóccsígleshe sütöttem hadipecsenyét* (T) Vö: **kremzli, lapcsánka**

hadirokkant *hadirokkant* [-ot, -ak ~ -ok, -ja] fn a háborús katonai szolgálatban részben v. teljesen munkaképtelenné vált személy *A hadirokkantok segéjít kaptak* (Sz)

hadjárat *hadjárat* [-ot, -ok, -a] fn nagyobb szabású hadművelet *Hadjáratba indul-tunk* (M)

hadnagy *hadnagy* [-ot, -ok, -a] fn a második tisztí rendfokozat *Hadnagy vótam a katonaságnā* (Csp)

hadonász l. **hadonászik**

hadonászik *hadonászik, hadonász* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige kezével v. össze-vissza mozdulatokat végez *Kézvē-lābvā hadonászik, ugy magyaráz* (S)

hadosztály *hadosztāj* [-t, -ok, -a] fn nagyobb katonai egység *A második hadosztājba vótunk* (Cse)

hadra *hadra, hadri* mn hadri *Nem értem aszt a hadra beszéggvít* (Bf)

hadraburgyi *hadraburgyi* mn kapkodó, szeleburdi *Ez a hadraburgyi köjök semmit meg nem csinál rendesen* (I)

hadri *hadri* mn gyors, hebehurgia beszédű *A hadri fija aszt álliccsc, hogy nincs iga-zam* (Bs)

hadrikál *hadrikál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige hadar *Románul hadrikálnak* (Asz)

hadsereg *hadsereg* [-et, -ek, -e] fn az állam teljes hadereje, katonaság *Bevonít a hatseregbe* (Csp)

hadvezés *hadvezérj, hadvezír* [-t, -ek, -e] fn nagyobb hadművelleti egység parancsnoka *Naty hadvezír vőyt Napólejon* (Bú)

háfonya l. **áfonya**

haftol *haftol* [-ok, -sz, -t] ts ige készülő lábbelit a kápfáján rögzít *Először a kápatra haftoltam a fejbűrt* (Úf)

hág *hág* [-ok, -sz, -ott] tn ige 1. lép *Vigyázza hágj a láptóú fokajira, mer mozognak* (Sz); 2. (ts is) (mén, bika, kos) párzik *Nem hágot a bika* (Csl)

hágat *hágat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige pároztat, fedeztet *Mek fogja a kancát hágatni* (Bk)

hágcsó *hágcsóú* [-t, -k, -ja] fn 1. vminek a lépcsőszerű tartozéka *Ne ájj a szekér hágcsóúján, mer odakapi a lábod a kerek* (Ksz); 2. létra, amelynek vízszintes lapos fokai vannak *Tűrűd le a hágcsóú szőnyűs vizē* (Mi)

hágó *hágóú* [-t, -k, -ja] fn hegygerinc beavágódása, amelyen út vezet át *Este vőyt, mire felírtünk a hágóúra* (M)

hagy¹ *hagy, hágy* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts (és tn) ige 1. nem visz el vmit *Othon hatyitam a csavárhuzóú* (Vs); 2. nem változtatja meg vkinek, vminek az állapotát *Vasalatlan hatyta a sok ruhát* (I); 3. nem zaklat *Nem haggya nyukton az embert* (Tk); 4. (nemkívánatos) helyzet marad utána *Bájba hagyot minket* (Nb); 5. vmi észlelhető marad utána *Fejjér ruhát nem mosunk tarkávā, hoty főttot ne haggyon* (Cse); 6. nem akadályoz meg *Nem hagyí bántani a gyermeket* (P); 7. nem fejez be vmit *Na, haggvunk a munkábú hónapra is* (Bó); 8. örökölni *hagy A fíjára hatyta a házát* (Ah); 9. rám, rád, rá-; nem vitatkozik vele *Hagy rá mindent, ha bjékessjéget akarsz!* (Or); 10. megjelöli a legalacsonyabb árat *Tiz rubelre hatyta, csak vegyjék* (Mu); 11. rám, rá, rá ... ~; rábízta, gondjaira bízta *Rám hagyí a gyermekeket, ha munkába megy* (Cs) [] *Othagyta, mint Szent Pál az oláhokot 'szó nélkül ott hagy'* (Tát)

hagy² l. **hadd**

hagyás *hagyás* [-t, -ok] fn 1. mely meghatározott időben megműveletlenül ma-

radt terület, elvégzetlen munka *Ém megyek, lekaszálok a hagyást* (Sz); 2. feldolgozásra alkalmas földterület, földes, szemetes só *Ē kē hordani a hagyást* (A); 3. korosztály, korcsoport *Kis Péter, Varga Sanyi, Miska – mind velem ety hagyás* (Kg)

hagyaték *hagyatékj, hagyaték, hagyatík* [-ot, -ok, -a] fn elhalt örökhagyó vagyona *Fel fogik írtikelni a hagyatíkot* (Ko)

hagyatkozik *hagyatkozik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige 1. vkire, vmire bízta magát, hogy vmit elvégez helyette *Tuggya, hogy rám nyugotton hagyatkoszhat* (Tk); 2. végrendelkezik *Uty hagyatkozik, hogy kettőjjökek legyen a vagyon* (Tát)

hagyján *haggyán, haggyám* hsz (állítmányként) még nem nagy baj, elviselhető, (de ...) *Ez még csak haggyám, ír valamit, de az enyim!* (G)

hagyma *hagyma* [~t, ~k, ~ja] fn 1. vöröshagyma *Elűtettük a hagymát* (Cse); 2. a liliummal egy csoportba tartozó növények csoportja (allium), ill. ebből valamelyik *Hagyma van sokféle, vad is* (Gl); 3. a növények húsos, földbeli hajtása *Naty hagymája van a nárcisznak* (Ng)

hagymafő *hagymafű* [-t, -k, -je] fn hagymafej *Hány hagymafűt fonsz ety koszoróúba?* (Ko)

hagymahaj *hagymahāj* [-at] fn hagymahéj *Hagymahājba festik a himestojást* (Bo)

hagymakapa *hagymakapa* [~t, ~k, ~ja] fn egyik oldalán kétágú villa alakban végződő keskeny, hegyes élű kapa *Életlen a hagymakapa* (De)

hagymalé *hagymalé* [-levet] fn főzött hagymahéj *A hagymaléjvē lehet hajat öblíteni, széjv vöröses árnyalatu lessz* (Tk)

hagymamag *hagymamag, hagymamog* [-ot, -ok, -ja] fn a hagyma magva *Két römpli hagymamogot vetettem* (R)

hagymás *hagymás* I. mn 1. Hagymával ízesített *Nem szeretem, ha igen hagymás a leves* (M); 2. Hagymaszagú *Hagymás vagy, ne gyere a közelembé!* (Tb); 3. Aminek hagymája van *A tavaszi virágok mājnem mint hagymások* (Si); II. fn hagymát termesztő, árusító személy *Jönnek a homoki hagymások* (Mi)

hagymasaláta hagymasaláta [-'t, ~'k, ~'ja] fn szeletelt (zöld) hagyma *Régen nem csinátam hagymasalátát* (Tú)

hagymaszar hagymaszar [-at, -ak] fn a hagyma szára *Még a hagymaszarát is megesszem* (G)

hagymásszalonna hagymásszalona [-'t, ~'k, ~'ja] fn hagymás zsírban sült szalonna *Hagymásszalona volt a früstökre* (Pf)

hagymakoszorú hagymakoszoró, hagymakoszoro [-t, -k, -ja] fn hagymafűzér *A hagymakoszorú ki van akasztva a fára* (Bd)

hagyogat hagyogat [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige elhanyagol *Csak hagyogatom a mosást, nincs kedvem hozza* (Ng)

hagyul hagyul [-t] tn ige veszti a színét, fakul *Ez az anyak hagyúni fog* (V) Vö: **kopik**

hahaha hahaha isz (a hangos, öblös nevetés szava) *Hahaha, ez vicnek is rossz* (I)

hahó hahó isz 1. (jeladás nagyobb távolságra) *Hahó mére vatyok?* (Bf); 2. tyű *Hahó, mi lesz itt!* (Kg)

hahota hahota [-'t, ~'ja] fn harsány nevetés *Naty hahotába tört ki* (De)

hahotázik hahotázik [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige harsányan nevet *Csak röhögnek, csak hahotáznak, nem vesznek komolyan semmit ezek a fíjatalok* (Mu)

háj háj [-at, -ak, -a] fn 1. zsírpárna *Kövér, csak úgy reng rája a háj* (Ge); 2. állat hasán a zsírszövet *Nagy a hája a disznónak* (Mcs); 3. ebből olvasztott zsír *A hájjat mekhagyom hájaspogácsának* (Bat) [] *Míntha hájjal kenegtetnék 'élvezi a dicséretet'* (H); *Minden hájjá mekkent 'ravasz'* (Tg); *Olvad a hája 'melege van'* (Cs)

haj¹ haj [-at, -ak, -a] fn 1. a fejünkön növény haj hosszú szálakból álló képződmény *Őszül a hajam* (Ts); 2. kukoricahaj *A málé hajábú csinátung bajost* (S); 3. a ló sörénye *Be vam fomva a lúnak a haja* (S) [] *Hajba kap 'verekedik'* (T); *Lisztes a haja 'ősz'* (Fr); *Ojan a haja, mint a Csáky száma 'rendetlen'* (J); *Ojan a haja, hogy ki lehet vele szűrni a bjéka szemit 'erős haja van'* (J)

haj² haj [-at, -ak, -a] fn 1. héj *Nem tudom lenyeni a szőlőlő haját* (Bk); 2. dunna, párna huzata *A dunna haját is ki ké mosni* (Csl); 3. kerge *A ficfának könnyen lejön a haja* (Kd)

haj³ háj isz (csendesebb érzések: vágy, sajnálkozás, bánat kifejezésére) *Háj, jóú vóna most ot lenni* (He)

hajadonfejt hajadonfejt hsz hajadonfövel *Ne meny ki hajadonfejt, mer mekhütöd a fejed* (V)

hajadonfön hajadonfün, hajadonfün hajadonfövel *Téjlen is hajadonfün jár* (Vs)

hajadonfött hajadonfütt hsz hajadonfövel *Kisalattam hajadonfüt, akkor hűtem meg* (Vr)

hajadonfövel hajadonfűv hsz fedetlen fövel *A jányok hajadonfűv jártak a templomba, csak az asszonyok hőtak keszkenőt* (Csn)

hajaj hajāj isz (lemondó sóhajtás) *Hajāj, ez nem völd bekalkuláv* (De)

hajal hajāl [-ok, -ász ~ -sz, -āt ~ -t] ts ige hántol *Kém vinni árpát hajāni, mer a gersli kifogyott* (Bf)

hajaló hajaló [-t, -k, -ja] fn hántológép *Kéjcer is lejáratja a buzát a hajalón* (Si)

hájás hájas I. mn 1. elhízott *Igen hájas vagy!* (Csn); 2. hájjal készített *Sütök jóú hájjas pogácsát* (Ba); II. fn hájastészta *Frissen jóú a hájas* (Or)

hajas¹ hajas mn 1. akinek, aminek haja van *Vett ety szíp hajasz babát* (Tg); 2. amin hajsálak vannak *Hajas a bluzzod* (K)

hajas² hajas mn 1. héjas, hámozatlan *Hajastú eszi a szőlőlő* (Tá); 2. héjában főtt *Szegények vótunk, jóú vót a hajas krumpli is* (Fa)

hájaskifli hájaskifli [-t, -k, -je] fn hájas tésztából sült kifliszerű sütemény *Disznóölés után hájaskiflit süöttünk* (Fra)

hajaz¹ haja [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige haját hullat vmibe *Ne hajazz az jételbe!* (Kf)

hajaz² hajaz [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige hámoz *Hajazza a krumplit* (Bá)

hajbókol hajbókol, hajbókol [-ok, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] tn ige 1. hajladozik *Egész nap hajbókolok kerbe* (Br); 2. alázatosan, hízelegve hajlong *Éjn nem fogok előtte hajbókolni, a má biztos* (Ksz)

hajcihő hajcihő [-t] fn 1. hühö *Minék ez a nagy hajcihő minden születésnapon* (Rf); 2. vesződség *A kötözés sok hajcihőv jár* (Mf)

hajcsár *hājcsār* [-t, -ok, -ja] fn 1. aki állatokot hajt (vásárra) *Megy a hajcsár a csőrda után* (Sza); 2. hajcsárkodó munkavezető *Vigyázzatok, jön a hajcsár!* (J); 3. vadászon a vadhajtó *A hajcsárok ellepték az erdőit* (Bs)

hajcsároskodik *hājcsároskodik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige 1. hajcsárként működik *Sokat hajcsároskottam fíjatalkoromba* (Mf); 2. hajszolva dolgoztat *A brigagyír igen szeret hajcsároskodni* (Sz)

hajcsat *hajcsatt* [-ot, -ok, -ja] fn hajtincsek összefogásra való csat *Nincs ety hajcsattod?* (E)

hajcsavar *hajcsavār* [-t, -ok, -ja] fn hajcsavaró *Még ety hajcsavar kē ide őydāra* (Ko)

hajcsi *hājcsi* isz (gyermekaltató szó) *Hajcsi, kicsikém, mán kisdőit van* (T)

hajcsikál *hajcsikál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige gyermek alszik *Hajcsikál a baba* (Tá)

hajcsókál *hajcsóukál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ige karján ringat, hintáztat *Hajcsóukád a gyermekeket, hogy ne sűrjon* (Ng)

hajdan *hājdān* hsz vmikor régen *Hājdān én is jártam ārafefe* (I)

hajdanában *hājdānāban* hsz hajdan *Hājdānāba, rīgen vót itt egy nagy ērdőit* (Kd)

hajdanfőn l. **hajadonfőn**

hájder *hājder* [-t, -ek] fn 1. zsinagóga *Ugy váncigőtok, mint a zsidóuk a hájderbe* (R); 2. zsidóiskola *A zsidóuk a hájderba tanulnak* (Sz)

hájdermennykő *hājdermenkü, hājderménkü* fn villám *Ugy megy, mint a hājdermennükü* (Mu)

hajdina *hājđina* [~t, ~k, ~ja] fn tatárka *Hājđinānak is montāg, de mos midenki grecskának monygya* (Tk)

hajdu *hājdu* [-t, -k, -ja] fn (rég) községi altiszt *Kidobót a hājdu* (Csf)

hajdukáposzta *hājdukáposzta* [~t, ~k, ~ja] fn székelykáposzta *Sütöttem kőlbászt a hajdukáposztába* (Bá)

hájfejú *hājfejú* mn gúny nagy kerek fejú, kövér *Mond meg annak a hājfejúnek, hogy ne tőmje magát!* (J)

hajfűstölés *hājfűstölis* [-t] fn babonás eljárás: a szemtől esett gyerek gyógyítására meggyújtanak a hajából annak, akitől meg-

verődött *A verődjést a hājfűstöljés vőtte le a kicsirőit* (Dr)

hajhagyma *hājhagyma* [~t, ~k, ~ja] fn a hajgyökér vége *Ha kihullik a haj, elpusztul a hajhagyma* (Mi)

hajhász *hājhász* [-ok, -ol, -ott] ts ige 1. hajszolva keres *A disznóit hajhásztam a tengeribe, mer leszökött* (Tg); 2.

hajhullás *hājhullás* [-t] fn a haj kihullása *Hajhullás ellen a lapu főizete is jóg* (Cse)

hajigál *hajigál, hajingál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige dobál *Mit hajingálod aszt a libát, te köjök?* (Ko)

hajingál l. **hajigál**

hajint l. **hajít**

hajít *hajít, hajit, hajint* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige nagy erővel dob, röpít *Hajincs utánna egy rögöt* (Tá)

hajítás *hajítás, hajintás* [-t] fn 1. az a cselekvés, hogy vmit hajítanak *Emēte a kezit a hajításho* (Tb); 2. az a (kis) távolság, ameddig vmit eldobnak *Csak ety hajintásra van innéit* (B)

hajításnyi *hajításnyi, hajintásnyi* mn olyan távolságra lévő, ameddig elhajítunk vmit *Ety hajintásnyira van a fojóit* (Bó)

hajkefe *hājkefe* [~t, ~k, ~je] fn a haj tisztítására való kefe *Jobban szeretem a hājkefét, mint a fűsüt* (Fra)

hajkorász l. **hajkurász**

hajkurász *hājkurász, hājkorász* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige ide-oda kerget, hajszol *A kutya hājkurászi a tyukokot* (Si)

hajladozik *hājladozik, hājlandozik, hājladazik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige ide-oda hajlong *Nem hajlandoznok má annyit, mint valaha* (Kg)

hajlag *hājlag* [-ot, -ok, -ja] fn hajlakk *Vettem jóit hājlagot* (J)

hajlam *hājlam* [-ot, -ok, -a] fn vonzódás, hajlandóság, készség *Nincs hājlama a tanulásra* (E)

hajlamos *hājlamos* mn 1. akinek hajlama van vmire *Hājlamos a hazukságra* (Gl); 2. (orv) fogékony *Hājlamos vagyok a hūlisre* (Pk)

hajlandó *hājlandóit* mn aki készséget mutat vminek a megtételére *Nem vagyok hājlandóit fizetni!* (V)

hajlandóság *hājlandótság* [-ot, -a] fn 1. vminek a megtételére való készség *Nincs hājlandótsága az igazmondásra* (Or); 2. vonzalom *Naty hājlandótság vam benne az asszony nép iránt* (Z)

hajlandozik l. **hajladozik**

hajlat *hājlat* [-ot, -ok, -a] fn 1. lejtő, domb *alja Ot kapál a domp hājlatáná* (K); 2. lapály *A hājladba még viz ál* (Bs)

hajlék *hājlék*, *hājľék*, *hājlik* [-ot, -ok, -a] fn 1. lakás, otthon *Az embēr mekhuzóúdik a hājlikába* (E); 2. ház *Építettünk ety kis hājľéket* (K)

hajlékony *hājľékony*, *hājľékony*, *hājlikony* mn könnyen hajló *Hājľékony, mint a nátszál* (Fra)

hajléktalan *hājľéktalan*, *hājľéktalan*, *hājlikotalan* mn akinek nincs hajléka *Mámma is van hājľéktalan ember* (Gy)

hajlik *hājlik* [-ok, -jusz ~ -julsz, -jút ~ -jult] tn ige 1. ívben görbül *Nem hajlik má ugy a derekam* (V); 2. hajlamosságot mutat *Nem hajlik a jóú szóúra* (J); 3. átmenőben van vmilyen állapotba *Őűbe hājlik az időű* (Bk); 4. kanyarodik *Az ut jobra hājlik* (Tg); 5. hova nyúlik *Az utra hājlik a díjóűfa* (Gy)

hajlít *hājlit* [-ok, -sz, -ott] ts ige ívben görbít *Hājlısd a bál kezedet!* (Tá)

hajlókázik *hājłóúkázik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige hajladozik *Aratáskor az asszonyok sokat hājłóúkásztak* (Vr)

hajlong *hājlong* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige 1. hajladozik *Hājlongnak a virágok a széűbe* (G); 2. udvariasságból többször meghajol *Hājlongott a sok szóúga előűtte* (Csn)

hajlós *hājłós* mn hajlékony *Ne mássz ára a hājłós ágra, mer leesē* (Nf)

hajmosás *hājmosás* [-t] fn 1. haj ápolása mosással *Rám fēűrne ety hājmosás* (J); 2. szidás *Kapō ety hājmosást* (T)

hajnal *hājnal* [-t, -ok, -a] fn 1. a napkelte körüli napszak *Hājnalba kőűlők minden nap* (Gl); 2. hajnalpír *Pirkad a hajnal* (Nb) [] *Szeretem a hajnalt (reggel nyóúú óúrákkor) 'nyilvánvalóan hazudik'* (Tű)

hajnalcsillag *hājnalcsillag* [-ot] fn esthajnalcsillag *Alig ment le a nap, má fēűött a hājnalcsillag* (Bk)

hajnalhasadás *hājnalhasadás* [-t] fn a hajnali világosság feltűnése *Itt írte űköt a hājnalhasadás* (Kg)

hajnali *hājnali* mn 1. hajnalban észlelhető *Jönnek a hājnali hidek fogyások* (Csn); 2. hajnalban közlekedő *A hājnali vonattā megyek* (F)

hajnalka *hājnalka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn szulákféle kúszónövény *Hājnalkává futtatom be a gangot* (Té)

hajnalodik *hājnalodik*, *hājnaladik* [-ott] tn ige (alanytalan) kezdődik a hajnal *Hājnaladat, mire elaluttam* (Vs)

hajnyírómester *hājnyiróúmester* [-t, -ek] tréf borbély *Jóú mekkopasztott ez a hājnyiróúmester* Pf)

hajó *hājóú* [-t, -k, -ja] fn 1. nagyobb vízi közlekedési eszköz *Hājóúvā mentünk Ode-szába* (Mu); 2. templomhajó *A hājóúba is van egy óútar* (Fa 3. (műsz) varrógép alkatrésze *Éromlott a géűbe a hājóú azűér szakad céűna* (Gy); 4. (szövés) vetélő *Kiesett a hājóúbú a csű* (Bk)

hajócska *hājóúcska* [-'t, ~'k, ~'ja] fn szövés vetélő *Jóú síklik ez a hājóúcska* (Si)

hajol *hājól*, *hajul* [-jlok, -jusz ~ -sz, -jút ~ -lott] tn ige görbült testtartást vesz fel *Hājúű közelep, sugok valamit* (Bo)

hajolaj *hājolaj* [-t ~ -at, -ok ~ -ak, -a ~ -ja] fn hajápolásra való illatos olaj *Hājolajű keni a haját* (Bá)

hajrá *hājrá* I. msz (buzdító kiáltás) *Hājrá, gyerekek!* (Tá); II. fn fokozott iram *Kezdőűdik a naty hājrá* (E)

hajráf *hājráf* [-ot, -ok, -ja] fn ívben meghajló hajszorító *Hamar étűrte a hājráfját* (T)

hajsütő *hājűtő* [-t, -k, -je] fn hajsütő vas *A hājűtőűűvē kīgöndöritheted a hajad* (Pf)

hajsza *hājűza*, *hājűz* [-'t, ~'ja] fn 1. üldözés, kergetés *A naty hājűzába kidűlt alűlla a lú* (Sz); 2. erőltetett ütemű munka *Hőűnap vīgín nágy ā hājűz* (Br)

hajszál *hājűzál* [-at, -ak, haja szála ~ -a] fn 1. a haj egy szála *Nincs eggy őűz hājűzála se* (Be); 2. (kif-ekben) hajszálla pontosan *Hājűzára ojam, mint ay apja* (Bá) [] *Egy hājűzálon mullik 'kevés kell a megvalósításához'*

(Bat); *Haja szála se görbült 'nem sett semmi bántódása' (Np)*

hajszálfűrész *hajszaľfiręsz* [-t, -ek, -e] fn lombfűrész *Hova tettętek a hajszaľfiręszt? (Bs)*

hajszálgöyökér *hajszaľgyőķő, hajszaľgyüķér* [-krőt, -krők, -kri] fn hajszálgöyökér *Gyomlálógva vet ki, hogy le ne szakaggyanak a hajszaľgyüķrők (P)*

hajszesz *hajszesz* [-t, -ek, -e] fn a fejbőr bedörzsölésére szolgáló szesz *szer Vam valami új hajszesz, attú nem hullik a hāj (Bt)*

hajt *hāj* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] ts és tn ige **1.** behajlít *Hajtsd a fonákjára a keszkenőt, hogy ne szeggye ki a nap a színt (Bf); 2.* borul *A vállamra hajtotta a fejét (Fr); 3.* vmilyen állapotba kényszerít *A maga uralma alá hajtotta az urát (Csl); 4.* vmire ~ vkire hallgat *Nem hajt az anyja szavára (E)*

hajt¹ *hāj* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] ts és tn ige **I.** ts **1.** menésre készítet *Hajtik a tehenet (Ko); 2.* hajszolva dolgoztat *Hajti a sofőröket, hogy miné hamaréb be legyen hordva a rípa (Tg); II. tn **3.** nagy erőfeszítéssel dolgoztat *Mámma hajtott a csoport (J); 4.* hasmenést okoz *A káposztalé jóul hajt (Cs); 5.* befogott állatot, járművet irányít, vezet *Hajcs jobbra! (Ke); 6.* gépjárművet vezet *Ne hajcs a sárba! (Cse); 7.* működtet *Bendzin hājti a motrot (Si); 8.* (belső erő) cselekvésre készítet, ösztönöz *Hājti a viri az asszonyok után (Gl); 9.* ismételtet, mondogat *Egyre csak asz hājította, hogy nekem nincs igazságom (P) □ Hajt, mint Illés a keresztek közt 'gyorsan hajt' (B)**

hajt² *hāj* [-ott] ts és tn ige **1.** (növény) gyökeret, sarjat növeszt *Méjg nem hāj* *a szőľlő (Be); 2.* (kif-ekben) eredményez *Hasznot hāj* *(Ke)*

hajtány *hājány* [-t, -ok, -a] fn kézzel, lábbal v. motorral hajtott vasúti jármű *A hājtanynon jőtűnk haza (Ho) V: traszina*

hajtás¹ *hājás* [-t, -a ~ -ja] fn **1.** az a cselekvés, hogy vkit, vmit hajtanak *Mán hājáskor éjszevette a pásztor, hoty sántit a tehen (Ba); 2.* jármű működtetése *mMgbüntettęg gyors hajtásęr (Bo); 3.* vadnak a vadász felé üzése *Mekkeszęk a kutyákkal a hājást ualagba (Nf)*

hajtás² *hājás* [-t, -ok, -a] fn **1.** anyagon a hajtás eredménye *A hajtásoknál kę évágni az anyagot (Bő); 2.* vminek a be- v. felhajtott része *Leengedem a ruhán a hājást (Ksz); 3.* egy ~ra: egyszerre felhajtva *Ety hājásra megiszik egy decit (Tá)*

hajtás³ *hājás* [-t, -ok, -a] fn **1.** növényi sarj *Aggy ety hajtást a májvárú (Pk); 2.* növény (földből kibújó) leveles része *Ojan hāj-tásaji vagynak az ugörkámnek, hocs csuda (Kg)*

hajtásvessző *hājásvessző* [-t, -k, -je] fn bokornevelésre meghagyott, a termővesszőnél vastagabb szőlővessző *Ez a hājásvessző meg letört (Kg)*

hajtászat *hājászat* [-ot, -ok, -a] fn hajtódászat *Máma nem lesz hājászat (Cse)*

hajt¹ *hāj* [-ok, -ő ~ -sz, -ott] ts és tn ige **1.** odahat, hogy vkit, vmit hajtsanak *Kutyáv hājttalak le az udvárú, ha ide meret tenni a lábod (Tg); 2.* járművel hajt vhová *Az irodára hajtott egyenesen (H)*

hajt² *hāj* [-ok, -ő ~ -sz, -ott] ts ige növényt idejekorán hajtani készítet *Minden tējlen hājtatok jácintust (R)*

hajthatatlan *hājthatatlan* mn elhatározásától el nem tántorítható *Hijába beszíz te annak a hajthatatlannak (Ng)*

hajtó *hājtó* [-t, -k, -ja] fn **1.** hajtószerkezet *Ętört a hengęr hājtója (Be); 2.* vadászatot a hajtás részvevője *Felátak a hājtóuk ualagba (Nf); 3.* kocsis *Má felűt a kocsira a hājtó (Bo); 4.* hashajtó *vegyęj be valami hājto (Mu); 5.* szállítási *Rosz vő (Th)*

hajtófa *hājtófa* [~t, ~k, ~ja] fn hajtókar *Letört a darálló hājtofája (Bsz) Vő: hajtókar, karba*

hajtogat *hājto (Gat)* [-ok, -ő ~ -sz, -ott] ts ige **1.** gyakran hajt, terel *Hajtogazsd eszt a csirkęket a kiskerbű, mer mint kitapossák a virágokat! (Be); 2.* többszörösen összehajt *Addig-addik hājto (Gat) a pappirt, hoty kijön ecs csákő (Bs); 3.* többször ismétel *Váltik hajtogatta, hogy nem ű vő (Ts)*

hajtóka *hajtókya* [-'t, ~'k, ~'ja] fn 1. a nadrág szárán a visszahajtott rész *Jóy éjlesre vasāta a nadrák hajtókáját* (Tá); 2. zsebfedő *Begyűrődött a zsebbe a hajtókya* (Csp); 3. gépet, szerkezetet működtető rész, amelyet lábbal hajtanak *Leszakatt a kerekeszguszój hajtókája* (Mi) Vü: **haltótálp**

hajtókar *hajtókar* [-t, -ok, -ja] fn kerék meghajtására való kar *Érángatta a kezemet a hajtókar* (M)

hajtókerék *hajtókerek* [-et, -ek, -e] fn gépet működésbe hozó kerék *Megindút a hajtókerek* (Ts)

hajtómadzag *hajtómadzag* [-ot, -ok, -ja] fn a guzsaly kerekét és orsóját összekapcsoló és működését biztosító kétsoros végtelen zsinor *Alig jövög bele a fonászba, északad a hajtómadzag* (S)

hajtórúd *hajtórúd* [-at, -ak, -ja] fn hosszú hajtókar pl. présen *Má a hajtórúd is égörbült* (Cse)

hajtószár *hajtószár* [-at, -ak, -a] fn 1. a guzsaly alkatrésze, amely a lábitóról a tengelyre a mozgást átviszi *A hajtószár csak táncogat magának a guzsajon* (S); 2. hajtómadzag *Elszakatt a hajtószár még az elején* (Fp); 3. a gyeplőt meghosszabbító toldás *Huz meg a jop hajtószárat!* (Fp)

hajtószíj *hajtószíj, hajtószíj* [-at, -ak, -ja] fn forgó mozgás átvitelére való végtelen szíj *Íppen mosz szakatt ē ez a hajtószíj is!* (G)

hajtótálp *hajtótálp* [-at, -ak, -ja] fn a guzsaly lábitója *A guzsajt hajtótálpā hajtik* (Bf)

hajtóvadászat *hajtóvadászat* [-ot, -ok, -a] fn olyan vadászat, amelyen hajtók terelik a vadat *Hógnap kezdődik a hajtóvadászat* (Ke)

hajtű *hajtű* [-t, -k, -je] fn női haj feltűzésére szolgáló kis eszköz *Ety hajtű fogja ősze konytyát* (Km)

hajul I. **hajol**

hák¹ *hák* [-ot, -ok, -ja] fn kampó *Ot lógg még ety comb a hákon* (Bo)

hák² *hák, hákk* [-ot, -ok, -ja] fn felköhögött nyálka, köptet *Uton-utféjlen kópi a hák-kot* (Ff)

hál *háll* [-ok, -sz, -t] tn ige 1. éjszakára megszáll, alszik *A kajibába hátunk nyáron* (Bat); 2. vkivel ~: szeretkezik *E mám fíjukvā hál* (Dr)

hal¹ *hāl* [-ok, -ász ~ -sz, -āt ~ -t] (rég) *halik* [-ok, -ol, -t] tn ige megszűnik élni *Hā nem eszel, éhen hālól* (Nd)

hal² *hāl* [-at, -ak, -a] fn 1. kopolytús, pikelyes, gerinces vízi állat *Halat foktunk hālólvā* (Tg); 2. ennek húsa *Sose eszek halat* (Ts) □ *Bekapta a halat 'teherbe esett'* (R); *Ha halat akrsz enni, a vízbe bele kē menni* 'ha vki vmit el akar érni, ne féljen a nehézségektől' (Fr); *Aki halat akar enni, ne fējjen a visztű 'ua'* (J); *A hal uszni akar 'aki halat evett, kívánja a vizet'* (Bá)

hála *hála* [-'t, ~'k, ~'ja] fn a köszönet érzése *Hálát adok az Istennek, hoty sikerūt* (S) □ *Hálát mond 'köszönetet mond'* (Vr)

halad *halad* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -t] tn ige 1. mozogva előre jut *Hegynek fēfele lassan halad a szekér* (Be); 2. telik, múlik *Gyorsan halad az idő* (B); 3. (munkában, fejlődésben) előre jut *Halad a tanulásba a puja* (Np); 4. eredményesen célja felé közeledik *Lassan haladunk az ípitkezésessel is* (Tg)

haladás *haladás* [-t, -a] fn 1. mozgás *Lassan mehet a szekēr, alig láccik a haladássa* (Bt); 2. fejlődés *Mijen haladás vam mán azóutta!* (Tá)

háládatlan *háládatlan, háládatlan* mn hálátlatlan *Mámma a gyermekek igen háládatlanok* (R)

háládatos *háládatos, háládatos* mn hálás *Imátkozzunk háláatosz szívvē* (Csl)

haladék *haladéjk, haladík, haladéjk* [-ot, -a] fn 1. halogatás *Haladík néjkü fizetni kē* (G); 2. halasztás *Nem kaptam haladéjkot* (Pf)

halál *halál* [-t, -a] fn 1. a szervezet életműködésének megszűnése *Közeledni éjzi a halállat* (F); 2. a kaszás csontváz; mint ennek ellenkezője *Megijett a haláltú* (Hl); 3. halálbüntetés *Halált írdemēne, aki öl* (P); 4. ~ra: túlzott, roppant mértékben *Halára rimütem* (Tá) □ *Jóy vōyna halálnak 'nagyon lassú'* (Csf); *A halál markába vót 'nagy veszélytől menekült meg'* (J)

halálbíró *halálbíró* [-t, -k, -ja] fn halott-kém *É ké híjni a halálbíró* (Cse)

halálcédula *halálcédula* [~'t, ~'k, ~'ja] fn (rég) kocka alakú számozott pléhmez a katonák nyakában, amelyet hősi halál esetén a halotti bizonyítványhoz csatoltak *Minden katonának vő* *halálcédulája* (D)

halálfej *halálfej* [-et, -ek, -e] fn csontváz koponyája, ill. ennek rajza *Halálfej van a transzformátoron* (T)

halálkodik *halálkodik* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige haláját fejezi ki *Nem győzött eleget halálkodni nekem* (Kd)

halállepke *halállepke* [~'t, ~'k, ~'je] fn éjjeli lepke *Fülek a halállepkékü* (Ng)

halállomány *halállomány* [-t, -a ~ -a] fn folyó v. tó halainak összessége *Gyarapodik a halállomány* (Úf)

halálmadár *halálmadár* [-t, -ok, -ja] fn a kukik mint a halál vélt hírnöke *Az iccáká válá-hon sző* *á halálmadár* (Nd)

halálos *halálos* mn **1.** halált okozó *Halálos beteksiget kaphat* *tülle* (Si); **2.** halállal kapcsolatos *Ráatták a halálos inget* (R); **3.** (túlzó) roppant nagy *Halálos komojan mon-dom* (Ah); **4.** ~ bűn; kérhozatra vivő ~ *Halálos vétek lesznedi eszt az íretlen barackot* (T)

haláltusa *haláltusa* [~'t, ~'ja] fn (vál) hal-doklás *Vígízniszem a haláltusáját* (Bf)

halandó *halandó* mn (és fn) aki nem kerülheti el a halált *Minnyájan halandó* *uk vagyunk* (Fa)

halánték *halánték*, *halánték*, *halánték* [-ot, -ok, -a] fn a homlok oldalsó része *A halántékán érte az üt* *és* (Ki) Vü: **vakszem**

halas *halas* mn **1.** halat árusító *A halas-bód* *ba vettem* (Ko); **2.** hazzagú *Halas a kezem* (Ke)

halás¹ *halás* [-t, -a] fn **1.** az a tény, hogy vki vhol hál *Jó a halás a jó* *frisz színába* (S); **2.** szállás *Köszönük a halást* (Pk)

halás² *halás* mn halát érző *Igen halás* *vagyok neked ez* *ir a sok jó* *ságodir* (Ng)

halaskosár *halaskosár* [-t, -ok, -ja] fn fű-les, fedeles ládaforma vesszőkosár *Le ké kötni a halaskosár fedelit* (Cse)

halastó *halastó* [-t, -k, -ja] fn haltenyész-tésre való (mesterséges) tó *Felügyének a ha-lastó* *akra* (H)

halász *halász* [-t, -ok, -a ~ -ja] fn halászat-tal foglalkozó személy *A sógor* *ny* *halász* (He)

halászás *halászás* [-t, -a ~ -ja] fn halfogási művelet *A halászás engem megnyuktat* (Ng)

halászat *halászat* [-ot] fn foglalkozássze-rű halfogas *Na* *h* *ty* *sikerűt a halászat*? (Tb)

halászbokor *halászbokor* [-bokrot, -bok-rok, -ja] fn halásztársulás *Alakítottak* *ety ha-lászbokort* (Bó)

halászcizma *halászcizma* [~'t, ~'k, ~'ja] fn combig érő szárú gumicsizma a halászok részére *A halászcizmának nem* *foj* *ik be a szárán a* *viz* (Tát)

halászfelszerelés *halászfelszerelés*, *halászfelszerelis* [-t, -je] fn halászszerszám *It tárcsa a halászfelszerel* *éssit* (V)

halászik *halászik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts és tn ige **1.** vmivel halat igyekszik fogni *Hálógvá halásztunk* (Bo); **2.** folyadékból vmit próbál kiszedni *Ojan ritka ez a leves, h* *ty* *halás* *zni ké benne* *ja* *haluskát* (Ba) [] *zavaro* *szba* *halászik* 'kihasználja a zürzavart' (Mcs)

halászing *halászing* [-et, -ek, -e] fn apa-csing (amelyen vízszintes a nyakkivágás) *Sze-rettem a halászinget* (I)

halászlé *halászlé* [-t, -k, -je] fn bõ, pa-prikás halleves *Főz* *stünk* *egy* *igazi* *halászlé* *t* (Tü)

halászmadár *halászmadár* [-t, -ok, -ja] fn hallal táplálkozó vízi madár *Sok ére a halászmadár* (Bk)

halaszt *halaszt* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts ige vminek az elvégzését későbbre hagyja *Kelle-ne má* *mosni, de egyre csak* *halasztom* (Ko)

halasztás *halasztás* [-t, -a] fn **1.** vminek a későbbre hagyása *Ez a munka nem* *tűr* *halasz-tást* (K); **2.** haladék *Halasztást* *kapot* (Asz)

halasztgat *halasztgat* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts ige halogat *Mindem* *munkács* *csak* *halasztg* *at*, *ig* *y nem* *jut* *o* *semmire* (Np)

halaszthatatlan *halaszthatatlan* mn el nem halasztható, sürgős *Sok a* *dolog, os* *t* *etytűl* *eggyig* *mint* *halaszthatatlan* (Ti)

tudni (K) □ *Hāgat, mint a sír* 'mélyen hallgat' (Ko)

hallgatás *hāgatás* [-t, -a] fn 1. az a tény, hogy vki hallgat vmit *A szíp nóták hāgatását sose unnám meg!* (Gu); 2. nem beszélés *Hāgatás beelegzés* (T)

hallgató *hāgató* [-t, -k, -ja] fn (mn-i ign is) 1. aki vmit rendszeresen hallgat *Én állandó hālgatója vagyok a műsornak* (Bs); 2. szívhallgató *Megvizsgát az orvos a hāgatónvā* (Th); 3. hallgatónóta *A hāgatótykot jobban szeretem, mint a csárdást* (Kb)

hallgatódzik *hāgatódzik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige 1. kihallgatja mások beszédét *Az ājtón hāgatósztam* (Bcs); 2. erősen figyel, hogy meghalljon vmit *Hāgatódzok, hogy nem jönnek-i mán* (G)

hallgatolózik *hāgatolódzik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige hallgatolózik *Mám mījotta it hāgatolódzik, hogy jön-i mán a kocsi* (P)

hallgatóság *hāgatóság* [-ot, -a] fn szóbeli előadás közönsége *Az egjész hāgatósák figyete, amit mond* (Fra)

halló¹ *halló* [-t, -k, -ja] fn és mn I. fn 1. aki jól hall *A hallónak nem kē őrdítani, ugy is mekhajja* (Tb); 2. hallgató *A hallók meg a kagylón hāgatik, hogy mit ad le a rádiój* (T); II. mn az, amelyik hall *Mán ez a halló* *film is romlik* (Tg)

halló² *halló*, *haló* isz 1. (távolabb lévőkhöz) a figyelem felkeltésére intézett szó *Halló, van it valaki?* (M); 2. telefonáláskor a kapcsolat felvételére szolgáló szó *Haló, ki beszél?* (K)

hallomásból *hallomásból*, *hallomásbú* hsz mások közlése alapján *Csak hallomásbú ismerem* (Bú)

haló *haló* mn (kifejezésekben) ~ porában is: halála után *Áldani fogom még haló porába is* (Ng)

haló¹ *haló* [-t, -k, -ja] fn 1. rácsszerű lyukacsos szövédé, ill. ebből készült eszköz *Hálónvā foktuk a halat* (Hl); 2. pókháló *Foni a pók a halót* (Bt) □ *Hálójába keríti 'behalózza'* (Tát); *Kiveti vkire a halót* 1. 'el akarja csábítani' (H); 2. rajta akarja kapni vmin (H)

haló² *haló*, *hálló* [-t, -k, -ja] fn (mn-i ign is) 1. hálószoba *Ki van takarítva a haló* (Np); 2. ennek bútorzata *Új halót vettek* (Cse)

halódik *halódik* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] tn ige haldoklik *Halódnak a fāaccsákú* (Bá)

hálóing *hálóing*, *hállóing* [-et, -ek, -e] fn ágyban viselt bő ing *Fírfira csunya a hálóing* (Bf)

hálókocsi *hálókosci* [-t, -k, -ja] fn hálófülkés vasúti kocsi *A hálókoscsiba minden fülke foglāt vót* (Nbe)

halom *halom* [-lmet, -lmok, -lma] fn 1. (ritk, vál) kisebb domb, földhányás *A halom megett szánt a traktor* (Z); 2. rakás *Ety halom szennysem vam má* (Ng)

halórekli *hálórekli* [-t, -k, -je] fn (rég) hálókabát *Hozd ide a hálóreklimet!* (Pk)

halórúd *halórúd* [-at, -ak, -ja] fn az a hosszú rúd, amelyre a háló van erősítve *Emēt fē a hálórúdat!* (Bá)

hálószoba *hálószo*ba [-'t, ~'k, ~'ja] fn 1. alvásra használt szoba *Sose használík a hálószo*bát, *kint alsznak a pitvarba* (Sz); 2. ennek bútorzata *Dijófa hálószo*bács *csinátatott* (Ko)

halott *halott* [-at, -ak, -ja] fn holt ember *Kiterítették a halottat* (Ts) □ *Ojam, mint a ki nek hat halottya van* 'nagyon szomorú' (E); *Feltámad halottajibú* (val) 'az elhunytakra emlékezés ünnepe, nov. 2.' (Tg); *Nem lez belőjle prédikációs halott* 'sem mire nem jut' (Ts)

halottas *halottas* mn halottal, temetéssel kapcsolatos *Mennyünk a halottas hászho!* (Bs)

halottaskamra *halottaskamra*, *halottaskamora* [-'t, ~'k, ~'ja] fn kórházi helyiség, ahol a halottat (elszállítás előtt) ideiglenesen elhelyezik *Má nem tanátuk az ágyon, levitték a halottaskamorába* (Csn)

halotti *halotti* mn halállal, temetéssel kapcsolatos *Sokan vótak a halotti törba* (Bf); ~ fátyol 'szemfedő' (Tá)

halottkém *halotkém* [-et, -ek, -je] fn a halál beálltát (és okát) megállapító hivatalos személy *Mehettek a halotkémjér* (Bd) Vö: **halálbíró**

halottnéző *halotnéző*, *halotnéző*, *halotníző* [-t, -k] fn 1. aki a halottat megtekinte-

ni jön *Jönnek a halottnézőik* (Np); **2.** a halott megtekintése *Megyünk halottnézőibe* (Ko)

halottvíz *halotviz* [-et] fn az a víz, amellyel a halottat mosták *A halotvizet nem szabad az udvar fölégyire önteni, csak a ganéjra* (Gy)

halovány l. **halvány**

hálósák *hálócsák* [-ot, -ok, -ja] fn zsákszerű holmi, amelybe bebújva alszanak a szabadban *Kéjt hálósákot is viszünk a kirándulásra* (V)

halpástétom *halpástéjtom* [-ot, -ok, -ja] fn halhúsból készített pástétom *Szeretem a sp-roti halpástéjtomot* (Dr)

halszálka *halszálka* [~t, ~k] fn a hal csontja *A torkán akatt ety halszálka, maj mekfűt tülle* (Ti)

halszemű *halszemű, halszemű* mn pejor kidülledt szemű *Ojan halszemű nállok az egisz familija* (Mi)

haluska *haluska* [~t, ~k, ~ja] fn **1.** keveréssel v. fölveréssel készült tésztából szaggatott étel v. levesbetét *Haluskát szaggatok a levezsbe, mer nincs időm gyúrni* (T); **2.** metélt gyúrt tészta *Máros haluskát főzök* (I)

haluskás *haluskás* mn **1.** haluskával főzött *Szeretem a haluskás levest* (R); **2.** aki szereti a haluskát *Éjn nem vagyok haluskás* (Mu)

haluskaszűrő *haluskaszűrőű* [-t, -k, -je] fn lyukacsos fenékű tálserű edény, amelyen a kifőtt galuskát lecsurgatják *Hamar add a haluskaszűrőűt!* (Csn) Vö: **hicskos**

haluskazagató *haluskazagatóű* [-t, -k, -ja] fn sűrűn lyukasztott aljú fémedény, amelyen a tésztát kanállal átnyomkodva a fővő vízbe szaggatják *Csináttam egy új haluskazagatóűt* (Csp)

halva *hálva* [~t, ~k, ~ja] fn (új) kajaolt napraforgómagból készült édesség *A gyermekek igen szeretik a halvát* (T)

halvány *halvány, halavány, halovány* mn **1.** sápadt, vértelen (arcbőrű) *Igen halavány az orcája* (Vs); **2.** nem élénk színű *Szereti a halovány színeket* (Bó)

halványkék *halványkék, haloványkék, halványkik, halaványkik* mn a kék világosabb, vízezebb árnyalata *Févettem a halványkék ruhátot* (Bk) Vö: **világoskék**

halványrózsaszín *hálványrózsaszín* mn halvány árnyalatú rózsaszín *Hálványrózsaszín ruhába vőttak a nyoszójójjányok* (Csn) Vö: **világosrózsaszín, gyengerózsaszín**

halványsárga *halványsárga, halaványsárga* mn a sárga enyhébb árnyalata *Szeretem a halványsárga rózsát* (Kd) Vö: **világossárga**

halványul *hálványul, halaványul, haloványul* [-t] tn ige fokozatosan halvánnyá válik *Ősz fele má halványul a napfny* (Ksz)

halványzöld *hálványzöld, halaványzöld* mn halvány árnyalatú zöld *Halaványzöldűt sėjmet vőttem bluznak* (Bú) Vö: **világoszöld, gyengezöld**

halzsír *halzsír* [-t, -ok, -ja] fn tengeri emlősök zsírja *Be kén kenni a csizmát halzsírrá* (D)

hályog *hájog* [-ot, -ok, -ja] fn látászavart okozó szembetegség *Leoperáták a szemirű a hájogot* (Kv)

hályogmeggy *hájogmeggy* [-et, -ek, -e] fn vékony héjú, nagy szemű meggyfajta *Egyéj csak ebből a hájogmeggyű!* (B)

hám *hám* [-ot, -ok, -ja] fn ígásló szerzőszáma *Ted rá a Szedresre a hámot!* (Ge) [] *Hámba tör a lovat 'igavonáshoz szoktat'* (M); *Kirug a hámbug'* **1.** (ló) úgy rúg, hogy a lába az istrágon kívül kerül; **2.** jól kimutatja magát (Mcs)

hámán *hámán, hámány* [-t, -ok, -ja] fn **1.** (pejor) nagy hangú, kötekedő férfi *Ne is törőggý aval a hámánná!* (Z); **2.** harácsoló ember *Az éjsz megál, hogy mi ety hámány ember ez* (Té)

hámánkodik *hámánkodik, hámánykodik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige hetvenkedik, dühöng *Mit hámánkodó má megjén, tán nem bírsz magaddá?* (Tk)

hamar *hamār* hsz és mn **I.** hsz **1.** rövid idő alatt v. múlva *Hamar abbahatya a munkát* (Nb); **2.** könnyen, gyorsan *Hamar felmírgesedik az uram* (Ksz); **II.** mn gyors, sietős *Hamar munka ritkán jóű* (Kh)

hamarjában *hamārjába* hsz gyorsan, sietve *Hamārjába főűstem ety kis rántot-levest* (Tá)

hamarlé *hamarléj* [-t, -k, -je] fn hamar el-készülő (rántott) leves *Hamarléjvé kinát ű is* (Csl)

hamarosan *hamarosan, hamaroson* hsz kis idő múlva *Irok neket hamaroson* (Cs)

hamarost *hamarost* hsz hamarosan *Jövök hamarost* (Sze)

hamar *hamár* [-t, -ok, -ja] fn oldalán felhasított zsák *Van ety hamár forgóum* (Bs)

hamburkázik *hamburkázik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige hempereg, bukfencezik *Á gyērmekék jóy kedvegbe á fűvön hamburkázsták* (Br) Vö: **trambuckázik**, **barambuckázik**, **hengerközik**

hámfa *hámfa* [-'t, ~'k, ~'ja] fn ló vontatta eszköznek az az alkatrésze, amelyhez az istrángot kötik *Akad el a hámfát a szekerrül!* (T)

hámfaperec *hámfaperec* [-et, -ek, -e] fn a hámfatáskát és a húzóhorgot összekötő vasgyűrű *Ez a hámfaperec nagyon szűk* (Cse)

hámfatáska *hámfatáska* [-'t, ~'k, ~'ja] fn a hámfát körülfogó vaspánt, amely azt a szekérhez kapcsolja *Mék hiányzik rulla a hámfatáska, külömben kász van* (Csl)

hamis *hamis* mn 1. nem valódi *Hamis laposójtissē varom a párnát* (Ho); 2. álnok, ravasz, másokat megtévesztő *Nem leszek hamis tanu* (G); 3. hazug, igaztalan *Hamison vádolik, nem ű tette* (Bf); 4. kacér, pajzán *Mijen hamis jány led belőjtüle!* (J); 5. (állat) váratlanul támadó *Hamis a tehenünk, döf, rug* (T)

hamisít *hamisít, hamisjt, hamissít* [-ok, -ő ~ -sz, -ott] ts ige csaló szándékkal utánoz, megváltoztat *Zapszálmaléjvé hamisiccsákk a bört* (Kb)

hamiskártyás *hamiskártyás* [-t, -ok] fn kártyajátékos, aki csal *Hamiskártyásokkā került össze* (E)

hamismézes *hamismjēzes, hamismizes* [-t, -ek, -je] fn tésztaféle, amelyet méz helyett ízesítve sütnék *Dzsemmel sütöm a hamismjēzest* (Bcs)

hamispálca *hamispáca* [-'t, ~'k, ~'ja] fn kisegítőszem a horgolásban *Hamispácávā kapcsōjuk össze a sort, ha körbe horgolunk* (Fra)

hámlik *hámlik* [-ok, -ő ~ -asz, -ott] tn ige (vál) 1. (bőr) darabokban leválik *Hámlik a bőr a hátamon* (Mi); 2. bőrét, héját (könnyen) lehullatja *melegen jobban hámlik a kolompír* (Bat) Vö: **dublik**

hámm *hámm* isz (étel beharapására buzdító, utaló szó) *Hám, bekaplak!* (Bk)

hammer *hammer, hammel* [-t, -ek, -je] fn nagyobb kalapács *Hova tetted a hammelt?* (Vs)

hámoz *hámoz* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts ige (késsel) héjától, kérgétől megfoszt *Ámát csak hámozva eszek* (Or) Vö: **hánt**

hampasz *hampasz* [-t, -ok, -a] fn a cipősarok visszatolására szolgáló eszköz *Hampasszā kennyük fel a vijakszot* (Pf)

hámváska *hámváska* [-'t, ~'k, ~'ja] fn a ló oldalánál az istrángot burkoló védőtasak *A hámváska megvídi a lú óyadalát a hőrszlástú* (S)

hamu *hamu* [-t, -ja] fn szilárd szerves anyagok égése után fennmaradó szürke porszerű anyag *Belelptem a főrő hamuba* (T) [] *Hamu alatt lakik a tüz* 'a jámbor, nyugodt emberek a legszenvédélyesebbek' (H)

hamubogár *hamubogár* [-t, -ok, -ja] fn a káposztán élősködő apró szürkésfeketés bogarak *Ellepte a hamubogár a káposztátot* (Kd)

hamuféreg *hamufjēreg, hamufjēreg* [-rget, -rgek] fn hamubogár *Megjelent a hamufjēreg* (Tk)

hamuhullós *hamuhullós* [-t, -ok, -a] fn tűzhely rostélya alatti kihúzható pléhfiók, amelybe a hamu hull *A hamuhullós megjén teli van* (Ba) Vö **hamutartó**

hamulúg *hamulug* [-ot, -ok, -ja] fn ruha mosásához, szapulásához hamuból főzött lúg *Legjobb az akácsa hamujábú csinát hamulug* (Ho)

hanglér *hanglér* mn széltoló, megbízhatatlan *Hanglér az az ember, ne higgyetek neki!* (Tk)

hasmars *hasmars* (tréf) fn hasmenés *Rajta van a hasmars, azeit szaladgál annyit* (Bs)

hasmenés *hasmenés, hasmenés, hasmenés, hasmenés* [-t, -e ~ -je] fn gyakori híg székelés *Hasmenést kaphac tülle* (Gy)

hásnyik *hásnyik* [-ot, -ok, -ja] fn házilag szőtt gatyamadzag *Huzok a gatyába hásnyikot* (Vs)

hasogat *hasogat, hasigat* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts és tn ige **1.** vmit darabokra hasít *Hasogazsd apróra a kompírt!* (T); **2.** nyíllal-lik *Csak uty hasigat a derekamba* (D) Vö: **hasgat**

hasonlít *hasonlít, hasonlít* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts és tn ige **1.** olyan, mint a másik *Rám hasonlít a fíjucska* (B); **2.** összehasonlít vele *Hozzám hasonlíti magát* (Bt)

hasonló *hasonlóg* mn **1.** aki, ami hasonlít egy másikhoz *Asz hiszi, hogy nincs hozzá hasonlóg* (Nb); **2.** kb. megegyező *Hasonlóg koru ű is* (P)

háspál *háspál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige motollál *Háspálom a fonalat* (Vs)

hastifusz *hastifusz* [-t, -ja] fn fertőző betegség *Hastifuszba vógtak sokan a lágerbe, oda is marattak* (Or)

hasura *hasura, haszura* [~'t, ~'k, ~'ja] fn gyökérből, cirokból, kukoricaszárból kötött (melegágy) takaró *Hasura van a melegágyon* (Bsz)

hász *hász* msz hát hisz(en) *Hász ha én tudnám, hoty ki vógt!* (Csl)

hászem *hászem* msz hát hiszen *Hászem ű is tuggya, hoty hóm vógtunk!* (Si)

haszija l. **házhija**

használ *használ* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts (és tn) ige **1.** vmely célra alkalmaz *Beretvaszappant használok* (P); **2.** igénybe vesz *Én használok a kertet is* (E); **3.** tn vmi hasznára, javára van vkinek *Nem használ semmit az orvasság* (Th); **4.** foganatja van *A szíp szóg többet használ, mint a veris* (Gl)

használat *használat* [-ot, -a] fn vminek a felhasználása, alkalmazása *Ékopott a sok használatú* (P)

hasznavehetetlen *hasznavehetetlen* mn nem vehetjük hasznát *Ez a ponyva már teljesen hasznavehetetlen* (Csl)

hasznos *hasznos* mn hasznot hajtó *A lú hasznos álat* (Tg)

haszon *haszon* [-sznot, -szna] fn **1.** anyagi előny, nyereség *Mindembű hasznot*

huz (Hl); **2.** előny, előmenetel *Nindzs belőgillet semmi haszon* (F)

haszonfa *haszomfa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** hasznáért termesztett fa *Ez it mint haszomfa, már lehet vágni* (Nbe); **2.** a fa értékes, iparilag hasznosítható része *A haszomfája ír a legtöbbet* (Ko)

haszonleső *haszonlesőg* mn mindenből hasznot kereső, számító *Ijen haszonlesőg embert nem lehet fégfogadni* (Ho)

haszontalan *haszontalan* mn **1.** értéktelen *Eszt a sok haszontalan kacatot ki kē lökni* (Bf); **2.** hiábavaló *Haszontalan munka vógt* (G); **3.** rossz, csintalan *Ez a haszontalan köjök nem akār tanulni* (V)

haszontalankodik *haszontalankodik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige rendetlenkedik *Ne haszontalankogy, mer kikapō!* (Cse)

hát¹ *hát* [-at, -ak, -a] fn **1.** a törzs hátsó része *Hátan hōrtam haza eszt a sok füvet* (Ho); **2.** a földnek, földdarabnak kidomborodó felszíne *A hátán jop kapáni, mint a barázdáját, mēr puhább* (Csn); **3.** ruhának a hátat borító része *A háta teljesen kikopott* (K); **4.** a még különálló donga külső része *A hát má tiszta a kárektű* (S) [] *A háta megett 'tudta nélkül'* (Hl); *Fógt hátán fógt 'csupa folt'* (Th); *Tarti a hátát valakijír 'felelőséget vállalt vkiért'* (Tát); *Mintha a hátam megé hajigánám 'nem ízlik az étel'* (V); *Akkor lássam, mikor a hátam közepit tükör nékű 'sose lássam'* (Vs)

hát² *hát* I. msz **1.** kérdés bevezetésére *Hát hun jártá?* (Csf); **2.** nyomatékos állítás helyett álló kérdés bevezetésére *Hát nem vót igazam?* (Fp); **3.** bizonytalanság kifejezésére *Hát igazán nem is tudom* (Or); **4.** a megokolás magától értetődő voltának kifejezésére *Hát azír fíj rám!* (Bf); **5.** megengedés kifejezésére *Hát erigy, nem bánom* (P); **6.** nyomósításra *Veszek hát!* (Ah); **7.** fokozás nyomósítására *Hát még danōni hoty tud!* (T); **8.** igen, persze *Jössz ide is?* – *Hát!* (Té); **II.** ksz **1.** következtető mondatok kapcsolására *Ha mekfőgset, hát meg is eszed* (Bcs); **2.** szóismétlő fokozás kapcsolására *Csak jöttek, hát jöttek, mint a ráj* (Rf)

hátal *hátal* [-ok, -ász ~ -sz, -āt ~ -t] ts (és tn) ige hátán hord *De sokat hátātam, de sog zājđát ēhōrtam!* (Ko)

hatalmas *hatálmás* **I.** mn **1.** az átlagosnál sokkal nagyobb *Naty, hatalmas növísű ember* (P); **2.** nagy erejű *Lekent ety hatalmas pofot* (Mi); **3.** nagy hatalmú *Most űk a hatalmasok, az ű kezegbe vam minden* (T); **II.** nagy hatalmú személy *Igy mondik a hatalmasok* (P)

hátaló *hátalóg, hátallóg* [-t, -k, -ja] fn finomabb vászonból készült (négy sarkán sallanggal kötődő) hátiponyva, amelybe a piaci kosarat kötik *Jóű meg van tōmve a hátallógd* (Sz) Vö: **hurcoló, zajdázó**

hatalom *hatalom* [-lmat, -lmak, -lma] fn **1.** a kormányzás joga, gyakorlása *Hatalomra jutottak a komonisták* (Or); **2.** az akarat érvényesítési lehetősége *Nincs hatálmamba mektenni* (Bcs); **3.** vmely megszemélyesített erő *Nincs az a hatalom se égen, se földön, aki bírjon vele* (Kf); **4.** anyagi, ill. szellemi hatóerő *Hatalmába kerítette a bűn* (Vr); **5.** erőszak *Erőűnek hatalmával el akart hurcōni* (Be)

határ *határ* [-t, -ok, -a] fn **1.** földterület széle *A tagnak itt a határa, eddik tårt* (Kg); **2.** országhatár *Átszōktek a határon* (Tú); **3.** vminek a tér- v. időbeli végpontja *Nem ismer határt semmibe* (Bo); **4.** a helységhez tartozó földterület *Zōűduill a határ* (Ti)

hátára *határa* hsz úgy szántva, hogy a földdarab hátán kezdve a hantok befelé, a hát felé forduljanak *A földeket hátára szántották, mek kétféle* (Dr)

határidő *határidőű* [-t, -k, -ideje] fn vmi elvégzésének az időpontja *Befejezük határidőűre* (T)

hátárol *határol* [-t] ts ige vminek a határát alkotja *A legelőűt amott a patak határolí* (Tg)

határos *határos* mn **1.** vmivel közös határú *A mi falunk öt faluvā határos* (Or); **2.** már-már azonos vele *A csudával határos, hogy megmenekűt* (Ksz)

határoz *határoz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn (és ts) ige **1.** dönt *Még nem határoztam, hogy megyek-í* (Csl); **2.** ts eldönti, hogy tesz

vmi *Aszthatárooszták, hogy megveszik* (Té); **3.** jelent vmit *Ez itt mos nem határoz* (Or)

határozat *határozat* [-ot, -ok, -a] fn hatóság végzése *Mekhoszták a határozatokat a kilakōtatásrú* (Bo)

határőr *határőűr* [-t, -ök, -e] fn a határőrségnél szolgáló katona *A határőűrōknél szōűgál* (Fo)

határszél *határszél, határszíl* [-t] fn országhatár menti terület *Ot szōűgátam a határszjelen* (Csp)

határvadász *határvadász* [-t, -ok, -a] fn (rég) határőr *Határvadász vōűtam én is* (Bt)

határzóna *határzóna* [-t, ~k, ~ja] fn határsáv *A határzōűnába dōűgozunk* (Tú)

hatás *hatás* [-t, -a ~ -ja] fn **1.** az a tény, hogy vki, vmi hat vmire, vkire *Roz barátok hatása alá kerűt* (Té); **2.** befolyás *A tanítōűnak sincs rá hatása* (Bk)

hátas *hátas, hátis* **I.** mn aminek háta van *A mi földünk hátas, csak a barázdjája vizes, ha esik* (R); **II.** fn **1.** hátasló *Jōű hátas lú, mer nagy lópōűje van* (Bf); **2.** vándorkereskedő *Gyűrűt vettem a hátaskú* (Bo)

hátgerinc *hádgerincs* [-et, -ek, -e] fn gerincoszlop *Eltōrte a hádgerincit* (Cs)

hátha *hátha* msz **1.** (bizonytalanságot kifejező kérdés bevezetésére) *Hátha nem is ű vōűt?* (P); **2.** (esetlegesség kifejezésére) *Hátha fog esni* (Ah); **3.** (az előző állítást fokozó föltevésben) *Hátha még tēs is ot lettē vōűna!* (G)

hátikas *hátikas* [-t, -ok, -a] fn hátikosár *A szōűllōűűt háűtikászba hōrdug befele* (Nd)

hátikosár *hátikosár* [-t, -ok, -ja] fn két szíjjal a vállunkra akasztható kosár *Ēm maj rád adom a hátikosárt* (Pf)

hátizsák *hátizsák* [-ot, -ok, -ja] fn hátan hordozható útizsák *tedd a hátizsákba a kulacsot is!* (Ko)

hatodik *hatodik* sorszn a hatos szám sorrendi helyén álló *Hatodik esztendeje fekszig betegen* (Pf)

hatol *hatól* [-ok, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] tn ige vhoval nyomul *A kéűs a lábába hatōt* (Nbe)

hatos *hatos* **I.** mn **1.** a hatos szám írott jele *Egy kövér hatost írt* (Ba); **2.** ezzel jelölt *A hatos szobába fekszik* (Mi); **3.** hat hason-

ló egyedből álló *Hatos csoportogba jöttek* (Cse); **II.** fn **1.** a hatos számjegy *Hatost írj!* (Csl); **2.** ezzel jelölt *A hatoson jöttem* (Tg); **3.** hat tagból álló csoport *Hatosba dógosztunk* (Kg)

hatóság *hatóság* [-ot, -ok, -a] fn önálló jogkörű intézmény, szerv *A hatósághoz kéne folyamodni* (Ng)

hatökör *hatökör* mn nagyon buta *Te ahoz hatökör vagy* (Bs)

hátra *hátra* **I.** hsz **1.** hátul lévő helyre *Lépj egyet hátra!* (P); **2.** ~ megy: vécére megy *Muszáj menni hátra* (J); **II.** ik visszafelé *Hátrafordítam* (Csn)

hátrább *hátrább, hátrébb* hsz **1.** inkább hátra *Húzóggatok hátrább!* (Fp); **2.** inkább hátul *A pince mély hátráb van* (Ba)

hátrafelé *hátrafelé, hátrafele* hsz hátul lévő hely felé *Hátrafele fordul* (Br)

hátrakaparcs *hátrakaparcs* [-ot, -ok, -ja] fn tréf tyúk, csibe *Aggy a hátrakaparcsoknak enni* (Sz)

hátrál *hátrál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige fokozatosan visszavonul *Ne hátráj, gyere éjmfelém* (Bt)

hátráltat *hátráltat* [-ok, -öl ~ -sz, -ott] ts ige vmiben feltart, akadályoz *Csak hátráltató a munkámba* (Rf)

hátramosdító *hátramosdító* [-t, -k, -ja] fn aki a munkában inkább hátráltat, mint segít *Nekem is van ety hátramosdító* (Tát)

hátravágós *hátravágós* [-t, -ok] fn tánc lépés hátra keresztbe *Hogy járod a hátravágó*st, frissebben *mozdúj a lábodvā!* (Dr)

hátrébb **I.** **hátrább**

hátról **I.** **hátral**

hátrul **I.** **hátral**

hátrulsó **I.** **hátrulsó**

hátsó *hátsó* mn hátrulsó *Kim van a spó*rn a *hátsó* erezbe (Bó)

hátsóház *hátsóház* [-at, -ak, -a] fn hátsó szoba, udvari szoba *A hátsóházba alsznak az öregek* (Si)

hatszemközt *hatszemközt* hsz hármashatban *Hatszemközt vagyunk* (Tg)

hátszíz *hátszíz* [-at, -ak, -ja] fn a háms oldalait a ló hátán összekötő szíz *Északatt a hátszíz* (K)

hattog *hattog* [-ok, -sz, -ott] tn ige kiabál *Ne hattogj má, te asszon!* (Nbe)

hátul *hátul, hátrull* **1.** vminek az elejével ellentétes részén *A szoknya hátról van behasítva* (Fo); **2.** vminek a végén *Hátúrú fűjött az észők között* (Hl) [] *Hátra köti a sarkát szigorúan megbünteti* (Mcs)

hátulja *hátúja, hátrúja* szragos fn vminek a hátsó, ill. a vége felőli része *Ennek a ruhának csüng a hátúja* (Kg)

hátrulsó *hátrulsó, hátrúlsó* mn hátul lévő *Mozog a szély hátrúlsó lába* (Csl)

hátrúlsóház *hátrúlsóház, hátrúlsógház* [-at, -ak, -a] fn a hátrúlsó szoba *Mink a hátrúlsógházba lakunk* (Bf)

hatvan *hatvan* tőszn hatszor tíz *Hatvan kila vőgd benne* (F)

hátvást *hátvást* hsz háttal *Hátvást állott, így osz nem láttam az őrcáját* (Ts)

hátvéd *hátvéd, hátvéj, hátvid* [-et, -ek, -je] fn sp a kapu előtti teret védő játékos *A hátvéjt kirukta a labdát* (Csp)

hattyú *hattyú, hattyu* [-t, -k, -ja] fn hosszú nyakú lúdféle víziszárnyas; Cygnus *Szípen uszik a hattyu a vízen* (Mi)

hattyúfehér *hattyúfehír, hattyúfehjer, hattyúfejjér* mn szép fehér *Hattyúfejjér vógt a ruhája* (Bó)

havas *havas* **I.** mn **1.** hóval borított *Havas a sarkod, vēr le!* (Be); **2.** hóval vegyes *Havas essőj esik* (Or); **II.** nyáron is havas csúcsú hegység *Fen vagynak a havasokon* (Ho)

havazás *havazás* [-t, -ok] fn hóesés *Elát a havazás* (D)

havazik *havazik* [-ott] tn ige (alanytalan) esik a hó *Az ícaka havazott* (Bk)

havazkodik *havazkodik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige hólabdázik *Gyere, fogunk havazkodni!* (R)

haver *havēr* [-t, -ek, -ja] fn argó cimbor *Ű a legjop haverom* (Kd)

hav-hav *hav-hav* isz (a kutyaugatás utánzása) *Kutyus, hav-hav!* (I)

havi *havi* mn **1.** a mondott hónappal kapcsolatos *A május havi kimutatásba nincs* (E); **2.** egy hónapra jutó *Ráment egy havi fizetsem* (T); **3.** havonként ismétlődő *Neki könnyű, mer havi fizetjése van* (K)

havibaj *havibaj* [-t, -a] fn menstruáció
Nincs rendbe a havibaja (Kd)

havonként *havonként, havonkint* hatragos fn minden hónapban *Havonkint eccēr jön haza* (Bf)

havonta *havonta, havanta* hatragos fn havonként *Havanta ir levelet* (Vs)

ház *ház* [-at, -ak, -a] fn 1. épület *Az a naty ház a posta* (K); 2. lakás, otthon *Puja nékül üress a ház* (Kv); 3. a ház népe *Az egjész ház ithum van* (Rf); 4. szoba *Az elsőű dógom, hoty kiséprem a házat* (A); 5. védő burok *Bebújt a házába a csiga* (D) [] *Ez a ház kicsi ház, mégis tízméteres ház 'nagy a boldogság benne'* (J); *Minden faluba legyen egy házad 'legyenek jóembereid mindenütt'* (Nbe)

haza¹ *haza* [-'t, -'ja] az az ország, ahová tartozunk *A hazájir harcötak* (Mi)

haza² *haza* I. hsz otthonában *Vágyok haza* (Bk); II. otthonába, övéihez *A macska akārhonejt hazatanál* (Fr)

hazadik I. **hazudik**

hazafelé *hazafelé, hazafele* hsz otthon felé *Mikor jöttem hazafele, mán sürvett* (Ksz)

hazagondol *hazagondöl* [-ok, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] tn ige 1. távol lévő otthonára gondol *Mindjék sirok, ha hazagondolok* (Tk); 2. tréf szellent *Má megjén hazagondöt valaméjketek* (Csf)

hazai *hazaji* I. mn 1. hazulról való *A hazaji szokásokhosz tärti magát* (Bf); 2. sp saját *Hazaji páján jáccunk* (Ho); II. fn hazulról való étel *Jólesik ety kis hazajit enni* (Rf)

házal *házäl* [-ok, -ász ~ -sz, -ät ~ -t] tn ige 1. házról házra járva kereskedik *Házának az iletőtövé* (Tá); 2. így járva kéreget *Házának a cigányok, meg mindenfélék* (Mi); 3. pejor sok helyre eljár otthonról *Egész nap csak házäl, bejári a fél falut* (M)

hazamegy *hazamegy, hazamegyen* [-ek, -mégy, -ment] tn ige 1. otthonába megy *Hazamegyen ü má magába is* (S); 2. szüleikhez látogat *Mégyek haza anyámho* (Dr)

házas *házas* mn nős *Má rígen házas vagyok* (Sza)

házasít *házasít, házasiétt, házasiút* [-ok, -ö ~ -ol, -ott] ts ige 1. nősít *Hijába házasi-*

tuk, nem äl kötélnek (R); 2. bort borral (esetleg vízzel) vegyít *Nem szeretem a bort házasiétani* (Gy)

házasság *házasság* [-ot, -ok, -a] fn a férfi és nő jogilag elismert életközössége *Az elsőű házasságábü nem vógygy gyerek* (Bá)

házavasal *házavasäl* [-ok, -sz, -t] ts ige hazacsál, hazavisz *Alig birtuk házavasáni* (Bá)

házfedél *házfedél* [-et ~ -t, -e] fn háztető *Mek kē javítani a házfedélt* (Ksz)

házföldje *házfőüggye* szragos fn a szoba földes padlata *Fētapasztottam a házsfőüggyit* (V)

házhely *házshēj* [-et, -ek, -e] fn telek *Vettek ety házshējjet* (K)

házhija *házshija, házshija, házshija, házshija* (csak birt. szragosan) fn padlás *Teli van a házshija buzávā* (Bá)

házhiulyuk *házshijakuk* [-at, -ak] fn padlásfeljáró nyílás *A házshijakukon kē fēmenni a házshijára* (Np)

házi *házi* mn 1. otthon használt, végzett, készült, tartott stb. *Végzem a házi teendőj-köt* (Sze); 2. családi, otthoni *Öjrizni kē a házi békít* (G)

háziáldás *háziáldás* [-t, -a] fn (rég) valóságos szövegű kép v. falvédő *Türüd le a háziáldást is a pörtü* (Pk)

háziállat *háziállat* [-ot, -ok, -ja] fn hasznáért tartott állat *A lú is háziállat* (P)

háziás *háziás* mn aki szívesen végzi a házi munkákat *Jó háziás jány, mindent meksinál* (M)

háziasszony *háziasszony* [-t, -ok, -a] fn 1. a házigazda felesége *Igyunk a háziasszony egjéssigjére!* (Bs); 2. háztulajdonosnő *Jóy háziasszonyunk vóyt, kosztot is adott* (Bs)

háziabor *háziabor* [-t, -ok, -a] fn házilag készített bor *Nem szeretem a háziabort, mer cukrozva van* (Kh) Vö: **nájlönbor**

házibuli *házibuli* [-t, -k, -ja] fn fiatalok háznál rendezett mulatsága *Öregek nem megynek a házibulira* (Tü)

házigazda *házigazda* [-'t, -'k, -'ja] fn 1. a család feje *A házigazdát akaruk fēköszönteni* (T); 2. háztulajdonos *A házigazdám má nem fíjatal* (Fr)

házikenyér *házikenyír, házikenyér* [-t, -kenyerek, -kenyere] fn házilag sült kenyer *Jóú is vóút a házikenyír* (Ke)

házikó *házikóú* [-t, -k, -ja] fn kicsi ház *Az erdőű szílin van ety kis házikóú* (Sz)

házikolbász *házikolbász* [-t, -ok, -a ~ -ja] fn házilag készített kolbász *A házikolbász jóú fokhagymás* (Rf)

háziszőttes *hásiszűttes* [-t, -ek, -e] fn házilag szőtt vászon *Nekem tisz hásiszűttes lepedóm van* (Sze)

házkönyv *hászkőnyv* [-et, -ek, -e] fn a ház lakóinak regisztrálására szolgáló könyv *A házkönyvből is kijelentkeztem mán* (Kd)

háznép *háznép, háznép, háznép* [-et, -e] fn egy családhoz tartozók összessége *Összeveri az egisz háznípét* (Ke)

házőrző *házőűrőű I.* mn a házat őrző *A házőűrőű kutya nagyon éjbér* (Bat); **II.** fn aki a ház őrzésére otthon marad *Éjm maradok házőűrőűnek, tik csak mennyetek nyugotton* (Th)

háztartás *hásztártás* [-t, -a] fn otthoni szükségleteinkről való rendszeres gondoskodás, ill. az ezzel kapcsolatos teendők, szükségletek *Sogba kerül a hásztártás* (Np)

háztető *hásztetőű* [-t, -k] fn a ház födele *Mámma má nincs szāmás hásztetőű* (Gy)
Vö.: **házfedel**

háztűznéző *hásztüznéűőű, hásztüzníűőű* [-t, -k] fn a házassulandó férfi szüleinek első látogatása a menyasszonynál *Hásztüznéűőűbe megyünk* (Fra)

hazudik *hazudik* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] tn (és ts) ige tudatosan valótlant mond *Asz hazutta, hogy nem vet semmit* (Csp) [] *Uty hazudik, mintha könyvből olvasná 'gát-lástanul hazudik'* (Nbe); *Uty hazudik, mint a vszfajás 'szemrebbenés nélkül hazudik'* (Bf)

hazudós *hazudóús* mn aki gyakran hazudik *Ne higgyetek annak a hazudóúsnak!* (T)

hazudozik *hazudozik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige folyvást hazudik *Nincs eggy igaz szava, csak hazudozik össze-vissza* (Ge)

hazug *hazug* mn **1.** aki hazudik *S A hazug embert messzire kerűd ē!* (Ko); **2.** valótlanságot tartalmazó *Hazug ígíretisek vóútak csak* (Cs) [] *A hazug embert*

hamarébb utóúlrík, mint a sánta kutyát 'a hazugság hamar kiderül' (Cs)

hazugság *hazukság* [-ot, -ok, -a] fn hazug állítás *Minden szava hazukság* (Csp) [] *A zsebiből szedi kifele a hazukságot 'gondolkodás nélkül, folyamatosan hazudik'* (Fr)

hazulról *hazúrú, hazúrul* hsz otthonából, lakásából, származási helyéről *Hazúrú jött leveled* (Tát)

hazunnét *hazunnét* hsz hazulról *Sokká kē jönni hazunnét?* (Th)

házvég *hászvég, házvíg* [-et, -ek, -e ~ -i] fn a ház eleje és hátulja *A házvéget sokszor kē meszēni, mer az esőű leveri* (Ge)

házsártos *házsártos* mn zsörtölődő *Jaj, házsártos egy vínasszony az anyóssa!* (Tá)

hazsura l. **hasura**

házsám *hászsám* [-ot, -ok, -a] fn helységben a házak sorszáma *Hányas a hászá-motok?* (Ti)

hászemőldök *hászsemőűldök* [-öt, -ök] fn a ház homlokzata *A hászsemőűldök le vam vērve, ki kē meszēni* (M)

hászszentelés *hászszentelűs, hászszentelűs* [-t] fn **1.** (rég) a háznak a pap általi megszentelése vízkeresztkor *Minden házba jött pap hászszentelűsre* (R); **2.** házavatás *Naty hászszentelűst csinátak a szomszédba* (Ba)

híd *hid* [-at, -ak, -ja] fn **1.** folyót, kanálist, utat stb. áthidaló építmény, amelyen jármű áthaladhat *Elvitte a víz a hidat* (Tú); **2.** hiányzó fogat pótló készítmény *Van ety koronám meg ety hidam* (Hl) [] *Maj, ha lel a jukas hidon (akkor megaggya) 'soha'* (B)

hidász *hidász* [-t, -ok, -a] fn kat rég hídépítő alakulathoz tartozó katona *A hidászokná szóúgátam* (Csp)

hideg *hideg* **I.** mn **1.** alacsony hőmérsékletű *Hideg a kezem* (V); **2.** izzítás, melegítés nélkül készített *Hideg vacsorát etűnk* (Ho); **3.** meleg érzelmek híjával levő *Igen hidegem fogadott* (J); **II.** fn **1.** hideg időjárás *Jönnék a hidegek* (Nb); **2.** hideg hely *A hust hidegre kē tenni* (Nbe); **3.** hideg étel *Sose eszek hideget* (Gu); **4.** fázás, borzongás *Ráz a hidek, ha rágondolok* (H)

hidegágy *hidegágy* [-at, -ak, -a] fn mezőn fedett, de nem fűtött kerti ágyás *Me-glócsolom a hidegágyakat* (Sze)

hidegháború *hidekháboru, hidekháború* [-t, -k, -ja] fn politikailag szított feszültség az államok között *Megin kezdődik az hidekháború* (Ng)

hideghullám *hidekhullám* [-ot, -ok, -a] fn átmeneti lehülés, hideg *Megin jött ety hidekhullám* (V)

hidegköltes *hidekkölttes* [-t, -ek, -je] fn kelt tésztából sült rétes *Mámma én csak ety kis hidekkölttest csinátam* (Gu)

hideglelés *hideglelés, hideglelés* [-t, -e] fn hidegrázás *Vjégigjárta a hideglelés* (Ho)

hidegrázás *hidegrázás* [-t, -a] fn nagy lázzal járó fázás, reszketés *Rájött a hidegrázás* (Bcs)

hidekség *hidekség, hidekség, hidekség* [-et, -e] fn igen hideg idő *Ojan hidekség vam, mint télbe* (F)

hidegszik *hidekszik* [-gedett] tn ige (időjárás) egyre hidegebb lesz *Hidekszik az idő* (Kg)

hidegtályog *hidektályog* [-ot, -ok, -ja] fn a test felületén lévő tályog *Nem akar kifa-kadni ez a hidektályog* (Sze)

hidegvágó *hidegvágó* [-t, -k, -ja] fn fémmet izzítás nélkül vágó véső alakú acélszerszám *Hidegvágóvā vágja a vasat* (Sza)

hídfeljáró *hitfejjáró, hitfejjáró* [-t, -k, -ja] fn az utat a híd szintjével összekötő lejtő *Követ hord a hitfejjáróra* (G)

hidlás *hidlás* [-t, -ok, -a] fn 1. ól, istálló üregét borító vastag deszkapadló *A disztóy fétúrta a hidlást* (R); 2. ép állványzaton összekötő palló *Fent ál a hidláson* (Nbe)

hidlásdeszka *hidlásdeszka* [~t, ~k, ~ja] fn 1. hidlásnak való vastag deszka *Hidlásdeszkát firiszetem* (Ng); 2. a hidlás egy deszkája *Leszakalt a hidlásdeszka* (Np)

hidmáza *hidmáza* [~t, ~k, ~ja] fn hídmérleg *Ráhajtott a szekēr a hidmászára* (Bf)

hidri 1. **hibri**

hídvám *hidvám* [-ot, -ok, -ja] fn rég a hídon való átkelésért fizetett illeték *Rígen hidvámot kēletet fizetni* (Cs)

híg *hig* mn 1. a szokottnál folyósabb *A tojást csak higon szeretem* (Csn); 2. a szokottnál gyengébb *Hígra nem jóy fonni, mer*

szakadozik a szál (Th) [] *Óűcsóy husnak hig a leve 'olcsó holmi hamar elkopik'* (S)

higály *higaj* [-t, -ok, -ja] fn gyengén sodorva font, rossz minőségű fonal *Éjn sose fontam higájt* (S)

higany *higany* [-t, -ja] fn folyékony fém *Valami higanyt kevērték a kenőűdzsbe, attú pattogot ki a būri* (Csl)

hígeszű *hígeszű* mn buta, hebehurgya *Neket hijába beszil az embēr, te hígeszű* (Kg)

higgad *higgad* [-ok, -sz, -t] tn ige izgatottsága múlik *Ha felmírgesedik, nehezen higgad* (Bf)

hígít *hígít, higit* [-ok, -sz, -ott] ts ige híggabbá tesz *Muszáj higitani eszt a meszet, mer igen sűrű* (V)

hígtójas *hiktojas* [-t, -ok, -a] fn lágytojás, hígra főzött tojás *Inkáb megeszem a hiktojást, mint a kemínyt* (Pk)

hihetetlen *hihetetlen* mn hihető *Szinte hihetetlen, hogy meggyógyút* (Bk)

hihihi *hihihi* isz (kárörvendő nevetés kifejezésére) *Montam én neki, hihihi!* (Bt)

hij 1. **hív**

híja *híja, hijja* szragos fn 1. ami hiányzik *Megvam mind a csírke, nincs híja ety se* (Ti); 2. híjával van vminek; vmi hiányzik (belőle) *Híjjával vagyunk a pindznek* (Kd); 3. a felmenő szál szakadása miatt keletkezett szövéshiba *It hijja van a vászomba* (Tk)

híjás *híjás, híjás* [-t] fn lakodalomba hívogatás *Máommá lessz a híjás* (Nd)

híjnye *híjnye* isz (bosszúság, zavar kifejezésére) *Híjnye, a nemjójját, esz mekcsinátuk!* (Ge)

hím *him* [-et, -je] fn (gyümölcsön) hamv *Há nem kosáqrba szedük, mind lemegy a himje* (Nd)

himbál *himbál, himbál* [-ok, -ás ~ -sz, -t] ts ige lóbál, ide-oda mozgat *Mindik himbáli magát a kárszéken* (P)

hímes *hímes* 1. mn tojás húsvéti locsolóknak festett tojás *Kapól hímes tojást is, ha ejjös-öntös-ködni* (R); 2. fn hímes tojás *Hány hímes festettél?* (Pk)

hímez *hímez, hímez* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts és tn ige díszes mintával kivarr *Most ety párnát hímezek* (S)

hímez-hámoz *himesz-hámoz, himesz-hámoz* [-ek-ok, -ē-ō, -ett-ott] tn ige kertel, köntörfalaz *Ne himesz-hámoz, ha beszíj egyenesen* (Si)

himihumi *himihumi, himmihummi* [-t, -k, -ja] fn értéktelen apróság *Szoktam neki adni ety kis himmihummit* (Té)

himlő *himlő* [-t, -k, -je] fn **1.** hólyagos bőrkiütéssel járó járványos betegség *Mekapta a himlőt a kicsi* (Bó); **2.** ilyen kiütés *Csupa himlő az egész teste* (Sze)

himlőhelyes *himlőhejes, himlőhejes* mn himlőtől ragyás *Himlőhejes az őrcája* (Csl)

himlős *himlős* mn aki, ami himlőben van *Himlős a juhóm* (Bs)

himnusz *himnusz* [-t, -ok, -a] fn nemzeti fohász *A himnusz énekétük* (E)

hímzés *hímzés, hímzés, hímzés* [-t, -ek, -e] fn **1.** az a művelet, hogy vki hímez *A hímzéshe jó szeme* (Bd); **2.** így készült kézimunka *Sok szép hímzése van* (G)

hímzett *hímzett* mn (mn-i ign is) hímzéssel díszített *Attam neki ety hímzett terítő* (Bk)

hímzőráma *hímzőráma* [~t, ~k, ~ja] fn hímzőkeret *Hímzőrámán könnyű hímzeni* (Fra)

hinár *hinár* [-t, -ok, -ja] fn (álló) vízben szétterülő indás növénytársulás *Bele se lehet menni a hinártú a hóuttagba* (Ts)

hindogál *hindogál* [-át ~ -t] tn ige hínálózik *Hoty hindogál az a hid!* (Th)

hinodál *hinodál* [-ok, -sz, -t] tn ige tn ige hímez-hámoz, kertel *Nem monta, hogy mit akār, csak hinodát ide-oda* (Ff)

hinodáz *hinodáz, hinodázik* [-ok, -ol, -ott] tn ige húzódozik *Hijába kinátam, csak hinodázott* (Bo)

hint *hint* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] ts ige szétszórva hullat *Virágot hintettek a körmenet előtt* (Sz)

hinta *hinta* [~t, ~k, ~ja] fn fára, állványra függesztett ülő, amelyen a gyermekek játékból ringatóznak *Gyere, beültetek a hintába!* (Té) Vö.: **hrinta, hórínga**

hintál *hintál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts (és tn) ige **1.** hintáztat, himbál *Karon hintálom a puját, hogy ne sírjon* (Bd)

hinta-palinta *hinta-palinta* isz (gyerm) gyermekek hintáztatását kísérő szó *Hinta-palinta, repül a kis Józika!* (Cs)

hintázik *hintázik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige hintán himbálja magát *Ne hintázzatok, mer mekfájdul a fejetek* (Tú) Vö.: **hóríngázik**

hintó *hintó* [-t, -k, -ja] fn (rég) díszes lovas kocs *Hintón jártak az urak* (Bk)

hintőföld *hintőföld* [-et, -ek, -je] fn finom kertiföld *Hintőföldre szórta be a virágágyat* (Mf)

hipermanga *hipermanga, hippermanga* [~t, ~k, ~ja] fn hipermangán, ill. ennek oldata *Ászta ki a sebet hipermangába!* (Ko)

hipnotizál *hipnotizál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige hipnózisba ejt *Van, aki tut hipnotizálni a szemébe* (Fp)

hipp-hopp *hip-hopp* isz **1.** ugrándozás hangulatkelő szavaként *Hipp-hopp, ot legyek, ahon akarok* (Bs); **2.** gyors mozgás, tevékenység hangulatkelő szavaként *Hipp-hopp, sz má kis is van* (Ksz)

hír *hír* [-t, -ek, -e] fn **1.** értesülés *Semmi hír rulla* (K); **2.** hallomás *Mék hírbű se ismerem* (Csn); **3.** szóbeszéd alapján terjedő vélemény *Ros hírt költötték* (Pk) [] *Se hire, se hamva* 'nyomtalanul eltűnt' (S)

hirdet *hirdet* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] ts ige **1.** (döntést) élőszóban tudtul ad *Mán kéjccer hirdette űköt a pap* (Gu); **2.** hírt terjeszt vminek *Ű hirdeti az egész faluba, hogy házassodó* (Csn)

hirel *hirel* [-ek, -ész ~ -sz, -ēt ~ -t] ts ige hírbe hoz *Éngem fog avvā a rísz-ögészvē hireni?* (Tg)

híres *híres* mn vmiről széles körben ismert *Híresz gazdasszony vótt a nagyannya* (H)

híreskedik *híreskedik* [-ek, -ē ~ -sz, -ett] tn ige kérkedik *Mindjég a biciklidde híreskedē* (K)

híresztel *híresztel* [-ek, -ész ~ -sz, -ēt ~ -t] ts ige vminek hírt terjeszt *Ász híreszteli, hogy éjm beteges vagyok* (M)

hírics l. hérics

hirinta *hirinta* [-'t, ~'k, ~'ja] fn hinta
Nem hatytág bjékin az apjokat, mig nem csinát nekijek hirintát (Ff)

hirintázik *hirintázik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige hintázik *Nem unnyátok egész nap hirintázni!* (Fr)

hírlík *hírlík* [-ett] tn ige hír jár vkiről, vmiről *Uty hírlík, hogy változások lesznek a vezetőűsbe* (Ng)

hírmondó *hírmondó* [-ja] fn (kifejezésekben) ~ja se, ~nak se maradt: egy sem maradt *Hírmondónak sincs ety szál se* (Ksz)

hirnyó l. hernyó

hirtelen *hirtelen* I. mn 1. gyorsan bekövetkező *Hirtelen halála vót* (Kd); 2. hirtelen haragú *Igen hirtelen embēr* (Kg); 3. ~ kezű: gyorsan ütő *Igen hirtelen kezű, könnyen odacsap* (Ho); II. hsz gyorsan *Hirtelen jött a vihār* (M)

hirtelenében *hirtelenibe, hirtelennyibe* hsz gyors cselekvést kívánó helyzetben *Hirtelennyibe as se tuttam, mi csinájak* (Bcs)

hirtelenfénykép *hírtelemfénykép* [-et, -ek, -je] fn gyorsfénykép *Csináqltattám ety hírtelemfényképet az igazolványrá* (Nd)

hirtelenség *hirtelenség, hirtelenség, hirtelenség* fn váratlan gyorsaság *Naty hirtelenségge összecapták magokat* (Tg)

hirtelenszöke *hirtelenszöűke* mn nagyon világos szöke *A haja ojan hirtelenszöűke, a būri nem* (Ke)

hírzag *hírzag* [-ot, -ok, -ja] fn rossz idő miatt koraérett, összesült gabona *Hírzagbū nem lehet jó kenyírt sütni* (Nd)

hiss l. hess

história *história, históűria* [-'t, ~'k] fn különös eset *Csúnya históűria vót a* (Bat)

hisz¹ *hisz* [-ek, -ē ~ -el, hitt] ts (tn is) ige 1. a valósággal egyezőnek tekint *Hiszem, ha látom* (Kh); 2. tn hisz vkinek, vminek, vmiben, igaznak fogadja el *Nem hiszek az ijem szerelembe* (I); 3. tn vallásos hite van *Mink méjk hiszűng, de a fiatalok mán nem* (Csn); 4. milyen véleménye van *Uty hiszem, hogy āra nem fok sor kerűni* (Ke) [] *Nem hiszek a saját ingemnek se 'senkinek sem hiszék'* (Bk)

hisz² l. hiszen

hiszekegy *hiszekegy* [-et] fn keresztény hitvallás *Elmondtam két hiszekegyet* (Ff)

hiszékeny *hiszékeny, hiszíkeny, hiszíkény* mn bármit könnyen elhisz *A hiszíkény embért sokszor becsapják* (Bú)

hiszen *hiszen, hisz* I. ksz magyarázó tagmondat bevezetésére *Te is tudot, hiszen ot vótá* (T); II. msz a kötőszóval kifejezett viszony nyomósítására *Szeretném, ha tanúna, mēr a diploma sokat jelent* (Be); III. isz meglepetés, fenyegetés, reménykedés kifejezésre *Hiszen esz te vagy!* (Gu)

hisztériás *hisztériás* mn hisztéria jeleit mutató *Az ojan ideges, hoty szinte má hisztériás* (K)

hit *hit* [-et, -e] fn 1. igazolatlan meggyőződés *A győűzelembe vetet hit hajtotta űköt* (T); 2. vmely vallás tételeinek rendszere *Református hidbe nevékedett* (Fra); 3. eskű *Hitemre fogadom, hogy megadom* (Be)

hiteget *hiteget* [-ek, -el ~ -sz, -ett] ts ige ígérekkel biztat, áltat *Csak hitegetnek az irodába, hogy majd ekkor meg akkor* (Ko)

hitel *hitel* [-t, -ek, -e] fn 1. az a tény, hogy vmit elhisznek *Nem adok hitelt annak, amit ű mond* (P); 2. az a bizalom, amely alapján kölcsönt kaphat *Hitelbe vásárót a bódűba* (Ki); 3. pénznek kamatra való kölcsönzése *Hitēt vet fē a banktű* (T)

hiteles *hiteles* mn amit hivatalosan hitelesítettek *Esz hiteles mērleg* (Mu)

hitelesít *hitelesít* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige hív az eredetivel egyezőnek nyilvánít *Asz még a jedzőűnek hitelesíteni kē* (Tk)

hítes *hítes, hűtös, hűtves* mn törvényes *Ez az éűn hűtves feleségem* (Tg)

hitetlen *hitetlen* mn 1. kételkedő *Hitetlenül halgatták, amit montam* (Tű); 2. Istenben nem hívó *A komonisták mint hitetlenek* (Kd)

hittan *hittan* [-t] vallástan *Hittant is tanítunk* (Ge)

hittérítő *hittérítőű* [-t, -k, -je] fn (rég) aki vmely hitre térítéssel foglalkozik *Amerikába ment hittérítőűnek* (Z)

hítves *hitves, hűtves* [-t, -ek, -e] fn feleség *A hűtvesem még mindig jóűl biri magát, pedig má 70 esztendőűs* (Vr)

hitykomlé *hitykomléj* [-t, -k, -je] fn (tréf) habart burgonyaleves *Asszon, nekem oszt elíg vógt mán ez a hitykomléj* (Ts)

hiu *hiju* [-t, -k, -hija] fn padlás *Fēhortuk a máléj a hijura* (Fra)

hiú *hiúú* mn 1. önmaga túlbecsülésében tetszelgő *Hiju a szíp hangjára* (Sza); 2. külsejére sokat adó *A fírfijak hijubbak, mint a nőjék* (Mi)

hiúság *hijuság* [-ot, -ok, -a] fn 1. az a tulajdonság, hogy vki hiú *A hijuság nagy bün* (Csl); 2. hiábavaló dolog *Sok világi hijuság ez mind* (Gl)

hiúz *hijuz* [-t, -ok, -a] fn dús pofaszakáll-lú, macskaféle ragdozó *Lyux A hijuz ojam, mint egy nagy vadmacska, hosszú dërëku* (S)

hív¹ *hív, híj* [-ok, -sz, -ott ~ híjt] ts ige 1. szól, üzen vkinek, hogy jöjjön *Híjzatok hozza örvast!* (Kg); 2. vmely névvel nevez *Tíged hoty híjnak?* (R); 3. kártyázáskor vmely lapot kitesz *Én hetest híjtam* (Bó)

hív² *hív* I. mn 1. hü *Hív maratt az uráho* (Kd); 2. odaadó *Mindik hiven szerettem a családom* (Ho); II. fn 1. vmihez ragaszkodó személy *Nem vagyok hive az ivásnak* (H); 2. (vall) vmely vallási közösség tagja *Megáldosztatta a hiveket* (Gl)

hivalkodik *hivalkodik, hivalkadik* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige kérkedik *Hivalkadik a szípsigivel* (Vs)

hivat *hivat* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige vki által vhová hív, rendel vkit *Minek hívtá ide?* (Gy)

hivatal *hivatál* [-ok, -t, -a] fn 1. közügyeket irányító intézmény *Átszalat a hivatalba* (Asz); 2. állás, tisztség *Ráruhászták a titkári hivatalt* (E); 3. jog hivatalosan *Hivatalbú kirendét vídőjje vógt* (Mi)

hivatali *hivatali* mn hivattal kapcsolatos *A hivatali munka is fárasztóú* (Vr)

hivatalnok *hivatálnok* [-ot, -ok, -a] fn hivatali tisztviselő *A hivatálnokokat jóú fi-zettik* (Ts)

hivatalos *hivatalos, hivatalas* mn 1. hivattal kapcsolatos *A rendőjir hivatalos szeméj* (Cs); 2. hivattaltól eredő, tőle elrendelt *Március nyóucadika hivatalos ünnep* (Hl); 3. hivatali munkára fordított *Letét a*

hivatalos időú (H); 4. meghívott *Mink is hivatalosok vagyunk a lagzira* (P)

hivatás *hivatás* [-t, -a] fn 1. hajlam, elhivatottság *Hivatást éjrez az örvasi pájára* (E); 2. életcél, feladat *Hivatásának tarti, hogy másokat mektériccsen* (Kg)

hívatlan *hivatlan* mn aki meghívás nélkül jelenik meg *Hivatlanul csak nem fogó odamenni!* (Or)

hívogat *hívogat* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts ige többször v. többeket meghív *A virasz-tóúba hívogatok* (R)

hívogató *hívogatóú* [-t, -k, -ja] fn (mn-i ign is) lakodalmi vendég *Hívó Mán érefele jár a hívogatóú, ugyan nállunk jön-i?* (Tg)

hívó *hívőú* mn (és fn, mn-i ign is) 1. istenhívó *Hívőú keresztinyek vagyunk* (Gl); 2. szektás, kül. baptista *Ú isz beát a hívőúk közzé* (Sz)

hízás *hízás* [-t, -a ~ -a] fn az a folyamat, hogy vki, vmi hízik *Hajlamos vagyok a hízásra* (H)

hízékony *hízékony, hízikony* mn hízásra hajlamos *A hízikony disznóú írdémés foglákozni!* (S)

hízeleg *hízeleg* [-lgek, -lgél, -lgett] tn ige vkit a hiúságánál fogva kedveskedő szavakkal igyekszik magának megnyerni *Ad-dik fog neked hízelegni, amíg meg nem teszed, amit akar* (Ts)

hízeglő *hízeglőú* I. mn (mn-i ign is) 1. aki hízelegni szokott *Az ijen hízglőú embér mind alamuszi* (Bat); 2. jóleső *Ez má rám nízve igen hízglőú* (Tát); II. fn hízglő ember *Ne higgy a hízglőúnek!* (Úf)

hízik *hízik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige 1. kövérebbé válik *Hízna a malackák* (Tr); 2. vastagszik *Hízik a jég* (Kg)

hízal *hízál* [-ok, -sz, -t] ts ige 1. úgy táplálja, hogy kövérebb legyen *Kéd disznót hízal minden éjbe* (A); 2. vmi kövérebbé tesz *A tízsztáfélle nagyon hízal* (Ti)

hízalda *hízállda* [-t, -k, -ja] fn 1. sertéshízaló *A hízáldába viszik a moslíékot* (Csf); 2. helyiség, ahol a hízó jószágot tartják *Ted be a kacsat a hízáldába!* (Cse)

hízalóól *hízalóóú* [-at, -ak, -a] fn sertésől *Zörgeti a disznóú a hízálóóúat!* (Ke)

hízó *hízó* **I.** mn (mn-i ign is) hízásra fogott *Kéjt hízó disznója van* (Tát); **II.** fn **1.** hízó sertés *Leváltuk a hízót* (Pk); **2.** sertésről *A hízóba zártuk a malacokat* (B)

hízólegelő *hízólegelő* [-t, -k, -je] fn fiatal juhoknak fenntartott legelő *A hízólegelő a Bikkess-ögbe van* (Kd)

hízóól *hízóól*, *hízóól* [-at, -ak, -ja] fn sertésről *Letört a hízóólba* (Csn)

hízott *hízott* mn (mn-i ign is) hizlalt *Leváltam ety hízót libát* (Ke)

hm *hm* **isz** **1.** töprengés kifejezésére *Hm, hová is tettem?* (Cse); **2.** (kérdésként) mi? mit akarsz? *Hm? Hogy mondod?* (Kv)

hó¹ *hó* [havat, havak, hava] fn **1.** pelyhekként hulló fehér téli csapadék *Esik a hó* (F); **2.** ennek lehullott tömege *El ké háyni a havat* (Be) [] *Évitte a tavaji hó* 'eltűnt' (Bk)

hó² *hó* **isz** állat megállítására szolgáló szó *Hó, aj meg!* (Bs)

hóborog *hóborog*, *hóbarag* [-rgok, -rgol, -rgott] tn ige veszekszik, patáliát csap *Ne hóbaragj mindig, maragy vesztet!* (Vs)

hóbortos *hóbortos* mn szeszélyes, bolondos *Ez ety hóbortos vínasszony* (Kd)

hóbri *hóbri* mn hirtelen, kapkodó *Fene eszt a hóbri fejedet!* (Vs)

hoci *hoci* msz (állítmányként) hozd ide *Hoci a csizsmát* (E)

hócsizma *hócsizma* [-'t, -'k, -'ja] fn nedves időben használt, béléses meleg csizma *Vettem neki jó hócsizmát* (Csf)

hód¹ *hód* [-at, -ak, -ja] fn értékes prémű rácsáló víziállat; *Castor A fojóba sok a hód* (D)

hód² **1.** *hold*

hód³ **1.** *hold*

hodály *hodály* [-t, -ok, -ja] fn **1.** juhaköl *Behajtották a juhokot a hodályba* (Np); **2.** pajta *A hodályba szárad a dohány* (T); **3.** nagy, rideg helyiség *Nem lehet kifűteni eszt a hodályt* (E)

hódít *hódít* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts (és tn) ige **1.** hatalma alá hajt *Sokat hódították mán eszt az őrságot* (Cs); **2.** a másik nembeliek tetszését megnyeri *A bajusszáva hódít* (Bó)

hóдол *hóдол* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** tisztelettel adózik vkinek, vminek *Hóдолunk a hőűsők emlékének* (Gl); **2.** (szokásnak) enged *Nem kélenyire hóдони a divatnak* (Dr)

hóember *hóember* [-t, -ek, -e ~ -je] fn hóból készített emberszerű alak mint játék *Siskája is van a hóembernek!* (Gu)

hófehér *hófehér*, *hófejjér*, *hófehér* mn tiszta fehér *Hófehér a haja* (Bf)

hófelleg *hófelleg* [-et, -ek, -je] fn havat hozó sötét felleg *Látod ott a hegyeken a hófelleget?* (He)

hófling *hófling* [-ot, -ok, -ja] fn a ló patájáról eltávolítandó patkó szegeinek kiegyenesítésére használt szerszám *Hóflingā egyenesítik a szeget a patkóba* (D)

hófúvás *hófúvás* [-t, -ok] fn szélről összehordott hóakadály *A naty hófúvások-tú nem lehet az uton járni* (Ko)

hógolyó *hógolyó* [-t, -k, -ja] fn hólabda *Beléjm váktak ety hógolyót* (Tá)

hógolyózik *hógolyózik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige hógolyókkal dobálózik *A fíjuk hógolyóztak az uccán* (Cse)

hokedli *hokedli*, *hokelli* [-t, -k, -je] fn támla nélküli négy lábú konyhaszék *A hokelliket fejjérre festettük le* (Tk)

hoki *hoki* [-t, -ja] fn jégkorong *A puják hokit jáccanak télen a jegen* (Tk)

hokibot *hokibot* [-ot, -ok, -ja] fn hokiütő *A fíjuk összevesztet, a hokibottā verték egymást* (Kf)

hokizik *hokizik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige jégkorongozik *A puja még a sikos uton is hokizik* (Té)

hókon *hókon* **hsz** fejbe *Uty hókom váglak, hogy belehász* (Bk)

hól *hól*, *hol* [-t, -ja] fn szemberánc *A szoknyára előjre kéj holt tjéttem* (Pf)

hol *hol*, *hon*, *hun* **hsz** **I.** (kérdő) melyik helyen *Hun járhat ijen kjő jéccaka?* (Ko); **II.** htl **1.** meghatározatlan hely kifejezésére a mesékben *Hun vótt, hun nem vótt* (Uh); **2.** meghatározatlan idő kifejezésére *Nem tuggyuk gyűteni a szénát, mer hun esik, hun abbaggya* (V)

hólánc *hóylánc, holánc* [-ot, -a] fn gép-
kocsi kerekére szerelt lánc *A sikos utakon
az otok csak hóláncal járhatnak* (Asz)

hólapát *hólapát, hóulapát* [-ot, -ok, -ja]
fn fából készült lapát, a hó eltakarítására
*Hóulapáttā etykettőŕre ēhánytuk a havat a
bejárattū* (Ah)

hold¹ *hóyd* [-at, -ja] fn **1.** bolygó *Az
jēccaka gyönyörűven világított a hold* (M);
2. fehér folt a ló v. a szarvasmarha hom-
lokán *Ojan tehenet szeretnéjk venni, amējk-
nek hóyd van a homlokán* (Np); **3.** rézlap az
órainga végén *Az inga hóuggvát szépen
kipucótuk* (Bú); **4.** világos folt a köröm tö-
vén *Szjēp hóuggya van ennek a jánnak a
körmin* (Bo) [] *Udvára van a hóydnek, szél
lesz 'szeles idő várható'* (E); *Vára van a
hóydnek, hideg lesz 'hideg idő várható'* (E)

hold² *hold, hód* [-at, -ja] fn területmér-
ték, 1600 négyszögöl *Igyekesztünk, hogy
vehessünk ety-kējt hót főjded, de nem sok-
kájig örühetünk, ēvettjék* (Tk)

holdas¹ *holdas, hóydas* mn olyan ló v.
szarvasmarha, amelynek a homlokán fehér
folt van *A hóydas lovat kērttem magamnak
az elnökű* (Nf)

holdas² *holdas, hóydas* mn vhány hold
földet birtokló *Az öt hóydasz gazda lenjész-
te a hét hóydasz gazdát* (Mu)

holdfény *holdfény, hótjfény, hóutfény*
[-t, -e] fn éjszaka halványan világító fény *A
hótjfénynéj jēccaka izs dóuggosztunk* (Vr)

holdfogyatkozás *holdfogyatkozá, hóyt-
fogyatkozás* [-t, -a] fn a telihold elsötétedése
Hóytfogyatkozáskor setjēt van jēccaka (Bó)

holdkóros *holtkoros, hóytkoros* [-t, -ok,
-a ~ -sa] **I.** fn alvajáró ember *Hozzáment
ahoz a hóytkoroshó* (Bo); **II.** mn **1.** olyan,
akinek az a betegsége, hogy álmában járkál
*Az álapotos asszonnak, ha a hasára süt a
hód, hóytkoros lesz a pujája* (Bk); **2.** bo-
londos *Nem kē komojan venni, hóytkoros
ety kicsit* (Tú)

holdsugár *holtsugár, hóytsugár* [-t, -ok,
-a] fn a holdfény körvonala *A hóytsugár be-
sütött az ablakon* (Bo)

holdtöltte *hóyttőŕtte* [~t] fn az a jelen-
ség, amikor a hold teljesen meg van világít-
va *Hóyttőŕttekor, ha van nállunk pēndz,
akkor egjész hóynabba lesz pēndzünk* (Bat)

holdvilág *holdvilág, hóydvilág* [-ot, -a
~ -a] fn holdfény *A hóydvilágná könnyem
mektanátuk az utat hazafele* (Be)

holdvilágos *holdvilágos, hóydvilágos*
mn holdfényes *Hóydvilágos jēccakán ojam
világos vam, mint szürkületkor* (J)

hólé *hólé, hóyléj* [-t, leve] fn hóolvadék
Hóyléjbe, ha tiszta, jóy hajtat mosni (He)

hollét *hollét, hunlēt, honlūt, hunlūt* fn
tartózkodási hely *A fijunk hunlētirū még
nem tudunk, még nem irt* (Bk)

holló *holló, hollóy* [-t, -k, -ja] fn fekete
tollazatú madár; *Corvus corax Nállunk a
hollóyra asz monygyák, hocs csóyka* (Tk)

holmi *holmi, hummi, hommi* [-t, -k, -ja]

I. fn **1.** ruhanemű *Szjēp holmikat vásárót
magának* (D); **2.** személyes tárgyak *Utazás-
kor az embēr vigyázzon a hummijára* (G);
3. bútor *A hummi alatt is mos jē a padlóy!*
(M); **II.** mn ilyen-olyan *Hummi kis agranó-
musoktū nem ijedünk meg* (Csn)

holnap *holnap, hóynap* hsz a maira kö-
vetkező napon *Hóynap lesz a naty jēvonul-
lás* (Ho) [] *Elteesszük magunkot hóynapra
'lefekszünk aludni'* (Tát); *Hóynap is nap
lesz 'jut vmire idő máskor is'* (Fa)

holnapután *hónapután, hóynapután* hsz
a holnapot követő napon *Hóynapután le kē
aratni a buzát* (Pf)

holott *holott, hunott* ksz bár *Nem jött ē,
hunott ējm montam neki, hoty sūrgőyis a do-
log* (Ah)

holt *hóytt, hót* **I.** mn **1.** nem élő *Hóytt
embērrē álmodni esőytt jelent* (S); **2.** holtág,
állóvíz *A hóyt Tiszába jár firedni a puja*
(Tú); **3.** nagyon *Hóyt riszegen jót haza a
munkábū* (Csn); **II.** fn halott ember *Uty tud
viccēni, hogy még a hóyttot is mekkacak-
tassa* (Nb) [] *Se eleven, se hót nem vótam
'ijedtemben mindenről megfeledeztem'*
(Ng); *Halotrū vagy jót, vaty semmit 'halott-
ról csak jót szabad mondani'* (Tát)

holtág *holtág, hóttág* [-at, -a] fn állóvíz *A hóttágná szoktuk gyepeketni a tehenet* (Pf)

hóltbiztos *hótdbisztos* mn kétségtelen *Hótdbisztos benne, hogy az orvosok meggyógyícsák* (Ff)

holtfáradt *holtfáradt, hóttfáratt* [-an] mn nagyon fáradt *Hóttfárattan is ément a lakadalomba* (Sza)

holtig *holtig, hóttig* hsz **1.** élete végéig *Az öregeknek hóttig gonygyokot visēte* (Kf); **2.** váltig *Hóttik sājnállom, de ez má így vészett* (Ki) [] *Hóttik tanul a jó pap, mégizs bután hal meg 'a tanulást, a megismerést soha nem kell abbahagyni'* (Ki)

holtra *hótra, hóutra* hsz nagyon *Hóutra vērte a puját, amijjēr ēmentek firidni* (V)

holttest *hótest, hótttest* [-et] fn hulla *A hótttested beteszik a kórházba jéjkszerimbe* (Sza)

hólyag *hójag, hójjog, hójjig* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** húgyhólyag *Fēhűt, osz fáj a hóujjiga* (Bo); **2.** kisebb dudorok a bőrön *Az ásóúástú hóujjagok lettek a tenyeribe* (B); **3.** buta ember *Avval a hóujjaggā nem akar-nak járni a jányok* (Cs)

hólyagos *hójagos, hójjogos, hójjigos* [-on, -abb] mn hólyagokat tartalmazó *A kőjt tēsztāt addik kē dagasztani, mik szjēp hójjigos nem lessz* (Gy)

hólyagosodik **1. hólyagzik**

hólyagpapír *hójakpappir, hójjokpappir, hójjikpappir* [-t, -ja] fn zsírpapír *Hójjokpappirba csomagótunk mindent, oszt uty kűttük ē a fíjunak a katonaságba* (Z)

hólyagzik *hójjagzik, hójjigozik* [-gzott] tn ige hólyagossá válik *Méjg alik kapát, má hójjagzik a tenyere* (Ff)

homály *homáj* [-t, -ok, -a] fn **1.** a vilá-gosság és a sötétség közötti átmenet *Má jóu homáj vótt, amikor hazahajtotta a tehenet a mezőjű* (Ff); **2.** rejtély *Valami homáj van a dóggai megett, sehoty se ējrcsük* (Ge)

homályos *homájos* mn **1.** nem eléggé átlátszó, tiszta *Hájog van a szemín, csak ojan homájoson lát* (V); **2.** halványan *Rígen vótt a, má csak homájoson emlíkszek vissza* (E); **3.** törvénytelen, nem tiszta *Az utósóú hójnapogba homájos ügyegbe keveredett* (Ho)

homályosodik *homájosodik* [-ott] tn ige **1.** sötétedik *Má jó homájosodott, amikor el-indútak* (Fra); **2.** halványul *Bizonny, az embernek nyóúcvan fele má homájosodik az emljēkezete* (Or)

hombár *hombár* [-t, -ok, -ja] fn deszkából készült nagy, fedeles láda szemestakarmány tárolására *Máma má kevējs házba vam meg a hambár* (Dr)

homlok *homlok* [-ot, -ok, -a] fn a szemöldök fölötti testrés *A hajazatig Szíp magos homloku fjérfi vótt* (Ho)

homlokegyenest *homlokegyenest* hsz teljesen ellenkező módon *Homlokegyenesen más csinál, mint ahogy meg vóúú beszjével* (Bo)

homlokszíz *homloksziz* [-at, -ak, -a ~ -ja] fn a kantár része, az a szíz, amely a ló homlokát átfogja *A homlokszizj úgy látom hamar ēkopik* (Tk)

homloküreg *homloküreg* [-et, -ek, -e] fn a homlokcsontban levő üveg *A pici puja homlokát téjlen jóu bebugyoláják, nehogy a homloküregre kihűjön* (Ko)

homloküreggyulladás *homloküreggyulladás, homloküreggyuladás* [-t, -a ~ -ja] fn a homloküreg nyálkahártyájának lobos állapota *Állandóan kinozza a homloküreggyulladás* (Ko)

homlokzat *homlogzat* [-ot, -ok, -a] fn épületnek az utca felé néző külső falfelülete *Az új háznak a homlogzatát tükör izs disziti* (Té)

homok *homok* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** pici szemcsékből álló, ált. sárgás színű anyag *A ház-pucoláshoz a Tiszárú hozunk jóu homokot mek porondot* (Tú); **2.** ilyen talaj *Homokon a kertek fjggye sok homokot tartalmaz* (He)

homokbánya *homogbánya* [~t, ~k, ~ja] fn domboldalra vájt gödör, ahonnan homokot termelnek ki *A puják a homogbányába szerettek jáccani, pedig a jóu messzire van a falutú* (Tk)

homokóra *homokóra, homokóúra* [~t, ~k, ~ja] fn időmérő eszköz, amelynek felső kúpos részéből meghatározott idő alatt perceg le a homok az alsó kúpos részébe *Szebné szeb homokóúrákat árúnak az üzle-tegbe* (Ke)

homokos¹ *homokos* [-t, -ok, -a ~ -ja] fn
1. homokkal kevert, ill. homokot tartalmazó *A szőzöllő szereti a homokos talajt* (Mu); 2. amiben homokot tartanak *Télen a homokos ládába tágrcsuk a zőjcsíget* (Fa)

homokos² *homokos* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn
homoszexuális *Csak nem homokos az kéji jány, hogy mindig együtt vannak* (Mi)

homokoz *homokoz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts
ige homokkal beszór *Naty fagyba homokozzák az utat, hogy jár hassanak az őtőük* (Té)

homokozik *homokozik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige homokkal játszik *A puják napokat kin homokoznak az udvaron* (Bat)

homokozó *homokozó, homokozóú* [-t, -k, -ja] fn deszkaszálakból körülkerített homokozó *Az ovodába tőp homokozóút is csináltak* (Tát)

homokzsák *homogzsák* [-ot, -ok, -ja] fn homokkal töltött zsák *Áradáskor homogzsákokkā erőűssítik a tőűjést* (Bk)

homorú *homorú, homoru* mn középen mélyülve görbülő *A fizikaóúrán homoru lencséjű csinátunk kűjsjérleteket* (V)

hómunkás *hómunkás, hómunkás* [-t, -ok, -a] fn hőeltakarító közalkalmazott *Az idéjēn nem nagyon vőút hóú, így osz hómunkásokra nem is vőút szűksjég* (F)

hón *hón, hōún* [-a] fn hónalj *Egy naty tájog nőűt a hōúna alá* (Cs)

hónalj *hōúnajj, hōúnaj, hōúnāj* [-at, -a] fn mélyedés a felső kar töve alatt *Hōúnājba szűk a ruha, így osz nem vette meg* (Bó)

hónaljhajítás *hōúnājhājítás* [-t, -ok] fn szőlőnek nyári rügyből keletkezett hajtása, ága *A szőzöllőűt a hōúnājhājításná szoktuk lekoccsōni* (Mu)

hónap *hónap, hōúnap* [-ot, -ok, -ja] fn az év tizenketted része *Az ety hōúnap szabacságot kērti munkāv tőűtötte* (Be)

hónapos *hónapos, hōúnapos* mn kb. 30 napra szóló *Hōúnapos jegvet vátott a vonat-ra, így oz gyakran hazajár* (Tú)

hónapos retek *hónapos retek, hōúnapos retek* fn általában piros héjú, apró, hamar taplósodó korai retekfajta *A hōúnapos retegbű jóú pinsz szoktunk csináni* (Kd)

honcsok *honcsok* [-ot] fn gyökerektől összetartott földhant *Ahon sok a honcsok, ot nem jóú kaszáni* (V)

honnan *honnan*, *hunnen* hsz kérdőszó milyen irányból, helyről *Hunnen valóú az a jány?* (Fp)

honnét l. **honnan**

honol *honol* [-ōt, -olt] tn ige van vhol *Csend hōūt a tájōn* (H)

honorál *honorál, honoráll* [-ok, ász ~ -t, -át ~ -t] ts ige meghálál *Attú ne tőarcson, hogy mi nem honorájuk a fáraccságát* (Ki)

honosít *honosít, honosjēt* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige növényfaját telepít *Honositaná ez az embēr az őűszibarackod, de nem akar megmaradni ebbe az agyagos főűdbe* (Tk)

hompolgár *hompolgár* [-t, -ok, -a ~ -ja] fn állampolgár *A hompolgárok köteleessjégirű tártottak lekciját* (I)

hontalan *hontalan* mn 1. állampolgárság nélküli *A csehek alat sok embēr vőút it hontalan, mer az állampolgárságjēr fizetni kellett* (Be); 2. idegen, otthontalan *Ojan hontalanok ezek a gyiddomos puják* (Tú)

honvág *homvág* [-at, -a] fn a haza, az otthon, a család utáni vágyódás *Nem tudott idegembe megmaradni, kinoszta a homvág* (Gu)

hopák *hopák* [-ok, -ot] fn ukrán népi tánc *Mēj a lakadalmagba is járják a hopákot* (F)

hopcihér *hipcihērj, hopcihēr* [-t, -ek, -je] fn savargó, jöttment *Pont eggy ijen hopcihērre túttá kikezdeni?* (Ho)

hópehely *hóúpehēj, hóúpehej* [-pejhet, -pejhek, -pejhe] fn hulló hó *A hóúpejhek formájiba győnyörköttünk* (Kg)

hopp *hopp, hop* isz 1. ugrást kíséző felkiáltás *Hoppá, át is ugrotta a kötelet* (J); 2. hirtelen ráeszmélés kifejezésére *Hop, megvan, eszembe jutott a neve* (Asz) [] *Eccer hop, másszor kopp* 'mikor van vmije, nem takarékoskodik, máskor pedig semmije sincs' (Tát); *Csak akkor monygy hoppot, ha átugrottad az árkot!* 'ne dicsekedjünk addig, amíg az elkezdett munkát, ügyet be nem fejeztük' (K)

hord *hord* [-ok, -ō ~ -sz, -ott] ts ige 1. vmit vhová rendszeresen visz *Pijacra hōr-*

gya a termjés jóvát (V); 2. visel Má harmadik éjve hõrgya eszt a kabátot (T); 3. gyújt Téjlléjre fele hõrgya má a szjénát a padra (Nb); 4. továbbít En nem szomszidolok, így osz nem is hordom a pletykát (Ts); 5. sodor Ide hõrta a széjl a sok falevelet (Nf)

hordágy hõrdágy [-at, -ak, -a] fn ágysz-erű eszköz betegek szállítására Ugy ement az ereje, hoty hõrdágyon tettjég be a mentõjbe (Fr)

hordalék hõrdalék, hõrdaljék, hordalík [-ot, -ok, -a] fn a folyóvíz által összehordott, rendsz. a part mentén lerakott anyag A hõrdaljék növjényszáraktú kezdve fakjéregig mindent tartalmaz (Tk)

hordalékos hordalékos, hordaljékos, hordalíkos mn hordalékkal tele partszakasz A hõrdalékos hejjekeket áradáskor elõnti a víz (Tú)

hordár hõrdáe [-ok, -t, -a] fn mások poggyászát díjazásért vívõ pályaudvari alkalmazott Jóy keresnek a csapi hõrdárok (Tg)

hordás hordás [-t, -a] fn 1. viselés Kopik a ruha az álandó hordászba (Ksz); 2. a termény magtárba szállítása Mos má a hordás egygüt megy az aratássá (Be)

hordó hordó, hordóy [-t, -k, -ja] fn 1. dongákból álló abroncsokkal összefogott tartály Salánkon csinátattunk hordóykot a bornak (Vr); 2. kõvér, testes személy Méjg a hordóy Jolányi s csárdászott (Fr); 3. annyi, amennyi a hordóba befér Ot hordóy bora van (Ah)

hordóíz hordóíz, hõrdóyíz, hõrdóyijéz mn dohos ízű Nem pucóták ki eljég jóy a hõrdóyt, azjér ojan hõrdóyijéz a borok (V)

hordószag hordószag, hordóyszag [-ot, -a] fn kellemetlenül dohos szag Nehész hõrdóyszaga van ennek a káposztának (Csp)

hordoz hordoz [-ok, -õ ~ -ol, -ott] ts ige 1. rendszeresen magával visz Mindenhova hõrdozza magává az asszont (Mf); 2. rendszerint gyerekeket a karján hord Ne hõrdozza má aszt a puját, had járjon a lábán! (Pk); 3. viseli minek a súlyát Hõrdozza a bánatát az a szegjény asszon (Kb); 4. ruhát sokáig visel Hõrdozza aszt a kremlin ruhát má vagy öt éjve, de csak nem nyúvik ē (Np);

5. széthord Mos hordozza a postás az újságot (Bk)

hordozható hordozható, hordoszhatóy mn kézben hordható Hordoszhatóy magne-tofont kjért a születjésnapjára (Ff)

hordozkodik hordoszkodik [-ok, -õ ~ -ol, -ott] tn ige 1. költözködik Az ujj asszom minden héjten az annyáho fele hordoszkodik (Kf); 2. cipekedik Hoty fogunk hordoszkodni a vározszba evvē a sok táskákkā (Pf)

hórétég hóyréjég [-et, -e] fn a talajt takaró hó Az õjjszi vetísnek kell a vastag hóyréjég (Kd)

horgad horgad, hõrgad, hargad [-t] tn ige lehajlik A mejjire hargatt a feje, és má alutt is (Vs)

horgas hõrgas mn görbén hajlott A naty hõrgas óra méjg nagyobnak láccik, hogy így lefogyott (Np)

horgasbot horgaszbot, hargaszbot [-ot, -ok, -ja] fn a fogójánál befelé görbülõ bot A horgaszbottā ütõtte a puját (Tk)

horgasin hargasin [-t, -a] fn a térdhajlatban lévõ in A hargasinába éjrez naty fájásokat (Or)

horgász horgász, hõrgász [-ok, -t, -a] fn horoggal halászó személy A hõrgászok má kora hajnalba kimennek a Tiszára (Pf)

horgászbót hõrgászbot, hõrgászbot [-ot, -ok, -ja] fn halnak horoggal való fogására felszerelt bot A hõrgászbotnak hajlikonnak kē lenni (E)

horgászik horgászik, hõrgászik, hargászik [-ok, -õ ~ -ol, -ott] ts ige 1. horgászbóttal halat fog Szabadidejibe lekszivesebben csak hargászik (Ts); 2. kiszed Csak a hust hõrgássza a levezsbū (Pk)

horgaszt horgaszt, hõrgaszt, hargaszt [-ok, -ott] ts ige lecsüggeszt Ne hargassza a fejit, máj csak rendezõjkdik a dóyga (Th)

horgol hõrgol [-ok, -õsz ~ -olsz, -õt ~ -olt] ts ige horgolótúvel kézímunkál Az ikerablakra hõrgótam ety szjép függõnt (Fo)

horgolás horgolás, hõrgolás [-t, -a] fn 1. horgolótúvel való kézímunkálás A hõrgolás nyuktassa az idegejim (Nb); 2. a horgolva készített kézímunka mintája Ennek a függõnnek szjép a hõrgolásza (M)

horgolócérna *horgolócérna, hòrgolócérna* [~'t, ~'k, ~'ja] fn horgolásra használt cérna *Mennéj víknyab a hòrgolócérna, anná finomabb a csipke* (Ho)

horgolótű *horgolótű, horgolótű* [-t, -k, -je] fn horgas végű nyeles tű *Hármas horgolótűvē csinátam a függönt* (Fo)

horgos *horgos, hargos* mn horoggal el látott *Hargos bottā szettük a hirnyógt* (Gy)

horgosszeg *horgosszeg, hargosszeg* [-et, -ek, -e] fn horgas végű vastag szeg *A sonkákot hargasszegre akasszuk, úgy áll a padon füstöljés után* (Nf)

hórihorgas *hórihorgas, hórihorgas* mn magas és nagyon sovány *Ojan hórihorgas ember, messzire fétünik* (Kb)

horkan *horkan, hòrkan* [-ok, -sz, -t] tn ige vkire dühösen rákiált *Ojat hòrkant a kiscire, hogy az ijettibe észirta magát* (Fo)

horkol *horkol, hòrköl* [-ok, -ősz ~ -olsz, -öt ~ -olt] tn ige hörgő hangot ad, amikor alszik *Ojan hangoson hòrkol, hogy nem lehet mellette aludni* (Ho)

horog *horog, harog* [-rgok, -rgot, -rga] fn kampószerű eszköz *A hal bekapja a hargot, oszt akkor má nem tud emenni* (V) [] *Horogra akad vki v. vmi* 'sikerül megnyer-ni, elfogni' (Tk)

horpad *horpad, hòrpád* [-t] tn ige bemélyed *Vigyázní kell a vezetjésre, mer az ótó egy nagyon kis útjéstű is horpad* (Fra)

horpadás *horpadás, hòrpadás* [-ok, -t, -a ~ -sa] fn ütéstől származó bemélyedés fémből készült tárgyon *Má teli van a bádok hòrpadásokká* (Bk)

hortenzia *hortenzia, hòrtenzija* [~'t, ~'k, ~'ja] fn gazdag virágzatú dísznövény; *Hydrangea opuloides* var, *hortensis* *Rózsaszínű és kjék hòrtenzijákat ütettünk a ház elibe* (Csp)

hortyog *hortyog, hortiyag* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige mély hangon horkol *Amint leleszi a fejít, má hortyog* (Bat)

hórukk *hórukk, hórukk* msz nehéz tárgy elmozdításakor a több ember munkájának összehangolására használt szó *Figyējünk, hórukk, és má fel is emētük a nagy rúnkőgt* (Tú)

horzsol *horzsol, hòrsöl* [-ok, -ősz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige vminek a felületét megérintve súrol *Ojan közel ment az ótgót, hoty hòrsöta a kabáttját* (Be)

hossz *hossz* [-ak, -at, -a] fn 1. vminek a hosszúsága *Megmírte az anyak hosszát, mielőgt szabni keszte vóna* (Tg); 2. bizonyos időtartamon át *Kégt ógra hosszát vártunk az állomáson* (Kb) [] *Szējle, hossza eggy 'nagyon kövér'* (Tú)

hosszabbodik *hosszabbodik* [-ott] tn ige hosszabbá válik *Januvárba má hosszabbodnak a napok* (Si)

hosszadalmas *hosszadalmas* mn 1. sokáig tartó *Hosszadalmas vógt a beteksjége nagyon* (Tk); 2. bonyolult *Hosszadalmas dolog annak a házasságnak a törtjnete* (Vr)

hosszall *hosszall* [-ok, -ász ~ -alsz, -át ~ -alt] ts ige hosszúnak vél *Hosszallotta a szoknyát, hát fējājtottuk* (Be)

hosszas *hosszas* mn sokáig tartó *Hosszas huzavona után mekkaptuk az engedjgt az jépitkezjésre* (M)

hosszasan *hosszasan* hsz részletesen *Hosszasan mesjgte az jéletit* (Tk)

hosszú *hosszu* mn 1. a térben vízszintes irányban nagy kiterjedésű *Ez a hosszu ut vezet Árdógha* (Gy); 2. időben sokáig tartó *Hosszu évjekig feljnk se jöt* (Fr); 3. bő lében párolt *Hosszu lējbe puhicsuk meg a hust* (Tát); 4. magas növésű *Az a hosszu jány jőjjön ide!* (F)

hosszulépés *hosszulépés, hosszuljépjés, hosszuljís* [-t, -e] fn kevés borból és több szódavízből álló ital *A disznógtorokon az asszonyok csak hosszuljépjést isznak* (Bk)

hótakaró *hótakaró, hógtakaró* [-t, -ja] fn hóréteg *A vastag hógtakarógt jőgt tesz az őgtzi vetjésnek* (Fra)

hova *hova, hová* hsz 1. melyik irányba *Nem tuttuk hova vezet az ut* (Cst); 2. milyen helyre *Hova menc tanúni?* (Ho); 3. miért *Hova kē ettű job munkahej?* (Bs); 4. hol *Hova jár minden este, nem tutták* (Bá)

hóvilág *hóvilág, hóvtilág* [-ot] fn a hótakaróból sugárzó világosság *Téjlen hóvtilágná elíg messzi ē lehet látni* (Sz)

hoz *hoz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** vmit hozzánk juttat *Hoztam ety zsák krumplit az öregeknek* (Ff); **2.** okoz *A naty szájává csag bājít hoz magára* (Cs); **3.** maga után von *Egyik rossz a másikat hozza magává* (Tk); **4.** eredményes *Az idéjén jóu pĕnszt hozott a számőca* (Gy); **5.** terem *Ugy látom, a meggy az idéjén nem sokat hoz* (Kf)

hozam *hozam* [-ot, -a] fn termelési eredmény *A fejjőőnk fizetése a tēj hozamátú függ* (Tá)

hózápor *hózápor, hóuápör* [-t] fn viharos hóesés *A naty hóuápörba nem tuttunk nĕzni, verte ki a szemünköt a hóu* (Mu)

hozat *hozat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige rendel *Hozattunk a fíjunak ety färmērt Magyarbú* (V)

hóentráger *hóentróger, hóuentróu-gēr* [-t, -ek, -e] fn nadrágtartó *Hóuentróu-gēr nĕkjū leesik a pocakjárú a nadrág* (Bo)

hózivatar *hózivatar, hóuivatár* [-ok, -t, -ja] fn zivatarral járó hóesés *A naty hóuivatár levitte a tetőűkrū a cserepeket* (Ho)

hozomány *hozomány* [-t, -a] fn az a vagyon, amit a szüleitől kap a menyasszony *Az ujj asszo gazdak hozományyá jöt firhe* (Nb)

hozomra *hozamra* hsz hitelbe *Egész hónapba hozomra vásáronak, osz fizetĕjskōr megaggyák az adóüsságot* (Tú)

hozzá *hozzá* **I.** szrgos hsz **1.** vki v. vmi közelében *Odaūt hozzá* (Bd); **2.** vkihez címezve *hozzád beszĕllek, nem a fālhoz!* (Kf); **II.** ik vmihez vkihez *Hozzá ment ahoz a ríszege she* (Ksz); [] *Mit szólsz hozzá?* 'semmi közöd hozzá?' (R)

hozzáad *hozzáad* [-ok, -ō ~ -sz, -ott] ts ige **1.** hozzászámít *A fizetĕjeshe hozzáadom a mellĕkest is* (Ah); **2.** feleségül ad *Nem aggyák akárkihe a jányokot* (G)

hozzáállás *hozzáállás* [-t, -a] fn vmivel kapcsolatos magatartás *Amijen az emberek hozzáállása a munkáho, ojan a fizetĕs is* (Fp)

hozzáépít *hozzáépít, hozzáĕpĕjt, hozzáípít* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige vmi mellé épít *Ha tehetőűsebbek leszünk, hozzáĕpiccsük a nyárikonyháho a naty házat* (Mu)

hozzáér *hozzáér, hozzáĕr, hozzáír* [-ek, -sz, -t] tn ige **1.** megérint *Betek, hozzá se ĕr az ennivalóuho* (D); **2.** megver *Hozzá ne mĕrj nyúni a pujáho!* (Ti)

hozzáért *hozzáért, hozzáĕrt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige odagondol *Amit meg nem akqartam ĕmondani, aszt ĕrĕst hozzá!* (I)

hozzáértő *hozzáértő, hozzáĕrtőű* [-n, -bb] mn vmiben jól tájékozott *Kĕjne híjni ety hozzáĕrtőű szerelőűt* (Ki)

hozzáfér *hozzáfér, hozzáĕĕr* [-ek, -sz, -t] tn ige vminek, vkinek a közelébe kerül *Űzledbe dőugozik, így osz mindenhe hozzáĕĕr, ami kĕ neki* (Np)

hozzáférhetetlen *hozzáférhetetlen, hozzáĕĕrhetetlen* [-ebb] mn **1.** olyan vki, akit nem lehet befolyásolni, megkönyékezni *Ne is próbákozzanak az őrvassá, mer hozzáĕĕrhetetlen* (Ko); **2.** elviselhetetlen természetű *Ijen hozzáĕĕrhetetlen emberrē nem lehet ĕelni* (Pf); **3.** olyan hely, amit nehezen vagy nem lehet megközelíteni *Ijen naty tĕĕl idejibe a falu hozzáĕĕrhetetlen* (Gy)

hozzáférhető *hozzáférhető, hozzáĕĕrhetőű* mn **1.** elérhető *Minek kellett eszt a tūköt ijen hozzáĕĕrhetőű hĕjre tenni, a puja kezibe kerūhet* (Tk); **2.** megkönyékezhető *Hozzáfĕrhetőű embĕr, szóūt lehet vele ĕĕrtēni* (Dr)

hozzáférközik *hozzáfĕrkőzik, hozzáĕĕrkőĕzik* [-ök, -ō ~ -öl, -ött] tn ige **1.** tömegben nehezen vmihez, vkihez kerül *A naty tolongásba alik tudot hozzáĕĕrkőĕĕni a többihe* (Ki); **2.** bizalmába kerül *Hozzáfĕrkőĕĕt valahogy az elnökĕ, osz telibeszĕlli a fejĕt* (Vr)

hozzáfog *hozzáfog* [-ok, -sz, -ott] tn és ts ige **1.** nekikezd *Ha hozzáfog az írásho, nem birja abbahagyni* (Kb); **2.** hozzálát *Na fogjunk má hozzá a munkáho, mĕr sose leszünk meg vele!* (Ti); **3.** vmihez odafoz *A bőronthō hozzáfokta a szitkát, ity tutta ĕvinni a sok csomagot* (Ksz); **4.** belekezd *Mindenhe hozzáfog, de semmit nem csinál vĕgĕg* (Bd)

hozzágondol *hozzágondol* [-ok, -ősz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige gondolatban hozzá-
told *Amit nem montam meg, gondöt hozzá!* (Ff)

hozzáigazodik *hozzáigazodik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige 1. vkit vmiben követ *Hozzáigazodik az ělnök fijához, pedig űneki nincs annyija* (Bó); 2. hasonlóvá válik *Las-
san má hozzáigazottak egymásho a fős-
vjénysjégbe* (M)

hozzáilleszt *hozzáilleszt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige 1. vmihez hasonlít *Hozzáillesz-
tette a pulóvert a szoknyájához, hogy jóv
lessz-jé együtt* (Bk); 2.

hozzáillik *hozzáillik* [-ek, -ē -el, ~ -sz, -ett] tn ige 1. vmihez, vkihez való *Nem
illettem hozzá mēr szegjēm vőgtam* (V); 2.
vmihez, vkihez méltó *Az ijem pletykálkodás
ējnhoz-zám nem illik* (Bo)

hozzáír *hozzáír* [-ok, -sz, -t] ts ige 1.
vmit kibővít *A tennapiho hozzáírjuk a maji
nõrmát is* (Tk); 2. vmihez többet ír, mint
kellene *Az ellenőř-zjésnéj derűt ki, hogy a
saját nõrmájához mindjék hozzáírt* (Ti)

hozzájárul *hozzájárul, hozzájárull* [-ok, -űsz ~ -ulsz, -út ~ -ult] tn ige 1. engedélyt
ad *A brigadėjros hozzájárút a plusz fize-
tjéshe* (K); 2. anyagilag részt vállal vmiben
A szülőjők is hozzájárútak az ěpitkezjéshe
(Be); 3. közreműködik *A nagy zivatár is
hozzájárút a buszok kjésjésihez* (Dr)

hozzájön *hozzájön* [-vők, -jössz, -tt] tn
ige 1. feleségül jön *Ha hozzájön a jány, el
is kezgyük az ěpitkezjést* (Sz); 2. kiegészül *A
fizetjéshe hozzájön a kis melljékes, így jóv
jön ki* (Bo)

hozzájut *hozzájut* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn
ige 1. vkihez, vmihez nehezen eljut *Mik
hozzájutottam a naty tömegbe, má mekkez-
dőđdött a fjévonullás* (R); 2. vmit nehezen
megszerez *Ha hozzájuthatnánk ety kis la-
kásho, mán könnyeb vőgna* (V); 3. vkihez
bekerül *Nem tuttam hozzájutni a fogorvas-
ho, ojan sokan vőgtak* (Tű)

hozzákap *hozzákap* [-ok, -ő ~ -ol, -ott]
tn ige hirtelen vmihez hozzányúl *Hozzáka-
pott a szemihez, de má kjésőđj vőgt* (Fp)

hozzákenődik *hozzákenődik* [-ők, -ő ~ -öl, -ött] tn ige úgy ér vmihez, hogy azt be-

keni, bepiszkítja *Hozzákenőđdött az abrosz-
hoz a piszkos kezivē, moshassuk ki* (Tű)

hozzákényszerít *hozzákényszerít, hoz-
zákjényszerít, hozzákjényszerjēt, hozzákín-
szerít* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige vkit erővel
feleségül ad vkihez *Hozzákjényszerítettjék
ahoz az embērhez, os sose vőgt jēletők* (Nf)

hozzákészül *hozzákészül, hozzákjészüll,
hozzákiszül* [-ők, -űsz ~ -ülsz, -út ~ -ült] tn
ige előre felkészül *Hozzákjészűt a fjészőylla-
lásho* (B)

hozzákezd *hozzákezd* [-ek, -ē ~ -el, -ett]
tn ige nekilát *Mējik hozzá se kesztünk a szjé-
naforgatásho, elerett az esőđj* (Fra)

hozzáköt *hozzáköt* [-ők, -sz ~ -ő ~ -öl, -ött] ts ige 1. kötéssel, madzaggal vmihez
erősít *Mig bement a bődbe, hozákötötte a
kutyát a keritjéshe* (Csn); 2. érzelmileg hoz-
záfűz *Hozzákötj az uráho a sok emlők* (Sza);
3. kötéssel hosszabbá tesz *Hozzákötők az
ujjához meg a derjēkrjészhe, osz horthassa a
fiju tovább a pulóvert* (M)

hozzálát *hozzálát* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn
ige belekezd, nekikezd *Na, emberek, láss-
unk hozzá a minkához!* (O)

hozzámegy *hozzámegy* [-ek, -mensch, -ment]
tn ige 1. vkihez odamegy *Hozzámentem, hoty
kibikűjüng, de ű rám se nizzett* (Kd); 2. fe-
leségül megy vkihez *Csak jár avvā a fijuāv,
de nem mety hozzá* (Bk)

hozzánő *hozzánő, hozzánőđl* [-lők, -sz, -tt] tn ige 1. hozzátapad *A paszuj hozzá-
nőđtt a máljához* (Vr); 2. érzelmileg közel
kerül hozzá *Hozzám nőđtt ez a kis kutya* (Vs)

hozzányúl *hozzányúl, hozzányul* [-ok, -űsz ~ -ult, -út ~ -ult] tn ige 1. hozzáér *Hoz-
zá ne nyúj a vasalógho, megjēget!* (Kf); 2.
megver *Az ějn uram még nem nyút hozzám
sose* (Csp); 3. lop *Hozzányút a kolhosz
pjēndzihe, azjēr kellett onnēđt ěmenni* (Bk);
4. vmből elvesz *Hozzá se nyulok a fizetjési-
he, a házra gyűccsük* (Pf)

hozzáségít *hozzáségít, hozzásegít, hoz-
zásegjēt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige vmihez
segítséget ad *A tanitőđj segitette hozzá ehez
a jóđ állásho* (E)

hozzásimul *hozzásimul, hozzásimull* [-ok, -űsz ~ -ulsz, -út ~ -ult] tn ige hozzátapad

Hozzá simull az a jány a fíjukho, nem szégyelli magát (Bk)

hozzászámít *hozzászámít, hozzászámít, hozzászámjé* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts és tn ige **1.** összeget hozzáad *A tejhe hozzászámicsuk a mútkori tártozást is (K); 2.* be-kalkulál *Ha hozzászámítod a sog bosszuságot, minygyá máskjép foks gondokodni (Ki); 3.* beletartozik *Nem velünk jéreccs-jé-gized, de ű is hozzászámít az osztájho (V); 4.* többet számol *Az a csájnás becsap, mindjék hozzászámít (Tk)*

hozzászokik *hozzászokik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** lassan szokásával válik *Ha a puja hozzászokik a renthe, nincs vele báj (Ah); 2.* megszokik *Nem tudot hozzászokni a rosz természetühe (Ke)*

hozzászól *hozzászól, hozzászólj* [-ok, -sz, -t] tn és ts ige **1.** vkihez szól *Hozzászólj a jánho, de as csak nem akárta a bjékiülljést (Fp); 2.* vmi kapcsán kifejtí véleményét *A gyüülljésen sokan hozzászóltak az ütyhő (Pf)*

hozzátámaszt *hozzátámaszt* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige a biztonság céljából vmihez támaszt *A válluho támasztottam hozzá a vil-lát, hogy ē ne dűjőn (J)*

hozzátartozó *hozzátartozó* [-t, -k, -ja] fn rokon *Csak a hozzátartozókat híjták a la-kadalomba (Bd)*

hozzátesz *hozzátesz* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** kiegészít *Hozzátetttünk a pjéndzük-hő, hoty tuggyanak venni egy őútójt (K); 2.* többet mond a valóságnál *Nem kē neki hin-ni, mēr sokat hozzátesz (Tű)*

hozzátold *hozzátold, hozzáátold* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** kibővíti *Hosszab lett a divat, hát hozzáátoltam a szoknyájához (Bsz); 2.* kitalál *E mán nem igaz, csak hozzáátóttátok (Ti)*

hozzávaló *hozzávaló, hozzávaló* **I.** mn vkihez, vmihez illő *Kéjrdem éjn, hozzáva-ló viselkedjés ez? (Ho); II.* fn kellék *A disznóöljéshe má megvóttak a hozzávalójk, nem lehetett ēhalasztani (Ff)*

hozzávetőleges *hozzávetőleges, hozzávetőleges* mn körülbelül *Hozzávetőle-gesen száz embere tēvesztük a lakadalmat (Bk)*

hő **hő I.** fn a *h* betű kiejtett neve *Sehoty se tuggya szépen irni a hőt (Ti); II.* msz (választ váró szóként) *Na meksóyallasz má, hő? (Or)*

hőbörödött *hőűbörödött* mn izgága, bo-londos *Az a hőűbörödött embér minden bo-loncságra kjéppes (Dr)*

hőbörgős *hőbörgős, hőűbörgőjs* mn feltűnni vágyó, komolytalanul hangoskodó *Nem kē komojan venni aszt a hőűbörgőjs fíjut (Vr)*

hőbörög *hőbörög* [-rgök, -sz, -rgött] tn ige ok nélkül háborog, hangoskodik *Ha megiszik ety kicsit, röktön hőűbörög (Hl)*

hőc *hőc, hőjc* isz örömet kifejező szó *Hőjc, hőjc, katona, ketten ültünk egy lúra, szé-nád, zabot a lúnak, abrakot a csikóynak (Tk)*

hőcögtet *hőcögtet, hőjccöktet* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige kisgyermeket a térdén lova-goltat *Ēkjényeszteted aszt a fíjut, ha min-djék hőjccökteted (Pf)*

hőemelkedés *hőemelkedés, hőjmelke-djés, hőjmelkedis* [-t, -e] fn kisebb láz *Má ha hőjmelkedise van a pujának, figyēni kē rá (Bo)*

hőguta *hőguta, hőjgutta* [~t, ~ja] fn nagy meleg okozta eszméletlenség *A tűzőj na-pon kendőj nékjű hőjguttát lehet kapni (Nf)*

hők *hők, hőjk* isz igavonó állat megállít-ására, hátrálására való szó *Ha curikkōni akarunk, akkor asz monygyuk, hoty hőjk (Ah)*

hőkken *hőkken, hőken* [-ek, -sz, -t] tn ige rándul *Rázóus vójt a szekérut, sokszor ojat hőkcentünk, hogy majd ēharaptuk a nyelvünköt (Tk)*

hőköl *hőköl, hőjöl* [-ök, -ös ~ -sz, -öt ~ -t] tn ige (főleg állat, de ember is) hátrál *Ne hőjőkj, amikor a szemedbe monygyák az igasságot (Hl)*

hőlgyválás *hőlgyválás, hőlgyvallasz* [-t] fn az, amikor a nők kérik táncra a férfiakat *A jányok széjgyellőjsők, amikor hőlgy-válás van a bálba (V)*

hőmbörget *hőmbörget* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige görget, hengerget *A gombóycot ety kis préjlibe hőmbörgetem melegen (Bo)*

hömbörgőzik *hömbörgőzik, hömbör-
gőzik* [-ök, -ò ~ -öl, -ött] tn ige fekvé hene-
tereg *Hömbörgőzünk a jóu homogba a
tengèrparton* (Vr)

hömbörít *hömbörít, hömbörít, hömbö-
rít* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige gurít *Hömbö-
riccsék má ide aszt a hördóut!* (Fp)

hömbörödik *hömbörödik* [-ött] tn ige
gurul *Hoty sirt a puja, amikor a labda höm-
börödött lefele a hegyrű!* (Gy)

hömérő *hömérő, höümjérőü, höümírőü*
[-k, -t, -je] fn a levegő hőfokát mérő eszköz
*Nagy meleg van, árnyígba is harminket-
tőüt mutat a höümírőü* (E)

hömpölyög *hömpöjög* [-jgött] tn ige fo-
lyó vize nagy sodrással folyik *Áradás után
csakuty hömpöjög a Tisza vize* (Tú)

hörcsög *hörcsög, hörcsög, hörcsög* [-öt,
-ök, -e ~ -je] fn 1. kártékony mezei állat
*Cricetus cricetus A buzatáblákon szokat sok
hörcsög lenni* (Bk); 2. mérges ember *Az a
kis hörcsög nem bir megnyugodni* (Bat)

hörog *hörog, hörog, hörog* [-rgök, -rögsz,
-rgött] tn ige fuldokol, nehezen lélegzik *A
gyengesjéktü má csak hörgött* (D)

hörpint *hörpint, hörpint* [-ek, -ē ~ -el,
-ett] ts ige kortyolva nagyot iszik *Hörpintett
egyvet a körsóybú, osz mint kiitta a vizet* (Or)

hörpintés *hörpintés, hörpintés, hörpint-
tis* [-t, -e ~ -se] fn kortyolás *Ety hörpintés-
re kiitta a bört a pohárbú* (V)

hörpöl *hörpöl, hörpöl* [-ök, -ösz ~ -ölsz,
-öt ~ -ölt] ts ige szüresöl *Csunya, aki hörpöl
evjés kö-be* (Tk)

hős *hős, hőüs* I. mn 1. tetteiben bátor *A
hőüs katonákat kitüntetjék a fronton* (Bk);
2. csak szavaiban bátor, tetteiben gyáva *Na
vajom mit fok csináni a naty hős vereke-
dőü?* (Bd); II. fn bátor tettü katona *A hőü-
sököt a háboruba kitüntetik* (Ki); 2. szerep-
lő *A regény hőüseit jóul ismerik az iskolá-
sok* (Bat)

hőség *hőség, hőüsjég, hőüség* [-et, -e] fn
rendkívül meleg *A naty hőüsjégbe sok visz
kell az állatnak* (Üh)

hősies *hősies, hőüsiés* mn 1. hőhöz méltó
Hőüsiésien visète a naty fájdaleköt (Bt); 2.

kitartó *Járt hősiesen a fogörvasho, nem
hatyta abba a kezelist* (Cs)

hőskor *hőskor, hőüskör* [-t, -a] fn tet-
tekben gazdag időszak *A gyár hőüskora a
százat közepire esett* (Tü)

hősködik *hősködik, hőüsködik* [-ök, -ö
~ -öl, -ött] tn ige 1. hősiességével kitünni
vágyik Hőüsködik a jányok előü (Tg); 2.
főlöselesen mutogatja a bátorságát *Ne
hőüskögy, nincs éjrtelme!* (Mi)

hőstett *hőstett, hőüstett* [-et, -e] fn bátor
cselekedet *Ahogy az árvis idejin dóugosztak
a katonák, asz hőüstett vóut* (Té)

hözöng *hözöng, hőüözöng* [-ök, -ö ~ -sz,
-ött] tn ige 1. hangoskodva bizonyítja vélt
igazát *Hőüözöngött ott az udvaron, alig bir-
tuk lecsilapítani* (Fra); 2. vmilyen igazság-
gal nehezen ért egyet *Hőüönktek az embe-
rek a gyülljésem, pedig nem dóugosztak
rendesen* (Pf)

hugyik *hugyik* l. **hugyozik**

hun l. **hol**

hús¹ *husz* töszn: 20 *Mjék husz litèr te-
jet kè beadni* (Tk) [] *Egyik tizenkilenc, má-
sik egy híjján husz 'egyformák'*

hús² *husz* [-at, -a] fn tízszè három szál
elnevezése *Ezen a motóüllán van vagy hat
husz is tán* (B)

huszadik *huszadik* sorszn a hús sorren-
di száma *Huszadik éjves vóut, amikor fjérhe
ment* (Pf)

huszár *huszár* [-t, -ok, -ja] fn lovas ka-
tona *A huszárokat má csak a televizijóybú
ismeri a puja* (Cs)

huszáros *huszáros* mn ügyes, feszes
Ojan huszároson jár, mint ety huszéjves (Gu)

húszeves *húszeves* mn hús éve élő *Éjü,
ha még eccèr húszeves lehetnéjk* (Bsz)

huszonegyes *huszonegyes* [-t] 1. hu-
szonegyet jelölő számnév *A huszonegyes
asz szerencseszám* (Np); 2. kártyajáték *Hu-
szonegyest jáccanak* (Bo)

húz *húz, hu* [-ok, -ö ~ -ol, -ott] ts ige 1.
von *Szánkógn huszta a kistestyérit* (Ah); 2.
vonszol *Nem bir menni a kisján, de csak
huzza maga után* (D); 3. merít *Husz vidèr
vizet husztam a kudbú* (V); 4. súlyával lenti

irányba von *Huzza a kezem ez a nehéz táská* (Vs); **5.** ruhát felvesz magára *Magára huzna mindent* (S); **6.** helyéről eltávolít *A rjépat huzzuk egész héjen* (Kf); **7.** időt nyújt *Sijjessetek, ne huzzátok az időt!* (Be); **8.** hasonlít *Láccik rajtok, hoty testvérek, huznak egymásra* (Tk); **9.** úgy fészül, hogy fájdalmat okoz *Ne huzd a gyermek haját, vigyázvā fjésűd!* (Fp); **10.** hegedűn játszik *Egjéssz este az ű nótáját huszta a primás* (Ho); **11.** feszít *Huzzátok egyenesre a madzagot, oszt ucs csinájjátok emg az egyenes sört a számóucának* (Vr); **12.** maga felé ránt *Huzzátok a kötelet, hogy dűjön ki a fa!* (D); **13.** üt *Ojat huzott a hátamra, hogy asz hittem, beszakad* (Té); **14.** ugrat *Addik huszta az udvarlőgját, mig othatyta* (Pk); **15.** rak *Má a falat huzzák a házakon* (K); **16.** egyetért *Má az uj rokonokho huz* (Fra) [] *Huzza a csendest 'alszik'* (R)

huzakodik *huzakodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** nehezen húz vmit, cipekedik *Ha nem birod aszt a nehéz kosár krumplikot, ne huzakogy vele* (Fp); **2.** dulakodik *Ot huzakodnak rjészezen a csájna előt!* (Hl); **3.** hosszú ideje jár nem hozzávaló partnerrel *Huzakodik avval a fjívā, pedig nem veszi el űtet* (V); **4.** nehezen bírkózik meg vmilyen teherrel *Huzakodunk evvē a zsákhòrdássā, de csak nem asszommunka e* (Tk)

huzakolózik *huzakolózik, huzakolózik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige hosszabb ideig tartó, kiegyensúlyozatlan szerelmi viszonyban van *Ha má annyit huzakolóztatok, házasoggyatok össze* (Kf)

hű¹ *hű* bosszuság kifejezésére *Hű, erre nem gondótam vőgna* (Tg)

hű² *hű* msz töprengő helyzetekben bizonytalanság kifejezésére *Hű, hogy is kējn csináni!* (Kg)

hű¹ *hű* mn **1.** kitartó *Hű felesjég vőgt, meg isz becsűte az ura* (Np); **2.** ragaszkodó *Ojan hű, mint ety kutya* (J)

hű² *hű* isz csodálkozás kifejezésére *Hű, micsoda disznógt hizlātá!* (Ba)

hűbelebalázs *hűbelebalázs* fn **1.** meg gondolatlanul cselekvő ember *Hűbeleba-*

lázs, csināja, de nem gondókozik, mi lessz a vjége (G); **2.** (csak szólásban) *Hűbelebalázs módjára csinál mindent* (J)

hűha *hűha* isz meglepődés kifejezésére *Hűha, micsoda vendjéksjéget csaptatok itt!* (Vr)

hűhó *hűhó, hűhógt* [-t] fn **1.** jelentktelen dolog kapcsánkeltett láрма *Mit kē ijen naty hűhógt csinálni ety kis pletyka körül?* (Ti); **2.** elégedetlenségből fakadó láрма *Vőgt naty hűhógt a szülőjértekezleten* (Pf)

hűl *hűl, hűl* [-ök, -sz ~ hűsz, -t ~ hűt] tn ige **1.** lassan hidegebbé válik *Mik hűl a teja, addig esszük a vajaskenyeret* (V); **2.** enyhül *Egyre inkább hűl a lelkesedés a tanulás iránt* (Tú)

hűledezik *hűledezik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige enyhén megbotránkozik *Csak hűledezett az annya, mikör ēbeszjéte othon a szűletjésnapi bulit* (H)

hűlés *hűlés, hűlés, hűlés* [-t, -ek, -e ~ -se] fn **1.** erős megfázás *A hűlés hoszta magavā a tūdőgyulladás* (Bk); **2.** megfázás okozta betegség *Nem megy át rájta ez a hűlés, má ety hónapja tårt* (Tg)

hűlt *hűlt, hűt* mn-i ign **1.** hideggévált *Attú a hűt levestű csag beteksjéget lehet kapni* (E); **2.** (csak szólásban) *Hűt hejijt tanáta* (nyoma veszett) (Rf)

hűlye *hűje* **I.** mn **1.** gyengeelmű *Kicsit hűje szegjény* (Nb); **2.** ostoba, észbelileg korlátolt *A hűje gyerekek külön iskolába járnak* (Mu); **3.** figyelmetlen, könnyen kiájtsható *Ne legyen hűje, oszt nem fogják becsapni* (Ko) **II.** fn **1.** gyengeelmű ember *A hűjék nem beszámíthatók* (Ho); **2.** észbelileg korlátolt személy *A hűjéjktű kevesebbet várunk ē* (Bcs); **3.** mafla ember *Hűjéjcs csinának belőjlle, mer ojan bamba* (Nf)

hűlyéskedik *hűjéskedik* [-ek, -ē ~ -ecc, -el, -ett] tn ige **1.** viccel *Ne hűjéjskeggy, beszjéj komojon* (Tk); **2.** mókázik *Hűjéjsketünk az iskolába sokat* (F)

hűlyül *hűjüll, hűjüll* [-ök, -űsz ~ -űlsz, űt ~ -űlt] tn ige **1.** gyengeelműsége fokozódik *Évrűl évre hűjüll* (Bcs); **2.** viccel *Ne hűjűj má avval a pujávā!* (Sze); **3.** mókázik *Jó kedve vőgt, hát egész nap hűjűt* (Hl)

hüm *hüm* msz töprengés kifejezésére
Hüm, hogy is kéjn esz továp csináni (Bat)

hümmög *hümmög* [-ök, -sz ~-ö ~ -öl, -ött] tn ige **1.** nem tudja mit válaszoljon *Csak hümmögött, amikor mekhallotta, hogy mindent visszamontak nekem* (Tát); **2.** félhangosan elégedetlenkedik *Csak hümmög, nem meri hangosan megmondani, amid gondol* (Dr)

hünnög l. **hümmög**

hüppen *hüppen* tn ige hüpp hangot adva esik le *cSak hallottuk, hogy az amá hüppen egyomás után á főüdre* (Nd)

hüppög *hüppög* [-ök, -ö ~ -öl ~ -sz, -ött] tn ige sírás után fájdalmasan szipog *Uty hüppök, hogy nem tud beszíni* (Sza)

hűség *hűség, hűség, hűség* [-et, -e] fn **1.** kitartás *A hűséget ritkán szokták jértjékēni* (Fp); **2.** ragaszkodás *Ojan hűség van ebbe a kutyába, hogy szinte mekszóllal* (Kf)

hűséges *hűséges, hűséges, hűséges* [-en, -ebb] **1.** kitartó *Hűségesen gondosza az anyóssát sokkájig* (F); **2.** ragaszkodó *Ojan kis hűséges ez a gyērmek, hijába nem az enyim* (Sz); **3.** odaadó, engedelmes *Hűségesen horta az ebjēdet a nagyapjának* (Kv)

hűt *hűt* [-ök, -ö ~ -öl ~ -cc, -ött] ts ige hidegebbé tesz *Hűcsed a levest, úgy egved* (Ho)

hűtlen *hűtlen, hűtlen* [-ül, -ebb] mn **1.** hűséget megszegő *A hűtlen asszonyokot le-njēzik a feluba* (Bó); **2.** érzelmileg közömbös *Fēnevētük a pujákot, má családgyok van, de ojan hűtlennek lettek hozzánk* (V)

hűtlenkedik *hűtlenkedik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige többször vét a hűség ellen *Hűtlenkedet, míg az ura katona vóyt* (Bt)

hűtő *hűtő, hűtő* [-t, -k, -je] fn hűtőszekrény *Má falun is néjküllöszhetetlen a hűtő* (Bd)

hűtőház *hűtőház, hűtőház* [-at, -ak, -a] fn élelmiszerek (főleg gyümölcs) tárolására épített, mesterségesen hűtött ház *A téjlire valóy almát a hűtőházba horgyák a gyümőűcsőszbű egyenesen* (Bo)

hűtős l. **hűtes**

hűtőszekrény *hűtőszekrény, hűtőszekrény* [-t, -ek, -e ~ -nye] fn élelmiszerek tárolására való hőszigeteléses szekrény *Nagy a család, ity hát naty hűtőszekrēnt kellett vanni* (E)

hűtőzik *hűtőzik, hűtőzik* [-ök, -ö ~ -öl, -ött] tn ige hűsöl *Kimentek a jányok a bálbú, hogy hűtőzzenek a fris levegőün, az vóyt a baj* (V)

hűtyü *hűtyü* mn hülye *Hűtyü az a fiju, hogy nem nőűsül mekfele* (Csp)

hüvely *hüvej* [-t, -ek, -e ~ -je] fn **1.** tok *A kardot tettjék a hüvejbe* (Ff); **2.** növényt védő héj *A paszujt most fejtettük ki a hüvejibű* (Úf)

hüvelykujj *hüvejkujj* fn nagyujj *A hüvejkujját vákta le a gép* (Cs)

hüvelyknyi *hüvejknyni* mn **1.** hossz mértékként, kb. 25–27 mm *Ety hüvejknyni kolbászt vágot le* (Mi); **2.** Kis termetű *Ety hüvejknyni az egisz ember* (T)

hűvös *hűvös, hűvös* **I.** fn hideg idő *Hűvös van, jóy őűtősz fē!* **II.** mn hideg *Ijenkōr kora őűsszē, má hűvössök a reggelek* (Vr)

iá iá [-t, -k, -ja] isz a számár hangját utánzó szó *Iá, iá, naty számár, ics csufóják a buta puját* (Vr)

iafia ijaſija [-'t] fn hozzátartozója *As se tuggyuk, kinek az ijaſija, hogy adnánk hozza a jányunkot?* (Nb)

iázik ijázik [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige számár v. ember iá hangot ejt *Ijásztak a puják neki, ucs csufóták* (Or)

iberstrem ibersrem [-et, -ek, -je] fn lábbeliben a fej és a bélés közötti rész *Az ibersremnek puhának kē lenni, hogy ne törjön* (Úf)

ibersung ibersung [-ot, -ok, -ja] fn derékszíj *Jóy enáspágóta a puját az ibersungjávā* (Nbe)

ibolya iboja, boja [-'t, ~'k, ~'ja] fn erdőekben, cserjésekben, kertekben élő, illatos virágjáért kedvelt élő tavaszi virág *Kjék iboját rakok a vázába, ojan jóy szaga van* (V)

ibolyakék ibojakék, ibojakjék, ibojakik mn az ibolya színéhez hasonló árnyalatú szín *Rám meresztette a nagy ibojakik szemít* (Ksz)

ibolyaszín ibojaszín mn ibolyakék *Ibojaszín ruhaanyagot vett akkor nekem az uram* (Bó)

ibrik ibrik [-et, -ek, -je] fn 1. rendszert bádogból készült ivóedény *Eggy ibrigbe attam oda neki a tejet* (Bo); 2. teaőző *Az ibrik egész télen a fűtőűn ál, hogy mindig legyen melek teja* (Fra)

icce icce, ice [-'t] fn 1. űrmérték *Két icce bört ihut meg* (Np); 2. pálinkás pohár *Iccébe csak ne aggyá nekem bört, annak nagyup pohár kē* (Gy); 3. mérőedény *Iccéjē mējrik a bört* (Np)

icik icik [-et] fn gyermekjáték, melyben földre rajzolt kockákban ugrálnak *Az egész kicsi puják még nem tudnak iciket jáccani* (Bk)

icike icike, iccike [-'t, ~'k, ~'je] fn hosszú nyelvű, késben végződő mezőgazdasági eszköz, amellyel gyomot irtanak *Rjēgen a buzavetjést gyomlátuk icikéjē* (Vr)

icikézí icikézí, icikéjíz [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige icikét játszik *A puják az elsőűtavaszi napokon icikéjnek sokat* (Sz)

icipici icipici mn nagyon kicsi *Csak ety icipici babát vittem neki a vásárbu* (Bk)

iciri-piciri icuri-picuri mn igen kicsi *Eggy icuri-picuri kiskutyát vit magávā* (Be)

icurka-picurka icurka-picurka mn párányi *Icurka-picurka kisjánt tőártott az ölibe* (Tú)

idáig idájig hsz eddig a helyig, ideáig *Idájig még séjñki nem ment ē a pijacra* (Bk)

idálnya idálnya [-'t, ~'k, ~'ja] fn étkezde *Az idálnyába óucsóym megebjédēt* (E)

ide ide hsz 1. erre a helyre *Ide gyere, gyorsan!* (Pf); 2. állatterelő szó *Ide, Morzsi!* (V); 3. innen *Mijen messzi van ide Újlak?* (Fra); 4. ebben a helyzetben *Vjénsjégemre ide jutottam* (Fp) □ *Se ide, se oda 'nem számít'* (Sz)

idead idead [-sz, -ő ~ -ol, -ta] ts ige 1. a kezembe ad *Ideadott őty tyukot, hogy vágjam le a keresztelőűre* (Or); 2. kölcsönbe ad *Ideatta a rostát három napra* (Kf)

idebb idéjbb, idéb, idáb hsz közelebbi helyre *Idáp tette az asztāt, osz mozs zavár* (Pf)

idebb-tovább idép-továb hsz hosszabb ideig *Csak duzzog idép-továb, ojanakor sénkihe se szóyull* (Sze)

ideg ideg [-et, -ek, -je] fn 1. idegszál *Kiszettjék a fogábū az ideget, mos má nem fáj* (Fra); 2. meghajlított bot, amelyre a kaparász nevű hálót rákötik *Az ideg ētört, ki kē cseréni* (V); 3. idegrendszer *Ha rosszak az idegeji, győgyvittassa magát* (Tú)

idegbaj idegbaj [-t, -a] fn idegbetegség *Idegbajt lehet tülle kapni, ojan lusta* (Tg)

idegen idegen, idegeny I. mn 1. ismeretlen *Eggy idegeny embér jöt fē az udvára* (Bk); 2. más néphez tartozó *Sok idegen nyēveket beszít, méjksse ment vele semmire* (Vs); II. fn ismeretlen ember *Szoknak jōnni ide mindig valamifjēlle idegenyek* (De)

idegenkedik *idegenkedik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige bizalmatlanul viselkedik *Ez a puja mindenkintű idegēnkēdik* (S)

idegenvezető *idegenvezető, idegenvezető* [-t, -k, -je] fn külföldi turistákat kalauzoló személy *Befejezte az eggyetemet, oszt ēment idegenvezető*nek (Cs)

ideges *ideges* mn ingerlékeny *Aki ideges tērmjēszetű, az ne mennyen tanító*nak (Np)

idegesít *idegesít, idegesít, idegesít* [-ek, -ē ~ -el, -ett] bosszant *As se tutta, mi vam vele, minden idegesítette* (Mu)

ideggyulladás *ideggyulladás* [-t, -a ~ -sa] fn neuritis *Az ideggyulladásom mindjēk kiujjul, ha mekfázok* (K)

idei *idei, ideji* I. mn ez évi *Az ideji paprikatermīs kiválló* (Kd); II. fn ez évi termēs *Az idejibű nem kināt sējnkít* (Be)

ideig-óráig *ideig-óráig, idejig-órájig* hsz rövid ideig *Idejig-órájig kōti csak le egy jáccó* (Tk)

idejében *idejēbe, idejējbe, idejējbe, idejibe* hsz a megfelelő időpontban *Idejibe kē hozzáfogni a vetishe, ha jó* termjēst akarunk (M)

idejekorán *idejekorán* hsz idő előtt *Idejekorán ējöttek a lakodalmas házsho, oszt még le se tuttuk űkōi űtetni* (Fra)

idejövet *idejövet* hsz ebbe az irányba jövet *Idejövet tanákozott a pappā* (Be)

idekap *idekap* [-ok, -sz, -ō ~ -ol, -ott] tn ige 1. hirtelen közeli helyhez nyúl *Idekaptam a homlokomho, mekcsipett egy a naty szunyog* (Bf); 2. túlságosan gyakran jár vhová, ideszokik *Ugy idekapot nálunk a szomszjédjēk kisjánya, hogy aludni se akqárt hazamenni* (Be)

idēn *idēn, idējn, idēnn* hsz ebben az évben *Igen jó* termīs mutatkozik szōjllőjűbű az idējn (Vs)

ide-oda *ide-oda* I. hsz hol az egyik, hol a másik helyre *Csak jár ide-oda, semmi láccattya a dógának* (Or); II. mn határozatlan, pipogya *Amojan ide-oda embēr vōjt az ura* (Kf)

idestova *idestova* hsz hamarosan *Idestova má letelik eggy ējv a katonaság*bű (I)

idétlen *idétlen, idējten* mn 1. angolkóros *Szegjēny asszonnak idējten a fija* (Bo); 2. ügyetlen *Ojan idétlen, hogy minden kiesik a kezibű* (Kd); 3. buta *Az ijen idējten viccekre okos embēr nem figyel oda* (Cs)

idevaló *idevaló, idevaló* mn 1. erre a helyre illő *Ez a ruha nem idevaló a mezőre, hanem a bálba* (Vr); 2. erről a helyről származó *Idevaló az apja is, az annya is* (A)

idevalósi *idevalósi, idevalósi* mn erről a helyről származó *Nem idevalósi a zolotehnik, oszt nem ērti meg az embereket* (Tk)

idézés *idézēs, idējēs, idējēs* [-t, -ek, -e] fn megjelenésre felszólító okmány *Idējēst kapott a milicijátű verekedēs ügybe* (V)

idióta *idióta, idióta, idijóta* I. fn gyengeelmjű *Az idijóta puják iskolájába tanit* (Csl); II. mn tapasztalatlan, járatlan ember *Est az idijótát többet ne küdd a pi-jacra* (Kd)

idomalan *idomtalan* mn rossz alakú *Ojan idomtalan jám vōjt, hogy nem lehetet rá mutatós ruhát varni* (Tg)

idomul *idomul, idomul* [-ok, -úsz ~ -ulsz, -út ~ -ult] tn ige hasonlóvá válik, alkalmazkodik *Odament firhe, hát hozzájok idomút* (Ts)

idő *idő, időj ~ üdőj* [-t, -k, -je] fn 1. az anyag egyik létezési formája *Igy van a, telik az időj, mullik az esztendőj* (Ah); 2. időpont *Rossz időjbe jöttem, ugyi* (Np); 3. időjárás *Ijen időjbe a kutyát kár kieszeríteni* (Ki); 4. időszak *Az ű fijatálságakör nem ijen időj* vōjtak (H); 5. időtartam *Eggy idejēk csak vártung, de osztán csak hazament mindenki* (F)

időhúzás *időhúzás* [-t] fn halogatás *Az elnök nem szereti az időhúzást, mindent idejibe kē neki csináni* (Pf)

időjárás *időjárás, időjjárás, üdőjjárás* [-t] légköri állapot *A tērmjēs az időjjárástű sogba függ* (Pf) [] *Ojam, mint az időjjárás 'szeszélyes, kiszámíthatatlan'* (Pf)

időjós *időjós, időjójós* [-t, -ok] fn az a személy, aki a természeti jelenségekből megtudja állapítani a várható időjárást *Az öreg juhász származjēk, azjēr ojan jó* időjójós (Pf)

időlopás időlopás, időűlopás [-t, -a] fn semmittevés *Elig vót az időűlopászbú, gye-rünk szed rendbe az udvart!* (Bsz)

időmilliomos időűmilijomos [-t] fn és mn (tréf) az, akinek sok ideje van *Nem va-gyok én időűmilijomos, hogy it szórakozzak veled* (Sza)

időnap előtt időűnap előűt hsz túl ko-rán *Időűnap előűt férhez atta a jányát* (Mu)

időnként időűnként, időűnként, időűnkint hsz ritkán *Időűnként be-benűz nállunk* (H)

időpocsékolás időpocsékolás, időűpo-csjékolás, időűpocsikolás [-t] fn pusztá idő-fecsérlés *Kár vóút itt időűpocsékolássá tőűteni a napot* (Bk)

időpont időpont, időűpont [-ot, -ja] fn pontosan kitűzött idő *Megvam má a laka-dalom időűpontya?* (Ho)

idős idős, időűss mn öreg *Az időűss em-berek nem bírják eszt a borzasztóű meleget* (P)

idősödik időssödik, időűsödik, időűsö-dik [-ök, -ő ~ -öl, -ött] tn ige öregszik *Ahogy időűsödik az embər, úgy jönnek a bajaji* (Dr)

időszak időszak, időűszak, időűszák [-ot, -ok, -a] fn időnek meghatározott része *Abbá az időűszágba még igen jóűbá vóúták* (Br)

időszerű időűszerű mn aktuális, éppen ideje *Időűszerű lenne má mektártani aszt az esküvőűt* (Fo)

időtáj időűtáj, időűtáj [-t] fn kb. mikor, melyik időpontban *Mijen időűtájba lesztek othon?* (He)

időtöltés időűtöltés, időűtőűűtés, időűtőű-tis, időűtőűűtis [-t, -e] fn foglalatoskodás, szórakozás *Nem sok haszom vam má a munkájábú, de időűtőűűtisbú kē csináni ne-ki valamit* (V)

időváltozás időűváltozás, időűvátózás [-t, -a] fn az időjárás megváltozása *Időűválto-záskor mindűű hasigatnak a csontyaji* (Bk)

idővel időűvel, időűűv hsz bizonyos idő eltel-tével *Időűűv csak megjön az esze* (Ti)

időveszteség időűveszteség, időűveszte-sűűg, időűvesztesis [-et, -e] fn időbeli hiány *Az őűsi betakarításba nagy időűvesztesűű- get okozott a hosszú esőűűűs* (Pf)

időzik időűzik, időűűzik [-ök, -ő ~ -öl, -ött] tn ige időt tölt *Sijjes haza, ne időűűz a bóűdba sokkájig* (Be)

idres-bodros idresz-bodros mn fodros *Abba az idresz-bodros ruhába ojam vóút, hogy majd ēreűűt* (Ke)

ifiasszony ifiasszony, ifiasszű [-t, -ok, -a] fn fiatalasszony *Az ifiasszű munkába igyekszik* (Ng)

ifjúság ifjuság [-ot, -a, -ja] fn 1. fiatal kor *Az ifjuság hamar mullik* (Cs); 2. fiatalok összessége *A falu ifjusága szűűp szinda-rabokot ad előűű* (V)

ifrikál ifrikál, ifrikáll, iprikáll, if [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige (szépitő) kakál *Ez a gyərmek igen sokszűr iprikál mámma* (Tk)

iga iga [-t, ~ja] fn 1. járom *Korán igá-ba fokta a tinóűköt, amikor még nem vóű-tak jóű beszoktatva* (Bú); 2. nehéz munka *Igába nevēte a pujájit* (Ksz)

igás ló igás ló, igás lú [lovat, lovak, lo-va] fn 1. szántásra használt ló *Az igás lova-kat jóű kellett jētetni* (Ti); 2. csupa nehéz munkát végzű ember *Nem vagyok én igás lú, hogy állandóűan csak hājsanak* (Pf)

igaz igaz I. mn 1. a valóságnak megfe-lelő *Igaz az, amit tegnap montál* (Csp); 2. őszinte *Ritka most az igaz ember, mint a fejjűr hollóű* (Rf); 3. becsületes *Azűr tet-tűűk mek kerűűlőűnek, mēr igaz embərnek is-mērtē mindenki* (V); II. mn 1. valóság *Az igazat megmondű, má nem is tudom, mij-jűr harakszunk egymásra* (Be); 2. jog *Ēűn csak az igazam vīdem* (J) [] *Szűűj igazad, betűrik a fejed* 'az igazmondást nem szere-tik' (Sze); *Az igazak álmat alussza* 'a tiszta lelkiismeretűek nyugodt álmat alussza' (Tāt); *Igaz jóűsűg nem vēsűz el* 'a törvėnyes tulajdont nem kell fēlteni' (Ko)

igazán igazán, igazán mn 1. őszintén *Igazán ragaszkodott a natyszűűlejihe* (F); 2. valóban *Igazán el akarod adni aszt a szűűp kis tinóűt?* (K); 3. teljesen *Mos maracs csak igazán magára* (Z); 4. becsületesen *Igazán jēlt osz mēűk se becsűűűk eljēűűűj* (Nf)

igazándi igazándi hsz igazán *Igazándi-bú ēviszű moziba?* (Bo)

igazgat *igazgat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** rendezget *Alandóan igazgassa magán aszt a ruhát* (Ti); **2.** irányít *Ety kisebb gyárat igazgat, as se valami jóul* (Tú) **I. megigazgat**

igazgató *igazgató, igazgatóu* [-t, -k, -ja] fn intézmény, vállalat stb. vezetője *Az iskola igazgatóuja sokszor kimegy a mezőre az emberekkē* (Ah)

igazgatóhelyettes *igazgatóhejjettes, igazgatóuhejjettes* [-t, -ek, -e ~ -se] fn az igazgató után következő személy a vezetésben *Az igazgatóuhejjettes a tanulmányi munkával foglalkozik* (Tú)

igazgatói *igazgatói, igazgatóui* mn vki-nek ilyen tisztsége *Igazgatóui állást kapot róktön az egyetem után* (Bá)

igazi *igazi* **I.** mn **1.** valódi *Igazi arambú van a gyürije* (Ts); **2.** őszinte *Igazi barátot nehéjsz tanáni* (Nb); **3.** született *Az igazi tanjétnak mindenki pujája etyfőma* (Gy); **II.** hsz igazán *Igazibú nekem adod eszt a jác-cóut?* (Tk)

igazít *igazít, igazit, igazjēt* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** javít *Igazitom eszt a szoknyát, mēr rosszul áll* (Vr); **2.** beállít *Igaziccs az órádon, mēr kjésik!* (Mu); **3.** irányít *Igaziccsom má udba, nem tudom, mēre kē men-ni* (Ah)

igazmondás *igazmondás* [-t, -a] fn őszinteség *Az igazmondás a becsülletes embe-rekněj vam meg* (Ng)

igazodik *igazodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** alkalmazkodik *A rendes emberekhez igazoggy, akkōr minden jóu lessz* (Tát); **2.** sorakozik *Igazoggyatok szépen egymás mellēj!* (H)

igazol *igazol* [-ok, -ōsz ~ -olsz, -ōt ~ -olt] ts ige **1.** kiletét bizonyítja *Igazōtuk magunkot, osz tovább engettek* (Ng); **2.** tanúsít *A szülők igazōták, hogy a gyerek valóuba beteg vōut* (Tú)

igazolatlan *igazolatlan* mn megokolatlan *Igazolatlan hijánzásjēr igen haragusznak az iskolába* (E)

igazoltat *igazoltat, igazōtai* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige felszólít valakit kileté bizonyítására *A milicia mindenkit igazōtatott* (K)

igazolvány *igazolvány, igazolván* [-t, -ok, -a] fn vmit igazoló okmány *Megmutat-ta az újságíróui igazolványát, osz tovább-engettjék* (Fra)

igasság *igasság* [-ot, -a] fn **1.** a valóság-nak megfelelő *Az az igasság, amit mi mon-dunk* (Bk); **2.** valódi állítás *Az igasságot séjinki se akqarta ēhinni* (Fp); **3.** igaz *Igas-ságod van, ne haggyad magadot!* (Ki)

igasságos *igasságos* mn az igazságot követő *Az igazsságot tanítóut szeressük* (Pf)

igasságszerető *igassákszeretői* mn ign az igazsághoz ragaszkodó *Igassákszeretői ember vōut, így osz vōutak összetű-jéseji* (Bo)

igasságtalan *igasságtalan* mn az igaz-ság elvével ellenkező *Az igasságtalan dön-tjéseknek mindjég megissza valaki a levit* (M)

igasságtétel *igasságtjétel, igassáktétel, igassáktitel* [-t, -e] fn igazságszolgáltatás *Igassáktitēre mehecc az Uristenhe* (Pk)

ige¹ *ige* [~t, ~k, ~je] fn **1.** grammatikai szófajkategória *Az iskolába jēppem mos ta-núják az igēj* (Csn); **2.** bibliai idézet *A pap hirdeti az igēt* (Nf); **3.** babonás ráolvasáskor mondott szöveg *Aki ismeri az igēj, az ē tuggya hárítani a bajokat* (E)

ige² *ige* [~t, ~k, ~je] fn a motollán há-rom fonal mint egység *Mek kē számōni hány ige van összesen* (Vr)

igehirdetés *igehirdetjēs, igehirdetjēs, igehirdetis* [-t, -e] fn prédikáció *Vasárnap mindjék kjē őurakkor van az igehirdetjēs* (Tk)

igen¹ *igen* hsz nagyon *Igen szeretne má iskolába járni* (Cs)

igen² *igen* **I.** msz **1.** állítást kifejező szó *Igem, mindenki ot vōut* (Nb); **2.** nyomósító szó *Igen, akkor ējn igjētem meg* (Mu); **II.** fn helyes válasz *Mindjég bōuogat, minden-re igent mond* (Bk)

igencsak *igencsak* hsz ugyancsak *Igen-csak forszjērozt-a dōugot, nem tudom, mit is akqart* (Ki)

igenis *igenis* **I.** msz parancs *igenlō vá-lasz Esiējre minden kjēs legven! Igenis!* (Rf); **II.** hsz nyomatékossító szó *Igenis mek-csinállot, ha akarot, ha nem* (Kf)

igény *igény, igény, igény* [-t, -ek, -e ~ -nye] fn **1.** kívánság *Akinek ijen nagyok az igényei, az dőgözzön jobban!* (Bó); **2.** lefoglal *A kapállás igen igénybe veszi az embert* (Or); **3.** figyelembe vesz *Igénybe se veszi* (Be)

igényel *igényel* [-ek, -ész ~ -t, -ēt ~ -t] ts ige **1.** jogi alapon kér *A fíjatalok a faluba igényyētek tēlket* (V); **2.** szüksége van rá *A paprikapalánta sok vizet igényel* (Tk)

igénylēs *igénylēs, igénylēs, igénylēs* [-t, -ek, -e ~ -se] fn vmit jogi alapon kérelmező okmány *A telekre való igénylējst má ety hónapja beatta, osz méjk sehun semmi* (Ti)

igénylő *igénylő, igénylő* [-t, -k, -je] fn vmit hivatalosan kérő személy *A szanatóriumjomi putyókákra sok igénylő van* (Tú)

igénytelen *igénytelen, igénytelen* mn **1.** aki kevéssel is beéri *A pujáink igénytelenek, nem követelőknek* (Ho); **2.** elhanyagolt külsejű *Nem gondōtuk vōyn, hogy eggy igazgatōnak ojan igénytelen kinjēzete van* (Fra)

igér *igér, igér, igér* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -t] ts ige **1.** kilátásba tesz vmit *Igérte, hogy a nyáron ējön* (F); **2.** vmilyen árat kínál *Igérttem a tehenejēr nyóucsáz rubēt, oszt uty se atta* (Ki); **3.** valószínűsít vmit *Az idējn a málēj jój tērmjēst igér* (K) □ *Sējnki nem ojan szegjēny, hogy igjērni ne tuggyon* 'szóbelileg bármit kilátásba tehetünk' (Rf)

ígéret *ígéret, ígēret, ígēret* [-et, -ek, -e] fn **1.** biztatás *Ígēretet kaptunk, hogy elintējzik az ügyünköt* (Kd); **2.** olyan kezdő alkotó, akitől sokat várunk *Asz monygyák rulla, hogy az irodalom nagy ígērete* (Tú) □ *Az ígēret széjp szó, ha betarcsák ugy jój* 'az ígēret akkor ér vmit, ha nem csupán üres szó' (Tb)

ígérget *ígérget, ígērget, ígērget* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige gyakran tesz ígēretet *Nem lēhet neki hinni, mēr mindēnkinek ígērget fūt-fāt* (S)

ígérkezik *ígérkezik, ígērkezik, ígērkezik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige **1.** hvová ígēri magát *Estējre nállunk ígērke-*

zett (Np); **2.** mutatkozik *Jōynak ígērkezik, osz ki tuggy, mījen embēr lēz belōjllē* (Nd)

igéz *igéz, igēz* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige bűvöl *Ez a jány igēz a naty szemivē* (Csn)

igézet *igézet, igēzet, igēzet* [-et, -e] fn bűvölet *Mekkōbdōsōm eszt a pici puját, hogy igēzet ne fogja* (Ng)

igy *igy, igy* I. hsz **1.** ilyen módon, ilyen állapotban *Igy betegem nem mehec sehova* (Ah); **2.** ilyenkor *Igy estējre má hidegek vannak* (Ah); **3.** ilyennek *Igy nevētek, ezjēr vagyok szōykimondōj* (Bat); II. hsz **1.** tehát, ezért *Megōregettünk, igy magunkra maratunk* (Fp); **2.** például *Mindenki mektisztēte, igy a pap is* (Kd)

igyekezet *igyekezet* [-et, -e] fn szorgalom *Az igyekezete mījat let tizta ötōs tanulōj* (Bd)

igyekezik *igyekezik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige **1.** törekszik *Igyekezik, azjēr sikerül is neki minden* (V); **2.** sietōsen halad *Nem tudom, hova igyekezett ojan nagyon* (D)

igyekező *igyekező, igyekező* mn ign szorgalmas *Az igyekezőj tanulōjok haladnak az iskolába* (Tg)

igyekszik I. **igyekezik**

igyekvés *igyekvés, igyekvés, igyekvés* [-t, -e ~ -se] fn törekvés, akarás *Az igyekvésinek köszōnheti a sikereket* (Ti)

igyekvő *igyekvő, igyekvő* mn és mn ign törekvő *Igyekvő, rendes embereket ke-restek* (Asz)

igy-ügy *igy-ügy* hsz úgy ahogy *Igy-ucs csinájja a munkáját* (Bk)

ihaj-csuhaj *ihaj-csuhaj* isz vidámságot kifejező szó, főleg népdalokban, kurjantásokban *Ihaj-csuhaj, sose halunk meg* (Bá)

ihas *ihas* mn (kiveszőben lévő) szomjas *Ihas a tehen, agy neki vizet!* (Ah)

ihatatlan *ihatatlan* mn ivásra alkalmatlan, rossz minőségű *Ennek a kutnak ihatatlan a vize* (Vr)

iható *iható* mn elég jó *Mējg iható is ez a pájinka* (Dr)

ihol *ihol, ihon* mn **1.** itt *Ihum van a házok* (V); **2.** íme itt *Ihum vagyok evvē a csavargó fíjuvā* (Fa)

ijed *ijjed, ijed* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -t ~ -ett] tn ige félelem fogja el *Ijjedne csak meg eccer, nem kastóna többet jéccakánként* (Fra)

ijedelem *ijjedelem, ijedelem* [-lmet, -lme] fn félelem *Mire kellett eszt a nagy ijedelnet csinálni?* (Ki)

ijedezik *ijjedezik, ijedezik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige meg-megijed *Ne ijedez, nem bánt it tjegeđ séjki!* (Fp)

ijedős *ijedőjs, ijedőjs* mn félős természetű *Ojan ijedőjs, hogy este nem menne ki a nagyvilágir se* (Ksz)

ijedség *ijeccség, ijeccség, ijeccség* [-et, -e] fn rémület, félelem *Nem kellett vóuna ijen nagy ijeccsítget okozni* (E)

ijedt *ijett, ijett* mn rémült *Ojan ijett, hogy szavát nem lehet venni* (S)

ijeszget *ijeget, ijeget, ijeget* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige többször megijeszt *Ne ijegez má aszt a puját, nyavojás lessz!* (V)

ijeszt *ijeszt, ijeszt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ijedelmet kelt *A kutyávā ijeszt a pujákat* (He)

ijesztés *ijesztés, ijesztés, ijesztés* [-t, -e ~ -se] fn félelemkeltetés *Ijlesztjessē hatyta abba a csoklást* (Or)

ikeg *ikeg* [-ek, -sz, -ett] tn ige erős zokogás után levegő után kapkodva sírdogál *Szegény gyűrmek nem tutta abbahagyni az ikegést* (Fp)

iker *iker* [ikret, ikrek, ikre] fn egy terhességből született testvérek *Az ikrek nagyon hasonlítanak egymásra* (Np)

ikerablak *ikerablak* [-ot, -ok, -a] fn három- vagy négyszárnyú széles ablak *Kéjt nagy ikerablaka nyillik az uccára* (F)

ikerágy *ikerágy* [-at, -ak, -a] fn rendsz. hálószobában két széles ágy egymás mellett *Szjép simára veti az ikerágyat* (Bo)

ikertestvér *ikertestvér, ikertestvér, ikertestvér, ikertesvér* [-t, -ek, -e] fn iker *Az ikertestvére továp tanull, ű meg gyári munkás* (F)

ikra¹ *ikra* [~'t, ~'k, ~'ja] fn 1. a hal petéje *Amikor pucójuk a halat, a sárga ikráját kilökjük* (Cs); 2. kaviár *A piros ikrát szereti* (Bk)

ikra² *ikra* [~'t, ~'k, ~'ja] fn lábikra *Ugy megütöttem az ikrám, hogy nem birok járni* (Vs)

iksz *iksz* [-et, -ek, -e] fn 1. az x betű neve *Az iskolába tanítuk az ábécébe az ikset is* (Bk); 2. a római 10-es szám jele [] *Má fűvátotta az harmadik ikset 'betöltötte a 30. életévét'* (Tú)

illa *illa* isz csak frazeológiai egységben a hirtelen eltűnés kifejezésére *Illa berek, nádak, erek* (Mu)

illat *illat* [-ot, -ok, -a] fn (ritka) kellemes szag *Erőjs illata van ennek a lilijomnak* (Bó)

illatos *illatos* mn kellemes szagú *Hű, de illatos a hajad!* (Bat)

illeg-billeg *illeg-billeg* [-ek, -sz, -ett] tn ige magát kelleve lépked *Illeg-billeg itt ez a jány egész napokat* (Th)

illegeti-billegeti *illegeti-billegeti* ts ige magát kelleve hajlong *Illegeti-billegeti a derekát, nem szégyelli magát!* (Tb)

illem *illem* [-et, -e] fn viselkedési norma *Aki nem tuggya az illemt, az ne járjon vendjéksjégbe* (Csp)

illemhely *illemhej* [-et, -ek, -je] fn WC *Az illemhejt a kért vígibe tette* (R)

illendő *illendő, illendő* mn a viselkedési szabályoknak megfelelő *Nem illendő valakit korán reggē zavarni* (Ksz)

illendőség *illendőség, illendőség, illendőség* [-et, -e] fn illem *Má csak illendőségű fogattam elē az ebidet* (E)

illeszt *illeszt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige pászít *Rosszul illesztette egymás mellē a padlódeszkát, azjēr vannak ezek a nagy réjsjek* (H)

illesztget *illeget* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] ts ige pászítgat *Sokat illegetemi eszt a csempjeket, mer hibások* (Vr)

illet *illet* ts ige jár neki *Akit illet a ház, azēj legyen!* (Tg)

illeték *illeték, illeték, illeték* [-et, -e] fn hivatalos eljárásért fizetett pénzösszeg *A ház átíratásajjēr illetjeket kellett fizetni* (Bd)

illetékes *illetékes, illetékes, illetikes* mn jogosult *Majd az illetékes hejjen elintézik az ügyünköt* (J)

illetéktelen *illetéktelen, illetéktelen, illetiktelen* mn jogtalan, törvénytelen *Nem engedik, hogy valaki illetéktelen haszonhojusson* (Dr)

illetlen *illetlen* mn a viselkedési szabályokkal ellenkező *Illetlen dolog valakit kiküdeni a házbú* (Be)

illető *ilető, illető* [-t, -k, -je] fn egy személy, akit nem akarunk megnevezni *Bementem az illetőhő, asz monta, segít ráj-tam* (Ti)

illik *illik* [-ett] tn ige **1.** pászol *A zőűthő nem illik a kjék* (Np); **2.** való *Öregasszonnak má nem illik cicomázni magát* (Fra); **3.** jól hat *A kjék szemihe igen illik a kjég bluzz* (Bk) [] *Illik neki, mint tehennek a gatyá 'nem illik'* (Kg)

illő *ilő, illő* mn és mn ign az illem szabályainak megfelelő *Illő hogy a fiju kezge az ismerkedjést* (Bá)

illőképpen *illőképpen, illőjképpen, illőjkíppen* hsz az illemnek megfelelően *A messi vendjéget illőjképpen kē fogadni* (Ki)

ily *ij* mut névm (csak tárgyragos alakban használatos) ehhez hasonló *Ijet még nem pipátam!* (V)

ilyen *ijen, iijen* mut névm ehhez hasonló *Ijen kis ügyes a mi onokánk is* (E)

ilyen-amolyan *ijen-amojan, iijen-amojjan* htl névm nem valami jó *Mijen az urad? Hát, ojan ijen-amojan* (Vr)

ilyenforma *ijenforma, iijenforma* mut névm ilyesmi *Ijenforma nagy vőut a mi disznóunk is* (M)

ilyenkor *ijenkor* mut hsz ehhez hasonló időben *Ijenkor kesztük ē az aratást tavqaj is* (Gy)

ilyen-olyan *ijen-ojan, iijen-ojjan* nem vmi kitűnő *Nekünk is van egyg iijen-ojjan kis őytőunk* (J)

ilyentáiban *ijentájba* mut hsz ilyenkor *Ijentájba szokot hazajönni* (Vr)

ilyentájt l. **ilyentáiban**

ilyesféle *ijesfjle, ijesfjlle* mut névm ilyesmi *Egyg ijesfjlle ház-at szeretnénk fēhuzni* (Ah)

ilyesvalami *ijesvalami* mut névm ehhez hasonló *Ijesvalami anyagot kapott ű a rokonoktú* (Bú)

ima *ima* [-t, -k, -ja] fn Istenhez foháskodó szöveg *Annyira szerette, hogy imába foglata a nevít* (Ksz)

imád *imád* [-ok, -ō ~ -el ~ -sz, -ott] ts ige nagyon szeret *Imággya a jóu házi boro-kot* (Bk)

imádás *imádás* [-t, -a ~ -sa] fn rajongás *Imádásik szerette aszt a csuf fíjut* (Bo)

imádkozik *imátkozik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** imát mond *Imátkozok a gyermeke-jimjér, hogy legyem mellettök az Isten* (Tk); **2.** könyörög *Hijába imátkozot neki, as csak csinata a magdjéj* (Bd)

imádott *imádott* **I.** mn ign imádásig szeretett *Az agyon imádot pujáknak nehéj az emberek köszt létesűni* (Pf); **II.** fn a szeretett nő v. férfi *Hijába várta az imádottyát, nem jött* (Mu)

imádság *imáccság* [-ot, -ok, -a] fn ima *Méjk imáccságot tuggya a gyvrmek?* (Fp) [] *Csak az imáccsák tárcsa benne a lelket 'alig él'* (Z)

imádságos *imáccságos* mn **1.** vallásos *Igen imáccságos asszony, állandóyan templomba jár* (Tú); **2.** álszenteskedő *Csak az ijen imáccságos embértű mencsem meg a mindenható!* (Bk)

imbolyog *imbojog, imbajog, imbajag* [-ojgok, -joksz, -jgott] tn ige **1.** dülöngél *Má csak imbőjgott a sok italtú* (V); **2.** bizonytalanul áll *Igen imbojog itt ez a vitrin* (Si)

imént *imént, imjént, imínt* hsz előbb *Ipp az imínt mēnt ē* (S)

imhol *ihun* l. **ihol**

imide *imide* hsz ide *Imide tētem, hova lēt má?* (Bú)

imide-amoda *imide-amoda* hsz ide-oda *Jár imide-amoda, os semmi látatya nincs* (Fr)

imígy-amúgy *imígy-amúgy, imígy-amugy* hsz rendetlenül, úgy-ahogy *Imígy-amucs csak ēdőgözunk* (Th)

ilyen-amolyan *imijen-amojan* mut névm 1. **ilyen-amolyan**

iminennen-amonnan *iminnen-amonnan*, *iminennen-amonnen* hsz különböző helyekről *Iminnen-amonnen összejön az a kis pénz* (Kb)

imitt-amott hsz 1. egy-egy helyen *Má csak imitt-amott van a fán barack* (Tr); 2. néha *Imitt-amott látom még* (P)

immel-ámmal *immel-ámmal*, *immē-ám-mā* hsz kedvetlenül, lustán *Csak úgy immē-ámmā csinát vmit* (Bs)

imperialista *imperijalista* mn monopolkapitalista *Az imperijalista országok fegyverkeznek* (Ge)

imperializmus *imperializmus*, *imperijalizmus* [-t] fn monopolkapitalizmus *Az imperijalizmus a nyugati országokba vam meg* (Kd)

imponál *imponál*, *imponáll* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige tetszik *Imponál neki a naty pompa a vőlegényénél* (D)

import *import* mn külföldről behozott *Csupa import hőlmba jár* (Tú)

imposztor *imposztor* [-t, -ok, -ja] fn huncut *Az a kis imposztor minden huncuccságra kapható* (Ke)

in *in* [-at, -a ~ -nya] fn 1. az izmot rögzítő fonalszerű anyag *Ez a marhahus csupa in*, *daráni se tudom* (Gl); 2. futónövény szára *A paszuj ina rácsavarodott a karóra* (Bt); 3. láb *Szedd az inad, és sijesséj éfele!* (K) [] *Inába szált a bátorsága 'megíjed'* (Th)

inal *inal* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige fut *Fog ű ináni esze nélkül, ha megjön az apja* (Csp)

inas¹ *inas* mn rágós *Ne vegyéj többet ilyen inas húst!* (Sza)

inas² *inas* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn ipari tanuló *Az inas régen mindenféle munkát csinát a mesterinél* (Tú)

inaskodik *inaskodik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige tanulóként szakmát sajátít el *Három évig inaskottam, mik kitanútam a cipészete* (Tú)

inaszakadtáig *inaszakattáig* szragos hsz utolsó erejéig *A szegint inaszakattáig dőgöszhatták* (Ke)

incidens *incidens* [-t, -e] fn összetűzés *Vót a szomszédá ety kis incidensünk, azjér harakszunk* (Csf)

incifinci *incifinci* mn 1. (tréf) kis teremű *Egy ijen kis incifinci jány is ugrándozik nekem?* (Sza); 2. vézna *Amojan kis incifinci fiju vóyt* (Pk); 3. jelentéktelen *Incifinci ügyekké nem foglalkozunk* (Pf)

incselkedik *incselkedik*, *incsēkedik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige 1. ingerkedik *Ne incsēkeggy avvā a kutyávā, māj mekharap* (Ki); 2. enyeleg *Még alig láccik a főüttű, de má incselkedik a fjukkā* (Pk)

inda *inda* [-~t, ~k, ~ja] fn a tők szára *A száraz indát ē kē takarítani* (Ti)

indít *indít*, *indít*, *indét* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts és tn ige 1. működésbe hoz *Indíszd az óvrat, lássuk, mijen gyorsan futnak a tanulóyk!* (Pf); 2. indul *Indícs innen, ne is lássunk!* (Be)

indítvány *indítván*, *indítvány* [-t, -a ~ -nya] fn javaslat *A fíjatalok indítvánnya vóyt, hogy nyissunk vārodát* (Pf)

indok *indok* [-ot, -a] fn ok *Ki tuggya, mijen indogbū ment ē túllünk* (Rf)

indokol *indokol* [-ok, -ős ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige magyaráz *Semmivē se indokóták az ēbocsátást* (Ti)

indul *indul*, *indull* [-ok, -úsz ~ -sz, -út ~ -t] tn ige 1. menni kezd *Mikor indullunk a vonathó?* (E); 2. kezd *A terhessig alatt indút ity hízásnak* (Sza); 3. kezdődik *Ojan esőj indút, mintha dēzsábū öntöttjék vōyna* (Ng); 4. pályázaton részt vesz *Indút a felvjetelin, de hamqārki is esett* (Bt)

indulás *indulás* fn induljunk *Indulás, és má it se vagyunk* (Ho)

indulat *indulat*, *indullat* [-ot, -a] fn harag *Ojan indullat fogot ē, hogy nem tuttam parancsōni magamnak* (Tát)

indulatos *indulatos*, *indullatos* mn ideges természetű *Ijen indullatos ember nem dōgöszhat üzledbe* (Gu)

indulj *indúj*, *induj* msz indulásra szólító parancs *Indúj! Jobra át!* (Ba)

induló *indulóg*, *indullóg* [-t, -k, -ja] fn 1. menetelési zenedarab *A rádiójyba indulókyot adnak* (Ho); 2. versenyre benevezők

A futóversenyen indulóuk má gyülekeznek (Ff)

ing¹ l. inog

ing² ing [-et, -ek, -e] fn 1. férfi fehérnemű *Az ünnepségre a férfiak sötét ruhába és fejjér ingbe mentek* (Pf); 2. kombiné *Ety szál ingbe vót az asszony* (P); 3. csecsemő hátul összeköthető, részint batisztból, gyolcsból készült fehérneműje *Hat kis inget készített az újszülötnek* (Be) [] *Se inge, se gatyája 'senkije, semmije'* (Kd); *Akinek nem inge, ne vegye magára 'akire nem vonatkozik, ne figyeljen oda'* (Bá); *Ugy néz rá, mint a véres ingre 'haragosan, ulátattal néz'* (Mcs)

ingadozás ingadozás [-t, -ok, -a] fn habozás *Láttam az ingadozását, hát könnyű vót rábeszélni* (Nf)

ingadozik ingadozik [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige habozik *Aki ingadozik, az könnyű meggyőzni* (Nf)

ingalj ingaj, ingāj [-t ~ -at, -a] fn női ing alsó része *Ha a gyermek meg van verődve, tőrüd le az ingajaddá* (V)

ingat ingat [-ok, -ō ~ -sz, -ott] ts ige mozgat *Ingatta a fejit, onnet tuttuk, hogy beleegyezett* (Tg)

ingatagingatag mn bizonytalan *Igen ingatag lábon áll ű még az új munkahelyen* (Bk)

ingatlaningatlan [-t, -ja] fn el nem mozdítható vagyon *Még az ingatlanját is dobra vérté* (Mi)

ingázikingázik [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige lakóhelyéről naponta beutazik a munkahelyére vagy a tanintézetébe, ill. hivatalába *A tanítók ingáznak, így nem sok mindembe vonhatók be* (E)

ingázóingázó, ingázóú [-t, -k, -ja] fn munkahelyére, tanintézetébe naponta beutazó személy *Az ingázók eljék sokan vannak nálunk az iskolába* (K)

ingelőingelő, ingellőű [-t, -je] fn (ritka) a férfiing mellett fedő része *Az ingellőű rjédgen dupla anyagbú készűt* (Bk)

ingerelingerel [-ek, -ész ~ -sz, -ēt ~ -elt] ts ige dühösít *Addik fog ingerēni, mig megbánnya* (E)

ingerkedikingerkedik [-ek, -ē ~ -sz, -ett] kötekedik *Ne ingerkeggy avvā a hamis kutyāvā, mēr mekharap* (Cse)

ingerlékenyingerlékeny, ingerlékeny, ingerlikeny mn könnyen dühbe guruló *Motanába má rettenetesen ingerlikem vót* (Sza)

ingalléringalér, ingallér [-t, -ja] fn férfiing nyak körüli része *Az ingallérja mindjég gyűrődőűsöm vót kivasāva* (Mu)

ingnyakingnyak [-ot, -a] fn inggallér *Az ingnyak igen hamar kikopik* (Si)

ingóingó, ingóú fn elmozdítható tárgyontárgy *Minden ingóú és ingatlanát évetűék örekkorára* (Bsz)

ingoványosingoványos mn mocsaras *Ingoványos hējre nem ajánlatos lépűtkezni* (Bd)

ingruhaingruha [-t, -k, -ja] fn egyenes szabású, elől gombos női ruha *Az ijen kövéűrek má csak ingruhāba járhatnak* (Kb)

ingujjinguj, ingűj [-at, -a] fn 1. férfiing ujja *Szereti, ha az inguja nem hoszu* (KP); 2. kabát *Ebbe a hidegbe egjész nap ingujba dőűgozott* (Mu)

ingyeninygyen, ingen I. hsz 1. fizetség nélkül *Három napig dőűgosztam nálla inyyen* (Be); 2. olcsón *Na hát eszt inyyen vetted* (Bá); II. mn ingyenes *Inyyen cselēűd kéűne neki* (Be)

ingyenbeingyenbe hsz pénzbe nem került vmi *Annyit árút, hogy az utikőűcs-csűűg inyyembe jöt ki* (Bá)

ingyenelőingyenelőű, inyyenjelőű, inyyenilőű [-t, -k, -je] fn élősködő *Nem fogok egjész életembe egy inyyenjelőűt ki-szōűűgálni* (Tk)

ingyenesinygyenes mn semmibe sem kerülő *Inyyenes szanatōűűrijomi putyōűkāt kapott a gyártű* (F)

ingyenjegyinygyenjegy [-et, -ek, -e] fn pénzbe nem kerülő vmilyen jegy *A vasutasok minden ēűűbe eccer inyyenjegyvet kapnak az ország bármēűűk rjészibe* (Bo)

ingyértinygyér, inyyír hsz pénz nélkül *Inyyér is nekem adod a jácčōűű?* (Tk)

inkábbinkább, inkáb hsz 1. összehasonlításban vmi nyomósításaként *Inkáb eszt az anyagot szeretném, mint aszt* (Asz); 2.

ellenkezőleg *Nem bánta meg a tetteit, inkább még örült a bajoknak* (Dr)

inkubátor *inkubátor, inkubátor* [-t, -ok, -ja] fn **1.** keltetőgép *Az inkubátorbú vettünk hus csirkéit, mer a kotló csak hármat költött* (Csn); **2.** speciális kórházi készülék koraszülötteknek *Kéjt hónapig vőut inkubátorba, osz mijen kis vaszgyuróu lett* (V)

inkucorodás *inkucorodás* [-t, -a ~ -sa] fn inzsuorodás *Inkucorodássa van, rá se bir áni a lábára* (Bsz)

innen *inen, innét* **I.** mut hsz **1.** erről a helyről *Ety tapottat se megyek innen* (Ge); **2.** ekkortól *Innen kezdve nem tártottuk a baráccságot* (Sza); **II.** nu ezen az oldalán *Még a fojóun innen vőutunk, amikör a vonat má elindút* (Th)

innen-onnan *innen-onnan, innen-onnen* hsz más-más helyről *Innen-onnen összejön a havi kétszáz rubél* (K)

innenső *innenső, innensőü* mn ezen az oldalon levő *Az innensőü táblát má lehet aratni* (Hl)

innét *innét, innét* **I. innen**

innivaló *innivalóu* [-t, -k, -ja] fn **1.** szesz ital *A lakodalomba sokféle innivalóu vőut* (Nb); **2.** szomjúságot oltó folyadék *Mijen innivalóu van az ebítthe, kompóut vagy ásvámviz?* (M)

inog *inog* [-ok, -sz, -ott] tn ige bizonytalanul áll *Méjk fedül ez a rjetoja, annyira inog* (A)

inséges *inséges, inséges, insíges* mn (ritka) nyomorúságos *Röktön a háboru után insíges időük jöttek ránk* (Ksz)

instál *instál, inistál, instáll* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige kérve kér *Vjénasszon ljettemre instájjam aszt a taknyost?* (Bd)

instál *instál, instáll* [-ok, -ász ~ -sz, -ál ~ -t] ts ige kér, könyörög *Ha nem aqar ejönni, éjn nem fogom instáni* (Pf)

instrukció *instrukció, instrukcióu* *inszt-rukcija* [-t, -k, -ja] fn utasítás *Megatták az instrukcióut, hogy ké bánni a tehnikáv* (Pk)

inszpektor *inszpektor* [-t, -ok, -ja] fn tanfelügyelő *Nac cihőü van az iskolába, inszpektorokat várnak* (Tú)

insztruktor *insztruktor, instruktur* [-t, -ok, -ja] fn tömegszervezeti tanácsadó *A komszomolbizoccságba lett insztruktor* (Th)

insztrument *insztrument, instrument* [-et, -ek, -je] fn szerszám *Djélután szubotnyik, insztrumenteket adnak hējbe* (Kh)

intarziás *intarziás, intārzijás* mn bera-kásos *Mozs divadba jöttek az intarzijász butorok* (Nbe)

integet *integet* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] tn ige kezével többször int *Mjék sokkájig integetett a vonat után* (Tú)

intelligencia *intelligencia, inteligencia* [-t, ~ja] fn értelmiségi réteg *Sajnos má a falusi intelligencia se törőüdik annyira a művelőüdjessé* (F)

intelligens *intelligens, inteligens* mn **1.** értelmes, tanult *Egy intelligens ember van a családba* (Vr); **2.** kellemes megjelenésű *Sehun se tanút, mégis intelligens embēr* (Si)

internátus *internátus, internát* [-t, -ok, -a] fn **1.** bennlakásos iskola *Odaatták a jánt az internádba, hoty keveseb bāj legyen vele* (Ho); **2.** kollégium *Az egyetemisták mint kapnak internátot* (Ko)

intéz *intéz, intéz* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** rendez *Ugy intézszte a dóügát, hogy idejibe hazakerüjön* (Vr); **2.** vmilyen ügyben eljár *Három napot járta Szőüllőüst, méjkse intézet semmit* (Pf)

intézkedés *intéjsz-kedés, intéjsz-kedés, intéjsz-kedés, intéjsz-kedés* [-t, -ek, -e ~ -se] fn eljárás *Má tettek intéjsz-kedjéseket, hogy leváccsák a farmrú* (V)

intézkedik *intéjsz-kedik, intéjsz-kedik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige eljár *Má intéjsz-kettek az ügyibe* (Ho)

intéző *intéző, intézőü* [-t, -k, -je] fn **1.** személy, aki vmilyen ügyben eljár *Nem lessz ot semmi bāj, jóu intézőüje van* (Kb); **2.** (rég) gazdasági vezető *Az intéző nem sokat törőüdütt az ur birtokáv* (Gy)

intrika *intrkia* [-t, ~k, ~ja] fn áskálódás *Az ujj elnök nem szereti az intrikákat* (E)

intrikus *intrikus* [-t, -ok, -a] fn áskálódó *Az ojan intrikustu menekeggyen az embēr* (Tk)

invalidus *invalidus, invalid* [-ot, -ok] fn rokkant személy *Az invalidoknak nem ké semmijér sörba áni* (Bk)

invítál *invítál, invitáll* [-ok, -ász ~ ász, -át ~ -t] ts ige kedvesen hív *Invitáták a vendéget ety saslikra, de nem ment* (F)

íny *íny, ín, jény* [-et, -ek, -e] fn foghús *Viszket a picinek az innye, biztos a foga jön* (P)

inycsiklandó *inycsiklandó, incsiklandó* mn étvágygerjesztő *Ojan incsiklandó szagokat éreztünk, hogy összefutott a nyál a szángba* (Ksz)

ínyenc *ínyenc* [-et, -ek, -e] fn a különleges ételeket kedvelő személy *Ojan nagy ínycenc, hogy külföldön csak az jéttérmetet járja* (Csf)

ipar *ipar* [-t, -ja ~ -a] fn gazdasági ágazat *A gyárak az ipárba vagynak* (Ke) [] *Üzi az ipárt* 1. erősen dolgozik; 2. erkölcsztele nélkül él

iparengedély *iparengedély* [-t, -ek, -e] fn iparigazolvány *Aki iparengedély nélkül vár otthon másoknak, asz megbüntetik* (Si)

iparos *iparos* [-t, -ok, -a] fn mesterséget folytató szakember *Rjégen az iparosokat megbecsüte a nép* (Bk)

ipse *ipse* [-~t, ~k, ~je] fn férfi kissé le kicsinylő megnevezése *Mit akárt itt az ipse?* (Bó)

ipszilon *ipszilon* [-t] fn az y betű *Ipszilonná írják a nevéket* (Ah)

ír¹ *ír, ir* [-ok, -sz, -t] ts ige 1. betűket, számokat ró folyamatosan egymás után *A puja má nullás osztájba tanul oroszul, olvasnak, irnak* (Nf); 2. tudat *Má aszt is megirták, mikor lessz a lakadalom* (Bk) [] *Eszirt ird a kjémjébe 'jegyezd meg!'; Az arcára van írva 'látszik rajta'* (R)

ír² *ír, ir* [-t] fn (csak összetételben) orvosság, gyógyír *Igya csak meg eszt a kis pájinkát, ez gyógygyir lesz magának* (B)

ír³ *ír, ir* [-t, -ek] fn Írországból élő személy *Az irek megjén eljégedetlenkednek* (H)

iram *iram* [-ot, -ja] fn gyorsaság *Ugy rohant, hogy nem birtuk tártani vele az iramot* (Bó)

iramodik *iramodik* [-ok, -ő ~ -sz, -ott] tn ige lendületbe jön, gyors futásba kezd *A tolvaj után iramodott, el is kapta azon melegibe* (Ki)

irán *irán* [-t, -ok] fn Iránban élő nép *Az iránok hardzba vannak Irakkā* (Bk)

iránt *iránt* nu 1. vmi felé *Torony iránt megindút hazafele* (Tú); 2. vkiről, vmiről *Sokat kéjredezőüsködött a baráttya iránt* (Té); 3. miatt *Sokat aggóúdik a pujája iránt* (Vr)

irány *irány* [-t, -a] fn 1. útvonal *Csap irányába nagy a forgalom* (Sz); 2. célpont *Az iskola után irány az egyetem!* (Bsz)

irányít *irányít, irányít, irányjé* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige 1. küld *Ide irányították az irodára, hogy itt érendezik az ügyet* (E); 2. vezet *Tarzsda volánt, oszt irányizsd az óútóút!* (Or); 3. igazít *Irányiccsam má udba, nem tudom, hun lakik az élnök* (Be)

irányítás *itányítás, irányítás, irányjítás* [-t, -a] fn vezetés *Rossz az irányítás, azjér nem megy a munka a kolhozungba* (Kf)

irányoz *irányoz* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts ige célba vesz *Mekhút a vjér bennünk, amikor ránk irányozta a puskát* (Mu)

irányul *irányul* [-ok, -úsz ~ -sz, -út ~ -t] tn ige indul *Pont nállok irányútunk* (S)

irányvonal *irányvonal, irámvonál* [-at, -a] fn 1. kijelölt út *A turisták több irányvonalon ismerkednek a területt* (Mi); 2. vmely cél érdekében kijelölt magartatási mód, eljárási forma *A vezető vonalát követi a nép* (Be)

írás *írás, irás* [-t, -ok, -a] fn betűvetés *Ojan kacifántos az írása, hogy alik tuggyuk olvasni a levelit* (Fra)

írásbeli *írásbeli* [-t, -k, -je] fn írásban elvégzendő feladat, felelet *Az orvasim minden vizsga írásbeli* (Gu)

írásos *írásos* [-t] I. mn írásba foglalt *Itt az írásos bizonyítjék* (Ho); II. fn sűrű, egy színű fonallal készített hímzés *Az írásosogbú kevjes van a stafirungba* (M)

írástudó *írástudó, írástudó* mn 1. írni olvasni tudó *Rjégen keveseb vóút az írástudó embér, mint az analfabéta* (Np); 2.

okos, értelmes *Nagy írástudó* *nak számicssák Maris nénit a faluba* (Ff)

irat *irat* [-ot, -ok, -a] fn **1.** okmány *Az iratokat má beatták a kiutazásho* (Np); **2.** feljegyzés *Minden iratot gondoson őriz* (Bd)

írat *írat, irat* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts ige **1.** kér v. kötelez vkit, hogy írjon *Az onokájává irassa a levelet, mer ű nem lát írni* (Z); **2.** jogilag vmit átruház *A jányára iratta a házat* (Kd)

íratlan *íratlan, iratlan* mn törvénybe nem foglalt, le nem írt *Az iratlan normákat isz be kē törtani* (Kg)

irdatlan *irdatlan* mn igen nagy *Sose lesz letörve ez az irdatlan tábla máljék!* (Bat)

irdogál *irdogáll* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige írogat *Had irdogájon az a puja, legálabb addik csendbe van* (H)

ireg-forog *irek-forog* [irgek-forgok, ireksz-forogsz, irget-forgott] tn ige forgolódik *Csak irek-forog, a munka meg áll* (Ko)

irgalmas *irgalmas* mn könyörülő *Az irgalmas Isten segít má azon csak* (Bk)

irgalmatlan *irgalmatlan* mn **1.** könyörtelen *Irgalmatlanul megverem, ha előűkerül az a puja* (Ti); **2.** igen nagy *Irgalmatlan ety kutyája van magának, hajja* (V)

irgalmaz *irgalmaz* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige kegyelmez *A bíróságon osz nem irgalmaztak neki* (Kh)

irgalom *irgalom* [-lmat, -lma] fn kegyelem *Nem vógt abba az időűbe séjnkinek irgalom* (Mf)

irgelődik-forgolódik *irgelődik-forgolódik* l. **ireg-forog**

irha *irha* [~t, ~k, ~ja] fn **1.** (biz) az ember bőre *Aki fjelti az irháját, az ne kockásztasson!* (Mi); **2.** birkabőrből készült bunda *Mos nagy divat az irha, csak igen sogba kerül* (Mu)

irigy *irigy, irjég, irégy, irigy* mn önző, másról mindet sajnál *Az irigy embérnek kevés az öröme* (F) [] *Irigy, mint a kutya 'nagyon irigy'; Inkáb legyen száz irigved, mint ety sajnálkozó 'jobb, ha irigykednek, mert az azt jelenti, hogy jól megy a sorod'* (Sz)

irigyel *irigyel, irjégyel, irigyel* [-ek, -ész ~ -sz, -ét ~ -t] ts ige vkitől vmit elkíván

Ojan utállatos termjészete van, hogy még a levegőű is irjéglyi másztú (H)

irigykedik *irjétykedik, iritykedik, irétykedik, iritykedik* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] tn ige állandóan irigyel vmit *Ahejjet, hogy maga is ipärkodna, irjétykedik másokra* (Dr)

irigység *iritység, irjétység, iritység* [-et, -e] fn **1.** irigy természet *Az iritysége nem haggya nyugotton ilni* (Ksz); **2.** rosszakarat *Még iritysighbű se monthatnak rá rosszat* (Tg)

irka *irka* [~t, ~k, ~ja] fn füzet *Teli van az irkája pacává* (Tk)

irka-firka *irka-firka* [~t, ~k, ~ja] fn **1.** kusza vonal *Es csak irka-firka, nem írás* (Bf); **2.** haszontalan írás *Mire való ez a sok irka-firka?* (Tg)

irkafirkál *irkafirkál, irkafirkáll* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige **1.** vonalakat húzogat *Csak irkafirkállok ety kicsit* (Th); **2.** írogat *Irkafirkáll, ahejjet, hogy lenditene valamit a házba* (Ah)

irkál *irkál, irkáll* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige (pejor) gyakran ír *Irkája a leveleket, pedig választ nem is kap* (Tg)

irkálás *irkálás, irkállás* [-t, -ok, -a] fn gyakori írás *Mire való ez az irkállás, ha vállasra se jrdemesítik* (Ge)

irmag *irmag, irmag, irmog* fn (csak ki-fejezésekben) utolsó mag *Kiirtotta aszt a fajtát, hogy irmogja se maratt* (Csn)

írnok *írnok, irnok* [-ot, -ok, -ja] fn másolatokat készítő hivatalnok *A bíróságra ment ē dőűgozni irnoknak* (Si)

írnokoskodik *írnokoskodik, irnokoskodik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige írnyi ki teendőket végez *A katonaságná irnokoskodott* (Tg)

író¹ *író, íróg* [-t, -k, -ja] fn szépirodalmi műveket alkotó személy *Egy íróg járt itt a faluba, kējde-gette az embereket érű-ärű* (I)

író² *író, íróg* [-t, -ja] fn vajköpüléskor megmaradó savanykás folyadék *Amikör tőp tehenünk vógt, visz hejjet íróg ittunk* (Pf)

íróasztal *íroasztal, írógasztal* [-t, -ok, -ja] fn írásra használt fiókos asztal *Íróasztalt vettünk a fíjunak, hogy nyugotton tanúhasson* (Tú)

iroda *iroda* [~'t, ~'k, ~'ja] fn ügykezelést végző szerv *Fémentünk az irodára, mēr a fejőññőknek rosszú számóták a fizetjést* (Nf)

irodalom *irodalom* [-lmat, -lmak, -lma] fn szépirodalmi tantárgy *Irodalombú ötösse van, de a nyelfiant nem tuggya* (Mu)

írodik *irodik, íródik* [-ott] tn ige vminek az írása folyamatban van *Csak nem íródik az a levél!* (Ksz)

irodista *irodista* [~'t, ~'k, ~'ja] fn irodában dolgozó személy *Méjg az irodisták is kimentek krumplit szedni* (Fp)

írogat *írogat, irodát* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** ritkán ír *Méjg irogat egygy-egy levelet, osz lassan az is ēmarad* (Ho); **2.** lassan elsajátítja az írást *Má valahogy irogat is ez a gyv̄rmek* (V)

írógép *írógép, íróügép* [-et, -ek, -e ~ -je] fn billentyűk leütésével nyomtatott betűket író eszköz *Az irodába mindent íróügép̄en kē írni, nem kējzē* (Be)

íromány *íromány* [-t, -ok, -a] fn irat *Kellenek méjg ezek az írományok?* (T)

íromba *íromba* [~'t, ~'k, ~'ja] fn tarkás szürke tyúk, kendermagos *A pucj̄r nyaku írombát váktuk le vasárnapra* (Vr)

írósvaj *írósvaj, íróusvaj* [-at, -a] fn lágy vaj *A puja igen szereti az íróusvaját* (Pk)

írószer *írószer, íróuszer* [-t, -ek, -e] fn íráshoz szükséges eszközök *Ēment a fíjam beszerezni magának az íróuszereket, mēr lassan itt a szeptember elseje* (Ng)

irt *irt* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige pusztít, kivág *Hijába irtom a legyet, ha nagy gazdaság van az udvārba* (I)

irtás *irtás* [-t, -a] fn **1.** pusztítás *Felesleges fáradozás a legyek irtása* (Ti); **2.** kivágott fák gyökereinek a kiszedése *Az irtás-kor kiszedegy gyökereket el lehet vinni* (J); **3.** irtott hely *Az irtásom buzát is vetettünk* (G)

irtó *irtó, irtóü* mn borzasztó *Irtóü jóü-pofa emb̄r vóü* (Gl)

irtókapa *irtókapa, irtóükap* [~'t, ~'k, ~'ja] fn gyökérvágó kapa *A szomszj̄ttú is kj̄értünk irtóükapát, hogy az egj̄s család kimehessen dóügozni* (Sz)

irtózás *irtózás, irtóüzás* [-t, -a] fn félelemmel vegyes idegenkedés *A nagy irtóüzástú szóüni se tudott* (Np)

irtózat *irtózat, irtóüzat* [-ot, -a] fn félelmetes undor *Méjg n̄j̄zni is irtóüzat vóü, ahogy asz̄t a genyes sebet kez̄tj̄k* (F)

irtózik *irtózik, irtóüzik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige iszonyodik *Irtóüzik a sok hírnjóü láttán* (Ff)

irtóztató *irtósztató* mn iszonyatos *Irtósztató, ahogy kuszik āra a nagy magos fára* (Tk)

irul-pirul *irul-pirul, irul-pirull* [-ok, -ús ~ -sz, -út ~ -t] tn ige szégyenében v. zavarában el-elpirul *Csak írút-pírút, mukanni se tudott* (Csf)

is is **I.** ksz mondatrészek és mondatok összekapcsolására **1.** összetartozás kifejezésére *A fíja is, a jánya is ott időzött vele* (J); **2.** ellentétes összefüggések kifejezésére *Menn̄j̄nk is meg nem is* (Ge); **3.** erősítés kifejezésére *Le is ut, fel is ut* (Fr); **4.** fokozás jelölésére *A rj̄gi időüübe ety hóünapig is ētartott az aratás* (V); **II.** hsz **1.** nyomósítás kifejezésére *Figyelek is én rá!* (Rf); **2.** óhajítás kifejezésére *Jóü is vóügm má ety kis nyugalom* (Dr); **3.** bizonytalanság kifejezésére *Hogy is vóü az a kibikülés?* (Nd); **4.** feddés kifejezésére *Hogy is tudad így ēhagyni magad?* (V)

isiász *isiász* [-t, -a ~ -sza] fn zsába *Uty kinozza az isiász, hogy nem bir leüni* (Ng)

iskola *iskola* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** tanintézmény *Ősztű má iskolába fog járni az onokánk* (Tát); **2.** oktatás *Nyáron, amikor nincs iskola, dóügozik a fíju a kolhozba* (Csn); **3.** tanulmány *A gyár ēkütte valami iskolába* (Tú) [] *Az iskola mellé járt 'nincs végzettsége'* (Th); *Csak tánciskolája van 'nincs végzettsége'* (Tú)

iskolaigazgató *iskolaigazgató, iskolai-gazgatóü* [-t, -k, -ja] fn az iskola vezetője *Az iskolaigazgatóüü függ asz̄, hogy jóü vagy rossz az iskola* (Bf)

iskolakerülő *iskolakerülő, iskolakerüllő* [-t, -k, -je] fn az iskolából ok nélkül sokat mulasztó tanuló *Lekfj̄jebb iskolak-*

erülő lez belőlle, ha nem nevelik a puját othon (Tú)

iskolaköteles *iskolaköteles* mn iskolás korú *Az iskolaköteles puja még nem vállalhat munkát* (Té)

iskolás *iskolás* I. mn 1. iskolába járó *Az iskolás pujákat csak négy órárt szabad dögosztatni* (V); 2. iskolai *Az iskolás irkákot be ké fedni* (Ff); II. fn iskolába járó gyermek *Az iskolások is széj párba mennek hazafele* (Vr)

iskolatáska *iskolatáska* [~t, ~k, ~ja] fn taneszközök hordozására használt táska *Széj hátra akasztós iskolatáskák vannak a bódába* (E)

iskolaudvar *iskolaudvár* [-t, -a] fn az iskolaépülethez tartozó udvar *A tized osztájosokot az iskolaudvaron fogják búcsusztatni* (Bsz)

iskoláz *iskoláz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige 1. taníttat *Csak akkor fogjuk iskoláztatni a fíjút, ha lássuk, hogy jó tanuló* (Tk); 2. szőlővesszőket hajtat *Az udvari lugásra iskolázzuk ezt a csemegezőllőt* (Mu)

iskolázatlan *iskolázatlan* mn tanulatlan *Iskolázatlan embernek lassam má a kolhozba sincs mit keresni* (E)

ismer *ismer, ösmer, esmer, esmér* [-ek, -sz, -t] ts ige 1. tudja, hogy vki kicsoda, vmi micsoda *Jó ismértük az apját* (H); 2. tájékoztat *Isméri a törvényeket, nem lehet becsapni* (Tú); 3. tekintettel van vkire, vmire *Nem ismer a se embért, se Istent* (He)

ismeretlen *ismeretlen, ösmeretlen, ismeretlen* mn nem ismert *Ösmeretlen emberré csak nem veszekethetünk az uccán* (Cs)

ismeretség *ismeretség, ismerettség, ismerettség* [-et, -e] fn ismerősi kapcsolat *Nagy ismerettségem van, mindent é tud intézni* (Cse)

ismerkedés *ismerkedés, ismerkedés, ismerkedis* [-t, -e] fn ismeretkötés *Kellemetlen ismerkedéssé kezdődött a barátságok* (Tk)

ismerkedik *ismerkedik, ösmerkedik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige ismeretet köt *Mos még*

csak ismerkedik az iskolává a puja a nullás osztábjába (Fp)

ismertet *ismertet, ösmertet* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige tájékoztat *Az elnök ismertette a napirendi pontokat a gyűlésre* (Pf)

ismertetőjel *ismertetőjel, ösmertetőjel* [-et, -ek, -e] fn megkülönböztető jel *Van egy ismertetőjele, a fél szemire vak* (Ng)

ismét *ismét, ismét* hsz (ritka) megint *Ismét csak kibikütek* (Sza)

ismétel *ismétel, ismét* [-ek, -ész ~ -sz, -ēt ~ -t] ts ige vmit kétszer, többször tesz *Ojan gyenge tanuló, hogy osztájt ismételt* (Tú)

ismétlés *ismétlés, ismétlés, ismétlés* [-t, -ek, -e] fn tanult ismeret felelevenítése *Az iskolába éj végim má csak ismétlések vannak* (Fra)

ismétlődik *ismétlődik* tn ige újra megtörténik *Ha az eset ismétlődik, jelensük az iskolaigazgató* (Pf)

ispán *ispán* [-t, -ok, -ja] fn birtokfelügyelő *Nagyon hajtotta az ispán a szegény népet* (Pf)

ispotály *ispotáj* [-t, -ok, -a] fn (rég) kórház *Amikor meksebesüt a fronton, ispotájba vitték* (Np)

istálló *istálló, istálló* [-t, -k, -ja] fn 1. lovak ólja *Télen az istállóba kötik a lovat jéccakára* (Ki); 2. rendetlen épület, helyiség *Abba az istállóba nem lehet embereket vinni* (Té)

istálló *istáló, istáló* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige ólban nevel *Ezeket a tinóyot istállózunk, úgy aggyug be husnak* (Pf)

istápol *istápol* [-ok, -ō ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige gyámolít *Istápol má itt ezt a szegény öreganyámat!* (Be)

isten *isten* [-t, -ek, -e] fn 1. emberfölötti lény, a világ ura és teremtője *Imákoz az Istenhe, ha meg akarsz szabadúni tülle* (Ge); 2. köszönésekben üdvözlés kifejezésére *Aggyon Isten, hozott Isten* (Np); 3. gyakori kötött szókapcsolatokban elhomályosult jelentéssel *Hála Istennek, álgyon meg az Isten, az Isten se bír vele stb.* (D)

istenadta *istenadta* [~'t, ~'ja] fn szálanomra méltó személy *Segiccsetek azon az istenattán, mer tējesen ē-züllik* (Bf)

istenáldás *istenáldás* [-t, -a] fn 1. szerencse *Nincs abba a házba istenáldás* (Si); 2. gyermek *Jött ott az istenáldás, ha kellett, ha nem* (Ke)

istenes *istenes* mn hívő *Világiletibe istenes ember vótt* (T)

istenesen *istenesen* hsz alaposan *Istenesen megmondogattam neki* (Si)

istenháza *istenháza* [~'t] fn templom *Minden nap járja az istenházát, mégis gonosz* (Nf)

isteni *isteni* mn (túlzó) szép, finom *Isteni halászlét főztek kinn a Latorcán* (Tát)

istenigazából *istenigazából, istenigazából* hsz nagyon *Istenigazából megmondogatuk neki* (Kg)

istenkáromlás *istenkáromlás* fn káromkodás isten nevével *Má hāgatni is rosszaszt az istenkáromlást, amics csinál* (Ksz)

istenkedik *istenkedik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige hízeleg, hálálkodik *Hijába istenkedel it nekem, má éjn nem hiszek neked* (E)

istenkísértés *istenkísértés, istenkísértés, istenkísértés* [-t, -e] fn vakmerőség *Istenkísértés vótt nekiindúni annak a nagy zímankóys jéccakának* (E)

istentelen *istentelen* mn 1. istenben nem hívő *Minden fajzattya istentelen vótt* (Fr); 2. hsz nagyon *Istentelen vihar kerekedett* (Ti)

istentisztelet *istentisztelet* [-et, -e] fn prédikáció *Vasárnap má az uj pap tartya az istentiszteletet* (Sz)

istenverés *istenverés, istenverés, istenverés* [-t, -ek, -e] fn 1. baj, csapás *Nem kē attú nagyobb istenverés* (Ko); 2. bajt okozó személy *Hun lehet az az istenverése?* (Nb)

istennyila *istennyila* [~'t] fn 1. villám *Beleütött az istennyila, osz menten mekhāt* (D); 2. durva beszédben erős indulat kifejezésére *Mi az istennyilāt akarsz it?* (Bá)

istráng *istráng* [-ot, -ok, -ja] fn a hámot és a hámfát összekötő kötél, szíj, lánc *Az istrángā vērte ē a pujāt* (Bd) [] (tréf) *Az istrángját neki! 'a mindenét!* (Bd)

iszákos *iszákos* mn rendre sok szeszes italt fogyasztó *Iszákos az apjok, azēr nem haladnak semmire* (Fo)

iszap *iszap* [-ot, -ja] fn rendsz. állóvizek tapadó üledéke *Iszapot kellett rakni a lábára* (Bk)

iszapos *iszapos* mn iszapot tartalmazó *Semmi nem nőll ebbe az iszapos földbe* (Bat)

iszappakolás *iszappakolás* [-t, -ok, -a] fn iszappal való borogatás *Ément a tengēre, ocs csinátak neki iszappakolásokat* (Gu)

iszik *iszik* [-ok, -ō ~ -ol, ivott ~ ihutt] ts ige 1. folyadékot fogyaszt *Minden este iszik ety pohár meleket* (V); 2. szeszes italt fogyaszt rendszeresen *Rettenetesen iszik az utóbbi időbe* (Sza); 3. magába szív *Issza ez az anyag a nedvet* (Tú)

iszkiri *iszkiri* mn (tréf) futás *Megijjettünk, oszt iszkiri, haza!* (Ts)

iszkol *iszkol* [-ok, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] tn ige kotródik *Iszkőjjunk, mēr ēkap a kerülőű!* (Csl)

iszogat *iszogat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige kortyolva iszik *Ojan beteg má, hogy a levest is csak iszogassa* (Or); 2. be-berüg *Má iszogat is valamikor* (Bo)

iszony *iszony* [-t, -a] irtózat *Ojan iszony fokta ē a halot láttán, hogy elájút* (Vs)

iszonyatos *iszonyatos* mn 1. iszonyú *Iszonyatos vótt jéccaka kin járni* (Bk); 2. rettenetesen nagy *Iszonyatos erőhvē ment neki fele a bika* (Pf)

iszonyodik *iszonyodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige irtózik *Iszonyodik a vjértű* (Kb)

iszós *iszós, iszós* mn ivós, a szeszes italt kedvelő *Nem valóv vele lakadalomba járni, mer nagyon iszós ember* (Th)

isztikél *isztikél, isztikél* [-ek, -ész ~ -sz, -ét ~ -t] ts ige vetésről gyomot írt *A szurókát isztikéljük a buzábú* (Tk) Vö: **isztike**

ital *ital* [-t, -ok, -a ~ -ja] fn 1. ivásra alkalmas folyadék *Aggyatok akármijen italt, mer szomjan halok!* (V); 2. szeszes ital *Az ital kivetkesztette emberi formájábú* (Bat); 3. kevés, kb. egy pohárnyi *Ha megörekszik, nem lessz, aki eggy itál vizet aggyon neki* (Kf)

italos *italos* mn **1.** szesz-es italt rendszeresen fogyaszt *Italos fíjatelemberekke nem engedünk udvarotatni a jánnak* (J); **2.** részeg *Italoson nem jár semmit, ha szígyák a fíérfit* (Ho)

italozás *italozás* [-t, -ok, -a] fn **1.** szesz-es ital rendszeres fogyasztása *Az italozásnak méjk sose vóyt jóy víge* (Vs); **2.** szórazás, mulatás *Hallaccik, hogy má fojik az italozás nállok* (Z)

italozik *italozik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige szesz-es italt fogyaszt *Előűször csak ritkán italozik az embēr, majd oszt egyre sűr-jebben* (Th)

itat *ítát* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** inni ad *Má három ógrakkor tējlen itassuk a jóy-szágot* (Ki); **2.** szesz-es ital fogyasztására készítet *Kis munkájér ugvi piēnszt nem vesz ē, oszt itassák* (Or)

itatás *itatás* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn **1.** állatok vízzel való ellátása *Itatásra fēhājsuk a marhát a kutho* (Vr); **2.** állatok vízzel való ellátásának időpontja *Oszt itatásra ithun legyen az a puja!* (Csf)

itatós *itatós, itatós* [-t, -ok, -a] fn nedvszívó papír *A maji iskolások má nem is tuggyák, mije az itatós* (T)

itatóspapír *itatóspapír, itatóspappír* l. **itatós**

ítél *itél, ítél, ítél, ítél* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** vmire kötelez *Tiz évi börtönre ítél-ték, kettőűt tőűtöt ki belőűlle* (Or); **2.** vminek a jogosságát eldönti *A meccsen a bíróű jogosson ítélte a góűlt* (Nb); **3.** értékel *Jóű kéű mázsára ítéllem eszt a hizóűt* (Tk) [] *Ki mint él, úgy ítél* 'az ember saját erkölcsi normái szerint vélekedik másokról is' (Tú)

ítélet *ítélet, ítélet, ítélet* [-et, -ek, -e] fn **1.** bírói döntés *Az utóűsőű tárgyaláson monták ki az ítéletet* (Ksz); **2.** vélemény *Könnyű másokrű ítéletet mondani* (Kd); **3.** erős vihar, zivatar *Ebbe az ítējledbe a puja kim van a mezőűn a jószágga* (H)

ítéletidő *ítéletidőű, ítélletidőű, ítületi-dőű* [-d, -k] fn viharos, zivataros időjárás *Ojan ítējletidőű vóyt, hogy a házak tetejit csak uty szaggatta a széjvihar* (Bat)

ítéletnapig *ítējletnapig, ítületnapig* hsz örökké *Elűne itt ítējletnapig* (Th)

ítélkezik *ítējkezik, ítējlekezik, ítílekezik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige véleményt mond *Az álnok ember ítējkezik másokrű lekkönnyeb-ben* (V)

íthonnan *íthonnen, íthunnen* hsz itt-honról *Tiz ógrakkor ment ē íthonnen* (Fp)

ítóka *itoka, itóűka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn szesz-es ital *Az aszonyok köszt is vam má ojan, aki nem veti meg az itokát* (Asz)

ítókás *itokás, itóűkás* mn kissé ittas *Nem vóyt még rjészek, csak itóűkás* (Rf)

itt *itt*, *it* mut hsz **1.** ezen a helyen *It szű-lettem, ebbe a házba, itt is akarok mekhāni* (E); **2.** ebben az esetben *It má nem tehetünk semmit* (Úh); **3.** ebben a percben, nyomban *Annyira megijjet, hogy az gondōta, itt esik össze* (Be)

ittas *ittas* mn részeg *Nap mint nap itta-son jár haza* (V)

itten *itten* mut hsz itt *Na, itten is va-gyunk má* (Fra)

ítteni *ítteni* **I.** mn az ide tartozó *Az itteni klubba jóű műsorokat csinátak vasárnapon-kjént* (Pf); **II.** fn ide való *Az ittenijeken ki-vüűl idegenyek is el-ējönnek* (Pf)

íthon *ithon, ithol, ithun* hsz **1.** vkinek a szülőhelyén, a szülőházában *Ithom maratt a faluba* (Bk); **2.** az a hely, ahol vki otthono-san mozog, jól érzi magát *Itt az iskolába éjzem magam ithon csak* (Tú)

íthonjában *íthonnyába, íthonnyában* hsz íthon körül *Ha íthonnyába van, csak a jóűszák körül mozog* (Ng)

ítlét *ítlét, ítlēű* [-e ~ -je] fn itt tartózkodás *Az ítlēűmrű séjñki se tud* (Kf)

ítt-ott *itt-ott* hsz **1.** helyenként *Itt-ott akad má csak a fán barack* (Be); **2.** ritkán *Hát má csak itt-ot tanákoznak* (Bk); **3.** körülbelül *Itt-ott egy máza buzát is ēhordott má tülünk* (I)

ityeg *ityeg* tn ige (csak tréfás kérdésben) *Hogy ityeg a fityeg?* 'mi újság?' (Bá)

ív *ív, iv* fn útszakasz *Kerűjön is ē nagy ívbe, nehogy a szemem elibe kerűjön!* (Be)

ivadék *ivadék, ivadéjk, ivadjék, ivadik* [-ot, -a ~ -ja] fn leszármazott *Méjg az ivadéjkját se akarom ismèrni* (Ah)

ivás *ivás, ivás* [-t, -ok, -a] fn **1.** folyadék fogyasztása *Nagy melegbe kerüni kè a sok ivást* (Tú); **2.** szeszes ital rendszeres fogyasztása *A sok ivás má èvette az eszit* (Bá)

ivás *ivás, ivás* [-t, -ok, -a] fn a halak szaporodási idôszaka *Iváskor nem szabad lenne halászni* (Bo)

ivászat *ivászat* [-ot, -ok, -a] fn részegeskedéssel járó mulatozás *Ideje let vóna vjéget vetni a nagy ivászatnak, nem származik abbú semmi jóg* (Ki)

íz¹ *íz, íz, íz* [-t, -ek, -e] fn ízlelôszervben keletkezett érzet *Amijóyta megbetegedet, semminek nem éjri az jé-jét* (Gy) [] *Nincs se íze, se büze 'ízetlen, szagtalan'* (Ko)

íz² *íz, íz* [-et, -ek, -e] fn **1.** a végtagok mozgatható része *Èvákta a közepsôj ujját, osz mozognak az izék* (Tú); **2.** rész *Izekre szette szjé az egész játjékajit* (Be)

izé *izé, izéj* [-t, -k, -je] fn **1.** konkrét jelentés nélküli szó, amelyet akkor használnak, ha vminek a nevét hirtelen elfelejtik *Megvettem a fijuak az izéj, eszpandert, vaty hogy is hijják* (M); **2.** trágár kifejezésekben a legdurvább neveket helyettesítô szó

izeg-mozog *izeg-mozog* [izgek-mozgok, izeksz-mozoksz, izgett-mozgott] tn ige fészkelôdik *Nem tud megüni ez a puja nyugotton, fész izeg-mozog* (Ho)

izék *izék, izéjk, izik* [-et, -je] fn kukorica, napraforgó száraz hulladéka *Nyáron izékkè tüj-ëtünk a fôj-jésnéj* (V)

izel *izel* [-ek, -ész ~ -sz, -ét ~ -t] ts ige kóstol *Izelem eszt a levest, valami mjék hijánzik belôjle* (Be)

izél *izél, izélj* [-ek, -ész ~ -sz, -ét ~ -t] ts

és tn ige **1.** általános jelentésű szó, elfelejtett kifejezés helyettesítésére használatos *Izéjli aszt a csavart, os sehogy nem tuggya betenni a hejjire* (Ng); **2.** viccel *Ne izéj má velem örökösön* (Be); **3.** durvább hangulatú szavak helyettesítésére *Má megjént az udvára izéj a macska* (Bk)

izes *izes* mn finom *Izes jételeket fôjzött a nagyannya* (Bd)

izesít *izesit, izesít* [-ek, -è ~ -el, -ett] ts ige ételt kellemes ízűvé tesz *A gujáslevest kemjémmaggal is izesiti* (Ge)

izesítô *izesitô, izesitôj, jésjéjtôj* [-t, -k, -je] fn ételek fűszerezésére való készítmény *Máma má mindembe belerakják a delikát izesitôj* (Fp)

izetlen *izetlen, izetlen* mn **1.** jellegzetes íz nélküli *Eszt az izetlen jélt nem fogja megenni a család* (Mu); **2.** buta, sértô tréfa *Mekséjrtôjött egy izetlen viccjér* (Vr)

izgága *izgága* mn **1.** kötekedô, ideges természetű *Séjnkí nem áhatot meg az elôjtt az izgága ember elôjtt* (V); **2.** részeges, könnyelmű *Az az izgága fajok mindembü kiforgatta az öregeket* (J)

izgalmas *izgalmas* mn **1.** fordulatos cselekményekben gazdag *A tennap esti film jój izgalmas vójt* (Tú); **2.** érdekes *Az izgalmas nőjket szerette* (K)

izgalom *izgalom* [-lmat, -lmak, -lma] fn **1.** idegfeszültség *Nagy izgalomba vójtak az ellenôjrzéskor* (Bcs); **2.** nyugtalanság *Ojan nagy izgalommá várta a levelet a fijuú* (D)

izgat *izgat* [-ok, -ô ~ -ol, -ott] ts ige **1.** bosszant *Izgat má, hogy atta le a jány a vizsgát* (Bsz); **2.** érdekel *Èjngem nem izgat, kivè jár a vójt menyasszonyom* (Bá); **3.** lázít *A komonisták harcra izgatták az embe-reket* (I)

J

ja¹ *ja* msz **1.** a megértés jelölésére *Ja, hát a múltkori ígéretemre gondolt?* (P); **2.** eredményes gondolkodás kifejezésére *Ja, eszembe jutott annak az embérnek a neve* (Si); **3.** igen *Ja, ja értem miről van szo* (Asz)

ja² *ja* isz bizony *Ja, gyermeke, nem tudot te még, mi az élet* (Np)

jácint *jácint, jóacint* [-ot, -ok, -ja] fn kék, fehér, rózsaszín stb. virágzatú, illatos hagymás disznóvény (Hyacinthus) *A kertők teli vógt sebné sebb jácintal* (R)

jáj *jáj* msz megszegyenítés kifejezésére *Jáj, megjént odapisiéj* (Bk)

jaj *jaj, jāj, jóaj, jāj* **I.** isz **1.** fájdalmat fejez ki *Jaj, de mekszurta az ujjom ez a száraz szuróyka* (Gy); **2.** ohajtást fejez ki *Jaj, csak lenne má vasárnap* (Bo); **3.** örömet fejez ki *Jaj, de gyönyörű malacok van ez alatt a koca alatt* (Tk); **4.** csodálkozást fejez ki *Jaj, hogy megnőött ez a fíjyo!* (Dr) stb. **II.** [-t, -ok, -a ~ -ja] fn panaszkodás *Nem akarok jajokat hāgatni* (Vr)

jajaj *jajaj* isz **1.** fájdalmat, szomo-rúságot kifejező szó *Jajaj, baj asz, ha az embér megörekszik* (Ho); **2.** bizonyosságot kifejező szó *Jajaj, hogy ot leszünk a lagzin* (Pf)

jajdul *jajdul, jājdu, jóajdul* [-ok, -ús ~ -sz, -út ~ -t] tn ige felnyög *Jajdút egyvet, osz meg is hōāt* (Mu)

jajgat *jajgat, jājgat, jóajgat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** fájdalmasan sír *Ugy jājgattott a, hogy a pogány is mekszánta vōyna* (Mf); **2.** panaszkodik *Örökösön jóajgat, pedig megvan mindene* (K); **3.** fél *Ne jājgas, minden rendbe lesz!* (Hl)

jajkeserű *jajkeserű, jajkeserőű, jajkeserűő* mn keserves *Jajkeserűő lesz māj nektek, ha apátok mostohát hoz* (Bd)

jajkeserves **I. jajkeserű**

jajszó *jajszó, jājszó, jóaj szó* [-t, -k, -ja] fn **1.** jajgatás *Annak egy jājszóy nem hatyta el a száját* (Dr); **2.** panasz *Jajszóy néjkű túrt egy jēleten át* (Fra)

jajveszékel *jajveszékel, jājveszékel, jóajveszékel* [-ek, -ē ~ -elsz, -ēt ~ -t] tn ige

siránkozik, vészjósloán jajgat *Ne jājveszékeljete, minden jóyra fordul* (Bk)

jambó *jambó, jambóy* [-t, -k, -ja] fn kör alakú posztó v. kötött sapka *A fíjatalok hōrgyák a jambóyt tavasszā meg őűsszē* (Fp)

jámbor *jámbor, jámbor* mn szelíd *Az ojan jámbor emberrē mindenki evőűdik* (Vr)

jampec *jampec* [-et, -ek, -e] fn öltözködésével feltűnni vágó, bohém fiatalember *Az ijen jampecek nem valóyk komōj munkára* (Tú)

jampi *jampi* [-t, -k, -ja] fn **1.** fn **I. jampec**; **2.** a János név csúfolódó formája

janicsár *janicsár* [-t, -ok, -ja] fn áruló *Mindenkit janicsárnak nevez, aki nem ējt vele egyvet* (Sz)

január *január, januvár* [-t, -ja] fn az év első hónapja *Januvárba kemjēny hidegek vógtak* (V)

jány **I. lány**

járás¹ *járás* [-t, -ok, -a] fn **1.** menés *Ügyes járása van* (Ng); **2.** mozgásirány *A nap járásábū is megmonygya, hány óyra van* (F); **3.** bizonyos idő alatt gyalog megtehető távolság *Berekszās egy óyra járásra van innen* (Mu) [] *Tuggya a járást 'ismeri az utat'* (Mu)

járás² *járás* [-t, -ok, -a] fn közigazgatási egység *A Szőűllőűsi járás valamējk falujába valóy* (D)

járás-kelés *járás-kelés, járás-kelés, járás-kelis* [-t, -ek] fn sürgés-forgás, intézkedés *Előűsszōr nem tuttuk mire vjēlni a nagy járás-kelés, azut láttuk, hogy vendjēgek jōttek* (Fp)

járat¹ *járat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** járni készlet *Járasa a puját, pedig am még ahho kicsi* (Fra); **2.** újságot, folyóiratot megrendel *Járasák a sok újságot, osz nem olvassák* (Té); **3.** tanított *Egytetemre járasa minden pujáját* (Be); **4.** öltöztet *Szīpen járattya a jányait* (Kd); **5.** udvaroltat magának *Járasa maga után a fíjyt, hozzāmenni meg nem akōār* (Vr)

járat² *járat* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** menet *E-romlott a csavár járattya, mos má kilökhes-sük* (Ff); **2.** útvonal *Mozdonyvezetőj az u-ra, most a Csap-Szjánki járaton dőggozik* (Cs) [] *Mi járadba vagy? 'Milyen ügyben jöttél?'* (R)

járatlan *járatlan* mn **1.** tapasztalatlan *Fijatal, még járatlan az ügyek intézésibe* (Tg); **2.** ritkán használt *Azon a járatlan uton fēborull a szeker* (Pk)

járatos *járatos* mn **1.** vhová rendszere-sen járó *Nem vagyok nála járatos, így osz nem is sokat tudok rulluk* (Bf); **2.** tájékozott *Járatos a kolhozi ügyegbe, benne van a ve-zetőjéjébe* (Pf) Vö.: **jártas**

járda *járda* [-t, -k, -ja] fn **1.** aszfalto-zott gyalogjáró a házsorok alatt *A járdán nem lehet biciglivē mēnni* (Dr); **2.** aszfalto-zott keskeny út az udvaron *A járdát, ha má megvan, tisztán tōárcsuk* (Be)

járdogál *járdogál, járdogáll* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige **1.** néha jár egy keveset *A nagy beteksig után mos má járdogál* (Ksz); **2.** járni tanul *Tisz hónap után má lassan járdogát a kicsi* (Ke)

járgány *járgány* [-t, -ok, -a] fn rossz ál-lapotban lévő személykocsi, motorkerékpár stb. *Ez a járgám minden kilométeréj be-döglik* (J)

járkál *járkál, járkáll* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige **1.** ide-oda megy *Idegessigibe le-fē járkát a házba* (Kd); **2.** többször elmegy vmiért *Annyit járkát azír az ótōjójir, hogy má belefáratt* (Ke); **3.** udvarlás céljából igyekszik vki mellett lenni *Annyit járkáll utánna, hocs csuda, hogy bele nem fārad* (Úh); **4.** megy *Mos má járkáll az éjn ono-kám is* (I)

jár-kel *jár-kel* [-ok -ek, -sz, -t] tn ige jön-megy *Itt jár-kel az ablak előj napestig* (Cs)

jármű *jármű, jármű* [-t, -k, -je] fn köz-lekedési eszköz *Csak akad valami jármű, osz hazakerülünk* (R)

járogat *járogat* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige **1.** eljár *Járogat ahoz a jánho ritkán* (Fra); **2.** járdogál *Még járogat níha az öreg, de má nem bírja magát* (E)

jároka *jároka, jārōyka* [-t, -k, -ja] fn hempergő *A kicsi nem szívesen van a já-rōykába* (Bk)

járókelő *járókelőj, járókelő* [-t, -k] fn sétáló gyalogos *Annyi ott a korzōjn a já-rōkelőj, hogy lépni alig lehet* (Ho)

járom *járom* [-r-mot, -rmok, -rma] fn igavonó ökrök nyakába tehető páros fakeret *Egy járom két ökröt fog össze* (I)

járomfő *járomfő, járomfű* [-t, -k, -je] fn a járom felső fája *A járomfű domboru, hoty szípen feküggjön az ökr nyakán* (Sza)

járomszeg *járomszeg* [-ek, -et, -e] fn két fapálca, amely az ökrök nyakát a külső oldalról a járomba zárja *A járomszeget ki-huzzuk, oszt uty fogjuk ki az ökrököt a já-rombú* (Or)

járőr *járőr, jārōjir* [-t, -ök, -je] fn rend-felügyelő katona *Akkoriba jēccaka csak a jārōjiröknek lehetett uccán lenni* (Tú)

jártányi *jártányi* mn épp csak a járásra elegendő erő *Jártányi erőj sincs, nem bi-rok éjn má kapáni* (Mu)

jártas *jártas* mn **1.** bejáratos *Ű jártas a tanjētōj úrná, megirassa hát a právkát* (Gy); **2.** vmit jól ismerő *A szüvjézsbe na-gyon jártas, széj mintákat szed* (V)

jártat *jártat* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** lépésben vezet *Mielōjt kikössük a lo-vat, mindjég jártassuk ety kicsit, hogy az izzaccság emūjon rulla* (V); **2.** kicsi gyere-keket járásra készítet *Jártattam a picit sokat, hogy mektanūjon járn* (Np)

járvány *járván* [-t, -ok, -a] fn epidémia *Járvám van, így osz nem viszük a kicsit ovo-dába* (Cs)

járványos *járványos* mn járványként terjedő *Amikor járványos beteksígek van-nak, nem kē ojan hējre menni, ahon sok em-bér van* (Fp)

jászol *jászol, jászol, jászol* [-olt ~ -szlat, -szlak, -szla ~ -ja] fn fából készült lábakon álló vályúszerű etető *A jászolj teliraktam szé-návā, ha megeszi a tehen, itassátok meg* (Nf)

játék *játék, játjék, játik* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** gyerekek szórakozásból végzett tevė-kenysége *Nállunk dōggozstak a puják, mer*

ára tanítottam űköt, hogy játégbú nem jélnek meg (Bk); 2. fondorlatos cselekvés sora *Akkor még nem tudtam, mire megy a játék* (Pf) [] *Játékot űz vkivel 'nem veszi komolyan'* (Bo)

játékos *játékos, játékos, játikos* I. mn játszani szerető *Ojan játékos természetű puja vóut* (Fra); II. fn sportoló *A fodbalsapát játékosai mind mekapták a préjijomot* (V)

játékvásút *játékvásút, játékvasut, játékvásut* [-at, -ak, -ja] fn villanyárammal v. elemmel működő játékszer, amely kör alakú sínpárból és szerelvényből áll *A játékvasuttá ety fél napot is éjácck a puja* (Ki)

játszadozik *jáccadozik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige időnként elmélyülten játszik *Jáccadozik má a kicsi, de azír egy embernek mindjég rá ké figyelni* (Z)

játszhatnak *jáchatnéjk*, [-ja] fn játszani való kedv *Ha neki jáchatnéjkja van, séjnkít se enged dógozni* (K)

játszik *jáccik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts és tn ige 1. játékkal foglalatосodik *Óvrákon át jáccik a babákká* (Fp); 2. szerencsejátékban részt vesz *Kártyán jáccanak minden este* (J); 3. viccel *Ne jáccom velem egy ojan kis pisis jány* (Bd); 4. vmilyen gyermekjátékban szerepel *Bujócskát jáccanak* (Be) [] *Az álásával jácik 'az állását kockáztatja'* (KP)

játszó *jáccó, jáccóu* [-t, -k, -ja] fn játékszer *Annyi jáccóuja van ennek a pujának, hogy elég lenne egy ovodának* (V)

játszótárs *jáccóutárs* [-at, -ak, -a] fn 1. az, akivel játszik *Kicsi korugba jáccótársak vóutak* (Bo); 2. vkivel egyenrangú *Velem ne viccējen, nem vagyok éjn jáccóutárs* (Cs)

játszótér *jáccóutér, jáccóutér* [-et, -ek, -e] fn játszásra kijelölt terület *Az ovodába a jáccóutérén van homok, minden* (Pf)

játszva *jácva, jácval* hsz könnyen *Jácva mekkapállunk ijen jóu főjűdbe hat sört egy nap* (Pf)

java *java, jova* [-t] fn 1. vminek a legjobb része *A paprika jóvát a pijacra hör-gyuk* (Bk); 2. haszna *Mindenki a maga jóvát nēzi* (Bó)

javában *javában, jóvába* hsz teljes lendülettel *Még jóvába tóártott a betakarítás, amikor beátak a fagyok* (F)

javakorabeli *javakorabeli, jovakorabeli* mn középkorú *Egy ojan javakorabeli ember jöd be a házba* (Z)

javall *javall, jovall* [-ok, -ász ~ -sz, át ~ -t] ts ige jónak mond, ajánl *Montam neki, nem jovallom neki aszt a jánt, nem asszon-nak valóu* (D)

javasasszony *javasasszony* [-t, -ok, -a] fn jósolással és kuruzslással foglalkozó nő *Megmonta a javasszon, hogy megrontották a fíjút* (E)

javaslat *javaslat* [-ot, -ok, -a] fn indítvány *Vóun egy javaslatom, hoty kéjn jobban mekszervezni a tavaszi vetjést* (Vr)

javasol *javasol* [-ok, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige indítványoz *Asz javasóták akkor, hoty héjbeli legyen az élnök* (Vr)

javít *javít, jovit, javít javjēt* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts ige 1. elromlott tárgyat használhatóvá tesz *Mostanába má csak jaciccsa a cipőjűköt, ujjat nem csinál* (Tú); 2. hízlal *Jovitok még ety kicsit a hízóun, osz levágjuk* (Tk); 3. trágyáz *Ha nem javiccsuk a főűdet minden évbe, nincs jóu termjēs* (Mf)

javítás *javítás, jovitás* [-t, -ok, -a] fn 1. igazítás *Ety kis jovitás kéjē a ruhán, hoty fē lēhessen venni* (Bú); 2. hibásan leírt szavakat helyesen ír le *Az óvrán javítás lesz magyar toibanondászbu* (V)

javító *javító, javítóu, jovitóu* [-t, -k, -ja] fn javítóintézet *Jovitóuba vittjék a fíjokot, ojan jóu nevētjék* (M)

javítóvizsga *javítóvizsga, javítóvizsga* [-t, ~k, ~ja] fn pótvizsga *Három javítóvizsgája vóut óugusz-tuszba* (F)

javul *javul, jovull* [-ok, -űsz ~ -sz, -út ~ -t] tn ige 1. erkölcsileg jobbá válik *Jovul, jovul, de nem lessz abbú rendes ember sose* (Fp); 2. hízik *Lassan jovull ez a malac nagyon* (Tb); 3. kitisztul *Nem tudni, jovull-jē az időű djēlutánra* (Kf); 4. gyógyulóban van *Má jovull az operállása* (Th)

járat² *járat* [-ot, -ok, -ja] fn 1. menet *E-romlott a csavár járattya, mos má kilökhes-sük* (Ff); 2. útvonal *Mozdonyvezetőű az u-ra, most a Csap-Szjánki járaton dőggozik* (Cs) [] *Mi járadba vagy? 'Milyen ügyben jöttél?'* (R)

járatlan *járatlan* mn 1. tapasztalatlan *Fijatal, még járatlan az ügyek intézésibe* (Tg); 2. ritkán használt *Azon a járatlan uton fëborull a szeker* (Pk)

járatos *járatos* mn 1. vhová rendszere-sen járó *Nem vagyok nála járatos, így osz nem is sokat tudok rulluk* (Bf); 2. tájékozott *Járatos a kolhozi ügyegbe, benne van a ve-zetőűs-jégbe* (Pf) Vö.: **jártas**

járda *járda* [-'t, ~'k, ~'ja] fn 1. aszfalto-zott gyalogjáró a házsorok alatt *A járdán nem lehet biciglivë mënni* (Dr); 2. aszfalto-zott keskeny út az udvaron *A járdát, ha má megvan, tisztán tőarsucuk* (Be)

járdogál *járdogál, járdogáll* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige 1. néha jár egy keveset *A nagy beteksig után mos má járdogál* (Ksz); 2. járni tanul *Tisz hóunap után má lassan járdogát a kicsi* (Ke)

járgány *járgány* [-t, -ok, -a] fn rossz ál-lapotban lévő személykocsi, motorkerékpár stb. *Ez a járgám minden kilaméjteréj be-döglik* (J)

járkál *járkál, járkáll* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige 1. ide-oda megy *Idegessigibe le-fë járkát a házba* (Kd); 2. többször elmegy vmiért *Annyit járkát azír az óútóujír, hogy má belefárat* (Ke); 3. udvarlás céljából igyekszik vki mellett lenni *Annyit járkáll utánna, hocs csuda, hogy bele nem fárad* (Úh); 4. megy *Mos má járkáll az éjn ono-kám is* (I)

jár-kel *jár-kel* [-ok -ek, -sz, -t] tn ige jön-megy *Itt jár-kel az ablak előűt napestig* (Cs)

jármű *jármű, jármű* [-t, -k, -je] fn köz-lekedési eszköz *Csak akad valami jármű, osz hazakerülünk* (R)

járogat *járogat* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige 1. eljár *Járogat ahoz a jánho ritkán* (Fra); 2. járdogál *Még járogat níha az öreg, de má nem birja magát* (E)

járóka *járóka, járóyka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn hempergő *A kicsi nem szívesen van a já-róykába* (Bk)

járókelő *járókelőű, járokelő* [-t, -k] fn sétáló gyalogos *Annyi ott a korzóyn a já-rókelőű, hogy lépni alig lehet* (Ho)

járom *járom* [-r-mot, -rmok, -rma] fn igavonó ökrök nyakába tehető páros fakeret *Egy járom két ökröt fog össze* (I)

járomfő *járomfő, járomfű* [-t, -k, -je] fn a járom felső fája *A járomfű domboru, hoty szípen feküggvön az ökrök nyakán* (Sza)

járomszeg *járomszeg* [-ek, -et, -e] fn két fapálca, amely az ökrök nyakát a külső oldalról a járomba zárja *A járomszeget ki-huzzuk, osz uty fogjuk ki az ökrököt a já-rombú* (Or)

járőr *járőr, járőűr* [-t, -ök, -je] fn rend-felügyelő katona *Akkoriba jëccaka csak a járőűröknek lehetett uccán lenni* (Tú)

jártányi *jártányi* mn épp csak a járásra elegendő erő *Jártányi erőűm sincs, nem bi-rok éjn má kapáni* (Mu)

jártas *jártas* mn 1. bejáratos *ű jártas a tanjétoű urná, megirassa hát a právkát* (Gy); 2. vmit jól ismerő *A szívűjészbe na-gyon jártas, széjép mintákot szed* (V)

jártat *jártat* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige 1. lépésben vezet *Mielőűt kikössük a lo-vat, mindjég jártassuk ety kicsit, hogy az izzaccság eműjon rulla* (V); 2. kicsi gyere-ket járásra készítet *Jártattam a picit sokat, hogy mektanűjon járn* (Np)

járvány *járván* [-t, -ok, -a] fn epidémia *Járvám van, így osz nem viszük a kicsit ovo-dába* (Cs)

járványos *járványos* mn járványként terjedő *Amikor járványos beteksígek van-nak, nem kē ojan hëjre menni, ahon sok em-bër van* (Fp)

jászol *jászol, jászöl, jászöl* [-olt ~ -szlat, -szlak, -szla ~ -ja] fn fából készült lábakon álló vályúszerű etető *A jászóűt teliraktam szjé-návā, ha megeszi a tehen, itassátok meg* (Nf)

játék *játék, játjék, játik* [-ot, -ok, -ja] fn 1. gyerekek szórakozásból végzett tevé-kenysége *Nállunk dőggozstak a puják, mer*

ára tanítottam űköt, hogy játégbú nem jélnek meg (Bk); 2. fondorlatos cselekvés sora *Akkor még nem tultam, mire megy a játék* (Pf) [] *Játékot űz vkivel 'nem veszi komolyan'* (Bo)

játékos *játékos, játékos, játikos* I. mn játszani szerető *Ojan játékos természetű puja vóut* (Fra); II. fn sportoló *A fodbalsapát játékosai mind mekapták a préminijomtot* (V)

játékvásút *játékvásút, játékvasut, játikvasut* [-at, -ak, -ja] fn villanyárammal v. elemmel működő játékszer, amely kör alakú sínpárból és szerelvényből áll *A játékvasuttá ety fél napot is éjácck a puja* (Ki)

játszadozik *jáccadozik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige időnként elmélyülten játszik *Jáccadozik má a kicsi, de azír egy embernek mindjég rá kē figyelni* (Z)

játszhatnék *jáchatnéjk*, [-ja] fn játszani való kedv *Ha neki jáchatnéjkja van, séjnkít se enged dőgozni* (K)

játszik *jáccik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts és tn ige 1. játékkal foglalatoskodik *Óvrákon át jáccik a babákkā* (Fp); 2. szerencsejátékban részt vesz *Kártján jáccanak minden este* (J); 3. viccel *Ne jáccom velem egy ojan kis pisis jány* (Bd); 4. vmilyen gyermekjátékban szerepel *Bujócskát jáccanak* (Be) [] *Az álásával jácik 'az állását kockáztatja'* (KP)

játszó *jáccó, jáccóú* [-t, -k, -ja] fn játékszer *Annyi jáccóúja van ennek a pujának, hogy elég lenne egy ovodának* (V)

játszótárs *jáccóútárs* [-at, -ak, -a] fn 1. az, akivel játszik *Kicsi korugba jáccótársak vóutak* (Bo); 2. vkivel egyenrangú *Velem ne viccējen, nem vagyok éjn jáccóútárs* (Cs)

játszótér *jáccóútér, jáccóútér* [-et, -ek, -e] fn játszásra kijelölt terület *Az ovodába a jáccóútérén van homok, minden* (Pf)

játszva *jácva, jácval* hsz könnyen *Jácva mekkapállunk ijen jóú főűdbe hat sört egy nap* (Pf)

java *java, jova* [-'t] fn 1. vminek a legjobb része *A paprika jóvát a pijacra hōrgyuk* (Bk); 2. haszna *Mindenki a maga jóvát nēzi* (Bó)

javában *javában, jóvába* hsz teljes lendülettel *Még jóvába toártott a betakarítás, amikor beátak a fagyok* (F)

javakorabeli *javakorabeli, jovakorabeli* mn középkorú *Egy ojan javakorabeli embēr jöd be a házba* (Z)

javall *javall, jovall* [-ok, -ász ~ -sz, át ~ -t] ts ige jónak mond, ajánl *Montam neki, nem jovallom neki aszt a jánt, nem asszonnak valóú a* (D)

javasasszony *javasasszony* [-t, -ok, -a] fn jósolással és kuruzslással foglalkozó nő *Megmonta a javasszon, hogy megrontották a fíjút* (E)

javaslat *javaslat* [-ot, -ok, -a] fn indítvány *Vóún egy javaslatom, hoty kéjn jobban mekszervezni a tavaszi vetjést* (Vr)

javasol *javasol* [-ok, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige indítványoz *Asz javasóták akkor, hoty hējbeli legyen az élnök* (Vr)

javít *javít, jovit, javít javjēt* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts ige 1. elromlott tárgyat használatóvá tesz *Mostanába má csak jaciccsa a cipőűköt, újjat nem csinál* (Tú); 2. hízal *Jovitok még ety kicsit a hízőún, osz levágjuk* (Tk); 3. trágyáz *Ha nem javiccsuk a főűdet minden évbe, nincs jóú termjēs* (Mf)

javítás *javítás, jovitás* [-t, -ok, -a] fn 1. igazítás *Ety kis jovitás kéjne a ruhán, hoty fē lēhessen venni* (Bú); 2. hibásan leírt szavakat helyesen ír le *Az óvrán javítás lesz magyar tolbanondásbú* (V)

javító *javító, javítóú, jovitóú* [-t, -k, -ja] fn javítóintézet *Jovitóúba vittjék a fíjokot, ojan jóú nevētjék* (M)

javítóvizsga *javitóvizsga, javítóúvizsga* [~'t, ~'k, ~'ja] fn pótvizsga *Három javítóúvizsgája vóut óugusztusba* (F)

javul *javul, jovull* [-ok, -űsz ~ -sz, -út ~ -t] tn ige 1. erkölcsileg jobbá válik *Jovul, jovul, de nem lessz abbú rendes embēr sose* (Fp); 2. hízik *Lassan jovull ez a malac nagyon* (Tb); 3. kitisztul *Nem tudni, jovull-jē az időű djēlutánra* (Kf); 4. gyógyulóban van *Má jovull az operállása* (Th)

jázmin *jázmin* [-t, -ja] fn sárga v. fehér virágú díszcserje (*Jasminum*) *A jázminnak nagyon erős szaga van, iccákára nem szabad a szobába hagyni* (Ksz)

jé *jéj* isz meglepődés kifejezésére *Jéj, hát mégis jöttetek* (T)

jég *jég, jégj* [jeget, jege] fn 1. befagyott víz *Egész nap a jegen sikanyózik ez a puja* (Tk); 2. jégeső *A jég mindent évert* (Kf) [] *A jég hátán is megjél 'ügyes, életrevaló'* (Gy); *Ément Nyárittyembe jeget aszáni 'viccesen feleltként, ha vkiről nem akarják megmondani, hová ment'* (B)

jégcsap *jégcsap, jégcsap* [-ot, -ok, -ja] fn csepegés közben megfagyott víz *Az ereszteli van jégcsapokká* (Ko)

jegenye *jegenye* [~t, ~'k, ~'je] fn magas, egyenes nyárfafajta (*Populus nigra italica*) *Egyenes termetű, mint a jegenye* (Bo)

jegenyés *jegenyés, jegenyész* [-t, -e] fn jegenyefákkal benőtt terület *A jegenyészbe szeretet nyáron lepihenni* (Tú)

jéger *jéger, jéger* [-t, -ek, -je] fn férfi hosszú alsónadrág *Ez a fiú télen se akar jégért venni* (Cs)

jeges *jeges* mn jeget tartalmazó *Kiveszi a hűtőűbű aszt a jeges tejet, aszt issza* (Bk)

jegeselő *jegeselő, jegesessől* [-t, -k, -je] fn jégeső *Ojan jegesessől eset, hogy a főt terítve vőjt jéggő* (T)

jéghideg *jégkhideg, jégkhideg* mn nagyon hideg *Ennek a pujának jégkhideg a lába, ne hogy megbeteggyen* (Bó)

jégkatlan *jékkatlan, jékkatlan* [-t, -ok, -nya] fn nagyon hideg helyiség *Abba a jékkatlamba nem lehet az ember egész nap* (Tk)

jégkorong *jékkorong, jékkorong* [-ot] fn jéghegy *A televíziójába djélután fognak jékkorongot mutatni* (Bat)

jégpálya *jékpája* [~t, ~'k, ~'ja] fn kocsolyázásra használt tér *A pujának felöntötték az udvart vízzel, az befagyott, osz let nékijek jékpája* (Mu)

jégszekrény *jékszekrény, jékszekrény*, *jékszekrény* [-t, -ek, -e] fn élelmiszerek frissen tartására való jéggel hűtött szekrény *A jékszekrénybe ety hélig is eláll a leves* (Be)

jégvirág *jégvirág, jégvirág* [-ot, -ok, -ja] fn ablaküvegre virágszerűen ráfagyott vízpára *Reggére a jégviráktól nem láttunk ki az ablakon* (G)

jégzajlás *jégzajlás, jégzajlás* [-t, -ok, -a] fn jégtáblák sodródása a folyón *Jégzajláskor le ne engedgyétek a puját a Tiszára* (Tú)

jegy *jegy* [-et, -ek, -e] fn 1. milyen díj befizetését igazoló lap *Berekszásba husz kopeket fizetek jegyre, ha vonatom megyek* (Tú); 2. iskolai érdemjegy *Osz mien jegyet kaptá mámma?* (Ti); 3. jegyesség *Má jegybe jár a fija avvá a péterfalusi jánnyá* (Bat); 4. vásárlásra adott utalvány *Akkoriba jegere atták a lisztet* (Tb)

jegyben-gyűrűben *jegybe-gyűrűbe* hsz tétlenül *Itt ül jegybe-gyűrűbe, ety tüt nem képpes árét tenni* (Tk)

jegyves *jegyves* [-t, -ek, -e] fn jegyepár, vőlegény és menyasszony *Má pedig jegyvesek vóytak, még se lett a házasságba semmi* (H)

jegyez *jegyez* [-ek, -é ~ -el, -ett] ts ige 1. beír *Mindenki jegyezze magának, mennyid dóggozott* (Pf); 2. jeggyel ellát *Tintává jegyzezem a kislibákat, hogy ne cseréjjem össze a máséjvá* (Bd)

jegykendő *jetykendő, jetykendő* [-t, -k, -je] fn díszesen hímzett v. szőtt kendő, amit a menyasszony ad ajándékba a vőlegénynek és a nagyon kedves lakodalmi vendégeknek *Má ekiszítettük jónyunknak a jegykendőket* (Nd)

jegyrendszer *jegyrendszer* [-t, -ek, -e ~ -je] fn közszükségleti cikkek jegyre történő árusítása *Jegyrendszer vóyt, hát nagyom be kellett osztani az ilelmet* (Bf)

jegyszedő *jetyszedő, jetyszedő* [-t, -k, -je] fn belépőjegyeket ellenőrző személy *Jetyszedő a moziba, máshon má nem bír dóggozni* (Tú)

jegyváltás *jegyváltás, jegyváltás* [-t, -a] fn eljegyzés *Virágvasárnap vóyt a jegyváltás* (Th)

jegyzék *jegyzék, jedzék, jegyzik, jedzik* [-et, -ek, -je] fn írásbeli felsorolás *Jedzékbe foglaltak nálla mindent a hászkutatáskor* (B)

jegyző jegyző, jedző [~t, -k, -je] fn 1. falvakban közigazgatási vezető *A jedző ad írást árú, hogy valógyba kolhozista vagyok* (Tb); 2. jogi alkalmazott *Az ankettát a jedzőhő csinátattuk meg* (Be)

jegyzőkönyv jegyzőkönyv, jedzőkönyv [-et, -ek, -e] fn protokollum *Jedzőkönyvbe vettek mindent, amit a tárgyalásom mondott* (E)

jehovista jehovista [~'t, ~'k, ~'ja] fn Jehova tanúja *A jehovisták sose mennek szavazni* (V)

jel jel, jël [-t ~ -et, -ek, -e] fn 1. vonal *Mekhuszta a jelet, ameddig a mijénk a kért* (Vr); 2. cselekvést engedélyező jelzés, mozdulat *Kijáccotta az őűrszemet, és jelt adott āra, hogy mehetünk* (Té); 3. jelkép *A gyűrű annak a jele, hogy az illető má ē van kötelezve* (Ti); 4. bélyeg *Minden tehenem van egy jël* (Fp); 5. életjel *Sokkájig nem adot jelt magárú* (K); 6. vmi meglétét biztosító esemény, adat *Ēment vele moziba, ez má annak a jele, hoty szivesen fogaggya az udvārlást* (V)

jelen jelen I. fn mostani idő *A jelem megmutassa, kinek mennyit ĳrt a fogatkozása* (Np); II. fn-i mut névm *Jelen levélbe tudatom veled, hogy jóyl vagyunk* (E)

jelenleg jelenleg hsz 1. most *Jelenleg még birom magam, de mi lesz később, nem tudom* (Nf); 2. egyelőre *Jelenleg ennyibe maradunk* (T)

jelenlővő jelenlevő, jelenlővő [~t, -k, -je] fn az itt megjelenő *A jelenlővő kolhosztatok jóy ismerik a gazdaság hējzetit* (Pf)

jelent jelent [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] ts ige 1. tudomására hoz *Mindent jelentünk az elnöknek, ami a gazdaságba történik* (Pf); 2. jelez vmit *Ha megíraták vele a zájává, a má asz jelent, hogy mehed dőgozni* (Bó); 3. vminek jelentősége van *Az ű ígirete nem jelent semmit* (Bf)

jelentéktelen jelentéktelen, jelentéktelen, jelentiktelen mn 1. nem fontos *Jelentéktelen embér ű a gyárba* (H); 2. csúnya *Ojan kis jelentéktelen jánka vóyt, osz hoty kivakarózt* (Bf)

jelentés jelentés, jelentés, jelentis [-t, -ek, -e ~ -se] fn beszámolás, tájékoztatás *Ēment az elnökő jelentést adni* (Pf)

jelentkezés jelentkezés, jelenkezés, jelenkezés [-t, -ek, -e] fn 1. beiratkozás *Az irodám van a jelenkezés a kirándulásra* (Np); 2. kézfeltartás annak jelzésére, hogy vki vmit tud *A mi osztájungba ojan nagy vóyt a jelenkezés, hogy a tanító as se tuta, kit kējrdessen* (V)

jelentkezik jelenkezik [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige 1. vmire vállalkozik *Ēmentünk vaty haton, jelenkesztünk önkintesnek* (Vs); 2. kezét feltartja *Ha tudunk felēni az őgrán, akkor jelenkeztünk* (V)

jelenvaló jelemvaló, jelemvaló mn helyénvaló *Nem jelemvaló dolog mekpletykáni valakit* (Tk)

jeles¹ jeles mn és fn I. mn kitűnő *Esőű osztájtű jeles tanuló vóyt* (V); II. fn kitűnő érdemjegy *Csupa jeleseket kap orozbú* (He)

jeles² jeles mn vmilyen jellel megjelölt *Pont a jeles libájim lopták ē* (H)

jelez jelez [-lzek, -lze ~ -lzel, -lzett] ts ige tudat *Má jeleszték a rokonok, hogy a nyáron jönnek* (Bo)

jellegetes jellegzetes mn jellemző *Jellegetes kacsázó járassa van* (Sza)

jellem jellem [-et, -ek, -e] fn karakter *Csöknyös jelleme van, semmit se hagy beszéni magának* (E)

jellemrajz jellemrajz, jellemrāj [-ot, -a] fn karakterisztika *Az van a jellemrājába írva, hogy jóy munkás* (M)

jellemtelen jellemtelen mn bectelen, megbízhatatlan *Jellemtelen embér, pénzjér mindenre kēppes* (Ff)

jelöl jelöl [-ök, -ősz ~ -sz, -őt ~ -t] ts ige 1. jellel ellát *A nullás osztájba csillaggal jelölik a jóy feleleteket* (V); 2. javasol *Brigadērosnak jelötyék, osz nem vállata* (Ti)

jelvény jelvény, jelvény, jelvény [-t, -ek, -e] fn kitűzhető kis fémlap *Jelvényeket cseréjtek az iskolatanákozón* (F)

jelzőlámpa jelzőlámpa, jelzőlāmpa [~'t, ~'k, ~'ja] fn útkereszteződésnél felállított közlekedést szabályozó készülék *A jel-*

megnyugtató *Valahogy mos jóulesik a fekvés* (E)

jólét jóuléj, jóuléj, jólét, jólét [-et] fn gondtalan élet *Igyekezett jóuléjét biztosítani a csalágyának* (Fo)

jóllakik jólakik, jóüllakik [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige **1.** megfelelő mennyiségű eledelt fogyaszt el *Mig jój nem lakik, nem akar dóugozni* (Fra); **2.** megun *Má jóllakott a sok vendéggé* (Ff)

jól-rosszul jól-rosszul, jój-rosszul hsz **1.** nem valami jól *Hát, fizetnek, jój-rosszul* (Bk); **2.** mikor hogy *Jój-rosszul csak megvagyunk együtt* (Bó)

jómadár jómadár, jójmadár [-t, -ok, -ja] fn **1.** szélhámos alak *Nem kellett ijen jójmadárrá kezdeni* (Tú); **2.** kétes erkölcsű nő *Jójmadarak azok a jányok, mindenkivé kikezdenek* (H)

jómag jómag, jójmag fn gaz kópé, jó firma *Jójmag vaty te, megjered a pénzed* (Hl)

jómaga jómaga, jójмага szem. és visszaható névm *Jójagam is vennék vaty husz csirkét az inkubátorbú* (F)

jómód jómód, jój mód [-ot, -ja] fn jólét *A nagy jój módba as se tuggyák mi csinájának* (Mu)

jonatán jonatán [-t, -ja] fn jonatánalma *Téjlljére étetünk a pujának egy mázsa jonatánt* (Pf)

jonatánalma l. jonatán

jópipa jópipa, jójpipa [-t, ~'k, ~'ja] tn ige fn **1.** csibész *Az ijen jójpipák csak kigunyóják az embert* (Té); **2.** rossz erkölcsű nő *Csak nem hagyom, hogy egy ijen jójpipát vegyen el a fijam* (Vs)

jóralvó jóralvó, jójralvó mn rendes *Ha jóvna egy jójralvó asszonya, nem inna annyit* (Pf)

jóság jóság, jójóság [-ot, -a] fn emberiség, tisztesség *Annak az embérnek leláccik az árcárú a jójóság* (Pk)

jósasszony jósasszony, jójasszony, javasasszony [-t, -ok, -a] fn jóslással foglalkozó nő *Émentünk a jósasszonhoz, oszt megmonta, hogy a fijunkot megrontották* (V)

jóslás jóslás, jój slás [-t, -ok, -a] fn jóvendülés *Nem mindenki hisz a jój slásogba, kivát ha tenyérbú jój sönak* (V)

jósnő l. jósasszony

jósol jósol, jój sol [-ok, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige babonás alapon jövőt mond *Valamék jójasszon kártyábú, valamék tenyérbú jój sol* (Bd)

jószág jószág, jój ország [-ot, -ok, -ja] fn **1.** háziállat *A téj vjége fele má nem nagyon vam mibú jój létetni a jój szágot* (Bat); **2.** korlátolt ember *Az ijen jój szágnak hijába magyarázni, megv a maga feje után* (Ti)

jószagú jószagu, jój szagu mn kellemes illatú *Az orgonátú jój szagu az egész ház* (Ah)

jószántából jószántából, jój szántábú, jój szántából hsz saját akaratából *Jój szántábú nem ment jój férhez ahöz a vjén csuf embérhe* (Ff)

jószérével jószerével, jój szerivé hsz jóformán *Jój szerivé as se tutta, mit hagyot rá a nagyapja* (F)

jószívű jószivű, jój szivű mn **1.** jóságos *Igen jój szivű embér vójt, mindenkít kiségett a bqájú* (B); **2.** kétes erkölcsű *Elémentek az özvegyasszonhoz, asz monygyák jój szivű vójt* (H)

jótáll jótál, jój tál [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] **1.** kezeskedik *Amikör jépiteni kezdett, éj in átam jerte jójt* (Bk); **2.** felel *Éj ngem séj nki ne idegesicsem jé, mèn nem állók jójt magamjér* (Bk)

jótékony jótékony, jój tékony, jój tékony [-abb] mn segítőkész *Jój tékony embér, nem szeret ártani séj nkinék* (Ki)

jótét jótét, jój tét, jój tét [-et, -je] fn jó cselekedet *A rossz embérnek nehezire esik a jójtét* (Nf) [] *Jój tét hejjibe jójt várj 'a jó cselekedetet hasonlóval viszonzák'* (Nf)

jótevő jótevő, jój tevő [-t, -k, -je] fn olyan személy, aki vkin segít *Megmonta a javasasszon, hogy van a fijamnak egy jój tevő is* (V)

jóvágású jóvágású, jój vágású mn jóképű *Micsoda egy jój vágású embér lett abbu a nyápic fijubú* (Z)

jóváhagy jóváhagy, jój váhagy [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** beleegyezik *Máj ha az anyja jój váhaggya, csak akkór veszi el a jánt* (Tú); **2.** engedélyez *Az ípitkezést jój váhatyák az irodán* (Sza); **3.** helyben-

hagy, megver *Aszt a szegény fíjút jóváhatyták a bálba* (E)

jóvátehetetlen jóvátehetetlen, jóvátehetetlen *hsz helyrehozhatatlan Jóvátehetetlen hibát csinát, amikor ojan fíjatalon megnőűsűt* (Gy)

jóvérű jóvérrű, jóvverű, jóvvirű, jóvvi-rű *mn temperamentumos, tüzes Nem tud mi csinálni avvá a jóvvirű menyecskejv a vínember* (Bá)

józan józan, józan, rózan [-on, -abb] *mn 1. olyan, aki nem fogyaszt italt A min-kabú józanon jár haza* (Rf); **2.** megfontolt, kiegyensúlyozott *Józan jéletet jelt a nagyapja, vóut is annak a pórtájám minden* (Np)

jön jön [jövök, jössz, jött] *tn ige 1. látogat Hónap jön hozzám a nászom* (Ts); **2.** közeledik *A naty fellegbű má láttam, hogy jön a vihár* (Vr); **3.** megy *A kicsi had jöjjön a nagyannyává a mezőüre* (Fp); **4.** bekövetkezik *Igen roszkor jött ez a lakadalom* (Bá); **5.** kerül *Májd ebbe a sarogba jön a kicsi ágya* (Bk); **6.** mennyibe kerül *Az új kabát kétszáz rubélbe jött* (Tú); **7.** leszid *Nekem jött, asz monta, hogy éjn rontom a fíjút* (Ho)

jön-megy jöm-megy [jövök-megyek, jösz-men(sz)c, jöt-ment] *tn ige intézkedik Annyit jösz-menc az ügyibe, hogy az má sok* (Mf)

jöttment jötment *mn senkiházi Ijen jötment embértű nem veszem fē a sértjést* (Fp)

jövedelem jövedelem [-lmet, -lme] *fn bevétel A család jövedelme havi háromszáz rubél* (Pf)

jövedelmező jövedelmező, jövedelmező *mn hasznot hozó Az idéjn a paradicsom vóut jövedelmező* (Kd)

jövendő jövendő, jövendő *[-t, -je] fn jövő A jövendőbe tudni fogjuk, mikor kē vetni a paradicsomot* (Ki)

jövés-menés jövés-menés, jövés-menés, jövés-menés *fn 1. sürgés-forgás Vóut nagy jövés-menés, amikor ellenőű-zés jött* (Be); **2.** ide-oda járkálás *Mire valóú az az állandóú jövés-menés?* (A)

jövet jövet *hsz jövés közben Máj hazafele jövet emegyek tojásjér az anyóusho* (V)

jövetel jövetel [-e] *fn az a tény, hogy vki eljött Még nem tuggyuk, mi az oka a jövetelinek* (Tk)

jövet-menet jövet-menet *hsz oda-vissza Berekszába az utat jövet-menet megjártam husz kopegbű* (Mu)

jövevény jövevény, jövevény, jövevény *[-t, -ek, -e] fn 1. nem helybeli személy Jövevény a faluba, séjki se tuggya, honnen származik* (Rf); **2.** újszülött *Na, vígre ithun van a kis jövevény* (Sz)

jövő jövő, jövő *[-t, -je] fn 1. következő A jövőű héjtem má mekcsinájuk a nagymosást* (Vr); **2.** az elkövetkező idő *Emberek, oszt asz tuggyák, hogy a jövőűbe ebbe a kolhozba séjki semmit nem lothat büntetlenül?* (Pf); **3.** sors *Mindenki szeretnéj ha a pujájának jóú jövőűje lenne* (P)

jövöget jövöget [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] *tn ige el-eljön Jövöget hozzá a fíju, nem tudni, mi lez belőűllök* (Tát)

judapor judapor [-t, -ja] *fn jodoform Sárga judaporrá kente be a sebit* (Tk)

júdás judás *mn árulkodó Ettű a kis judás pujátú semmit se lehet csináni, mindent emond az anyjának* (Bó)

júdáskodik judáskodik [-ok, -ō ~ -ol, -ott] *tn ige árulkodik Az iskolába nem szeretik az ojat, aki mindjég judáskodik a tanitónak* (Té)

jugoszláv jugoszláv *mn Jugoszláviából való Az üzledbe széj jugoszláv kabátokat hoztak* (Ko)

juh ju [-hot, -hok, -ha] *fn Ovis A kolhozba rjégen fejtek a juhokot, os csináltak a juhászok finom sqajt* (Vr)

juhász juhász [-t, -ok, -a] *fn juhnyáját őrző pásztor A juhászok tudnak jóú birka-gujást főűzni* (Gu)

juhászbójtár juhászbójtár, juhászbójtár *[-t, -ok, -ja] fn juhász segéde Rjégen a juhászbójtár a juhászná lakott* (V)

juhászkutya juhászkutya [*~t, ~k, ~ja*] *fn nyáj őrzésére való kutya A jóú juhászkutya felir egy juhászbójtárrá* (Tk)

juhnyíró junyíró, junyíró *[-t, -k, -ja] fn gypajunyíró olló A junyírókot jóúelőűre kiéűzzük* (V)

juhsajt *jusajt, jusgajt* [-ot, -ok, -ja] fn juhtejből készült sajt *Véttünk ety három kilás jusájt*(Vs)

juhtúró *juturó, juturó* l. **juhsajt**

juj *juj, jujj, júj* isz öröm, csodálkozás, fájdalom stb. kifejezésére használatos szó *Juj, de szípen megvártad a ruhád!* (Ke)

július *julius* fn az év hetedik hónapja *Juliuszba má jóvába főjt az aratás* (Bf)

június *junius* fn az év hatodik hónapja *Juniuszba jóú pénzst hoz a számóca* (Gy)

juss *juss, jus* [-t, -ok, -a] fn **1.** örökség *A jussábú jép hocs csak tutta fizetni az adós-ságajit* (Ge); **2.** jog *Megmonta a násszának, hogy az ú pujájáhō ne legyen jussa* (Tát)

jussol *jussol* [-ok, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] ts ige örököl *Ebbű a ház-bú séjñki nem fog jus-sōni* (Fr)

jut *jut* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige **1.** ér *Este lett osz, mire nállok jutottunk* (Fp);

2. marad *Annyit főűsz, hogy még a mos-ljégba is jut* (H); **3.** vmilyen állapotba kerül *Vínsígire kőűduzshotra jutott* (Fo); **4.** kerül *E nem tudom kjébzēni, hogy jutot léjgy a téjfelbe* (Bt)

jutalmaz *jutalmaz, jutāmaz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] fn erkölcsi v. anyagi kitüntetésben részesíti *Az öreget, amikor nyugdíjba ment, ety televizijóvā jutālmazta a vezetőűjég* (Pf)

jutalom *jutalom* [-lmat, -lmak, -lma] fn díj *Hát ez a kis óűcsóú óura lett a nagy jutalom a sokévi munkájir?* (E)

jutányos *jutányos* [-on, -abb] mn ol-csőbban *Jutányos áron jutot hozzá a szjép naty hászho* (Tú)

juttat *juttat* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige vmiből vmennyit ad *Ugy intéűze má szomszjédasszon, hogy jusson a tējű az éjñ onokámnak is* (D)

TARTALOM – ЗМІСТ

I. NYELVTUDOMÁNY – MOBOZHABCTBO

BÉRES ERZSÉBET Szláv jövevényszavakból elvont névszók a magyar nyelvben БЕЙРЕШ ЕРЖЕБЕТ Слов'янські запозичення, утворені методом абстрагування складових компонентів в угорській мові.....	6
ЗИКАНЬ ХРИСТИНА Класифікація географічних угорськомовних назв м. Ужгорода та його околиць за назвами місцевості та її об'єктів ZÉKÁNY KRISZTINA Az ungvári és az Ungvár környéki domborzati-, táj- és határnevek	11
КИДИБИЦ НАТАЛІЯ Географічні назви у мовленні угорців за межами м. Берегова та його околиць (<i>частина перша</i>) KÖDÖBÖCZ NATÁLIA Beregszász és környéke földrajzi nevei a magyar nyelvhasználatban.....	14
КИДИБИЦ НАТАЛІЯ Класифікація географічних назв у мовленні угорців м. Берегова та його околиць KÖDÖBÖCZ NATÁLIA Beregszász és környéke földrajzi neveinek csoportosítása a magyar nyelvhasználatban.....	24
KOVÁCS PÉTER Az Ungvár környéki településnevek előfordulásai és magyarázatai az ismert történeti és névtani szakirodalomban Radvánc КОВАЧ ПЕТЕР Варіанти назви сіл Ужгородського району в історичній та топонімічній літературі. Радванка.....	32
KOVÁCS PÉTER Az Ungvár környéki településnevek előfordulásai és magyarázatai az ismert történeti és névtani szakirodalomban Alsódомonya КОВАЧ ПЕТЕР Варіанти назви сіл Ужгородського району в історичній та топонімічній літературі. Доманинці	38
KOVÁCS PÉTER Az Ungvár környéki településnevek előfordulásai és magyarázatai az ismert történeti és névtani szakirodalomban Felsődomonya КОВАЧ ПЕТЕР Варіанти назви сіл Ужгородського району в історичній та топонімічній літературі. Верхні Доманинці (Оноковці)	42

KOCÁN BÉLA Köszönésformák a nagyszőlősi járási Nevetlenfaluban КОЦАН БИЙЛА Привітання в говорі с. Неветленфолу Виноградівського р-ну.....	46
LIZANEC PÉTER Felsőfokú szakemberképzés magyar nyelvből és irodalomból az Ungvári Nemzeti Egyetemen LYZANETS P.M. Training of highly qualified specialists in the Hungarian language and literature at Uzhhorod National University	54
УР ЛЮДВИГ Етимологічний аспект у дослідженні назв їжі, напоїв й кухонного начиння в південних ужансько-латорицьких угорських говірках Закарпатської області ÜR LAJOS A dél-ungi-latorcai magyar nyelvjárások táplálkozással kapcsolatos szakszókincsének történeti-etimológiai vizsgálata	71
УР ЛЮДВИГ Назви посуду в південних ужансько-латорицьких угорських говірках Закарпатської області ÜR LAJOS Edénynevek a dél-ungi-latorcai magyar nyelvjárásokban .	78
ФАБІАН МИРОСЛАВА Особливості формування етикетного поля в сучасній угорській мові FABIAN MYROSLAVA Peculiarities of etiquette field formation in Modern Hungarian.....	86

II. IRODALOMTUDOMÁNY – ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

VOLODIMIR FEDINISINEC Mészáros Károly – a történész, jogász és újságíró ВОЛОДИМИР ФЕДИНИШИНЕЦ Мейсарош Карой – историк, юрист, журналист	94
SERES KRISTÓF A sárga szín jelentéstartalmának fejlődése Kovács Vilmos költészetében Ha rám szakad a Végtelen Idő 70 vers a 70. születésnapra című válogatáskötete alapján ШЕРЕШ КРИШТОФ Процес розвитку значення жовтого кольору у поезії Вілмоша Ковача на основі збірки “Якщо зірветься на мене нескінчена пора.”	108

III. NÉPRAJZ – ЕТНОГРАФІЯ

BERTA ELEONÓRA A sírásás hagyományai a Tisza_felső folyása mentén	
ВЕРТА ЕЛЕОНОРА Традиції і класифікація звичаїв щодо поховання могили у населених пунктах Верхньої течії р. Тиси	118

IV. KÁRPÁTALJAI MAGYAR NYELVJÁRÁSOK SZÓTÁRA (G–J) СЛОВНИК УГОРСЬКИХ ГОВОРІВ ЗАКАРПАТТЯ (G–J)

Tájékoztató a szótár használatához	1295
Rövidítések jegyzéke.....	129
G	132
GY	158
H	172
I	207
J	224

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РУКОПИСІВ СТАТЕЙ

Наукові статті повинні містити: постановку проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку (Постанова ВАК України від 15.01.2003 р. № 7-05/1).

Правила оформлення рукописів:

- стаття подається у вигляді 3,5” дискети в редакції Word Windows версія 7.0 без автоматичних переносів слів разом з двома примірниками тексту українською (російською, англійською, німецькою, французькою, угорською, словацькою) мовою;
- основний текст рукопису друкується через 1,5 інтервал без переносів, шрифтом 14 Times New Roman. Поля ліворуч, вгорі, внизу – 2,5 см, праворуч – 1 см. Відступ абзацу 5 знаків;
- ілюстративний матеріал друкується курсивом;
- сторінки рукопису нумеруються олівцем на звороті;
- завершує публікацію “Література” у алфавітному порядку з дотриманням державного стандарту;
- після літератури подається резюме іншою мовою за таким зразком:

Дьерке Магдалина
Названия одежды, образованные от собственных имён
в венгерских говорах Закарпатья
Резюме

Lihtej Tetjana
Poesie von sam chalupka in ukrainischen Übersetzungen
Zusammenfassung

Fabian Miroslava
Etiquette field structure in modern Hungarian
Summary

Редколегія

Наукове видання

ACTA HUNGARICA

Журнал Ужгородського Центру гунгарології
2002–2003, XIII–XIV-ий рік видання

ACTA HUNGARICA

Az Ungvári Hungarológiai Központ folyóirata
2002–2003, XIII–XIV. évfolyam

Підписано до друку 06.X.2004.
Формат 70x100/16. Гарнітура літ. Папір офсетний.
Обл.. вид. арк.. 23, 30
Тираж 300 прим.

Видруковано в ТОВ „Спектраль”
згідно поданого оригінал-макету

